

FÜSUN SAYEK TTB RAPORLARI / KİTAPLARI - 2013

Suriye İç Savaşı'nın Hatay İline Etkileri

FÜSUN SAYEK TTB RAPORLARI / KİTAPLARI - 2013
SURİYE İÇ SAVAŞI'NIN HATAY İLİNE ETKİLERİ

SURİYE İÇ SAVAŞI'NIN HATAY İLİNE ETKİLERİ

*Birinci Baskı, Kasım 2013, Ankara
Türk Tabipleri Birliği Yayınları*

ISBN 978-605-5867-78-2

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ MERKEZ KONSEYİ

GMK Bulvarı Şehit Daniş Tunalıgil Sok.
No: 2 Kat:4, 06570 Maltepe / ANKARA
Tel: (0 312) 231 31 79 ● Faks: (0 312) 231 19 52-53
e-posta: ttb@ttb.org.tr ● <http://www.ttb.org.tr>

İÇİNDEKİLER

- SUNUŞ 5
- EDİTÖRDEN..... 7
- KÜRESELLEŞME VE SAVAŞLAR - İÇ ÇATIŞMALAR..... 9
- SAVAŞ VE SAĞLIK: SURİYE'DEKİ İÇ SAVAŞIN SURİYE VE HATAY'DAKİ SAĞLIK SONUÇLARI: BARIŞIN OLMADIĞI YERDE SAĞLIK OLMAZI!..... 50
- SURİYE İÇ SAVAŞININ TÜRKİYE VE HATAY'A ETKİSİ..... 64
- SINIRDA KÜLTÜR: TÜRKİYE-SURİYE SINIRINDA HATAY'IN 'ÇOKKÜLTÜRLÜ'LÜĞÜNÜN KOŞULLARI 78
- SURİYE İÇ SAVAŞI'NIN HATAY İLİNE ETKİLERİ ARAŞTIRMASI..... 103

SUNUŞ

Dr. Füsun Sayek'i anmanın en iyi yolunun onun adına üretimler gerçekleştirmek olduğunu biliyoruz. Her yıl bu üretimlerimizi kitaplaştırıyoruz.

Dr. Füsun Sayek'i en iyi tanımlayabilecek özelliklerinden biri savaş karşıtlığıdır. Yanı başımızda Suriye'de sürmekte olan iç savaş, bunun Türkiye'ye yansımaları, Dr. Sayek'in savaş karşıtı mücadele geçmişi ile birleşince konuyla ilgili bir çalışma yapmak ve elinizdeki raporu hazırlamak önemli bir gereklilik haline geldi. Konu başlığı "Suriye İç Savaşı'nın Hatay İline Etkileri" olarak belirlendi.

Antakya bölgesinde yürüttüğümüz bir alan çalışması ile Suriye iç savaşının Hatay iline etkileri üzerinden ülkemizde, bölgemizde, dünyada barışı gündemde tutmayı ve savunmayı, Hatay ilinde çalışan meslektaşlarımızın "yurttaş ve hekim" olarak süreçten etkilenme düzeylerini saptamayı hedefledik.

Hatay ilinde, Antakya – Reyhanlı – Samandağ – Yayladağ – Altınözü - Kırıkhan-İskenderun ilçeleri ve Vakıflı – Fidanlı - Yalangöz köyleri ile Tavla Beldesinde 30 yurttaş ve 12 hekim toplam 42 kişiyle Mayıs-Haziran 2013 tarihleri arasında, derinlemesine yüz yüze görüşme yapıldı. Görüşmeler sorun tespiti, sorunu değerlendirme ve kişisel tanıma olmak üzere üç bölümde gerçekleştirildi.

Hatay'da yurttaşların Suriye ile olan ilişkilerinin yanı sıra yaşadıkları, yaşadıklarını değerlendirme ve algılamaları ele alındı. Karar süreçlerinde yer alabilme, doğru bilgilendirilme, yurttaş olarak haklarını kullanabilme gibi önemli başlıklarda değerlendirmeler yapıldı.

Sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan güçlükler yanında hekimlerin yaşananlara dair görüşleri, savaşın kadınlara ve çocuklara etkilerine değinildi.

Suriye'den göç edenlerin durumlarına, kamplara, sürmekte olan savaşa ve çatışmanın durması için yapılması gerekenlere dair değerlendirmeler soruldu. Hükümetin Ortadoğu politikalarına ilişkin görüşler alındı.

Veriler titizlikle işlenerek elinizdeki çalışma ortaya çıktı.

Tarihi bir dönemde hekim örgütü adına değerli bir çalışma, bir anlamda yaşananlar ve tanıklıklar üzerinden düşünülmüş bir kayıttır.

Araştırmanın planlanmasında ve yapılmasında yoğun emek veren Dr. Haluk Başçıl, Hürriyet Uğuroğlu, Prof. Dr. Muzaffer Eskiocak, Hande Bak, Deniz Menteşoğlu ve Sinan Turunç'a ne kadar teşekkür etsek yetersizdir.

Yine Dr. Haluk Başçıl, Prof. Dr. Muzaffer Eskiocak, Prof. Dr. Hasan Dilan ve Antropolog Fulya Doğruel, yazılarıyla çalışmaya ayrıca katkı sundular. Destekleri çok değerlidir.

Bu çalışmanın savaşız, sömürsüz, insanların acı çekmeyip gerçekten sağlıklı olabildikleri bir dünya hedefine katkısı olması en önemli dileğimizdir. Bu hedefi canlı tutmak kuşkusuz Dr.Füsun Sayek'i hatırlamanın/hatırlatmanın en değerli yoludur.

Türk Tabipleri Birliği
Merkez Konseyi

EDİTÖRDEN...

Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi'nde Füsun Abla ile dört yıl birlikteydik. Bu dört yılda ülkemizde yaşanan çatışma ortamının sona ermesi, barışın hayatın tüm alanlarını kapsamaması, insan haklarının gelişmesi için büyük çaba gösterdi, mücadele etti. Bunlar sağlanmaksızın sağlıklı bir yaşama ulaşamayacağını savundu.

İnsan yaşamını tehdit eden savaş ve şiddet, kendisinin çok sevdiği ve sürekli kalmaya karar verdiği Hatay Bölgesi'nin sınırlarını zorluyor. Antakya'da yaşayan farklı etnik ve inançta olan tüm insanlar yanı başlarında, yani sınırın ötesinde yaşayan yakınlarının, akrabalarının, komşularının ölmelerine, evlerini terk etmek zorunda kalmalarına ve de bir ülkenin yakılıp yıkılmasına isyan ediyorlar. Orada başlayan yangının kendilerine de ulaşmasından korkuyorlar. Füsun Abla ile aynı toprakları paylaşan bu insanların korkularını, kaygılarını, endişelerini ve hükümetin izlediği politikalardan duydukları rahatsızlıklarını, düşüncelerini en geniş toplum kesimlerine ulaştırmayı, aynı zamanda onu anmanın en doğru ve iyi yolu olacağını düşündük. Bu amaçla bu yıl, "*Suriye İç Savaşı'nın Hatay İli'ne Etkileri*"ni ortaya koyarak, barış çabalarına, onun da sesini katmayı istedik.

Basının tek yönlü ve taraflı tutumu nedeniyle seslerini duyuramamaktan yakınan Antakyalıların, seslerinin ülkenin dört bir yanına ulaşmasına katkı vermeye çalıştık. Bunu yaparken de Füsun Abla'nın titizliğine, anlayışına, araştırmacı yanına, bilimsel yaklaşıma verdiği öneme uygun bir çalışma yürütmeye özen gösterdik.

Reyhanlı'da bomba patlatıldığında, Reyhanlı'da insanlarla görüşüyor, onların düşünce ve duygularını öğreniyorduk. Çalışmayı yürüten arkadaşlarımız son anda bu saldırıdan kurtuldular. Bir hafta sonra yine Reyhanlı'daydık. Tabip Odamız ve diğer demokratik kitle örgütleri ile birlikte saldırıda yakınlarını kaybeden yurttaşlarımızın acılarını paylaştık. İnsanlarımızın kızgınlıklarına, tepkilerine şahit olduk. Yılların getirdiği birlikte yaşam kültürleri bizlere umut verdi.

Umarım başarmışızdır...

Dr. Haluk Başçıl

KÜRESELLEŞME VE SAVAŞLAR - İÇ ÇATIŞMALAR

Dr. Haluk Başçıl
Eylül 2013

*Antiemperyalist ve antifaşist mücadele hayatını yitiren arkadaşlarıma,
tüm sevgimle...*

Fiziksel ve ruhsal travma ile insanın sağlığını bozan, sakat bırakan, açlık ve yoksulluğa yol açan özellikleriyle savaş, toplum sağlığını da bozuyor. İçinde yaşadığımız yüzyılda, Sovyetler Birliğinin tarih sahnesinden çekilmesi ve 'Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte ülkeler arasındaki savaşlardan daha çok iç savaşların arttığı, yaygınlaştığı bir dönemden geçiliyor.

Ülkemizde tarihi bir geçmişi olan Kürt sorunundan kaynaklanan son 30 yıldır süren iç çatışmanın yanı sıra; Irak ve Güney komşumuz Suriye'de yaşanan iç savaş ülkemizi yakından etkiliyor.

TTB'nin her yıl düzenlediği 'Fusun Sayek Etkinlikleri'nin bu yıl ki konusu: "**Suriye İç Savaşının Hatay Bölgesine Etkileri**" olarak belirlendi. Bu konuda Antakya bölgesinde alan çalışması yürütüldü. Alan çalışması verilerinin yanı sıra Dünyada, Orta Doğu ve Suriye'de ortaya çıkan gelişmelerin nedenleri anlama çabası yürütüldü. Bu çabalar bizi kaçınılmaz olarak, tek kutuplu dünyada süper güç konumundaki ABD politikalarını anlamaya itti. Bu nedenle de ABD politikalarının şekillenişinde etkili olan çevrelerin (akademisyenlerin, Vakıfların, düşünce kuruluşlarının, politikacıların vb) düşüncelerini öğrenmek, Suriye'de olup bitenleri ve İran-Türkiye'de olabilecekleri de anlamaya katkı sunuyor. "Küreselleşme ve Savaşlar-İç Çatışmalar" dosyamız birbiriyle iç içe geçmiş çeşitli konu başlıklarından oluşuyor.

Günümüz dünyası

Sovyetler Birliğinin yıkılışı, Soğuk Savaş'ın sona ermesi, 20 yy. sonunda ABD'yi tarih sahnesinde tek süper güç olarak bıraktı. Bu gelişme ABD'yi 21. Yüzyılın 'ABD yüz yılı olması' doğrultusunda bir arayışa itti. Bu arayışa yön veren fikirler, ABD'nin tek süper güç olarak 'Yeni Dünya Düzeni' politikalarını da şekillendirdi. Küreselleşme olarak da ifade edilen politikalar doğrultusunda ülke ekonomilerini ve ulus devletleri yeniden biçimlendirmeye girişti. İki kutuplu dünya düzenini tek kutuplu dünya düzenine uygun hale dönüştürmeye yöneldi. Geliştirilen stratejiler/politikalar duruma göre, bazen tehdit, bazen askeri müdahale ya da 'yumuşak güç' aracılığıyla sağlanmaya çalışıldı. 11 Eylül'de ikiz kule saldırısı ABD'nin daha müdahaleci, saldırgan politikalarının önünü açtı.

İnsanlığın evrensel barışa, demokrasiye, insan hakları ve özgürlüklere ulaşacağı söylemleri eşliğinde dünyanın birçok yerinde savaş ve çatışmalar artarken, terörizme karşı mücadele adı altında bir baştan bir başa tüm dünyada demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı bir süreç yaşanıyor. Bu süreç, doğal olarak karşıtını da geliştiriyor. Hayat, planlara uygun olarak düz bir hatta ilerlemiyor. Biçilen kalıba

uygun bir şekilde gelişmiyor. Yaşananların karmaşıklığı Dünya'nın birçok bölgesinde, özellikle de Orta Doğu'da kendisini gösteriyor.

Bu yazıda 'Yeni Dünya Düzeni'nin fikir babası ve aynı zamanda hayata geçirici gücü olan ABD'de çeşitli kesimlerin (neo konservatistler, gelenekçiler, liberal, reformistler, gerçekçiler, konstrüktivistler olarak tanımlanan stratejistlerin, Think tanklarla bağlantılı düşünce şekillendirici grupların, politika yapıcılarının, akademisyenlerin vb) bakış açıları, dünya tahayyülleri kısaca ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Küreselleşme

ABD Soğuk Savaş' boyunca yürüttüğü politikalarla amacına ulaşmışsa da Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrasında da bir belirsizliğin içine de girmişti.

Z. Brezezinski, "Soğuk Savaş koalisyonunun özü, ortak değerlerin olması ve komünist diktatörlüğü reddetme temelinde, Sovyetler Birliği'nin gücüne karşı çıkmakta yatıyordu. Koalisyonun kritik ifadesi, Japonya ile ayrı bir savunma anlaşması ile takip eden (NATO tarafından resmileştirilen) Atlantik İttifakı idi ve amacı Sovyetlerin daha fazla yayılmacı politika izlemesini engellemektir. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin yıkılması, bu demokratik müttefikliğin tarihi zaferi olduğu işareti vermişti. Fakat aynı zamanda bu, müttefiklerin gelecekteki görevinin ne olduğu sorusunu gündeme getirmişti."¹

Robert Kagan; Soğuk Savaş'ın sonunda, Amerikan yasallığının bu temelleri Berlin Duvarı ve Lenin heykelleriyle birlikte yerle bir oldu. Soğuk Savaş sonrası dönemde bunların yerini alabilecek çok fazla şey yoktu. Radikal, askeri İslam, terörizm olarak ne tür bir tehlike oluştursa oluştursun, Batı liberal demokrasisi için **ideolojik** bir tehdit olarak komünizmin yerini asla alamazdı. Bugün, 'özgür dünyanın lideri' ifadesi neredeyse Amerikalıların kendileri için bile biraz saçma görünmektedir.²

Soğuk Savaş sonrası, Baba Bush'un iktidarı döneminde tarihsel bir dönem sonlanırken, Sovyetler Birliği bloğunda ve etkinlik alanı içindeki bölgelerde yükselen kargaşada izlenecek rota da belirsizdi. ABD, ortaya çıkan güncel dünya sorunlarına gelecek perspektifinden uzak bütünlüklü bir politika doğrultusunda yaklaşımda bocalama içine girdi. Baba Bush'tan sonra yönetime gelen Bill Clinton'ın döneminde ise silahların kontrol altına alınması ve silahsızlanma, barışın korunması, savaflara müdahaleye, uluslar üstü idari kurullara bağlı kurumsal küresel işbirliği vb politikalarının öne çiksa da belirsizlik sürdü.³

Baba Bush, Clinton'ın başkanlık dönemleri boyunca ABD, içine girdiği belirsizlikten çıkmak ve ittifak ettiği gelişmiş kapitalist ülkeleri de yanına çekecek bütünlüklü ve kapsayıcı bir strateji geliştirilmeye çalıştı. Dünya'ya yeni bir düzen verme amacıyla strateji ve politika arama, proje geliştirme ve taslaklar oluşturma tartışmalarının yaklaşık 10 yıl sürdüğü söylenir.

Z. Brezezinski, "Yeni Dünya Düzeni' pek çok kişiye pek çok farklı şey anırtırma avantajı taşıyordu. Gelenekçilere, 'düzen' istikrar ve devamlılık; reformistlere 'yeni' sıfatı önceliklerin yeniden düzenlenmesini; idealist enternasyonalistlere 'dünya' vurgusu evrenselliğin artık politikanın kutup yıldızı olduğunun iyicil mesajını çağırıyordu."⁴

ABD'nin siyasi ve iş çevrelerinin seçkin kesiminin gayri resmi ideolojisi olarak da söylenen küreselleşme anlayışı doğrultusunda ülke ekonomilerini ve ulus devletlerin yeniden biçimlendirmesi gündeme geldi.⁵ Dünya ölçeğinde sanayide, teknoloji ve iletişimde ortaya çıkan yeniliklerin sağladığı fırsatlar öne çıkarılarak ülke ekonomileri yeniden yapılandırıldı. Özelleştirmeler eşliğinde üretimin en karlı ol-

duğu, vasıflı işin en ucuz bulunduğu, en avantajlı yerlerde üretimi serbest kılacak bir ekonomik sisteme girildi. Buna karşı çıkan, küreselleşmenin baskılarına boyun eğmeyen ya da ondan kurtulmanın yolunu arayan ulus-devletleri 'Yeni Dünya Düzeni'ne uygun hale dönüştürme politikaları uygulamaya kondu.

İçinde yaşadığımız konjonktürün temel belirlemeci olan küreselleşme politikalarından şu ya da bu oranda, dolaylı ya da dolaysız tüm ülkeler etkileniyor. Küreselleşmenin yol açtığı siyasi uyanış, tarihi olarak emperyalizm karşıtı, siyasi olarak Batı-karşıtı ve duygusal olarak giderek Amerika karşıtı bir özellik gösteriyor.⁶ Küreselleşme ile ilgili ortak düşünce bunun Amerikan malı değilse bile Amerika merkezli olduğudur. Bu durum Amerikalı akademisyen-politika üreticileri tarafından açıkça söyleniyor.

Joseph S. Nye, * *“ABD dört küreselleşme biçiminin dördünde de merkezi bir konuma sahiptir: ekonomik (dünyanın en büyük sermaye piyasası ABD'dir), askeri (ABD askeri anlamda dünyanın her tarafına uzanabilen tek ülkedir), toplumsal (ABD popüler kültürün kalbidir) ve çevresel (ABD dünyanın çevresel kirlenmesine en çok katkıda bulunan ülkesidir). Merkezinde yer almak beraberinde hegemonyayı getirir”*⁷

Tarihin sonu tezinin sahibi Francis Fukuyama, *“Amerikalılar küresel ekonomiden esash bir şekilde yararlanırlar ve gerçekte ona hâkimdirler, küreselleşmenin taşıdığı 'Amerikan malı' etiketi de bu yüzdendir”*⁸

Fransız Dışişleri Bakanı Hubert Verdine, *“ ABD küreselleşme denizinde rahat yüzen ve bu denizin sularının tek hâkimi olan çok büyük bir balıktır. Amerikalılar birçok nedenden ötürü bu durumun faydalarını görüyorlar: ekonomi ölçütleri büyük olduğu için; küreselleşme onların dilinde gerçekleştiği için; küreselleşme yeni liberal ekonomi ilkeleri çerçevesinde düzenlendiği için; yasal, mali ve teknik uygulamaları empoze ettikleri için ve bireyciliğin savunucuları oldukları için”*⁹

İran Cumhurbaşkanı, *“Belli güçlerin bizi kabul etmeye zorladığı o tüm dünya kültürlerini yok sayan yeni Dünya düzeni ve küreselleşme, bir çeşit yeni sömürgeciliğe benziyor”*¹⁰

ABD tek süper güç olarak oluşturduğu hegemonya ve 'küreselleşmenin' evrensel sürecinin ekonomik boyutunu oluşturan politikalar ulus-devletleri kendi kutsal hâkimiyetlerinden de kopardığı bir süreç yaşıyor. Şimdiye kadar sürdürülen geleneksel diplomasi ortadan kaldırılırken, küresel bir topluluğun da ortaya çıkışını desteklenerek uluslararası ilişkiler yeniden düzenlemeye çalışılıyor.¹¹

ABD'nin bu politikalarının geri planında 3 Yüz yıldan fazla geçmişi olan ulus devletlerin (territoriyal ve egemenlik) haklarına müdahale etmeye yönelik yeni normların oluşturulması önemli yer tutuyor. Bu nedenle de ulus devletlerin tarih sahne-

* **Joseph S. Nye:** Robert Keohane ile birlikte uluslar arası ilişkilerde liberalizm teorisinin yaratıcısıdır. ABD'de Dışişleri ve Savunma Bakanlığı'nın çeşitli birimlerinde görevle üstlenmiş 'yumuşak güç' kavramının da mucididir. 1977-1979 yılları arasında, Dışişleri Bakanlığı'nda Güvenlik Yardım Bilim ve Teknoloji Müsteşar Yardımcısı ve Milli Güvenlik Kurulu Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Grup başkanlığı görevlerinde bulundu. 1993 ve 1994'te ABD Başkanı'na bağlı Ulusal İstihbarat Konseyi'nin başkanlığını yapmış, ayrıca Clinton döneminde Savunma Bakanlığı'nda Uluslar arası Güvenlik İşleri'nden sorumlu sekreterliği yürütmüştür. 2008 yılında 1700 uluslar arası ilişkiler uzmanı arasında yapılan son 20 yılın en etkili akademisyeni anketinde 6. sırada yer alırken, ABD dış politika belirlenmesinde ise en etkili akademisyen olarak gösteriliyor. 2011 yılında Foreign Policy dergisinin dünyanın büyük düşünürü olarak ilan edilmiştir.

Siber Güvenlik Yeni Amerikan Güvenlik Projesi Merkezi'nin eş başkanı, Uluslararası İlişkiler Cambridge Dergisi'nin dış politika yayın kurulu üyesi, Uluslararası İlişkiler Konseyi'ni Yönetim Kurulu üyesi, Ulusal Güvenlik Reformu Projesi Koalisyonu Direktörü, Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi Yönetim Kurulu üyesi görevleri sürdürüyor.

Dış politika konusunda en liberal düşünürlerden biri olarak tanınan Nye, şu anda Harvard Üniversitesi'nde Kennedy School of Government'da uluslar arası ilişkiler profesörüdür.

sine çıkışı ve gelişiminin incelenmesinde Vestfalya anlaşmasına büyük önem atfediliyor. Ulus devletlerin küreselleşme politikalarının amaçlarına uygun hale getirilmesi, yeniden formatlanması için ihtiyaç duyulan tarihsel yaklaşımda Vestfalya önemli bir yer tutuyor. ABD'deki çeşitli vakıflar, düşünce kuruluşları, akademisyenler, politikacılar 'Yeni Dünya Düzeni' kurguları doğrultusunda Avrupa'da ulus devletlerin ve ulusların ortaya çıkış nedenleri ve gelişimi, temel özelliklerinin anlaşılmasında Vestfalya süreci birçok yönüyle ele alınıyor.

Ulus devleti küreselleşmeyi aksatacak, engeller çıkaracak tüm özelliklerinden arındırma yaklaşımında, ulus devletin tarihsel gelişimi içinde ortaya çıkan tüm olumsuzluklar; savaşlar, katliamlar, asimilasyon politikaları vb üzerinden küreselleşmeye uygun yeni bir tarih anlayışı oluşturuluyor. Yeni Dünya Düzeni'ne uygun bir gelecek kurulmaya çalışılıyor. Dolayısıyla günümüz dünyasının tasvirinde, tasvir edenlerin temel çıkış noktasına göre elde edilen resim de değişiyor.

1. Tarihe Bakış: Vestfalya Anlaşması ve Ulus Devletin Doğuşu-Gelişimi

Ortaçağ'da Protestan (ya da Katolik) inanca sahip bir hükümdarın egemenlik alanını genişletmek için, bir başka inanca sahip hükümdar tarafından yönetilen Katolik (ya da Protestan) yandaşlarını isyana teşvik eder, dini ayrılıklar bir krallığın içerden çökertilmesinde gerekçe olarak kullanılırdı. Hem hükümdarlar ve hem de halklar arasında dini ayrılıklar üzerinden düşmanlıklar körüklenir, savaşlar yapıldı. Din temelli katliamlarında eksik olmadığı bu savaşların sonuncusu olan 30 yıl savaşları sırasında, bazı tahminlere göre Orta Avrupa nüfusunun yaklaşık yüzde 30'unun öldürüldüğü söylenir.

Bu savaşın tanığı Grotius "Tüm Hıristiyan dünyasında, barbar ırkların bile utanç duyabileceği savaşa ilişkin bir dizginlerinden boşalmışlık gözledim. İnsanların önemsiz nedenlerle ya da hiçbir neden olmadan silaha sarıldığını gördüm ve silahlar bir kez ele alındığında ne insani ne de ilahi hukuka saygı kalıyordu. Sanki genel bir karar uyarınca cinnet tüm suçların serbestçe işlenmesine açıkça izin veriyor gibiydi" diyordu ¹²

Bu sonu gelmeyen savaş ve katliamlara son verme doğrultusunda yapılan Vestfalya anlaşmasının temel amacını Henry Kissinger* şu şekilde özetler.

"Anlaşmayı imzalayanların tümü *cujus regio, ejus religio* 'hükümdar kim olursa, vatandaşının dinini de o belirler' İlkesini benimsediler. Böylece diğer devletlerin iç işlerine müdahale etmeme kavramı doğdu. ... Bu dönemin insan hakları sloganıydı; amacı yurt içindeki baskıları haklı göstermek değil, barışı ve sükûneti yeniden kurmaktı. O dönemin en kışkırtıcı sorunu Katoliklerle Protestanlar arasındaki bölünme olduğu için, Vestfalya anlaşması bir inancı taşıyan hükümdarların farklı bir inanca sahip bir prenses tarafından yönetilen dindaşlarını isyan etmeye

* **Henry Kissinger:** Hem soğuk savaşın, hem de CIA'nın öncülü olan OSS'nin fikir babası olduğu biliniyor. Meşhur "Kontrgerilla El Kitabı" "Davit Galula"nın yazarı.

1969-1973 yılları arasında ABD Başkanına Ulusal Güvenlik Danışmanlığı görevini üstlendi. Kissinger, Vietnam işgalinde de önemli roller aldı. ABD'nin Kamboçya'yı bombalamasını destekledi. 60'ların sonu ile 70'lerin başında Vietnam, Laos ve Kamboçya ve Endonezya'da on binlerce insanın ölümünden sorumlu olduğunu söylüyor.

1973-1977 yılları arasında Richard Nixon ve Gerald Ford döneminde dışişleri bakanlığı yaptı. Söylentiye göre perde gerisindeki asıl başkan oydu.

1983 yılında Başkan Ronald Regan tarafından ABD'nin orta Amerika'ya yönelik politikasını geliştirmek için oluşturulan federasyon heyetinin başına getirildi.

ABD Başkanı George W. Bush'a da danışmanlık yaptı. Bush politikalarında yer aldı. 11 Eylül saldırısının sebeplerini araştırmakla görevlendirilen kurulun başında bulundu. Kissinger, bugün ABD'yi yöneten Neo-Con'lar ile de içli dışlıdır.

Üçüncü dünya ülkelerinde, Türkiye dâhil, yapılmış birçok askeri darbeye onun parmak izi olduğu iddia ediliyor.

Papa 16'ncı Benedikt'e danışmanlık yaptığı da söyleniyor.

kışkırtmalarını engellemeye çalışıyordu. Dinin devletin yurt içinden çökertilmesi için bir bahane olmaktan çıkmasıyla, yurt içindeki sükûnetin ve böylece daha sevecen bir hükümetin geri geleceği beklentisi başlamıştı”¹³

Vestfalyaçılara göre bu anlaşma sonrasında ortaya çıkan devletlerin çok önemli iki ayırt edici özelliğinin **teritoryallık** (mülkilik) ve **egemenliktir**. Ulus devlet egemenliği, devletin hesap vermek zorunda olduğu üst bir otoritenin bulunmaması olarak tanımlanır. Egemenliğin kaynağı monarşilerde krallar iken demokrasilerde ise ülke sınırları içinde yaşayan halk adına yasalarını geçiren, düzeni sağlayan hükümetler/devletlerdir denir.¹⁴ Bu devletlerin bir diğer özelliğinin de toplumdaki dinsel eğilimlerin siyasal yapının dışında tutularak dini ve etnik hoşgörü, cinsiyet eşitliği yanında insanın bireysel ve kolektif değerleri temelinde laiklik olduğu belirtilir.¹⁵ ABD Princeton Üniversitesinde akademik çalışmalarını yürüten Richard A. Falk*, Vestfalya merkezli düşüncenin tutarsızlıklar ve çelişkiler içerdiğini söyler.

“...uluslar arası otoritenin devlet merkezli, egemenlik yönelimli, belli bir toprak parçası ile sınırlı (ülkesel) çerçevesini belirten, hem de tarihin gelgitleriyle kimlik değiştiren egemen hegemonik siyasal aktörlerce biçimlendirilen ve yönetilen, hiyerarşik biçimde yapılandırılmış bir dünya düzenini tanımlayan bir kısaltma olarak kullanıldıklarına’ dikkat çekiyor. “ Vestfalya terimini, ülkesel yasal bir eşitlik mantığıyla jeopolitik/ hegemonik bir eşitsizlik mantığını birleştiriyor.”

Siyasal bir örgütlenme olarak egemen devletlerin ve oluşturdukları devletler sisteminin hukuksal planda eşitliği ve başka devletlerin iç işlerine karışılmaması doktrini, Vestfalya anlaşması sonrası 300 yıl boyunca ortak bir norm olarak kabul gördüğünü vurgulanır. Bu süreçte tüm ülkelerde ulus, millet, yurtseverlik, vatandaşlık vb kavramlarının gelişip yaygınlaşmasına ve 300 yıl boyunca hâkim düşünce olarak varlığını sürdürdüğüne dikkat çekilir. Devletler büyüklük, zenginlik, güç ve uluslar arası roller açısından (bir gerçeklik olarak) çok büyük farklılıklar içerse de Birleşmiş Milletler, AB'nin bu normlara göre kurulduğunu ve işlediğini belirtir.

Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa sömürge imparatorluklarının çökmesi ile birlikte; dünyanın dört bir yanında, sömürge halklarının kendi kaderlerini tayin etme hakkı ve ulus devlet oluşturmalarında milliyetçik düşüncesi etrafında örgütlenen gruplar, bağımsızlık savaşçıları Vestfalya modeline uygun bağımsız devletlerini oluştururlar. Sömürgecilik sonrasında oluşturulan ulus devlet, millet yaratma doğrultusunda küçük kabileleri, farklı etnik ve dini toplulukları bir araya getirirken sömürgecilerin kurmuş olduğu devlet aygıtından da (sınır çizgilerinden, bütçe, polis, devlet bürokrasisinden de) yararlanılır.

Devletin milleti yaptığı ya da milletin devleti yaptığı, bu anlamda da milli kimliklerin toplumsal olarak inşasında milliyetçilik ideolojisinin önemli bir yer tuttuğundan, milliyetçilik düşüncesi birçok yönüyle değerlendirilir. Asya ve Afrika'da Avrupa imparatorluklarına karşı milliyetçilik düşüncesinin sömürgelerin bağımsızlık savaşlarındaki önemli rolü ele alınır.¹⁶ Bu doğrultuda Avrupa'da 19 yy.ın sonu ile 20. yy. başında Slavca konuşan tüm halklar için ortak bir kimlik iddiasında bulunan Panславizm; aynı bölgede yasayan sömürgeleştirilmiş halkların hepsinin dış sömürücülerden aynı şekilde zarar görmesinden kalkılarak Orta Doğu'daki Panarabizm, Afrika'da ki Panafrikanizm gibi akımlar, güçlü bir ideoloji olan Milliyetçiliğin yansımaları olarak incelenir. Ortak coğrafi alanda ortak geçmiş, kültür, gelenek ve dile de sahip halkların ortak bir devlet oluşturmamaları ve ulus devletlerini sömürge-

* **Richard A. Falk**: Princeton Üniversitesi Uluslar arası Hukuk ve Uygulama Bölümü'nde öğretim üyesidir. Uluslar arası hukukun temel meselelerine teorik katkılarda bulunmuş, aynı zamanda BM'in Uluslar arası Kosova Komisyonu ile Filistin İnceleme Komisyonu'nda görevler üstlenmiştir.

cilerin oluşturduğu sınırlar içinde kurmalarının nedenleri de (dolayısıyla da devlet sınırlarının yeniden belirlenmesi) bir başka konu başlığıdır.

Milliyetçiliğin toplum üzerindeki gücü birçok açıdan değerlendirilir:

- Sömürgecilik sonrasında iktidarın toplumun ekonomik ve sosyal beklentilerini karşılayamaması vb nedenlerle ortaya çıkan tepkileri önlemek, toplumu kontrol altında tutmak için de milliyetçi düşüncenin kullanılması.
- ABD'nin dost gördüğü hükümetleri demokratik olup olmadıklarına bakmaksızın (komünizm karşıtı olması nedeniyle) desteklerken dost olmayanları (komünizm yanlılarını) devirirken de popülist politikalarla birlikte milliyetçi düşünceden yararlanması.¹⁷
- Sovyetler Birliği ve sosyalist düşüncenin etkin olduğu dönemde, iki süper güç arasındaki etkinlik mücadelesinde oluşan denge ortamında milliyetçiliğin ulus devletlerde **zayıf yönetimleri** ve **bölünmüş toplumlari** bir arada tutması.¹⁸

Küreselleşme politikası savunucularının Vestfalya anlaşmasını öne çıkarmaları, bir çıkış noktası olarak ele almaları, ulus devletlerin küreselleşmeye uygun olarak yeniden biçimlendirilmesine ve 'post- Vestfalya' çerçevesinde yeniden tanımlanmasına hizmet ediyor.

Joseph S. Nye; "Devletler varlığını sürdürecektir, ama dünya politikasının bağlamı değişmektedir. ...ama aynı zamanda, pek çok kişi hızlı değişime bölücü etnik, dinsel ve milliyetçi tepkiler göstermektedir. ...küreselleşme aynı zamanda hem ekonomik entegrasyona hem de siyasi parçalanmaya neden olmaktadır."¹⁹

Bu yeniden biçimlendirme politikaları karşısında milliyetçi ideoloji küreselleşmeye yönelik bir tehdit olarak görülüyor ve birçok yönüyle değerlendiriliyor.

2. Küreselleşme: Geleceğin 'İnşası', 'Post Vestfalyal' Dönem

Bush döneminde ABD yönetiminde ağırlıklı olarak yer alan ve yeni conlar olarak adlandırılan ve büyük Amerikan şirketleriyle yakın ilişkide olan çok sayıda düşünce kuruluşunda, vakıflarda yer alan siyasi analizciler, eylem ideologları, gazeteciler ve akademisyenlerden oluşan bir grup ABD yönetiminde ağırlık kazanır. Sovyetler Birliği'nin tarih sahnesinden çekilmesiyle birlikte "Dünya'nın artık tek kutuplu olduğu" nu savunurlar.

Ulusal egemenliği modası geçmiş bir kavram olarak nitelerler. ABD'nin demokrasiyi, insan haklarını, Amerikan yaşam tarzını diğer ülkelere benimsetmek için yapabileceği her şeyi yapması gerektiğini ileri sürerler.²⁰

ABD'nin ülkelerin büyük bir çoğunluğuna kabul ettirdiği ve küreselleşme adını verdiği bu politikaların 2 ayağı vardı. Birisi tüm ülkelere için geçerli (yeni liberalizm olarak da adlandırılan) standart bir ekonomik-sosyal program, diğeri ise '**Yeni Devlet ve Toplum İnşası**' olarak tariflenen **sosyal mühendislik**ti.

2.1. Küreselleşmenin Ekonomik Politikaları

Sovyetler Birliği'nin çöküşü, sosyalizmin dünya ölçeğinde itibar kaybı ve işçi hareketinin zayıflaması 1980'li yıllarda R. Reagan ve M.Thatcher'in başını çektiği yeni-liberal ekonomik politikaların önünü açar. 1989'da ABD ekonomisinin ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanan 'Washington Uzlaşısı' adlı yeni liberal ekonomik-

sosyal program tüm ülkelerde uygulamaya konur. ABD Hazine Bakanlığı'nın desteklediği, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun dış ekonomik yardıma ihtiyaç duyan tüm ülkelere dayattığı ve kabullendirdiği bu programla ülke ekonomileri küreselleşme politikalarına uygun olarak yeniden biçimlendirilir.

Yeni-Liberalizm adı verilen bu program, kısaca; liberalleşme, özelleştirme, iktisadi kısıtlamaların en aza indirilmesi, sosyal politikalarından geriye dönüş, kamu nitelikli malı ve hizmet harcamalarının azaltılması, mali disiplinin sıkılaştırılması, serbest sermaye akışının desteklenmesi, örgütlü iş gücü üzerinde sıkı denetim, vergi indirimleri ve sınırsız para hareketliliği, vb. içeriyordu²¹

Yeni liberal ekonomik sosyal politikalar ulus devletin yapısında ve işleyişinde önemli değişimler yarattı. Ülkelerin bağımsız Merkez Bankaları ve diğer mali kuruluşları (ekonominin değil de politikacıların çıkarlarını gözettiği, kötü yönetildikleri, yolsuzluklara battıkları vb. gerekçelerle) özerk yapılar haline getirildi. Hükümetlerin denetimi dışına çıkarılan bu kuruluşlar ülkenin ve toplumun ihtiyaçlarından ziyade küresel piyasa tercihlerini gözetir hale getirildi. Serbest piyasa kurallarıyla hükümetlerin üstünlüğü azaltıldı. Kamu yararına düzenlemeler yapma olanaklarını sınırlandı. Hükümetlerin küresel kapitalizmin oyun sahası dışına çıkma, kurallarına, isteklerine aykırı davranma seçenekleri ortadan kaldırıldı.²²

Böylelikle devletin yurttaşlarının (halkın) refah ve mutluluğunu sağlamadaki rolü, insani ihtiyaçları karşılanma kapasiteleri iyice zayıflatıldı. Hükümet, kendi sınırları içinde egemen bir yapı olarak yurttaşına sağlamak durumunda olduğu güvenlik, sağlık, eğitim, iktisadi ve kültürel ihtiyaçları karşılama olanakları yitirdi. Gelir dağılımı düzenleyici mekanizmaların ortadan kalkmasıyla birlikte; zenginlik de yoksulluk da arttı. Yoksulluğun azaltılmasında, sağlık, eğitim, barınma vb temel insani ihtiyaçların karşılanmasında ve ekolojik kaynakların korunmasında devletin desteği kaldırıldı. Yerine küreselleşmenin kuralları kondu. Yurttaşlık hak ve hukuku yerini müşteri hak ve hukukuna bıraktı. Devletin uluslar arası sermaye ve UÜŞ'a karşı vatandaşının hak ve menfaatini savunmaması, vatandaşta da devlete-toplumda duyduğu sorumluluğu ve sadakati zayıflattı. Amin Maalouf, bu gidişatı 'Doğu'dan Uzakta' romanında güzel bir şekilde anlatır.

Amin Maalouf, "Önce ülken sana karşı belli taahhütleri yerine getirecek. Orada tüm haklara sahip yurttaş olarak görüleceksin, baskıya, ayrımcılığa, hak etmediğin mahrumiyetlere maruz kalmayacaksın. Ülken ve yöneticileri sana bunları sağlamak zorunda, yoksa sen de onlara hiçbir şey borçlu olmazsın. Ne toprağa bağlılık, ne bayrağa saygı. Başın dik yaşayabildiğin ülkeye her şeyini verirsin, her şeyi hatta hayatını bile feda edersin; ama başın yerde yaşamak zorunda kaldığın ülkeye hiçbir şey veremezsin. İster doğduğun ülke, ister seni kabul eden ülke söz konusu olsun. Yüce gönüllük yüce gönüllüğü, umursamazlık umursamazlığı ve aşığılama da aşığılamayı doğurur. Özgür varlıkların anayasası böyledir ve ben de başka bir anayasayı tanımıyorum."²³

Aynı ekonomik-sosyal programı savunmak zorunda bırakılan siyasi partiler arasındaki farklar ortadan kalktı. Birbirine benzeri hale getirildiler. Ülkede/dünyada yaşanan sorunların ve çözümlerin tartışılması yerine imajların ve üslubun öne çıktığı seçim süreçleri sonunda oluşturulan parlamento ve siyasi partiler güven kaybına uğradılar. Meşruiyetleri sorgulanır hale geldi.

Tüm bu gelişmeler halk ile Ulus devlet ve küresel güçler arasındaki gerilimleri arttırıp, toplumdaki yerel dinamikler arasındaki çatışmaları besledi. Toplumun çözülmesine zemin oluşturdu. Çeşitli etnik, dini, milliyetçi hareketler, ulus devleti parçalama, kendi kaderini belirleme doğrultusunda harekete geçti.²⁴

Yeni Devlet ve Toplum İnşası: 'Sosyal Mühendislik'

Dünyanın tek süper gücü ABD, egemenliğini ve Amerikan yaşam tarzını tüm ülkelere evrensel bir yaşam tarzı olarak sunarak 'Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi' ile egemenliğini uzun süre sürdürmenin planlarına girişti.

Kissinger " Dünya'yı kendi felsefemize getirmek için biraz daha zamana ihtiyaç var. Küreselleşme kazanacaktır. Bakın terör sınır tanımıyor. Ekonomide öyle, krizde! Tarihin bu döneminde tüm ülkeler kendi çıkarlarını uluslararası çıkarlarla aynı yörüngeye sokmaya çalışmalı!"

Çok sayıda düşünce kuruluşu, grup ve vakfın önemli siyasi analizcileri, eylem ideologları, akademisyenleri, hep birlikte "**ABD'ye meydan okuyabilecek ülkeler hangileridir ve bu ülkeler nasıl bir tehdit oluşturabilirler**"e kafa yordular. Strateji ve politikalar belirlediler. ABD, çıkarları doğrultusunda tehdit-güvenlik, önleyici eylem/önleyici savaş, terörizm, demokrasi, insan hakları, müdahale ve egemenlik, ulusların kaderini tayin hakkı vb kavramları ve Birleşmiş Milletlerin işlevini ve rolünü yeniden tarif etmeye girişti.

ADB' de kitle katliamı yapabileceği, terör eylemine girişebileceği söylemleriyle, bir örgütün, bir diktatörün ya da bir devletin kitle imha silahı edinmek istemesini, sahip olmasını ülke güvenliği ve 'uluslararası terör' ile ilişkilendirdiler. Bunu kendilerine yönelik bir tehdit olarak değerlendiler. Tehdidin ortadan kaldırılması için de düşmanın harekete geçmesini beklemeden, onu elimine etmeye yönelik önleyici savaş doktrinini geliştirdiler. Önleyici savaşın; kime, ne zaman, nasıl uygulanacağını herhangi bir şarta bağlamaksızın ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinde yer almalarını sağladılar.^{*25}

Önleyici savaş doktrinini (askeri müdahaleyi) aynı zamanda insan haklarının sağlanması, demokrasinin geliştirilmesiyle ilişkilendirerek Amerikan yaşam tarzının her yerde geliştirilmesini savundular. İktidarın –bir diktatörün- kendi halkına karşı vahşetine, kitle katliamına ya da insan hakları ve demokrasi değerlerini ortadan kaldırmasına, iç işlerine müdahale etmeme adına göz yumulamayacağı vurguladılar. Bu tür müdahalelerin egemenliğin çığnenmesi olarak görülemeyeceğini dile getirdiler. BM 'in bu tür iktidarlara, ülkelere yönelik askeri müdahaleleri desteklemesi gerektiği, görev ve sorumluluklarının da buna göre yeniden belirlenmesi talep ettiler.

Henry Kissinger, " Bugün Vestfalya düzeni sistematik bir buhran içindedir. Ülkelere meydan okunmuştur. Ancak henüz üzerinde anlaşılmış bir alternatif ortaya çıkmamıştır. Diğer devletlerin iç işlerine müdahale etmeme, yalnızca ABD tarafından değil, birçok Batı Avrupa ülkesi tarafından evrensel insani müdahale veya evrensel yargılama yetkisi kavramına uğruna bir kenara atılmıştır

Daha önce baskın olan ulus-devlet kavramı başkalaşım geçirmektedir. Baskın felsefeye göre, her bir devlet kendisine bir ulus adını verir ancak bunların tamamı

* **Francis Fukuyama:** 'Neo-Conların Sonu Yol Ayrımındaki Amerika' kitabında kendisinin de bir süre içinde yer aldığı neo-conları ve politikalarını şiddetle eleştirir. CIA'nin kuruluşlarından olan Rand Corporation'da görev yapmıştır. 1990-91'lerde "Tarihin Sonu" başlıklı bir makalesi ülkemizde kitap olarak yayınlandı. ABD Dışişleri Bakanlığında Politika Planlama Dairesinde Ortadoğu uzmanı ve Genel Direktör Yardımcısı olarak çalışmıştır. 1981-1982 yıllarındaki Mısır-İsrail Görüşmelerine ABD heyeti üyesi olarak katılmıştır. Fukuyama, farklı örgütlerde ve dergilerde görev yapmaktadır. 1990 sonrasında diğer "star" siyaset bilimcilerinden biri olan Huntington'la birlikte bir süre Journal of Democracy dergisinin editörlüğünü yapmıştır. Ulusal Demokrai Vakfı'nın (NED) ve The New America Foundation'un danışma gruplarının üyesidir. NED Yönetim Kurulum üyesi olarak Vakfın Ortadoğu programlarının yönetiminden sorumludur. Fukuyama, 2005 yılının Temmuz ayı itibarıyla Johns Hopkins Üniversitesinde uluslararası iktisat politikası öğretim üyesi olarak görev yapmakta ve The American Interest Dergisinin yayın kurulu başkanlığını yürütmektedir.

*dilbilimsel ve kültürel bir birim olarak on dokuzuncu yüzyıl ulus kavramı biçiminde değildir. Yeni bin yılın eşiğinde 'büyük güçlerden' yalnızca Avrupa demokrasi-leri ve Japonya bu tanıma uygundur. Çin ve Rusya, ulusal ve kültürel çekirdeği çok etnikli özelliklerle birleşir. ...Dünyanın geri kalanında, karışık etnik bileşime sahip devletler yöneten konumdadır ve bunların çoğunun oluşturduğu birlikler, on dokuzuncu ve erken yirminci yüzyıldaki ulusçuluk ve kendi kendini belirleme doktrinleri temeline dayanarak özerklik veya bağımsızlık arayan etnik gruplar tarafından tehdit edilmektedir.'*²⁶

"Birleşik Devletler'le (Çin'in) karşı karşıya gelmesine yol açabilecek şey, Komünizm değil ancak ulusçuluk olabilir ve buda kültürel egemenlik konusunda değil, Tayvan konusunda olabilir."

*"Eğer Çin bütünlüğünü korursa, büyük bir güç haline gelmesi muhtemeldir ve bu şekilde Birleşik Devletler'e meydan okumak için çok büyük bir kapasitesi olacaktır."*²⁷

Tüm bu tartışmalar 1990'ların 2. yarısında ABD Savunma Bakanlığı'nın Savunma Planlarında, Ulusal Güvenlik Konseyi dokümanlarında eylem programları olarak yer almaya başlar. Ülkemizde de yakından bilinen, yenicon olarak tanımlanan; R. Dick Cheney, Donald Rumsfeld, Paul Wolfowitz, I. Lewis Libby, Richard Perle, William Kristol vb katılımıyla, 1997'de Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi grubu (Project for New American Century-PNAC) oluşturulur. Baba Bush döneminin Savunma Politikası Kurulu (Defense Policy Board- DPB) başkan yardımcısı olan Paul Wolfowitz'in gözetimi altında 'Savunma Planlanması Rehberi' gerçekleştirilir. 1992 yılında hazırlanan bu rehberde, Amerika'ya karşı yeni bir rakip gücün ortaya çıkmasının önlenmesi için gerekirse tek-tarafli olarak ABD'nin harekete geçmesi, hatta önleyici saldırılar düzenlemesine yer verilir. ABD'nin tanınmış stratejistlerinden Zbigniew Brzezinski, "Büyük Satranç Tahtası: Jeostratejik Zorunluluklarda Amerikan Üstünlüğü" kitabında, ABD'ye rakip olabilecek tüm ülkeleri irdeliyor, buna yönelik öneriler geliştirdiyordu.

1992 yılında ABD küreselleşme politikalarını jeopolitik çerçeve oluşturmak için hazırladığı yeni "Savunma Planlaması Rehberi" nde yer alan:

- ABD'nin Soğuk Savaş sonrası politik ve askeri stratejisinin bir numaralı hedefi, rakip bir süper gücün ortaya çıkmasını önlemek olmalıdır.
- ABD'nin bir diğer büyük hedefi, ABD çıkarlarını korumak ve Amerikan değerlerini savunmak olmalıdır.
- Amerika Birleşik Devletleri, gerekirse, tek tarafli olarak hareket etmeye hazır olmalıdır.²⁸

ana başlıklar altında bir yol haritası çizilir.

Küreselleşme adı altında kendi politikalarını hayatın somut ve kaçınılmaz gerçekliği olarak tanımlayarak her tarafa yaymaya ve egemen kılmaya girişilir. Soğuk Savaş'ın sonlanmasının dünyada barış ortamına yol açacağı, demokrasi ve insan haklarını geliştireceği propagandası geliştirilir. Dünyada demokrasi, insan haklarının geliştirilmesi doğrultusunda devletlerin iç politikalarına müdahale edilmesi, gerekli durumlarda ABD'nin gücünün ahlaki amaçlar doğrultusunda kullanılması, ciddi güvenlik sorunlarının çözümünde yetersiz kalan uluslararası hukuk ve kurumların yeniden düzenlenmesi için etkin bir uğraşa girişilir. Başkan Clinton döneminde kapsamlı bir şekilde formüle edilir.

Bill Clinton, " Birileri masum sivillerin peşinden gelip ırklarından, etnik kökenlerinden veya dinlerinden dolayı onları kitleler halinde öldürmeye çalışırsa, İster Af-

rika'da, ister Orya Avrupa'da, ister başka bir yerde yaşasın, dünya halklarına bu nu durdurma gücümüz olduğunu, bunu sona erdireceğimizi söyleyebiliriz”.

Bu çerçeve Amerikan ordusu önce Somali'ye, sonra Haiti'ye, Bosna'ya ve Sırbistan'a müdahale eder. Bu müdahalelerden 3'ü Clinton döneminde gerçekleştirilir. Henry Kissinger, Clinton yönetiminin bu askeri müdahaleleriyle insan haklarının ve insani değerlerin güç kullanarak da olsa savunulmasının

ABD ulusal çıkarlarının genel ilkesi olarak ilan edilmesiyle ABD'nin yeni bir **etnik dış politika** oluşturduğunu söyler.²⁹

Ülkelerde fiilen gücü elinde bulunduran iktidarın ulusal egemenliğin ve meşruiyetin tek sahibi olarak görülemeyeceği yaklaşımı önemli ölçüde benimsenir.³⁰ Devletlerin ulusal egemenlik meşruiyetinin, bir ülkede fiilen gücü elinde bulunduranlara otomatik olarak devredilmesi, artık kabul gören bir yaklaşım olmaktan çıkar.³¹ ABD'nin insan haklarının ve insani değerlerin üzerine oturduğu etnik dış politika anlayışında, diğer ülkeler nezdinde bir konsensüs da oluşturur.

Gerçekçiler olarak tanımlanan politika yapıcılar, stratejistler; 2. Bush hükümetinin 11 Eylül'de ikiz kule saldırısı ile birlikte izlenen bu daha müdahaleci, saldırgan politikaları neokonservatiflerin hipotezleri resmi siyasi ve askeri doktrin haline getirilmesine bağlar.

Z. Brezezinski, “Ortaya çıkan strateji, 1. Bush döneminde (pek çoğu 2. Bush'un danışmanı olarak göreve geri dönen) Ulusal Güvenlik bürokratları tarafından hazırlanmış 1991 ulusal güvenlik dokümanının taslağının daha emperyalist formülasyonu ile neokonservatif dünya görüşünün, Orta Doğu'ya özel bir ilgisi olan miltan nosyonunun harmanıydı.”³²

Yeni konservatiflerin önde gelenlerinden birisini oluşturan Robert Kagan ise, Oğul Bush'un izlediği politikanın önceden hazırlananların 11 Eylül sonrasında hayata geçirilmesi olarak değerlendirir.

Robert Kagan; “11 Eylül olayları, Birleşik Devletler'in zaten girmiş olduğu yolu değiştirmemiş, sadece biraz kıpırdatmış ve hızını arttırmıştır. ... 11 Eylül olaylarının bile öncesinde ...Amerikan strateji düşünürleri ve Pentagon planamacıları, patlak verme olasılığı olan stratejik sorunların ötesine bakıyordu. Bu tehditlerden birisi Irak idi. Clinton dönemi süresince, Kongre neredeyse tam bir fikir birliğiyle Irak'a karşı güçler için bir askeri ve ekonomik destek kanun tasarısını uygulamaya koydu. İkinci Bush hükümeti, daha 11 Eylül'deki terörist saldırıları olmadan çok önce bile Irak'ı etkisiz hale getirme planları kuruyorlardı. ... Al Gore seçilseydi ve 11 Eylül'de hiçbir terörist saldırı olmasaydı bile, bu programlar –Bush'un ‘kötülük eksenine hedeflenmiş olarak- yine uygulamaya konacaktı.”³³

ABD oligarşisinin ideolojik ve stratejik hedefleri doğrultusunda Yeni Dünya Düzeni oluşturma planları Yeni Dünya Düzeni oluşturma planları (müdahalelerin "biçimine" ilişkin politika yapıcılar arasında bazı farklı yaklaşımlara rağmen) hızla uygulamaya konur. Aslında tüm bu düşüncelerin ulaştığı nokta **toplum mühendisliği** doğrultusunda '**ulus/devlet inşası**' ile ülkelerin yeniden biçimlendirilmesidir.

2.2.1 Askeri Güç Kullanımıyla Ülkelerin Biçimlendirilmesi

Sömürgecilğe karşı verilen ulusal kurtuluş mücadeleleri döneminde ABD ile SSCB karşı karşılıklı bir çatışmadan ya da bölgesel bir savaştan kaçındılar. Uluslar arası düzende hukukun üstünlüğü ve devletlerin iç işlerine karışmama, egemenlik haklarına saygı vb. temelinde bir denge ve istikrar sağlandı. Devletlerin egemenlik hakkının çiğnenmesinin kabul görmediği bir uluslararası hukuk ve değerler sistemi oluşturuldu. SSCB'nin tarih sahnesinden çekilişiyle birlikte, başta Rusya olmak

üzere onunla birlikte davranan ülkeler ekonomik, sosyal ve politik sorunlarla karşı karşıya kaldılar. Bu ortamda ABD, bir dönem SSCB etkinlik alanı içinde yer alan ve yeni ortaya çıkan bağımsız devletlere yönelik küreselleşme stratejine uygun yeni politikalar geliştirdi.

Soğuk Savaş döneminde bir takım ülkeler; insanlık felaketine yol açtıkları, kitlesel göç dalgalarına sebep oldukları ve komşularıyla savaşa giriştikleri, gelişmiş ülkelere ciddi zarar verebilen uluslararası teröristleri barındırdıkları ve insan haklarını ihlal ettikleri gerekçeleriyle zayıf ya da başarısız devletler olarak tasnif edilir. Bu ülkeler hedef haline gelir.

“Kuzey Afrika’dan Balkanlara ve Orta Doğu’dan Güney Asya’ya kadar yayılmış bir dizi zayıf ve başarısız devlet bırakan Soğuk Savaş’ın sona ermesinden bu yana artmıştır. Buna ek olarak son yıllarda Sahra altı Afrika’sı, Doğu Asya, Orta Amerika ve Karayipler’in bazı bölgelerinde de başarısız devletler ortaya çıkmıştır. Bu başarısızlıklar çok sayıda mülteci yaratmış, insan haklarının çiğnenmesine, iç ve dış savaşlara, uyuşturucu ve insan kaçakçılığına ve uluslararası sınırları aşan diğer sorunlara yol açmıştır.”³⁴

Hedef ülkeler BM’in gündemine taşındı. Uluslararası güç aracılığıyla bu ülkelere müdahale edilmesi savunuldu. BM kuruluşunun ilk 45 yılı içerisinde (1945–1989 yılları arasında) toplam 13 barış operasyonu yapmışken Berlin duvarının yıkılmasını izleyen 15 yıllık sürede ise bu tür operasyonların sayısı 41’e çıktı. ‘Zayıf ya da başarısız devletlerin yol açtığı sorunların; barışın korunması, etnik temizliğin sonlandırılması, soy kırımın, katliamların önlenmesi, iç savaşın bitirilmesi vb nedenlerle Kamboçya’ya (1991), Somali’ye (1992), Haiti’ye (1994), Bosna’ya (1995), Kosova’ya, Doğu Timor’a, Sierra Leone’ya ve Raunda’ya (1999), Liberya ve Kongo’ya (2003), Sudan’ın Darfur (2008) bölgesine BM aracılığıyla müdahale edildi.³⁵ Uluslararası toplum çeşitli düzeylerde, bu çatışmalar müdahil oldu. Amerikan, Rus, Fransız, İngiliz ve daha sonra Alman, Çin ve Japon askeri birlikleri bu tür operasyonlarda yer aldılar. Bu ülkelerin birçoğunda yönetim tam anlamıyla devralındı, uluslararası ve bölgesel güvenlik adına rejimleri değiştirildi. Devlet yapıları yeniden düzenlendi.³⁶

‘Zayıf ya da başarısız devletlere’ yönelik müdahale ilk önceleri insanlık meselesi ya da insani bir sorun olarak tariflenirken 11 Eylül saldırısı ile birlikte birden bire ciddi bir güvenlik anlayışıyla ele alınmaya başladı.³⁷ Bush yönetimi Afganistan’a uluslararası güç aracılığıyla, Irak’a ise BM ve diğer ülkelerin onayını almaksızın önleyici savaş doktrini doğrultusunda (kime nerede ve ne zaman güç kullanılacağına tek başına karar vererek) müdahale etti.³⁸ ABD soğuk savaş boyunca yaklaşık 10 yılda bir askeri müdahalede bulunurken 1990’lardan itibaren askeri müdahale sıklığı 2,5 yılda bire çıktı.³⁹

ABD’nin uluslar arası kuruluşları (BM) devre dışı bırakarak tek başına Irak’a askeri müdahale bulunması, her hangi bir ülkenin egemenliği ihlal etmeye kimin, hangi temellere dayanarak karar vermeye yetkisi olduğu ve bir müdahale durumunda bunun uluslar arası kanun ve normlar tarafından ne ölçüde ve nasıl sınırlandırılabilceğini tartışmasını gündeme getirir.

* **James Dobbins:** ABD’nin Irak’a askeri müdahalesi ve sonrasında ‘Irak Derslerinin Alınması’ makalesinde ‘Irak’ta yeni devlet ve ulus inşası’ deneyimlerini değerlendirir.

RAND Uluslar arası Güvenlik ve Savunma Politikaları Merkezi yöneticisidir. Aynı zamanda büyük elçilik görevleri de yürüten Dobbins, Avrupa’dan sorumlu Dışişleri Bakanlığını yardımcısı, Batı Yarım Küre’den sorumlu özel danışman, Başkan ve Dışişleri Bakanı Balkanlardan sorumlu özel danışman ve ABD’nin Avrupa Topluluğu büyükelçisi görevlerini üstlendi. Clinton yönetiminde Somali, Haiti, Bosna ve Kosova özel temsilci, Bush yönetiminde de Afganistan özel temsilcisi olarak görev yaptı.

2.2.2. 'Yumuşak Güç' Kullanımıyla Ülkelerin Biçimlendirilmesi

ABD, küreselleşme politikaları doğrultusunda bazı ülkelerde demokrasinin geliştirilmesi projelerine uygun yapılar (Carter merkezi, Democracy Watch, Uluslar arası Seçim Sistemleri Vakfı, Özgürlük Evi ve Avrasya Vakfı gibi birkaç NGO /sivil Toplum Örgütü vb) oluşturur. Bu örgütlerin yanı sıra BM bünyesinde yarı otoriter ülkelerde yapılan seçimleri izleme teknikleri geliştirilir. 1990'ların sonlarına kadar demokrasiyi destekleme adına NED benzeri kuruluşlar NGO'lar (sivil toplum kuruluşları) Polonyada'ki *Solidarity* (Dayanışma) işçi birliğine destek sağlanmada önemli görevler üstlenir. Polonya'da elde edilen başarı ve deneyim, bazı eski doğu bloğu ülkelerinin yanı sıra yeni bağımsızlığını kazanan eski SSCB ülkelerine doğru yaygınlaştırılır. Polonya sürecinde oluşturulan yapılar yıllar içinde sivil toplumun kalkınması adına (demokrasinin-insan haklarının 'geliştirilmesinde') kullanılan daha kapsamlı bir araçlara dönüştürülür.⁴⁰

Clinton döneminde görev yapmış olan Prof. Joseph Nye bu politikayı '**Yumuşak Güç**' olarak formüle eder. Yumuşak Güç'ü askeri ve ekonomik yaptırımlardan - '*teşviklere ('havuçlara') ya da tehditlere ('sopalara') dayanan sert güçten*'- farklı olarak ülkenin kültür ve geleneklerinden, değerlerinden, tarihsel özelliklerinden vb yararlanarak toplumun 'doğal bir biçimde' istenen noktaya kendisinin gitmesinin sağlanması olarak tanımlıyor. Yumuşak Güç, ABD'nin devletleri kendi istediği doğrultuda değişime zorlarken kullandığı askeri müdahalelerin yanı sıra ekonomik yardımlar aracılığıyla (yasa dışı ekonomik yardımlar, bazı şartlara bağlı olarak verilen krediler de dâhil) üst düzey yöneticilerin rüşvetle satın alınması vb politikalara alternatif değil bu politikaların bir bileşeni olarak görmektedir. 'Sert ve yumuşak güçler bir biriyle ilişkilidir, ama aynı şey değildir.' diyerek Yumuşak Güç' ün, demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesi zemininde demokratik gelişimin desteklenmesi adı altında, önleyici savaşa göre daha ekonomik ve etkili bir rejim değiştirme yanını vurgulamaktadır.

Yumuşak güç politikasının başarıyla uygulandığı ülkeler olarak; 2000 yılında Sırbistan'da S. Miloseviç'in devrilmesi, 2003 yılında Gürcistan'daki Kadife Devrim ve 2004-2005 döneminde Ukrayna'daki Turuncu Devrim örnek olarak veriliyor.

Bu ülkelerde demokrasiyi destekleme projesinin temel karakteri şu şekilde ortaya konur:⁴¹

- '*Öncelikle ilk adımın söz konusu toplumdaki gelişmesi şarttır.*
- '*Eski rejime karşı koymak isteyen güçlü, birleşmiş gruplar olmadıkça rejim değişikliği gerçekleşmez.*
- '*Dış finansörler ve örgütleyiciler, bu örgütlerin güçlendirilmesine yardım etmesi için çok önemlidir, ama örgütlerin güçlerini kendi toplumlarından almaları şarttır.*
- '*Dış finansörler, öfke ve harekete geçmenin kaynağı haline gelen suikast veya hileli bir seçim gibi belirli olaylarla kıvılcım alan demokrasiye geçişlerin zamanlamasına kendi başlarına karar veremezler.*
- '*Son olarak, demokrasi yanlısı yerli güçlerin dış, özellikle de ABD'den gelen desteğe karşı hassasiyeti, büyük ölçüde toplumun kendi tarihine ve o esnadaki milliyetçiliğin çeşidine bağlıdır.*'⁴²

Yumuşak Güç yöntemiyle:

- İktidardan bağımsız (yani batı entelijasının denetimi altındaki) bir medya ile kitlelerin harekete geçirilmesi,
- İnşasına katkı sağlanan sivil toplum örgütlerinin seçim sonuçlarının protesto edilmesi için sokak gösterileri ve doğrudan eylemlerin organize etmesi,
- Güçlü finansal ve örgütsel dış destek ile muhalefetin cesaretlendirilmesi, iktidarın hareket alanının daraltılması ile adı geçen ülkelerdeki rejim değişiklikleri sağlanır.

Ukrayna'da, Ukrayna Gençlik Birliği, Young Rukh ve Kyiv-Mohyla Akademisi Politika Analizleri Okulu, Maidan, Ostriv ve Ukrainska Pravda gibi, Sırbistan Otpor gibi öğrenci gruplarına aralarında NED, Uluslar arası Cumhuriyet Enstitüsü ve USAİD gibi yapılanmaların ve çeşitli Batılı örgütlerin verdiği destekle renkli devrimler yapılır. Rejim değişiklikleri sağlanır. Tüm bu ülkelerde yardım sağlanmasında 'hayırsever' Soros'un kurduğu Açık Toplum Enstitüsü de önemli rol oynar.⁴³ Bu 3 ülkede de durum benzer bir şekilde özetlenmektedir.

'...ahlaksız veya yarı otoriter bir lider, hile karıştırılan ya da tahrif edilen bir seçim düzenlemiş; seçim sonuçlarını protesto etmek amacıyla gösteriler patlak vermiş; halk eski lidere karşı harekete geçmiş, sonunda da şiddet içermeyen, demokratik rejim değişikliği gerçekleşmişti'.⁴⁴

Sırbistan, Gürcistan ve Ukrayna'daki iktidar değişimlerinin, tartışmalı seçimlerin ardından meydana geldiği ve yukarıda sıralanan koşullar olmaksızın asla da gerçekleşmeyeceği söylenir. ABD'nin Sırbistan, Gürcistan ve Ukrayna'daki 'demokratik hareketlere' verdikleri eğitim, para ve seçim destekleriyle aslında **bu ülkelerin egemenliklerini de çığnemiş oldular.**⁴⁵ ABD bu ülkelerdeki iktidar değişikliğini ülkelerin ulusal egemenliklerini ihlal ederek, iç işlerine karışarak 'düşük dozdan yüksek doza' ulaşan yöntemleri devreye sokarak sağlıyor. Bu zorlama yöntemleri, bir devlete yönelik demeçlerle başlayan ve Radyo, TV yayınları, ekonomik yardım, askeri danışmanlar, muhalefete destek, abluka, sınırlı askeri eylem ve sonunda da askeri işgale kadar uzanıyor.

Ulus devletlerin egemenliklerinin ihlal edilmesine yönelik müdahalelere; realistler güç dengesinin ve barışı koruması, ahlakçılar ise bir devletin toprak bütünlüğünün ya da dış saldırı karşısında egemenliğinin savunulması gerekçeleriyle destek veriyorlar.⁴⁶ Kozmopolitler ise bireysel adaleti ve insan haklarını geliştirmesi kaydıyla onay veriyorlar. Kısacası bu farklı yaklaşımların hepsi müdahaleyi farklı gerekçelerle de olsa onaylıyorlar. Ulus devletlerin iç işlerine müdahalede Amerikan halkının ve dünya kamuoyunun rızasının sağlanmasında ve müdahaleye meşruiyet oluşturmada, duruma göre ABD bu farklı düşünce gruplarından birisinin ya da birkaçının yaklaşımını öne çıkarıyor.⁴⁷

2.2.3. İç Çatışmalarla Ülkelerin Biçimlendirilmesi

ABD'deki farklı düşünce grupları 'soğuk savaş sonrası uygulamaya konulan küreselleşme politikalarının ulus devletlerin yaklaşık 300 yıldır oluşturduğu ulus üst kimliği zayıflatması' düşüncesinde hemfikir iken sadece bunun neden ve sonuçlarında farklılaşıyorlar.

Ulus devlette bir üst kimlik olarak farklı etnik ve dini inanç gruplarını bir arada tutan vasıflar zayıflarken varlığını sürdüren alt kimliklerin harekete geçmesi etnik, kültürel ve dini farklılıklara bağlı çatışmaları önemli ölçüde arttırıyor. Bütünleşme ayrışma diyalektiğinde ayrışma dinamiklerini güçlendiriyor. Küreselleşme politika-

larının harekete geçirdiği etnik ve dini kimlikler aynı zamanda, küreselleşme politikalarına tabi kılınarak yeniden biçimlendiriyor, formüle ediyor.

Küreselleşme politikalarının yol açtığı devlet içi çatışma dinamiklerine ilişkin yürütülen tartışma başlıklarına kısaca değinmek yaşananları bir bütünlük içinde anlamayı kolaylaştırabilecektir.

2.2.3.1. Ulus Devlet içinde Eşitsizliklerin Artması

Küreselleşmenin yeni liberal ekonomi programı hem ülke içinde hem de ülkeler arasında var olan eşitsizlikleri daha da arttırıyor. Eşitsizlikleri ortaya koyan çok sayıda çalışma bulunuyor. Bu çalışmalardan elde edilen verilerden bazıları sıralanacak olursa:

- Dünyanın en zengin ülkelerinde yaşayan insanların ilk %20'sinin gelir düzeyiyle en yoksul ülke ülkelerinde insanların ilk %20'sinin gelir düzeyi arasındaki oran, 1960'ta 30'da 1 iken, 1997'de 74'e 1 yükselmiştir.⁴⁸
- Küreselleşme, fakir Güney ile zengin Kuzey arasındaki mesafeyi daha da açmış, son 30 yılda az gelişmiş ülkelerin sayısı 25'den 49'a çıkmış, dünyadaki kesin yoksullaşmış nüfus da 5 yıl öncesine göre 1 milyardan 1 milyar 200 milyona çıkmıştır.⁴⁹
- The Economists'de 2001 yılında yayınlanan bir çalışmada: *'Ülkeler eşit olarak kabul edildiğinde (nüfuslarına göre değerlendirilmediğinde) ve gelir, satın alma gücü karşılaştırmalarına göre ölçüldüğünde, dünyadaki gelir dağılımına ilişkin eşitsizliğin son yirmi-otuz yıl içinde çok arttığını'* belirtiliyor.⁵⁰

Küreselleşme politikaları yalnızca ülkeler arasındaki eşitsizlikleri arttırmıyor. Aynı zamanda ülke içindeki gelir dağılımını da bozarak, eşitsizlikleri tüm alanlarda çoğaltıyor. Ülke içindeki sınıflar, bölgeler, cinsiyetler hatta etnik yapılar arasında giderek büyüyen gelir ve yetenek uçurumlarını küreselleşme politikalarının teşvik ettiği, ekonomik büyümeye rağmen yoksul kesimlerin sayısını arttırdığı verilerle ortaya koyuluyor. Yapılan çalışmalar insanların büyük bir kısmının temel ihtiyaçlarını tam ve dengeli olarak karşılamakta güçlük çektiğini ve bu kesimler ekonomik ve sosyal haklarını elde tutmada da zorlandıklarını gösteriyor.

Özellikle kamu hizmetlerin özelleştirilmesi; insanların sağlık, eğitim, barınma, enerji vb temel ihtiyaçlarına ulaşımını güçleştiriyor. Bu hizmet alanlarının ticarileştirilmesi ve sürekli artan fiyatları, geniş toplum kesimlerinin bu temel hizmetlere ulaşımını daha da zora sokuyor. Ticarileştirilen sağlık, eğitim vb hizmetlerin niteliğinin düşmesi insanları daha nitelikli hizmet arayışına yöneltiyor. Bu alanlara yönelik yaptıkları her harcama sınırlı gelirlerini tüketiyor ve yoksullarını daha da arttırıyor. Zengin ile yoksul arasındaki fark tüm ülkelerde büyüyor, eşitsizlikler, adaletsizlikler her açıdan artıyor. Nitekim 1988'de dünyanın en zengin 3 milyardernin sahip olduğu toplam varlık, dünyanın gelişmemiş ülkelerinde yaşayan 600 milyon insanın toplam gelirinin üstündedir*.⁵¹

İktidara gelen hükümetlerin bu olumsuz gidişe seyirci kalması, hatta kamu hizmet alanlarını daha da daraltmaları, tasarruf adı altında bütçede kısıntıya gitmeleri insanların temel ihtiyaçlarını karşılamalarını daha da zora sokuyor. Toplumsal

* 2012'de, zenginler, servetlerine yeni servetler kattı. Yoksul sayısı ise biraz daha arttı. İngiltere merkezli, "yoksulluk araştırma kuruluşu Oxfam"a göre; "dünyanın en zengin yüz milyarderi, 2012'de servetlerine 240 milyar dolar daha ekledi." Bu miktar, dünyadaki yoksulluğu tam dört kere bitirebilecek bir rakam.

hoşnutsuzlukları arttırıyor. Tüm bu gelişmeler, mali kriz ve ekonomik durgunluk gibi istikrarsızlık dönemlerinde, ortak bir toplumsal ülkünün olmadığı koşullarda ülke içinde etnik, dini, kültürel çatışma dinamiklerini de güçlendiriyor.

Kısacası küreselleşmenin yeni liberal ekonomi politikaları devletlerin kendi toprakları üzerindeki ekonomik-politik kararlar alabilmelerini engelliyor. Sosyal politikaları güdükleştirip, kamu yararı ilkesinin göz ardı edilmesini getiriyor. Hükümetlerin egemenlik alanlarını daralırken devlet -vatandaş, devlet -toplum arasında var olan yabacılığa daha da artıyor.

2.2.3.2. Ulusal, Etnik/Dini Kimliklerin Hareketlenmesi

Ulus devletin küresel politikaların aracı haline dönüştürülmesi, toplumun ekonomik-sosyal ve politik alanlardan dışlanmasını, toplumun devletle ilişkisini de zayıflatıyor. Ulus üst kimliğinin, yani vatandaş olmanın sağladığı olanakları tahrip ediyor. Küresel güçler (ABD-AB ve onların ulus üstü şirketleri) karşısında ulus devletlerin en temel özelliği olarak ifade edilen egemenlik hakkı aşınıyor ve vatandaşlık hak ve hukuku (kamunun yurttaşlarına sağlamakla yükümlü olduğu hizmetler) anlamını yitiriyor. Eski ABD Başkanı Jimmy Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı, aynı zamanda ABD'nin en önemli stratejistlerinden birisi olan Z. Brzezinski* ve Eski ABD başkanları George H. W Bush ve Gerald Ford'un Ulusal Güvenlik Danışmanı, Richard Nixon'ın da Askeri Danışmanı olarak görev yapan, Brend Scowcoft 'in* yanı sıra H. Kissinger'e kadar ideologun ulus devlet ile ilgili görüşleri oldukça açıklayıcıdır.

H. Kissinger, "... politik sorumluluğun bir birimi olarak kalan ulus-devlet, dünyanın birçok bölgesinde görünüşte çelişen iki eğilim esasına göre, etnik bileşenlerin parçalanması veya kendilerini daha büyük bölgesel gruplarda eritmeleri esaslarına göre yeniden yapılandırılmaktadır.⁵²

Brend Scowcoft "... Uluslar arası ortamda tarihte ilk defa bu denli hızlı bir değişim yaşadık, geniş küreselleşme başlığı altına giren temel bir değişim.... Önemli olan ulus devletin statüsünü ve insanlara nasıl hizmet verdiği, vatandaşları için genel sorumluluklarını değiştiriyor olması. Her ne kadar (ulus devlet) hâkim olsa da hâkimiyetini sürdürse de, ulus-devletin rolü sürekli olarak azalıyor. Bence seyrettiğimiz olayların merkezinde bu var"⁵³

Z. Brzezinski "... sorun ulusal egemenliğin yeniden tanımlanması. Aynı zamanda insanın bu konuyu düşünüyor bile olsa, **çok erken dile getirmeye** başlama konusunda dikkatli davranması gerekiyor. Çünkü egemenlik, benzersiz şekilde güvencili ve izole ortamlarda birkaç yüzyıl yaşamış ve **egemenliği kendi kimliği ile eşit gören demokratik halk** arasında reaksiyona yol açabilecek tahrik konularından birisidir. Bu küresel sorunlarla uğraşmak egemenliğin yeniden tanımlanması ya da yeniden düzenlenmesini getirecektir. Ancak bu sorunları çözmek için **egemenliği feda etmeyi erken konuşmaya başlarsak**, büyük ihtimalle her

* **Zbigniew Kazimierz Brzezinski**: Polonya kökenli ABD'li siyaset bilimci, devlet adamıdır. Dünyanın en önemli stratejistleri arasında ismi sayılan Brezezinski 1977 – 1981 yılları arasında ABD Başkanı Jimmy Carter'ın Ulusal Güvenlik yardımcılığını yaptı. Samuel Huntington'la birlikte çalışarak, 43 sayfalık gizli bir bülten yazdı. Bu bültende gelecek yönetimin 10 önemli dış ve ulusal güvenlik politikası hedefi açıklanıyordu. 1985'de Reagan yönetiminin Kimyasal Savaş Komitesi'nde çalıştı. 1987-1989 arasında Amerikan Savunma Bakanlığı Ulusal Güvenlik Bölümünün Uzun Dönemli Stratejiler Komisyonu'nda çalıştı. Ağustos 2007'de Barack Obama'nın başkan adaylığını destekledi. Aynı yıl Eylül ayında ise Obama Brzezinski'yi "en seçkin düşünürlerimizden biri" olarak tanımladı.

* **Brend Scowcoft**: ABD hava kuvvetleri korgeneral olara görev yaptı. ABD Başkanı Richard Nixon'a askeri danışmanlık yaptı. Nixon ve Ford idarelerinde Ulusal Güvenlik İşleri için Başkan Yardımcısı olarak görevinde bulundu. Daha sonra ABD Başkanları Gerald Ford ve George HW Bush'un Ulusal Güvenlik Danışmanlığını yaptı. George HW Bush'un Başkanlık döneminde Dış İstihbarat Danışma Kurulu Başkanı olarak da görev yaptı. Başkan Barack Obama'ya ulusal güvenlik ekibi seçiminde yardımcı oldu. Ayrıca Amerikan-Türk Konseyi'nin onursal Başkanlığını yürüttü.

hangi bir çözüme engel olacak **ulusçu bir reaksiyonun doğmasına** neden oluruz”⁵⁴

Z. Brzezinski'ninde dediği gibi küreselleşmeye karşı birçok ülkede ortaya çıkan 'milliyetçi özellikler içeren' tepkiler giderek artıyor. Günümüzde devlet, ulus ya da ulus devlet gibi terimlerin çoğu zaman birbiri yerine kullanılması, küreselleşmeden bağımsız ele alınması insanların aslında ne demek istediklerinin anlaşılmasına, hatta kafa karışıklıklarına yol açabiliyor. Küreselleşme politikalarına karşı (pozitif ulusçuluk) ile milliyetçi-ırkçı (negatif ulusçuluk) aynı kefeye konabiliyor. Bu tür toptancı yaklaşımlar, devletlerin egemenliklerini, bağımsızlıklarını zayıflatma, hatta ortadan kaldırma girişimlerine, diğer bir ifadeyle de küreselleşme politikalarına desteğe dönüşebiliyor. Küreselleşme politikalarına karşı en geniş toplumsal bir birliğin oluşmasını da zora sokabiliyor.

Ortak ulus kimliğinin zayıflaması insanların sahip oldukları – aile, köy, etnik grup, din vb- alt kimlikleri harekete geçiriyor.⁵⁵ Günümüzde 200 civarında ulusal devletin bünyesinde yaklaşık 10 bin etnik yapı ve dil grubunun bulunduğu söyleniyor. Sadece 2 ülkede yurttaşların ezici bir çoğunluğu tek etnik özellikler içeriyor: Japonya'da yaşayanların %98,5'i etnik Japon'dan, Kuzey ve Güney Kore'de yaşayanlar daha yüksek bir oranda etnik Koreliden oluşuyor.⁵⁶ Geride kalan ülkelerin hemen hepsi çok etnikli bir toplumsal yapıya sahiptir.⁵⁷

Etnik bakımdan homojen olmayan bu ulus devletlerdeki etnik, mikro milliyetçi ve farklı inançlara sahip toplulukları hareketlendiren dinamiklerin güçlenmesi ulus devletleri derinden sarsıyor. Post Vestfalyan yaklaşımla etnik yapı ve dine bağlı olarak devletlerin yeniden biçimlendirilmesi, bu toplulukların zenginliklerin paylaşımına dönük sınırlarda değişim istemi - diğer bir deyişle kaderini tayin hakkı ya da kendine ait bir devlet kurma talebi- ulus devlet yapısında olduğu kadar uluslararası düzeyde de önemli değişikliklere yol açabilecektir.⁵⁸

2.2.2.3. İç Çatışmalar ve Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı

Ulusların kaderini tayin talebi, bir halkın kendi siyasi geleceğine karar verme hakkı olarak tanımlanır. En yaygın ifadesiyle de kendi devletini kurma arzusudur. Kaderini tayin hakkı önemli bir ilkedir. Ancak ulusların kaderlerini tayin hakkında **ne-yin** tayin edildiği kadar, bunu **kimin** tayin ettiği de tarihin her döneminde sorgulanmıştır. Toplulukların birlikte yaşamakta güçlük çektiği durumlarda, farklı topluluklara iç işlerinin belirlenmesinde belli bir özerk (içte kaderini tayin) sağlanması; İsviçre ya da Belçika gibi bazı ülkelerde kültürel, ekonomik ve siyasi özerklik tanınarak aşılmaya çalışılıyor. Bağların şu ya da bu şekilde gevşetilmesinin hala yeterli olmadığı yerlerde, örneğin 1 Ocak 1993'te barış içinde iki egemen devlete bölünen Çekoslovakya'da olduğu gibi, anlaşmalı bir boşanmaya da gidilebiliyor. Konuya son derece dikkatli bir şekilde yaklaşmadığında ise, mutlak kaderini tayin talepleri sıklıkla bir şiddet, çatışma kaynağına dönüşüyor.⁵⁹

Tarihin farklı dönemlerinde güçlü devletler kendi ihtiyaçları temelinde bu konuya farklı şekilde yaklaşmıştır. 1930'larda Hitler bu ilkeyi '**zayıf devletleri**' (Çekoslovakya ve Polonya'yı) çökertmek için kullanır.⁶⁰ Hatırlanacağı gibi 1989'dan sonra Doğu Avrupa'da ve eski SSCB ülkelerinde ulusları kendi kaderini tayin sorunu önem kazandı. Eski Sovyetler Birliği'nin dört bir yanında farklı etnik yapılar, 1917-1920 arasında olduğu gibi kaderlerini tayin hakkı talebinde bulundular. Ancak günümüzde bu talepler güçlü çatışmalara yol açtı. Kafkaslarda Azeriler, Gürcüler, Abhazlar ve Çeçenler kaderini tayin hakkı temelinde devlet kurmak istediler. Balkanlarda ise eski Yugoslavya devletinde de farklı etnik ve dinsel grupların ayrılık talebinde bulundular. Bu talepler savaşa, iç çatışmaya yol açtı.⁶¹

Soğuk Savaş sonrasında, küreselleşme politikalarının harekete geçirdiği bir dizi ayrılıkçı milliyetçi etnik hareketlerin ulus devlet yapılarını sarstığını ortaya koyuyor. Küreselleşme politikaları dünyanın farklı yerlerindeki yerel kültürleri yeniden canlandırdığı ve yerel özerklikler için de yeni baskılar yarattığı bir süreçte çoğu ülkede hükümetlerin ortaya çıkan etnik temeldeki ayrışma –çatışma- önlenemediği durumlarda, devletin çöküşe geçtiği belirtiliyor.⁶²

Joseph S. Nye, “Devletler varlığını sürdürecektir, ama dünya politikasının bağlamı değişmektedir. ...ama aynı zamanda, pek çok kişi hızlı değişim, bölücü etnik, dinsel ve milliyetçi tepkiler göstermektedir. ...**küreselleşme aynı zamanda hem ekonomik entegrasyona hem de siyasi parçalanmaya neden olmaktadır**”⁶³

Artan etnik ve dini temeldeki çatışmalar, ulus devlet içinde (çok farklı siyasi görüşler arasında) ve uluslar arası toplumda (BM, ABD-AB ve diğer devletlerarasında) önemli bir tartışma alanını oluşturuyor. ABD'ndeki tüm düşünce kuruluşları, akademisyenler ve politika yapımcılar bu tartışmaları ABD'nin küreselleşme politikaları temelinde ele alıyorlar. Küreselleşme politikalarına farklı yaklaşımları, doğal olarak ulusların kaderlerini tayin tartışmalarına da yansıyor.

Bazı kuramcılar ulus devlet içinde yer alan farklı etnik ya da inançtaki topluluklar arasındaki ayrımların, farklılıkların ya da ön yargıların nadir olarak büyük ölçekli şiddete yol açtığına dikkat çekiyorlar. Ekonomik çekişmeler ya da devlet otoritesinin zayıflamasıyla birlikte toplumda geleceğe ilişkin kaygıların, korkuların yaygınlaştığı bir ortamda etnik, dini simgelerin ve sembollerin toplumsal ayrışmada önemli işlev üstlendiği belirtiliyor. Böylesi bir dönemde etnik ya da dini grup önderleri, etnik ya da dini simgeler temelinde toplumsal destek buluyor ve toplumu harekete de geçirebiliyor. Arka arkaya gelen bazı olaylar da etnik çatışmaların kıvılcımını oluşturabiliyor.

Konstrüktivistler ise, toplumların harekete geçmesinde maddi çıkarların yanı sıra kimliklerin, normların, kültürün rolüne dikkat çekiyor. **Toplumların yaşamına ve düşüncelerine anlam veren ulus ve egemenlik, yurtseverlik gibi kavramların toplumsal olarak inşa edildiğini, sonsuza kadar sürmeyeceğini** vurguluyor. **Etnisitenin de toplumsal simgelerin, mitlerin, anıların ve tarihin yeniden anlamlandırılmasıyla toplumsal olarak inşa edildiğini** söylüyorlar. Etnisiteyi kaçınılmaz olarak savaşa yol açan değişmez bir olgu olarak değerlendirmiyorlar. Bunu da yakın zamanda yaşanan bazı örnekler üzerinden de açıklıyorlar.

“Örneğin 1994'te bir soy kırımın yaşandığı Ruanda'da, halk aynı dili konuşuyordu ve herkesin derisinin rengi aynıydı, ama bölgeye yüzyıllarca önce büyük baş hayvancılığa dayalı bir kültürle göç etmiş Tutsiler ile sayıca daha kalabalık olan tarımcı Hutular arasında sınıf farkları vardı. Karşılıklı evlilikler ve toplumsal değişim zamanla bazı ayrımları silikleştirmişti, ama bunlar sömürge yönetimi sırasında bir takım müdahalelerle tekrardan güçlenmişti. 750.000 Tutsi'nin öldüğü 1994 soy kırımında, itidal çağrısında bulunan ya da Tutsi olarak görülen pek çok Hutu da katledildi.”⁶⁴

Bir diğer örnek olarak Eski Yugoslavya Federasyonu'nu gösterilir. 1991'de Yugoslavya'da başlayan etnik çatışmalarda; katliamların da yapıldığı şiddetli iç savaş, nüfus bakımından Yugoslav Cumhuriyeti'nin en heterojen bölgelerini oluşturan Bosna'da Müslümanlar, Sırlar, Hırvatlar arasında yaşanır.

“Eski Yugoslavya'daki çatışmaya, eski kimliklerin ve mitlerin en güçlü yerler olduğu kırsal bölgeler ile pek çok kişinin karma evlilikler yaptığı ve kendisini Sırp,

*Hırvat ya da Müslüman olarak değil 'Yugoslav' olarak tanımlama noktasına geldiği kentsel topluluklar arasındaki bir çatışma olarak da bakılabilir. Bir kez Yugoslavya parçalanıp savaş patlak verdikten sonra, bu insanlardan bazılarının üzerlerine zorla giydirilmiş yeni kimlikleri oldu. 1993'te bir adam bana (Joseph S. Nye) söylediği gibi: 'Hayatım boyunca kendimi Yugoslav olarak gördüm, Müslüman olarak değil. Şimdi Müslüman'ım çünkü buna zorlandım.' Oysa Mostar'daki bir çarpışma sırasında Müslüman bir subaya, sokaktaki herkes bir birine bu kadar benzerken kime ateş edeceğini nasıl bildiğini sorduğumda, bana savaştan önce insanların isimlerini bilmek gerektiğini, ama artık üniformaların işi kolaylaştırdığı cevabını vermişti.'*⁶⁵

Kozmopolitler, ulusal sınırların ahlaki bir statüsü olmadığını ve **adalet açısından da sınırların** yok edilmesi gereken **eşitsizliği koruduğunu** düşünüyorlar. Realistler ise, sınırların ortadan kaldırılması ya da zenginliklerin yeniden dağıtılması için sınırların yeniden çizilmesi çabalarının şiddetli çatışmalara yol açacağını nedeniyle sınır değişikliklerine karşı çıkıyorlar. Her ulusun kendine ait bir devlete sahip olmasına elverecek sınırların çizilmesi olanaksızlığını vurguluyorlar.⁶⁶ Dünyadaki devletlerin çok azının homojen olduğu düşünülürse, küreselleşme politikaları bağlamında, kendi kaderini tayini, temel ahlaki ilke olarak ele alan yaklaşımlar, dünyanın pek çok yerinde feci sonuçlara neden olmakla eleştiriliyor.⁶⁷

1990'larda ABD, BM'i Yeni Dünya Düzeni politikalarının bir aracı haline getirme doğrultusunda insan hakları ihlallerine karşı çıkmada ve iç savaşlara, kitle kıyımlarına müdahalede sorumluluk üstlenmeye zorladı. Böylece ulus devletlerin egemenliğine gösterilen saygının askıya alınmasında görece bir başarı da elde etti. BM'in Uluslararası Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonu Raporu'nda yer almasını sağladı.

*'Bir nüfus grubunun iç savaş, ayaklanma, baskı ya da devletin başarısızlığı sonucu ağır zarar gördüğü ve söz konusu devletin bunu durdurmada ya da önüne geçmede isteksiz veya aciz kaldığı durumlarda, müdahale etmeme ilkesi yerini uluslar arası koruma sorumluluğuna bırakır'*⁶⁸

ABD-AB ve bunların hegemonyası altındaki diğer devletlerin desteğiyle, Yugoslavya'nın parçalanmasında bu politik yaklaşım belirleyici oldu. Yugoslavya Federasyonu'nu oluşturan devletlerin bağımsız devletleri dönüştürülmesi, başka ulus devletler içindeki ulusların kendi kaderini tayin hakkında var olan belirsizlikleri daha da arttırarak önemli politik sonuçlara yol açtı. Egemen devletin dayandığı yasal ve ahlaki zemin sarsıldı.⁶⁹ Dünyanın pek çok yerinde çeşitli etnik milliyetçiliklerin ve dinci toplulukların kendi kaderini tayin etme taleplerini cesaretlendirdi. **"Başarısız Devletler"** olarak tanımlanan devletlerin parçalanmasını hızlandırdı.

Bu çatışmaların daha da büyüyerek büyük sayıda ölümlere, göçlere yol açmasında elbette hükümetlerin etnik şoven ve ya dini fanatizm vb. yanlış politikalarının da rolü bulunuyor. Hükümetlerin büyüyüp yaygınlaşan iç çatışmalar karşısında acizliği, ekonomik çöküntü ve meşruiyet kaybına yol açarak **"başarısız devlet"** olarak sınıflandırılmasına neden oluyor. Küreselleşme politikalarına direnen bazı ülkeler çeşitli müdahalelerle (ekonomik ambargolar dâhil) zayıf düşürülerek, uluslararası meşruiyetleri sorgulanarak da bu kategoriye sokuldu.⁷⁰ Ulusal egemenlikleri göz ardı edilerek rejimleri değiştirildi. Yeni devletlerin oluşumuna olanak sağlandı.

Küreselleşme politikalarının yaygınlık kazandığı son 20-25 yılda ortaya çıkan 116 çatışmadan 89'u iç çatışma (iç savaş) 20'si yabancı müdahaleli iç çatışma iken sadece 7'si de devletler arasındaydı. Bu çatışmalara 80'in üzerinde devletin yanı sıra, iki bölgesel örgüt ve 200'ün üzerinde hükümet dışı tarafın şu ya da bu şekilde

müdahil olduğu biliniyor. Savaşan taraflar bu iç çatışmalarda, kendilerini kısmen dil, din ya da benzeri kültürel özelliklerle tanımladılar. Bu anlamıyla da, bunlar *Etnik ya da cemaatler arası savaşlardı*.⁷¹

1945 'de dünyada yaklaşık 50 devlet vardı. 2. Dünya Savaşı sonrası (1946 -1979 yılları arasında) Dünyanın her yerinde ulusal kurtuluş mücadelesinin yükselmesi, sömürgelerin bağımsızlıklarını elde etmeleriyle BM'e üye devlet sayısı 101'e çıktı. Ulusal kurtuluş savaşlarının ivme kaybettiği 1980- 1989 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde yeni kurulan devlet sayısı 7'dir. Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrasında, 1990 -2006 arasında yaklaşık 15 yılda yeni oluşan devlet sayısı ise 38'dir. Dolayısıyla 21. yy.ın başında BM'e üye devlet sayısı, başlangıçtaki üye sayısının 4 katına çıkarak 200'e ulaştı. İçinde yaşadığımız yüzyılda ulusların kaderlerini tayin doğrultusunda iç savaşların yoğunlaşacağı ve ayrı devlet kurma taleplerinin yükseleceği, devletlerin sayısının da giderek artacağı düşünülüyor.

ABD'nin savunma belgelerinde '*Kuzey Afrika'dan Balkanlara ve Orta Doğu'dan Güney Asya'ya kadar yayılmış bir dizi zayıf ve başarısız devlet*'lerin yoğun çatışma potansiyeli içerdiğine yer veriliyor. Sadece Kuzey Afrika'da olmayıp tüm Afrika kıtasında iç çatışmalar tarihindeki en uç noktaya çıkar.

H. Kissinger, "*Soğuk savaşın sona ermesiyle, Afrika üzerindeki güç rekabeti de büyük oranda kaybolmuştur. Daha da ötesi, Afrika'nın sömürgeci hâkimiyet mirası, ona patlayıcı bir potansiyel, etnik çatışma, ciddi oranda az gelişmişlik ve sağlık sorunlarının insani niteliklerden uzaklaştırılması sorunlarını getirir. Bölünen kabilelerin ve etnik grupların sömürgeci yönetimini kolaylaştırmak için sınırlar çizilmiş ve bu sınırlar, farklı dinleri ve kabileleri daha ileride bağımsız devletler olarak ortaya çıkararak idari alt bölümlerde bir araya getirmiştir. Bundan dolayı Afrika uluslar arası çatışmalara yayılan vahşi iç savaşların yanı sıra, insan vicdanını zorlayan salgın hastalıkları ortaya çıkarmıştır.*"⁷²

Moritanya, Gambiya, Gine-Bissau, Nijer, Kamerun, Orta Afrika Cumhuriyeti, Brazzaville Kongo'su (Kongo Cumhuriyeti), Cibuti, Raunda, Fildişi Sahili, Sudan, Yeni Bağımsızlığına kavuşan Güney Sudan, Eritre, Somali, Yemen, Sahra altı ülkeleri, Çad, Sierra Leone ve Burundi vb ülkelerde iç savaşlar da milyonlarca kişi hayatını kaybeder. Milyonlarca insan canlarını kurtarmak için evlerini, üzerinde yaşadıkları toprakları terk etmek, komşu ülkeler kaçmak ve oraya sığınmak zorunda kalır.

H. Kissinger, "*Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte, hiçbir düşman ülke Afrika'ya hükmedecek konumda değildir ve hiçbir Afrika ülkesinin de bunu yapacak ekonomik ve askeri gücü yoktur. Soğuk Savaş'ın standart tartışması (Afrika'nın kaynaklarının düşmanların eline geçmemesi gerektiği), yakın gelecek için pek geçerli değildir. Kıtayı tehdit eden bir düşmanın veya egemenlik çabasındaki bir Afrika devletinin olmaması, yeni bir Afrika politikası için stratejik bir temel olmamasına yol açmaktadır. Üstelik, burada ki Amerikan yatırımı da diğer kıtalarda olduğundan çok daha azdır ve ticaret bağımlılığı önemsizdir. ... Afrika, gerçek küresel bir politik, ekonomik ve sosyal programın uygulamalı ve ahlaki konuları birleştirdiği tek kıtadır*"⁷³

Yeni Dünya Düzeni'ni kurma doğrultusunda ABD resmi dokümanlarında tanımlanan bölgelerdeki iç çatışmalar, ABD'nin politik stratejilerinden bağımsız olmayıp, sadece bu devletlerin zayıflığına indirgenemez. Afrika kıtasında ve Güney Batı Asya'da (Orta Doğu'da) yaşanan savaşların, iç çatışmaların yol açtığı katliamlar,

göçler; ABD'nin küreselleşme politikaları ile doğrudan ilgilidir. Aynı zamanda da sömürgecilikten miras kalan yapay devlet sınırlarının '**doğal sınırlara** (?)' dönüştürülmesidir.

Afrika halkları, kabileleri karşı karşıya kaldığı insanlık dramı, bu '**küresel politik, ekonomik ve sosyal programın**' yarattığı sonuçlarını yaşıyor. Afrika kıtasında yaşanan vahşeti BM HCR'nin 2011 yılı verileri tam olarak yansıtmasa da kısaca bilinmesi, başka bölgelerde yaşanacaklara da ışık tutabilecektir.

Afrika'da iç çatışmaların yoğun olarak yaşandığı bazı ülkelerin rakamlarına yakından bakılırsa:

- **Somali:** 10 milyon nüfusuyla ülkenin henüz el değmemiş uranyum, demir, kalay, bakır, jips, boksit ve doğal gaz yataklarının yanı sıra petrol açısından da zengin olduğu söylenir. 1991'de başlayan iç savaş günümüzde de devam etmektedir. Çatışmaların şiddetine göre de iç ve dış göle yer değiştiren insan sayıları değişmektedir. 2010'da 1.463.800 insan BM'in güvenliğini ve gözetimi altında daha güvenli bir bölgeye göç eder. 2011 yılında çatışmaların şiddetlenmesi ve yaşanan kuraklık nedeniyle yılında 300.000 Somalili daha evlerini terk ederek komşu ülkelere (Kenya'ya, Etiyopya'ya vb. ne) sığınır. 2012'de de devam eden kuraklık ve ülkenin iç kısmında, güneyinde yaşanan çatışmalar 75.000 Somali'nin komşu ülkelere göç etmesine neden olur. Son 8 yılda 763.000 insan, yani nüfusun %8'i başka ülkelere kaçmak zorunda kalır.
- **Fildişi Sahili:** 23,2 milyon nüfusun % 38,6'sı Müslüman, % 32,8'i Hıristiyan, % 11,9'u yerel dinlere mensuptur. Bunların yanı sıra etnik olarak da çoklu bir yapıda olup, ağırlığı % 42,1 ile Akanlar oluşturur. Ülkenin petrol ve altın rezervlerinin oldukça zengin olduğu söylenir. 2002 seçimleri sonrası iktidar çatışmasına giren ülkede çıkan iç savaş iç ve dış göçe neden olur. 2010'da 514.500 insan BM'in güvenliği ve gözetimi altında ülke içinde daha güvenli bölgeye göç ettirilir. 2011 yılında da devam eden iç çatışmalar nedeniyle yaklaşık 200.000 kişi Liberya'ya, küçük bir grup da Gine ve Gana'ya sığınır. Bu sığınmacıların 135.200'ü yilsonuna doğru ülkelere geri döner.
- **Eritre:** 5,6 milyon olduğu tahmin edilen nüfusun %80'i 2 büyük etnik gruptan oluşuyor. Diğer etnik yapılarla birlikte heterojen bir toplum yapısına sahiptir. Çoğunluğu Müslümanlar oluşturur. 1998 yılında Etiyopya ve Eritre arasındaki sınır anlaşmazlığının yanı sıra, iç savaşlarla da karşı karşıya kalır. Sadece 2011 yılındaki iç savaşın yol açtığı göç dalgasında 127.500 kişi Güney Sudan'a, 76.800 kişi Eritre'ye, 30.200 Etiyopya'ya ve 15.300 kişi de İsrail'e sığınır.
- **Sudan:** Dil ve kültürel farklılıklar bakımından 8'i temel olmak üzere 56 etnik ve 560 kabileden, farklı dinlerden (bunlarında % 76 Hıristiyan, % 21'i anemist geri kalan %3'ü de Müslüman'dan) oluşan 42 milyonluk bir ülkedir. Sudan'ın kuzeyi ile güneyindeki etnik yapılar ve kabileler arasındaki çatışmalar yaklaşık yarım yüzyıldır sürüyor. Sudan, 1999 yılında petrol ihraç etmeye başlar. Afrika'nın petrol ihracında 3. ülkesi konumuna gelir. Ülkenin güneyinde açılan yeni petrol kuyuları, yeni petrol işletme hakları kuzey ve güney arasında var olan çatışmaları daha da alevlendirir.

Hem kuzey hem de güney Sudan sınırları içinde yer alan **Darfur bölgesinde** 2003 yılında çıkan iç savaşta yüz binlerce insan da öldürülür. Darfur nüfusunun 1/3'ü (yaklaşık 2 milyon insan) zorla yerinde edilir. Arap ve Arap olmayan kabilelerin etnik temelde yürüttükleri iç savaş 2004'de sona erer. Bu iç savaşta 300 bin insan ölür, 2,7 milyon insan evlerini terk eder. 200 bin kişi de komşu ülkelere sığınır.

2010'da ki iç savaşta BM gözetimini ve güvenliğini altındaki iç göçe katılanların sayısı 1.548.000'dir. 2011 yılında Güney Sudan'ın bağımsızlığını ilan etmesi çatışmaları daha da artırır. Şiddetlenen iç savaşta yaklaşık 400.000 insan komşu ülkelere; Sudan, Kenya, Etiyopya, Yemen, Djibuti'ye sığınır.

Güney Sudan'ın, 2011'de bağımsızlığını ilan etmesi, çatışmaları sona erdirmez. 2012'de devam eden çatışmalarda, BM rakamlarına göre 2,3 milyon insan iç göçe, 140.000 insan da komşu ülkelere sığınmak zorunda kalır. Günümüzde de yaklaşık 1,5 milyon insan mülteci kapılarında yaşıyor.

Yeni petrol rezervlerinin işletme haklarının önemli bir kısmının Çin'e ve Malezya'ya verilmesi, Batıya, özellikle de Fransa'ya düşen payın azlığı çatışmaları şiddetlendiren bir faktör olarak değerlendiriliyor.

- **Raunda:** 7,9 milyon nüfus iki etnik gruptan oluşur: %84'ü Hutu, %15'i Tutsi'dir. 1990-93 yılları arasındaki iç savaş Devlet Başkanı olan Habyarimana'nın 1994'te bir suikast sonucu öldürülmesiyle soykırıma dönüşür. Hutu etnik grubu olayın Tutsilerce gerçekleştirildiğini gerekçe göstererek katliama başlar. Yaklaşık 100 gün süren olaylarda kadın, çocuk, yaşlı demeden hemen hemen tüm Tutsi'ler ve buna karşı çıkan ılımlı Hutu'lar da dâhil olmak üzere 800.000 insan vahşice öldürülür. Yaklaşık 2 milyon insan da evlerini terk ederek komşu ülkelere sığınır.
- **Burindi:** 9,8 milyon nüfusun %85'i Hutu, %14'ü Tutsiden oluşur. 1993 yılında Tutsi'ler ile Hutu'lar arasında 3 yıl süren iç savaşta yaklaşık 250 - 300 bin insan yaşamını yitirir. 1996'da Tutsi ordusu ve Hutu asileri arasındaki şiddetli çatışmalarda yaklaşık 500,000 insan zorla "toplama kamplarına" gönderilir. 300,000 insanda Tanzanya'ya kaçar. 1998'de yapılan anlaşma ile çatışma ortamı sona erdirilse de 2003 yılında hükümet güçleri ile isyancılar arasında çatışmalar yeniden başlar. Sayısız insan öldürülür ve binlercesi de evlerinden edilir. 250.000- 300.000 insanın hayatını kaybettiği iç savaş 2004'de sona erdirilse de, 2010'daki çatışmalarda BM gözetimini ve güvenliğini altında 157.200 insan güvenli bölgelere sığınmak zorunda kalır.
- **Demokratik Kongo Cumhuriyeti:** Diğer bir sığınmacı yaratan Afrika ülkesi de Demokratik Kongo Cumhuriyeti'dir. Resmi 4, yerelde de 210 dilin konuşulduğu ülkede belirgin 48 etnik topluluk bulunuyor. Nüfusu yaklaşık 70 milyon'dur. Henüz işletilmeyen doğal gaz-petrol, Uranyum, tantal ve (Elektronik sanayinde, bilgisayar ve cep telefonları, füze sistemleri vb kullanılan) dünya Koltan rezervlerinin %60-80'ni barındıran yataklarına sahiptir.

1998-2003 arasında süren iç savaş ve 9 ülkenin de buna müdahil olması, 'Afrika kıta savaşı' olarak da adlandırılır. International Rescue Committee (IRC) göre, 1998'den günümüze kadar ölen insan sayısının 6,9 milyon'a

ulaşırken 3,4 milyon insan da göçle daha güvenli bölgelere kaçar. Ölümle-
rin %10'nu şiddete bağlanırken geri kalan ölümlerin olumsuz yaşam ve
sağlık koşullarından (açlık, bulaşıcı hastalıklar, gebelik, gebelik sonrası ba-
kım vb) kaynaklandığı detaylı bir şekilde ortaya konuyor. Ayrıca bu ölüm-
lerin 2,1 milyon'unun, 2002 yılında savaşın resmi olarak son bulmasından
sonra meydana geldiği bildiriliyor.⁷⁴

2003'de BM'ce hazırlanan raporda ülkenin doğal zenginliklerinin yağma-
lanmasına yönelik savaşın/ iç savaşın taraflarına silah, para ve lojistik des-
tek sağlayan 85 Ulus Üstü Şirketin listesini yayınlanır.⁷⁵ Ama bunlara yö-
nelik hiçbir yaptırım gündemine almaz. Bu iç/bölgesel savaşta ABD, İngil-
tere, Belçika ve Fransa ülkenin Rwanda ve Uganda tarafından işgaline
destek verir. İşgalle ülkede katliamlar yapılır. İnsanlar topraklarından sürü-
lür. Zengin maden bölgelerine de el konur. Savaşın gerçek nedeninin Koltan
maden yataklarının paylaşımı olduğu söylenmektedir.

17 Eylül 2007'de Çin ile Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin tüm dış
borçlarını ödeme karşılığında çıkarılan Koltan'ın %32'sini ülkeye bırakmak
geri kalan %68'ni almak üzere 30 yıllık bir anlaşma yaptığı söyleniyor.⁷⁶

2012 yılında Demokratik Kongo Cumhuriyetinde ortaya çıkan yeni şiddet
dalgası, 1 milyon kişinin ülke içinde yer değiştirmesine binlercesinin de
komşu ülkelere sığınmasına yol açar.

- **Sierra Leone:** 18 etnik topluluktan oluşan ülkenin 5,5 milyon nüfusun
%70'i Müslüman'dır.

1995–1998 yılları arasında yaşanan iç savaşta yaklaşık 50.000 insan ölür-
ken, 700.000 insan evlerini terk ederek ülke içinde güvenli bölgelere sığı-
nır. 450.000 insan da mülteci olarak komşu ülkelere göç etmek zorunda
kalır. Ülke nüfusunun yaklaşık üçte birinin göç ettiği söylenmektedir.

- **Orta Afrika Cumhuriyeti:** Yaklaşık 60 yerel dilin olduğu 6 milyon
nüfuslu ülkede 2005–2008 arasındaki iç çatışmalarda, 10.000 insan
öldürülür, binlerce ev yakılır. 291.000 kişi de evlerini terk ederek komşu
Çad, Kamerun ve Sudan vb. ülkelere sığınır. 2010'da, BM gözetimini ve
güvenliği altında 197.500 insan güvenli bölgelere göçer.

Henüz işletilmeyen petrol ve doğal gaz yatakları yanı sıra uranyum, elmas
ve altın yatakları olduğu söylenmektedir.

- **Çad:** %53'ü Müslüman %35'i de Hıristiyan olan 11 milyonluk nüfus
%10–30 oranında değişen 3 etnik grubun yanında çok sayıda küçük etnik
yapılardan oluşmaktadır. Büyük petrol yataklarına sahiptir. 1990 yılında
devlet başkanının devrilmesi ve sonrası yaşanan çatışmalar, 2001, 2005 ve
2006 yıllarında düzenlenen başkanlık seçimlerinden sonra da devam eder.
Bu iç savaşlar ülke içinde ve ülke dışına doğru göçe neden olur. 2010'da
BM gözetimini ve güvenliğini altında 170.500 insan güvenli bölgelere
sığınır.

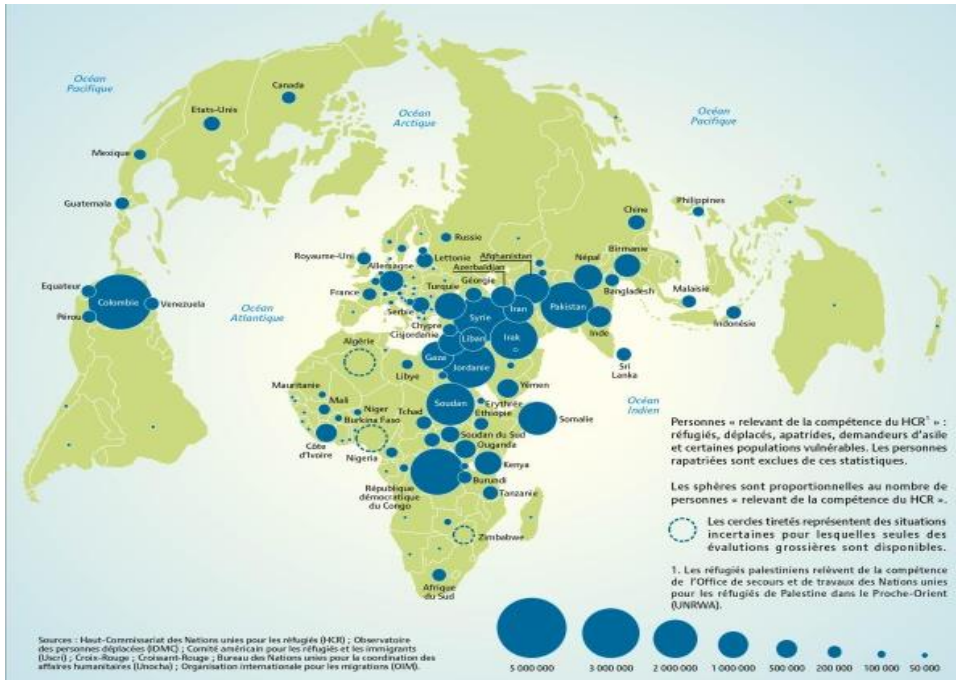
Büyük devletler ve onların şirketlerinin, Afrika'daki 'zayıf ve güçsüz devletlerin'
sahip olduğu petrol doğal gaz gibi enerji kaynaklarını, elmas, altın, uranyum, ko-
balt, koltan vb değerli maden yataklarını ele geçirme, hegemonya mücadelesiyle
çok etnik ve inançlı toplumlardan oluşan bu ülkelerde, iç çatışmaları kışkırtıkları
düşüncesi genel kabul görüyor. Ülke içinde etnik topluluklar arasında çıkarılan iç
savaşlarla, komşu ülkelerin birbiriyle çatıştırılmalarıyla kıtanın yeraltı zenginlikleri

el değiştiriyor, yeniden paylaşılıyor. Farklı etnik ve dini inanca sahip Afrika halkları iç savaşlar, ülkeler arası çatışmalar ile kırılıyor, yerinden yurdundan ediliyor. İktidarlar yıkılıyor, iktidarlar kuruluyor, sınırlar değişiyor. BM'in Uluslararası Barış ve Güvenlik belgesinde bu durum açıkça ortaya konur.

'Güvenlik Konseyi tarafından 2001 yılı Nisan ayında kurulan uzman paneli, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde meydana gelen çatışmaların asıl nedeninin yabancılara orduların ülkenin zengin maden kaynaklarına girmesi olduğunu rapor etti. Söz konusu rapora göre özellikle yabancı ülke orduları silah alabilmek için Kongo'daki beş ana madeni - elmas, bakır, kobalt, altın ve koltan (cep telefonları ve dizüstü bilgisayarlardaki elektronik çiplerde kullanılan bir tür maden) - ele geçirmeye çalışıyor, yabancı şirketler bu madenlere ulaşabilmek için söz konusu ordulara silah sağlıyor ya da silah almalarına yardımcı oluyordu. DKC'nin ayrıca kıymetli taş, kereste ve uranyum rezervleri bulunuyor.'⁷⁷

BM'e göre Afrika kıtası dışında da, Dünyanın birçok yerinde süren savaşlar, çatışmalar, katliamlar ve insan hakları ihlalleri nedeniyle zorunlu göçe maruz kalan insanların sayısı, 2012 sonunda 42,5 milyon'dur. Ülke dışına gitmek, bir başka ülkeye sığınmak zorunda kalanların sayısı 15,4 milyon iken, ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalanların sayısı da 28,8 milyon'a ulaşmaktadır.⁷⁸ Her gün ortalama 23.000 insan ülke dışına ya da ülke içinde güvenli gördüğü bölgeye göç ederek kendisini korunmaya çalışmaktadır.

HCR verilerine göre; 2011'de sığınmacıların, ülke içinde yer değiştirenlerin ve ülkelerini terk eden sayıları

Kaynak: Publié le 23 Octobre 2012 par Ischietecatte in **géographie**,⁷⁹

Çok etnik ve farklı inançtan oluşan ulus devletlerde küreselleşme politikalarının yarattığı bu olumsuz tablo, ABD resmi belgelerinde adı geçen Balkanlar'da, Orta Doğu'da (Irak, Suriye, Afganistan'da) da yaşandı. Dün Libya'da bugün Suriye'de süren iç çatışma, yarın Mısır, Lübnan ve Ürdün'ü de içine alma eğilimi gösteriyor. Bu nedenle ABD'li politikacıların söylemlerinde, düşünce kuruluşlarının raporlarında, politika yapımcıların, stratejistlerin yazılarında yer alan Kafkaslar- Güney Doğu Asya bölgesine ilişkin düşünceler, burada yer alan ülkelerle güçlü tarihi ve kül-

türel bağları olan ülkemizde yaşayan Türkü, Kürdü, Alevi'si ve Sünni'siyle tüm insanlarımızı doğrudan etkileyebilecek, hatta içine de çekebilecektir. Bu nedenle gelişmeleri eleştirel aklın süzgecinden geçirirken, geçmişte etnik topluluklar ve farklı inançtaki halklar arasında yaşanan olumsuzlukları –tabi ki görmezden gelmeksin- besleyip büyütme yerine olumlu yanlarının geliştirip güçlendirilmesi daha da önem kazanıyor.

2.2.2.4. “Avrasya Balkanları- Etnik Kazan”

Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrasında, 1992 yılında, ABD yönetiminin, kendilerine karşı yeni bir rakip güç oluşumunun önlenmesi amacıyla hazırladığı ‘Savunma Politikası Rehberi’ne katkı sunanlardan biri de muhtemel ABD’li ünlü stratejist Zbigniew Brzezinski’dir. 1997 yılında yazdığı ‘**Büyük Satranç Tahtası, Amerika'nın küresel üstünlüğü ve bunun jeostratejik gereklilikleri**’ kitabında ABD'nin Avrasya stratejisine ilişkin yaklaşımını ortaya koyar. 15 yıl önce yayınlanan bu kitap; ABD’ nin Güneybatı-Asya yani Orta Doğu stratejisini dâhil, bölgede yaptığı askeri operasyonların ve tüm girişimlerin anlaşılmasında önemli bir kaynaktır.

Politikada kullanılan Balkanlar kelimesi toplumsal hafızada balkanlaştırmayı çağrıştırır. Balkanlaştırma kelimesi bizde olduğu kadar, Avrupalılarda da, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması doğrultusunda büyük güçlerin (İngilizler, Fransızlar, Almanlar ve Rusların) rekabetini, halkların etnik ve dini temelde birbirine karşı kışkırtılmasını ve birbirini kırmalarını, sonrada bu güçlerin eline düşmelerini hatırlatır. Bu çağrışıma atıfta bulunan Brzezinski kitabının 5. Bölüm'üne de ‘**Avrasya Balkanları**’ adı altında ve tüm bölgenin etnik ve inanç yapısı ortaya koyan (muhtemelen çok daha ayrıntılı) bir çalışmanın özetine yer verir.

“Avrasya'nın da kendi 'Balkanları' vardır. Ama Avrasya'nın Balkanları çok daha geniştir ve çok daha büyük bir nüfusa sahiptir ve hatta dini ve etnik kimlik açısından çok daha çeşitlidir⁸⁰ ...Hem Amerika'nın global (küresel) konumuna karşı en yakın dış politika tehdidi hem de global (küresel) jeopolitik istikrara karşı uzun vadeli meydan okuma, Avrasya kıtasından doğmaktadır. Yakın tehdit: Mısır'ın Süveyş Kanalı'nın doğusu, Çin'in Xinjiang eyaletinin batısı, Rusya'nın Sovyetler sonrası Kafkas sınırının güneyi ve yeni Orta Asya devletleriyle çevrelenen bölgede yer alıyor”⁸¹

Sınırlarını çizdiği bölgede 400 milyon insanın yaşadığını söyler ve özelliklerine de değinir.

'Bunların hemen hemen hepsi hem etnik hem dini köken açısından çok kimliktir. ...Pek azı ulusal olarak tek kimliktir. Bazıları hali hazırda toprak talepleriyle ilgili olarak veya etnik ve dini çatışmalar yüzünden karışıktır. ...Kinle kıvranan ve rekabet halindeki güçlü komşularla çevrelenmiş bu devasa alan muhtemelen hem ulus-devletler hem de uzayıp giden etnik ve dini kökenli şiddet için temel bir savaş alanı olacaktır. ... Türkiye ve İran'daki iç gerginliklerin daha kötüye gitmesi büyük bir olasılıktır’⁸²

“Orta Asya bölgesi ve Hazar Havzası, Kuveyt, Meksika Körfezi veya Kuzey Denizi'ndekileri kat kat gölgede bırakan büyük doğal gaz ve petrol rezervlerine sahiptir. ... Dünyanın bilinen petrol rezervlerinin %68'ini, doğalgaz rezervlerinin %41'ini içeriyor... Bu dünya petrol üretiminin %32'sine ve doğalgaz üretiminin %15'ine denk geliyor... 2020'de bu alanın (Rusya ile birlikte) her gün kabaca 42 milyon varil petrol üretmesi planlanıyor... Bu, toplam dünya üretiminin %39'una (her gün 107,8 milyon varile) denk geliyor. Üç anahtar bölgenin –Avrupa, ABD ve Uzakdoğu- kolektif olarak küresel üretimin (sıraya göre %16, %25 ve %19) %60'ını tüketmesi tasarlanıyor.”⁸³

Avrasya Balkanlarının; Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan ve Afganistan olmak üzere 9 ülkeden oluştuğunu, **Türkiye ve İran'ında bu listeye girme potansiyeli** taşıdıklarını söyler. Bu iki ülkenin de siyasi ve ekonomik açıdan hareketli olduğunu ve **işle-rinden birisinin ya da her ikisinin de istikrarını kaybetmesi durumunda, bölgenin iç sorunlarının çözümsüz hale geleceğini** vurgular.⁸⁴

Türkiye ve İran'ın bölgedeki ulus devletlerle (halkların birbiriyle) geçmişten günümüze uzanan etnik, dini ve kültürel yakınlıkları ve bunlar üzerindeki etkileri nedeniyle, bu komşu iki ulus devletin iç hassasiyetlerinin yanı sıra jeopolitik yönelimlerinin Avrasya Balkanları'ndaki istikrarsızlıkları daha da arttırabileceği, hatta patlayıcı bir hale getirebileceğini anlatır. Her iki devletin de gelecekteki jeopolitik yönelimleri ve hatta ulusal birliği belirsizdir der. Bu iki devlet istikrarsızlaştığında (yani etnik ve dini farklılıklar çatışmaya dönüştüğünde) bölgede denetimden çıkacak etnik ve toprak anlaşmazlığına dayalı çatışmaların (bölgedeki hassas güç dengelerinin hali hazırda bozuk olduğu düşünülduğünde) tüm bölgeyi yoğun karmaşaya sürükleyebileceğini söyler (!) Bu iki ülkenin de iç durumlarının bölge kaderindeki önemine dikkat çeker.

“Türkiye'nin bölgesel rolü (Kafkaslar ve Orta Asya kast ediliyor) kökünü kendi iç problemlerinden alan iki temel dengeleyici hususla sınırlanıyor. Birincisi... İslami bir siyasi/ dini dirilme. Diğer temel engel de Kürdistan meselesidir. 70 milyonluk Türkiye nüfusunun önemli bir kısmını Kürtler oluşturuyor. Resmi Türklerin fikrine göre Türkiye'deki Kürtlerin sayısı 10 milyondan fazla değil ve bunlarda aslında Türk'tür. Kürt milliyetçilerini nüfuslarının 20 milyon olduğunu iddia ediyor ve şu anda Türkiye, Suriye, Irak ve İran hâkimiyeti altında yaşayan tüm Kürtleri (sayılarının 25-35 milyon arasında olduğunu iddia ediyorlardı) birleştiren bağımsız bir Kürdistan'da yaşamayı arzuladıklarını söylüyorlar. Asli geçekler ne olursa olsun, Kürt etnik problemi ve gerilimli İslami din meselesi Türkiye'yi -bölgesel model olarak yapıcı rolüne rağmen bölgenin temel ikilemlerinin çok önemli bir parçası haline getirmeye meyilli durumdadır”⁸⁵

“Asya'nın uyanmış doğu tarafının güneybatı bölgesi hâlihazırda potansiyel bulaşıcı bir krizin içinde. Orta Doğu, İran, Afganistan ve Pakistan'ı içine alan yeni “Global Balkanlar” -yani aynı zamanda ABD'nin askeri olarak tek büyük dış güç olduğu topraklar- Rusya'nın Müslüman yerleşimlerinin bulunduğu Kuzey Kafkasya'da yoğunlaşan şiddet ile Orta Asya'ya doğru genişleme riski gösteriyor. Orta Asya'daki her bir devlet, potansiyel olarak iç savaş riski taşıyor.”⁸⁶

Yoğun bir Müslüman nüfus barındıran Avrasya'nın bu alt bölgesini yeni “Küresel Balkanlar” olarak tanımlar.⁸⁷ Brzezinski'nin ortaya koyduğu çerçeve ABD emperyalizminin Orta-Doğu'da enerji kaynakları ve yolları üzerinde yaşayan ülkelere (Müslüman halklara) yönelik askeri müdahalelerde dâhil her türlü girişimini (ülkelerin yakılıp yıkılması ve halkların birbirine kırdırılmasının) daha doğru bir şekilde değerlendirmemize katkı sağlıyor.

Suriye'de 3 yılına doğru ilerlediğimiz kanlı iç savaş, Mısır'ın iç savaşa sürüklenmesi, Lübnan'daki gerginlikler, Ürdün'e yaşanan huzursuzluklar, Irak'ta hemen her gün patlayan bombalar bölgemizi kaynayan kazan haline getiriyor. Kuzey Afrika'dan Orta Doğu'ya, oradan da Kafkaslar ve Orta Asya'ya kadar uzanan bölge iç çatışma potansiyeli taşıyan 400 milyonluk çok etnik ve dini yapıdaki toplumları, ulus devletleri barındırıyor. Bu nedenle Afrika'dan Asya'ya tüm yaşananlara daha geniş bir açıdan bakmak, aynı zamanda yaşanabileceklerin de ipucunu veriyor. Yapabileceklerimizi bize hatırlatıyor.

3. AKP Hükümeti'nin Orta Doğu Politikası

Türkiye, Orta Doğu-Kafkaslar ve Orta Asya ile olan tarihi – kültürel geçmişi ve ilişkileri nedeniyle, ABD'nin küreselleşme politikalarında önemli bir yere sahiptir. Bu özellikleri nedeniyle 1990'lı yıllarda tüm bölgeye yönelik strateji tartışmalarında ve yönelimlerinde Türkiye önemli bir tutar.

ABD'li stratejist Brzezinski'nin, *'Büyük Satranç Tahtası, Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri'* kitabından: *'... Türkiye halen kimliğini tanımlama sürecindedir. Üç ayrı yöne çekilmektedir. Modernistler bir Avrupa devleti olduğunu görmek istemektedirler... İslamcılar Orta-Doğu'ya ve Müslüman bir topluma yönelmektedirler... Milliyetçiler Türkî halklara yani doğuya bakmaktadır... Bunların her biri stratejik olarak farklı eksene sahiptir.'*

Bu siyasi yapılar aralarındaki uyumsuzluklara, iktidar mücadelelerine de kısaca değinir. Bu güçlerin birbirine karşı yürüttükleri iktidar mücadelesinde, ABD küreselleşme politikaları doğrultusunda Modernistlere (Kemalistlere) ve Milliyetçilere (MHP - ülkücü çevrelere) karşı (Ecevit-Bahçeli-Yılmaz koalisyonuna yaşatılan ekonomik kriz ve erken seçimler vb. ile) İslamcılara destek vererek AKP'nin iktidara gelmesine büyük katkı sağlar.

AKP'nin kuruluş ve iktidara geliş sürecini kısaca hatırlamak bu partinin dış politikasını anlamamıza da katkı sağlayacaktır. AKP oluşumunda 28 Şubat askeri müdahalesi kilit bir öneme sahiptir. Bu müdahale ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'in çağrısıyla Washington'da yapılan toplantıda Erdoğan'ın başbakanlığındaki hükümetle ilgili olarak "doğrudan bir askeri darbe olmadan bu hükümet gitmeli" kararı ile gerçekleşir.* ABD'nin bu çözümü önerisi 28 Şubat kararlarının alındığı MGK toplantısından 2 hafta önce verilmiştir. 2 hafta sonra da MKG'da 28 Şubat kararları Erdoğan hükümetine tebliğ edilir.⁸⁸

'Millî Görüş' düşüncesinin millî ekonomi anlayışının Küreselleşme politikalarına aykırılığı nedeniyle, Hükümet istifaya zorlanır. Refah Partisi kapatılır. Erdoğan'a politika yapma yasağı konur. Millî görüş kadroları 'geleneççiler' (millî görüşçüler) ve 'yenilikçiler' (gayri millîciler) olarak bölünür. ABD'nin desteği ile Millî Görüş içinde çıkan 'yenilikçiler' AKP'yi kurarlar.* 14 Ağustos 2001'de kurulan AKP Kuruluşundan bir yıl sonra 2002 Kasım'ında yapılan seçimlerini kazanarak tek başına iktidara gelir.

AKP aracılığıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin İslami bir devlet yapısına dönüştürülmesine ve toplumun İslamlaştırılmasına verilen bu destek Türkiye ile sınırlı olmayıp tüm Orta Doğu'ya yönelik bir politik adımdı. Orta-Doğu ve Arap dünyasını yakın-

* Cengiz Çandar; "1999-2000 yıllarında Amerika'daydım. Türkiye'yle ilgili müşterek bir kitap yazımı projesine katıldım. Kitabın çeşitli bölümlerinin yazarları toplantı yapıyoruz. ABD'nin eski Ankara Büyükelçisi Morton Abramowitz kitabın editörü. İsrail lobisinin düşünce kuruluşu Washington Institute'ın Türkiye bölümünün başında olan Alan Makovsky de toplantıda. Makovsky sık sık Ankara'ya gider gelir, Genelkurmay'a girer çıkardı. Kahve molasında Makovsky Abramowitz'e "**Sen yedinci kattaki toplantıda niye yoktun**" diye sordu. Ben "**ne toplantısı**" diye merak ettim. Meğer 12 Mart 1997'nin cumartesi günü Washington'da dönemin Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'in çağrısı üzerine Bakanlık binasının yedinci katında Türkiye ile ilgili bir toplantı yapılmış. Bu toplantı, 28 Şubat kararlarının alındığı MGK toplantısından hemen iki hafta sonra düzenlenmiş. Hatırlayım... Refah Yol, hazırında iktidardan gitti. Bernard Lewis, Paul Wolfowitz, Richard Perle hepsi toplantıdaymış. Türkiye'ye ilişkin olarak ne yapılmalı, o toplantıda konuşulmuş. O toplantıdan çıkan genel eğilim, "**doğrudan askeri bir darbe olmadan bu hükümet gitmeli**" olmuş.

* 09.05.2011 tarihinde Bayburt'ta konuşan Demokrat Parti Genel Başkanı N. Kemal Zeybek AKP'nin kuruluşuna ilişkin şunları söyler: "Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi kurucusu ve başkanı olarak görevimin başındayken, ABD büyükelçiliği siyasi müsteşarı beni ziyarete gelmek istediğini söyledi. Yanında heyetle geldi. Bana üniversiteyle ilgili sorular sordu, cevaplar verdim ama asıl geliş sebepleri başkaymış. O zaman AKP diye bir hükümet yoktu, 57. koalisyon hükümeti vardı. (AKP diye bir parti kurulursa nasıl olur) dedi. (İyi olmaz) dedim. (Biz onu destekleyeceğiz, siz de içinde var olur musunuz) diye sordu."

dan izleyen, siyaset bilimci Samir Amin, 2008 yılında yazdığı makalede bu durumu güzel bir şekilde özetler. Amin makalesinde bölge ülkelerinde geleneksel siyasi yapıların 3 farklı ideolojik ekseninde birbiri ile çatışma halinde olduğunu belirtir. Bunları da milliyetçi geçmişli savunan çevreler (geçmişin mirasına sahip çıkan yozlaşmış ve rüşvetçi ulusal-popülist bürokratik kesimler), siyasal İslam'ı savunan çevreler ve liberal ekonomi yönetimi ile uyumlu, demokratik talepler etrafında öne çıkmaya çalışan çevreler olarak tanımlar. Bu "üç eğilimin" de, emperyalist sistemin ve onunla bütünleşmiş egemen sınıfların çıkarlarını savunduğunu, emekçi halkın, ülkenin çıkarlarının karşısında olduklarını söyler.⁸⁹

R.T. Erdoğan başbakan olduktan bir süre sonra Küreselleşme politikalarının bileşenlerini oluşturan **'Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması'** projesinin ve **Büyük Ortadoğu Projesi**'nin günümüzdeki biçimiyle **Genişletilmiş Ortadoğu Projesi**'nin eş başkanlığını üstlenir. Bu proje, bölgedeki enerji kaynaklarını ve petrol-doğal gaz boru hatlarını kontrol altına almayı, Rusya ve Çin'in bölge ülkeleri üzerindeki etkinliğinin sınırlandırmayı ve hedef ülke rejimlerini değiştirmeyi, emperyalist-kapitalist sisteme entegre etmeyi içeren politikalarından oluşur. ABD'nin dolaylı bir şekilde ifade ettiği GOP'un sınırları; Afrika'nın kuzeyinde Fas'dan başlayıp, doğuya doğru Kuzey Afrika ülkeleri, Körfez dâhil olmak üzere Orta Doğu ülkeleri, Kafkasya ve Orta Asya'yı içine alan, Çin sınırına kadar uzanan bir bölgeyi kapsar.

Bu projenin eş başkanlık görevini Başbakan R. T. Erdoğan, değişik zamanlarda ve yerlerde yaptığı konuşmalarda açıklar.

Başbakan R. T. Erdoğan: "Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi içinde önemli bir rol oynuyoruz. Amerika'nın Ortadoğu'da oynayacağı önemli bir rol var. Onun bir parçasıyız ve şu anda onun dâhilinde çalışıyoruz. ...Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika İnisiyatifi'ndeki rolümüz, eş başkanlık görevimiz bize özellikle Ortadoğu'da önemli görevler yüklemektedir. Bugüne kadar başlattığımız bütün dış politika hamleleri, bu parametre üzerine kurulmuştur. Az önce birkaçını hatırlattığım bu girişimler, aynı dış politikanın, aynı vizyonun tutarlı ve tamamlayıcı parçalarıdır"⁹⁰

Gerçekten de ABD'nin bölge politikalarına uygun bir dış politika izler. Geleneksel dış politikayı terk ederek Orta Doğu'ya (Müslüman ülkelere) yönelir. Bu politikanın mimarı olan Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun 2001 Nisan'ında basılan Stratejik Derinlik kitabında yer alan düşünsel çerçeve 1996 da Brezinski ve diğer ABD'li akademisyen-politikacı çevreler tarafından çok önceden yazılıp çiziliyordu. AKP kadroları ve hükümete destek olan liberal kesimler, geleneksel sağın bir kesimi 'yumuşak güç' politikasına uygun bir şekilde İslamiyet'in ülkemizin ve bölgenin kültür ve geleneklerindeki yerine, bölge tarihinde oynadığı role atıflar yaparak 'doğal bir biçimde' ABD'nin küreselleşme politikalarının siyasi İslam'ı yönlendirmesinde birlikte davranırlar. Orta Doğu'da ABD politikalarına tam anlamıyla uyum sağlamayan Suriye, Libya, Filistin Özerk Yönetiminden HAMAS, (Hizbullah'ın güçlü olduğu) Lübnan ile ekonomik ve politik ilişkiler geliştirilir. Karşılıklı olarak vizeler kaldırılır. Bu ülkeler AKP Hükümeti aracılığıyla küreselleşme politikalarına (kazan kazana) ikna edilmeye çalışılır. "Türkiye'nin bölgedeki rakibi İran'dır" söylemlerine uygun olarak, Orta Doğu'da ABD'ye karşı bir direniş cephesinde yer alabilecek bu ülkelerin/örgütlerin İran ile kurdukları işbirliğini zayıflatılarak İran yalnızlaştırılmaya çalışılır. Bu ülkelere yönelik ikna politikalarının yetersiz kalmasıyla birlikte önce Libya sonrasında Suriye'de iç çatışmalar çıkarılır. "NATO'nun Libya'da ne işi var? Libya'nın petrolü Libyalılarındır" diyen Başbakan bir hafta içinde NATO'nun saldırıları gücünde yer alır. Kaddafi'nin gitmesi için muha-

lilere para ve toplantı desteği verir. Kaddafi öldürülür ve Libya'daki rejim yıkılır. Yerine küreselleşme ile uyumlu İslami bir rejim konur. Kabileler ve bölgeler arasında iktidar çatışmaları sonlanmaz. Ülke, Cirenaica, Fezan ve Tripolitania olmak üzere 3'e bölünme aşamasına gelir. Libya'da yürütülen operasyonun bir benzeri Suriye'de uygulamaya konur. AKP iktidarı Libya'dan sonra Suriye'de daha ileri bir rol üstlenir. İsyancılara para, silah ve lojistik destek verir. Topraklarını sonuna kadar yabancı ülke ajanlarına, cihatçılara açar. Hatay isyancıların lojistik üssü haline gelir. AKP hükümeti tüm söylem ve eylemleriyle egemen bir ülke olan Suriye'nin iç işlerine karışıp müdahale bulunur.

3.1. ABD'nin Doğrudan ve Dolaylı Müdahaleleri ile Irak ve Suriye'nin Egemenliklerinin Çiğnenmesi

Irak:

1990'da Birinci Körfez savaşı sonrasında, 1992 yılında ABD Savunma Bakanlığı'nda hazırlanan 'Savunma Planlaması Rehberi'nde potansiyel tehlike içeren yerler içinde de Irak ilk sıraya konur.⁹¹

H. Kissinger, " 1970'lerin sonuna değin İran, Körfez'deki Amerikan güvenlik politikasının güven kaynağıydı. Birleşik Devletler'in önleyemediği ve denetim altına alamadığı bir iç devrim, bu ülkeyi bölgenin güvenliği için en büyük tehdit haline dönüştürdü. Körfez'de Batı çıkarını koruma görevi, bölgedeki ikinci en büyük ülke olan Irak yüzünden daha da karmaşıklaşmıştı. ...Körfez'in güvenliği, en güçlü iki ülkenin en zayıf ve en güvenilmez yerde olana karşı koyduğu bir ortamdan çekilip alınmalıdır.

Oldukça basit bit şekilde, gerçek şudur: Endüstriyel demokrasiler Körfez'deki petrole ulaşamamayı kabul edemezler ya da Körfez'in kendilerine düşman bir ülke veya ülkeler grubu tarafından yönetilmesine razı olamazlar"⁹²

Irak ABD planlarında sürekli gündeme getirilen, vurgulanan bir ülkedir.

Yeni-conlar'ın 26 Ocak 1998'da yazdıkları Başkan 'Clinton'a Mektup'dan, " Yeni bir stratejiyi açık dille ifade etmenizi kuvvetle tavsiye ediyoruz. Bu strateji her şeyden önce Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesini amaçlamalıdır. ...Kararlılıkla davranmanızı kuvvetle tavsiye ediyoruz. ABD'ye ve müttefiklerine karşı kitle imha silahları tehdidine son vermek için derhal harekete geçerseniz, ülkenin en temel ulusal güvenlik çıkarları doğrultusunda davranıyor olacaksınız. Zayıflık ve akıntıya kapılma hattını kabullenirsek, çıkarlarımızı ve geleceğimizi riske atarız"⁹³

20 Eylül 2001 yılında Başkan 'Bush'a Mektup'dan "Dışişleri Bakanı Powell'in Saddam Hüseyin'in 'yeryüzünün önde gelen teröristlerinden biri' olduğuna ilişkin son açıklamasına katılıyoruz. ...Kanıtlar Irak ile saldırı (11 Eylül saldırıları kastediliyor) arasında doğrudan bir bağlantı kuramasa bile, terörizmin ve destekçilerinin kökünü kazımayı amaçlayan bir strateji, Saddam Hüseyin iktidarını devirme doğrultusunda kararlı bir girişimi içermek zorundadır. ... ABD'nin Irak muhalefetine tam bir askeri ve mali destek vermesi gerekir. Irak muhalefetine, faaliyet gösterebileceği bir 'güvenli bölge' sağlamak için Amerikan askeri gücü kullanılmalıdır"⁹⁴

ABD, 11 Eylül 2001'de yapılan saldırı sonrası 1990'lı yıllarda Savunma Bakanlığı'nca hazırlanan stratejik politikaların uygulamaya koyar. Saddam rejiminin kitle imha silahlarına sahip olduğu ve uluslar arası terörü (el Kaide'yi) desteklediği gerekçesiyle İngiltere ile birlikte oluşturduğu Çok Uluslu Koalisyon ülkeye askeri müdahalede bulunur. Saddam Hüseyin rejimi çökertilir. Irak'ta egemenlik Geçici Koalisyon Yönetimine devredilir. Yeni bir Irak devleti ve toplumu inşasına girişilir.

Bu amaçla yeni anayasa yapılır. Anayasa'da farklı etnik ve dini inanç yapıları ayrı bölgeler temelinde tanımlanır. Yeni devlet yapılanmasında ulus devletin oluşturduğu kamu hizmetleri devlet sektöründen piyasa ve sivil topluma kaydırılır. **Devlet kurumları serbest piyasa kuralları temelinde** yeniden inşa edilir.⁹⁵ Yeni Irak devletinde, bir önceki ulus devletin temel karakteristikleri ve fonksiyonları ortadan kaldırılır. Böylece devlet 'devletin milleti yaratması' anlayışı doğrultusunda yeni bir Irak ulusunun oluşturulmasında işlev üstlenir.

'...yalnızca resmi kurumlar ve yetki makamları değildir; onlar, yönettikleri toplumları şekillendirir ve onlar tarafından şekillendirilirler. İnsanların yaşamını yöneten, din, yakın ve ortak tarihsel deneyime dayanan yazısız kurallar da rejimin bir parçasıdır'.⁹⁶

Farklı etnik ve dini inanç yapılarına sahip Irak ulusu; Kürtlerin, Arapların (Şii ve Sünni) ortak tarihi/kültürel geçmişleri yok sayılarak, geçmişte yaşanan olumsuzluklar, kötü anılar, iktidarın baskı, zulüm ve şoven politikaları öne çıkarılarak, farklılıklar ve ayrılıklar beslenir. 'Yeniden ayrıştırma programı' doğrultusunda Irak devletinin uluslaşma süreci kırılır, toplum modernite öncesindeki gibi etnik ve inanç temelinde Kürtler, Sünni Araplar ve Şii Araplar olarak parçalanır. İç savaş uzmanları bu program doğrultusunda görevlendirilir. Bunlardan bilinen iki tanesi John Negroponte ve Robert Ford'dur.*

Michel Chossudovsky, "Irak ve Suriye'deki Ölüm Mangaları makalesinden: "Ford ve Negroponte, kirli işlerinden bazıları için İngiliz ve Amerikalı yanıtma harekâtı terör birimlerini kullandı. Bu birimlerden birinin Iraklı gibi giyinmiş iki İngiliz Özel Kuvvetler subayı üyesi, 19 Eylül 2005'te Basra'da Irak askerleri tarafından tutuklandı. Bu İngilizler, "Iraklı mezhepçilerin" suçlandığı cami ve pazar yeri bombalamalarını gerçekleştirmişti. Kılık değiştirmiş iki İngiliz askeri tutuklandığı zaman, arabaları silah ve bomba doluydu. Tutuklanmalarını ertesi gününde İngiliz ordusu, iki yanıtma harekâtı teröristinin üzerini örtmek ve Ford, Negroponte ve Basra'daki İngiliz terör ekibinin suçlarını ifşa edecek mahkemeden onları korumak için Basra hapishanesini, duvarlarını tanklarla yıkarak yok etti.

* **John Negroponte** politika kariyerine Vietnam'da başladı ve hızla yükseldi. 1981-1985 arasında Honduras büyükelçisi oldu. Nikaragua'daki Sandinista Hükümetini devirmek için Honduras'ta silahlı milis güçlerinin örgütlenmesi ve Honduras'ın Nigarugau'ya karşı saldırılarda lojistik üs ve askeri eğitim ve saldırı merkezi olarak kullanılmasını organize etti. El Salvador iç savaşı ve Honduras'ta muhaliflerin ortadan kaldırılmasını yönetti. On binlerce insanın iç savaşta öldürülmesi, suikastlar, katliamlardan, insan hakları ihlallerinin sorumlu olarak ilan edildi. Rejim değişimleri ve iç savaş konusunda uzmandır.

Robert Ford, tecrübeli diplomat ve Arap dünyası uzmanıdır. CIA ve Pentagon'un çeşitli birimlerinde görevler alır. Ford, ülkelerde kargaşalar ve siyasi değişim uzmanıdır. 2004-2005 yıllarında Bağdat'ta Negroponte'nin ekibinde çalıştı. Irak için Salvador Seçeneği ile "isyani bastırmak" programını yürüttü. CIA ve MI6 "Irak'taki El Kaide" güçlerini denetleme görevini yürüttü. Bu program kapsamında John Negroponte ve Robert Stephen Ford, Irak'ta ölüm mangalarının inşasından sorumluydular. Negroponte operasyonları ABD elçiliğindeki ofisinden yönlendirirken, ileri düzeyde Arapça ve Türkçe bilen Robert S. Ford, "Yeşil Bölge" dışında, Şii ve Kürt milis kuvvetleri ile bağlantıları sağlamakla görevliydi.

Iraktaki başarıları ve burada uygulanan dış destekli bir iç savaş senaryosunun Suriye'de de yürürlüğe konması amacıyla Robert Stephen Ford 2011 senesi Ocak ayında ABD Büyükelçisi olarak Şam'a gönderilir.

* **Michele A. Flournoy**: 'Ulus İnşası, Alınan ve Alınmayan Dersler' makalesinde ABD'nin 1990'larda yürüttüğü ulus inşası çabalarını değerlendirdiği makalesinde, Somali, Haiti, Bosna ve Kosova'daki yapılanmaları değerlendirir. Elde edilen deneyimlerden yararlanılmadığını ortaya koyar.

Staratejik ve Uluslar arası Çalışma Merkezi'nin Uluslararası Güvenlik programının baş danışmanıdır. Ulusal Savunma Üniversitesi (NDU) bünyesindeki Ulusal Stratejik Çalışmalar Enstitüsü'nde araştırma profesörü olarak görev yaptı. Dört yıllık Savunma Gözden Geçirme çalışma grubunu kurdu ve yönetti. Savunma Bakanlığı Strateji ve tehdit azaltmadan sorumlu başyardımcı görevinde bulundu. Savunma Bilim Kurulu, ABD Strateji Komutanlığı Strateji Danışma Kurulu, Dış ilişkiler Konseyi, Apsen Strateji Grubu ve Women in International Security'nin yönetim kurulu üyesidir.

*Irak'taki belki de en büyük ABD destekli yanıtma harekâtı saldırısı – ki Ford ve Negroponte tarafından planlandığı varsayılabilir – 22 Şubat 2006'da Samarra'da El Askeri "Altın Kubbe" camisinin bombalanmasıydı. Mahalledeki tanıklar, bombalamadan önce ABD kuvvetlerinin camiye kordona aldığını ve kontrol ettiğini aktarıyorlardı. Bombalamanın, o sırada kordona alınmış camiye tam kontrol altında tutan ABD kuvvetleri tarafından gerçekleştirildiği konusunda kimsenin kafasında kesinlikle şüphe yoktu. Doğal olarak, bu ABD saldırısı için "El Kaide" suçlanır."*⁹⁷

İç savaş uzmanları Irak'taki etnik ve mezhep temelli çatışmaların artıp yaygınlaşmasına ve günümüzde de devamına önemli 'katkı' sunarlar. 2011 sonunda ABD ve koalisyon askerlerinin ülkeyi terk etmesine rağmen, iç çatışmalar, mezhepsel gerginlikler, intihar saldırıları, petrol zenginliklerinin paylaşımı ve iktidar çekişmeleri, günümüzde de devam eder. Kürt ve Şii nüfusunun yoğun olduğu Kuzey ve Güney Irak bölgeleri daha sakin iken Sünni ve Şiiilerin bir arada yaşadıkları (Kürt, Arap ve Türkmenlerin bir arada yaşadıkları Kerkük vb şehirlerde) bölgede bombalar patlatılır. Bu bombalar toplumda etnik-dini temelde düşmanlıkların arttırılmasının yanı sıra her bir toplumsal yapının kendi bölgesine çekilmesine, coğrafi arındırma politikalarına da hizmet eder. İngiliz 'Iraq Body Count/IBC' kuruluşuna göre, 2012 yılında 961 bombalı saldırıda 2.813 sivil ölmüş, 7.544 sivilde yaralanmıştır. Haftada ortalama 18 bombalı saldırı gerçekleştirilmekte, 54 insan ölmekte, 145 kişi de yaralanmaktadır. Büyük ölçekli 12 bombalı saldırıda 400 kişi ölmüş, 1.000 kişide yaralanmıştır.⁹⁸

ABD'nin temel yöneliminin kapitalizmin ulaştığı düzeye ve sistemin yeni ihtiyaçlarına uygun bir şekilde, ulus devletlerin ve ulusların yeniden biçimlendirilmesi olduğu görülüyor. Nitekim CIA ile birlikte çalışan RAND Corporation ve ulus inşası deneyimleri üzerinde çalışanlar, **Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren her 2 yılda bir yeni ulus inşası müdahalesi** olduğunu belirtiyorlar.⁹⁹

Yeni devlet ve ulus inşası projelerinin Irak da dâhil olmak üzere 1990 yıllarda (Somali, Haiti, Kamboçya, Bosna, Kosova ve Doğu Timor vb) diğer ülkelerde de denendiği ve istenen başarıya ulaşılamadığı, ABD'deki birçok kesim tarafından kabul ediliyor.*¹⁰⁰

*'Dış tavsiyeler ve destekler kesildiğinde ayakta kalabilen, kendine yeter bir devlet kapasitesi oluşturulmasının tarihte başarıyla gerçekleştirildiği durumların sayısının, endişe verici bir şekilde, iki elin parmaklarıyla ifade edilebilecek rakamlara düşmektedir.'*¹⁰¹

Nitekim Dünya Bankası iktisatçılarının -2001 yılında- yaptıkları araştırma, savaş sonrası dönemlerdeki yeniden inşa girişimlerinin yarısından fazlasının istikrarlı bir devlet oluşmasından ziyade yeni çatışmaların doğmasıyla sonuçlandığını ortaya koyuyor.*¹⁰²

ABD'nin Irak'ta yeni ulus yaratılması projesi, işgal sonrasında da Şii-Sünni Araplar ve Kürtler arasında iç savaş temelinde sürüyor.

* **Johanna Mendelson Forman:** 'Bağdat'ta İşe Koyulmak' isimli makalesinde Irak'ta savaş sonrası dönemde yapılanma sürecinin nasıl ters gittiğini ortaya koyar. 2002 yılından beri BM Vakfı'nda barış, güvenlik ve insan hakları konularından sorumlu üst düzey program uzmanı olarak görev yapıyor. Başta sivil sorunlar olmak üzere silahlı, iç güvenlik ve barışı koruma olmak üzere güvenlik ve kalkınma ile meselelere odaklanıyor. Stratejik ve Uluslar arası Çalışmalar Merkezi başkanlığındaki bir ekibin üyesi olarak, Irak'taki Koalisyon Geçici Yönetimi'nin savaş sonrası yeniden yapılandırma çabalarının gözden geçirilmesi çalışmalarına katıldı.

Brent Scowcroft, "... bölgede felaket için oluşturulan bir formül ve bana göre, en olası sonuçta bu. Kürtler Şii'lerle bir araya gelemeyeceklerdir. Kürtler, 'Sonuna kadar savaşan sizdiniz. Biz mutluyuz' diyeceklerdir. Kürtlerin zaten oldukça kapsamlı bir özerklikleri var ve sonrasında da kendi yollarına gideceklerdir. Şii bölgesinin Sünni bölgesinden daha güçlü olduğu kesin... uzun süren bir iç savaş çıkacaktır"¹⁰³

Gerçekten de ulus devletlerin kuruluşunda da yıkılışında da iç savaş önemli bir yer tutuyor. Dolayısıyla Irak'ta (Suriye'de de olduğu gibi) yeni devlet ve ulus inşası da iç savaş üzerinden yürütülüyor. Irak'ta ABD askeri müdahalesi öncesinde **dış destekli bir iç savaş senaryosu** temelinde uçuşa yasak bölgeler aracılığıyla Irak silahlı güçlerinin hareket alanı daraltılmış, bu kapalı alanlarda muhalefetin güçlenmesine destek verilmiştir.

H. Kissinger, "Irak'a karşı askeri kampanya için ikinci bir ön koşulsa, siyasi sonuçların tanımlanmasıdır. Büyük olasılıkla yerel muhalefet, Kuzeyde Kürt azınlığı ve güneyde Şii azınlığı tarafından yürütülecektir. ... Prensip, ben Irak iç direnişini teşvik etmekten yanayım; ancak bu gizli girişimlere içerden tanık olduğum için, dikkat edilmesi gereken üç not belirtebilirim. Bu gizli operasyonlar maceraperestlerce değil, profesyonellerce yürütülmelidir. Özellikle Türkiye, Suudi Arabistan, İran ve Ürdün gibi komşu ülkelerin çıkarları gözetilmeli, bu ülkelerin katlanmayacakları ya da katlanmak istemeyecekleri sonuçlara sürüklenmeleri önlenmelidir. Birleşik Devletler sorun çıktığında direniş hareketini askeri açıdan desteklemeye hazır olmalıdır"¹⁰⁴

Bu senaryo aynı zamanda işgale karşı direniş etkisiz kılmaya, işgalin meşruluğunu sağlanmaya da hizmet etmiştir. Bu acımasız senaryonun insani boyutu ise bir felakettir.

2007 yılında yapılan bir çalışmaya göre Irak'ta tahminen 1 milyon sivil yaşamını yitirir. UNHCR Nisan 2008 verilerine göre 4,7 milyon Iraklı (nüfusun %16'sı) evlerini terk etmek zorunda kalır. Bunların da 2 milyonu komşu ülkelere sığınır.

Suriye:

ABD'nin 1 Mayıs'ta Irak'a 'zaferini' ilan ettikten hemen sonra, Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, Suriye'yi Saddam rejimi yandaşlarına yataklık yapmakla suçlar ve sıranın Suriye'ye geldiğini söyler. Rumsfeld'in istihbarat yetkililerine Suriye'nin olası işgali için bir plan hazırlanması emri verdiğini söylenir. Savunma Bakanlığı sekreter yardımcısı Douglas Feith* de Suriye'nin terör örgütlerine verdiği destek ile ilgili bir politika belgesi hazırlamaya soyunur. Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz de "Suriye'de değişim olacağı" mesajları vermeye başlar. ABD Savunma Bakanlığı resmi kuruluşu Savunma Politikaları Kurulu Tavsiye Komitesi Başkanı, 'Karanlıklar Prensi' unvanlı Richard Perle, bir röportajda, "Ortadoğu'daki diğer düşman rejimlere kısa bir mesaj verebiliriz, 2 kelimelik bir mesaj: "Sıradaki sizsiniz" diyerek Suriye'yi hedef olarak gösterir.¹⁰⁵ Artık Suriye ABD'nin Orta Doğu'daki yeni hedefidir. ABD işgal güçlerinin Irak'tan 11 Aralık 2011 tarihli resmi çekilişinden 3 ay sonra, 15 Şubat 2011'de önce Libya'da, 15 Mart 2011'de de

* **Douglas Feith:** George W. Bush döneminde Beyaz Saray'da Stratejik Etki Dairesi oluşturdu. Bu ofisin amacı yabancı medyayı yönlendirecek ön yargılı raporlar (politik karar alıcıları ve dünya kamuoyunu etkileyecek) hazırlamaktı. Irak'ın işgal edilmesi sırasında yararlanılan yalan rapor ve bilgilendirmeler burada üretildi. 2001 Irak işgalini ve Afganistan savaşını yöneten Général Tommy Frank 2011 Nisan'ında yazdığı makalede, Douglas Feith'le ilgili olarak "the dumbest fucking guy on the planet" demektedir. 2007 Şubat'ında Pentagon müfettişleri bu Daire'de yanıltıcı, uydurma bilgiler üretildiğini tespit ederek raporlarlar.

Suriye’de iç çatışmalar başlar. Irak’ta uygulamaya konulan **dış destekli bir iç savaş senaryosu**, Libya ve Suriye’de uygulamaya konur.

ABD-AB ve İsrail birlikteliğinin Suriye müdahalesi, ABD’nin soğuk savaş dönemindeki rejim değişikliği yapma, ülkede destabilizasyon yaratma eylemlerini andırır. ABD’nin Honduras’ın Nikaragua ile komşu sınır bölgesinde Kontralar için güvenli bölge oluşturulması, bu bölgede eğitim kampları kurulması, silah ve lojistik desteği sağlanması ve bu bölgeden Nikaragua’daki Sandinist iktidara saldırılar düzenlemelerinin bir benzeri, bugün Türkiye üzerinden Suriye’ye yapılıyor. Özgür Suriye Ordusu Türkiye Suriye sınırında kuruluyor, eğitiliyor, silahlandırılıyor, lojistik destek sağlanıyor, üsler veriliyor ve buradan saldırılar düzenleniyor. ABD, geçmişte Honduras üzerinden yaptığını bugünün Türkiye üzerinden yapıyor. Eski CIA Ajanı Philip Giraldi ABD taşeronuTürkiye ile birlikte NATO’nun gizlice Suriye iç savaşında devreye girdiğini söylüyor.

Philip Giraldi, ‘Suriye yakındaki İskenderun askeri havaalanına inen üzerinde hiçbir işaret bulunmayan NATO uçakları, Kaddafi sonrası Libya’dan gelen silah ve cephaneyi ve Libya iç savaşı deneyimine sahip gönüllüleri getiriyor. İskenderun’da Suriye Ulusal Konseyi’nin askeri kanadı Özgür Suriye Ordusu’nun üssü bulunuyor. Fransız ve İngiliz özel kuvvetler eğitmenleri buradalar ve CIA, ABD Spec Ops savaşçıları ile birlikte Suriyeli isyancılara haberleşme araçları, askeri eğitim ve savaş taktikleri konularında destek veriyorlar’¹⁰⁶

ABD ve Batılı güçler, **dış destekli bir iç savaş senaryosu** doğrultusunda Irak’ta olduğu gibi Libya ve Suriye’de de dünya kamuoyunu yanıltan, çarpıtılan bilgiler temelinde Dünya medyasını sonuna kadar kullanıyorlar. Çeçenistan, Yemen, Mısır, Tunus, Libya, Türkiye, Suudi Arabistan ve diğer Müslüman ülkeden kendilerine mücahit adı veren paralı katiller Suriye’ye taşınıyor. Bunlar etnik ve dini farklılıklar temelinde katliamlara girişiyorlar. Toplumda korku ve dehşet salmak için kafa kesmelerini, kurşuna dizmelerini, insan eti yemelerini vb videoya kayıt ederek yayınlıyorlar. Bu cihatçı ve Özgür Suriye Ordusu adı altındaki paralı askerlere ABD-AB, İsrail, Türkiye, Suudi Arabistan, Katar vb para, silah, eğitim, sağlık yardımı, lojistik yardımda bulunuyor. Tüm bunların dünya kamuoyu tarafından bilinmesi gölgelenirken, yanıltıcı haberler ve görüntüler tüm dünya medyalarına servis ediliyor.

BM 'e göre, süren iç savaşta bu güne kadar 93.000 kişi ölür. UNHCR, Dünyada en fazla insanın göç etmek zorunda kaldığı ülkenin Suriye olduğuna dikkat çekiyor ve mülteci sayısının 2013 sonuna dek 3 milyona ulaşacağını belirtiyor. BM Mülteciler Yüksek Komiseri Antonino Guterres, BBC’ye yaptığı açıklamada BM’in 2012 verilerine göre Suriye’de 21.1 milyon kişi yaşıyor ve Suriye’den kaçanların yarısını çocuklar oluşturuyor. Resmi rakamlara göre Suriyelilerin 700 bini Lübnan’a, 307.700’inin Türkiye olmak üzere Irak ve Ürdün’e sığınır. Gerçek rakamların bunun çok üstünde olduğu söyleniyor.

Ayrıca Suriye’ye sığınmak zorunda kalan750.000’i Iraklı mültecinin iç savaşla birlikte Suriye’den kaçmaya başladıkları ve sayılarının da 471.400’e indiği söylenir. Aynı şekilde Ürdün’de bulunan 450.000 Iraklının yaklaşık 390.000’inin de burayı terk eder.

3.2. Bölgede Yaşanan İç Çatışmaların Ülkemize Yansıması, Güney Geçidi: Diyarbakır-Antakya

Her iki komşu ülkede yaşanan iç savaşlar bu ülkeleri yakıp yıkıyor. Şiddetin hedefi ve mağduru binlerce insan da yaşamlarını sürdürmek için evlerini terk ederek iç-

dış göçe mecbur bırakılıyor. Binlerce insan hayatını kaybediyor. Irak ve Suriye'de hekim, mühendis, avukat-hâkim, öğretmen, akademisyen vb meslek mensupları ve aydınlar suikastlarda yok edilerek ya da ülkelerini terk etmek zorunda bırakılarak, ülke toplumsal-tarihi bilgi birikiminden mahrum bırakılıyor. Böylelikle toplumsal hafıza ve uluslaşma birikimi yok edilmeye çalışılıyor.

Irak'ta olduğu gibi 3. yılına yaklaşan iç savaşla birlikte Suriye'de de uluslaşma süreci kırılarak Kürt, Alevi-Sünni Arap temelinde 3 parçalı bir yapı ortaya çıkıyor/çıkarılıyor. Bu gelişmeler ülkemizi de derinden etkiliyor:

1. Türkiye'nin Güney sınırında: Irak Kürt bölgesinde ortaya çıkan Kürt Özerk Bölgesi komşu ülke sınırları içinde yaşayan Kürt siyasi yapılarının özerklik, konfederasyon vb. biçimlerdeki taleplerini güçlendiriyor. Suriye'deki iç savaş ortamı Suriye'de Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgede özerk bir yönetimin oluşmasına yol açıyor. Farklı ülkelerdeki Kürtlerin uluslaşma süreci, Kürt ulus kimliğine uygun bir devlet oluşumunu güçlendiriyor.
2. Hatay bölgesinde yaşayan ve Suriye Arapları ile tarihi, kültürel ve aile bağları olan Arap kökenli vatandaşlarımız, Sünni -Alevi temeline oturtulmaya çalışılan iç savaşta yakınlarının mağduriyetlerinden, ölümlerinden etkileniyor. Kendi geleceklerine ilişkinde kaygı duyuyor. AKP Hükümeti'nin izlediği politikalar bu kaygıları daha da artırıyor:
  - Türkiye Suriye sınırının Müslüman ülkelerden gelen cihatçılara açılması ve Antakya bölgesinin bunlara lojistik alan olarak kullanılması, para, silah ve savaş mühimmatı desteği ve askeri eğitim sağlanması,
  - Çatışmalardan sonra Antakya bölgesine gelmeleri burada barınmaları, yaralılarını devlet ve özel hastanelerde tedavi ettirmeleri,
  - Suriye'ye savaşmaya gelen cihatçıların Antakya bölgesinde serbestçe dolaşmalarına, barınmalarına, bölge halkını tehdit etmelerine göz yumulması, Antakya'da tüm toplumsal kesimler tarafından dile getiriyor ve eleştiriliyor.

Hatay'da yapılan birçok sosyal çalışma raporları bu durumu açık olarak ortaya koyuyor. Reyhanlı'da yapılan bombalı saldırı öncesinde ve hemen sonrasında Türk Tabipleri Birliği'nin Antakya bölgesinde yaptığı alan çalışması sonuçları, alevi kökenli yurttaşların kaygılarının oldukça yüksek boyutlara ulaştığını ortaya koyuyor.

27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, “Siz dinlemişsinizdir ekonomik sosyal kültürel olarak nasıl etkilendiğimizi. Ben psikolojik etkisini anlatmak istiyorum. Biz kültür olarak Suriye halkına çok yakınız ve konuştuğumuz dil de aynı. Onlara yapılan bu saldırıyı direkt kendimize yapılmış olarak algılıyoruz ve öyle hissediyoruz. Bu savaşın sadece ekonomik kaygılarla değil, aynı zamanda Alevilik kültürüne (kültür olarak görüyorum ben) yönelik olduğunu düşünüyorum dolayısıyla burada Esad, bizi temsil ediyor ve savaş da bizi hedef almış oluyor. Zaten Türkiye devletinde hiçbir zaman adalet veya eşitliğin olmadığını düşünüyorum ancak şimdi de bu kadar çarpıcı bir şekilde muhaliflerin ne kadar kıymetli ve bizim insanımızın (burada sadece Hataylılardan bahsetmiyorum) ne kadar değersiz olduğunu görmek beni çok sarstı.”

45 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, “Bu savaştan psikolojimiz bozuldu. Daha önce Alevi-Sünni-Hristiyan bizim için hiç önemli değildi. Şu anda karşımızda bir Sünni gördüğümüz zaman “Acaba bizim için ne düşünüyor? Acaba şu anda Suriye'deki muhalefetle aynı düşüncede mi? Acaba

bize karşı aynı hisleri mi besliyor?” içimize böyle bir kaygı, böyle bir endişe, böyle bir huzur bozukluğu düştü. Aramızda iti kopuğu, ne olduğu belli olmayan yığınla insan dolaşiyor. Çarşıya çıktığımız zaman, acaba bu Suriye’de gördüğümüz görüntüler gibi her an karşımıza bir katil çıkıp bizi bir kenara çekecek mi, acaba bizim bir organımızı kesecek mi diye kaygıyla dolaşıyoruz”

Ayrıca Başbakan Erdoğan ve AKP yetkililerinin söylemleri, var olan olumsuz tabloyu daha da ağırlaştırıyor:

- Suriye’deki Alevilere karşı Sünni cihatçıları savunmaları, ülkemizdeki alevi kökenli yurttaşlara yönelik ayrımcı, aşağılayıcı söylemlerde bulunmaları, mezhepsel farklılığı vurgulayıcı konuşma üslupları ile mezhepsel bir politika izlemeleri *
- Başbakan R.T.Erdoğan ve Dışişleri Bakanı A. Davutoğlu’nun Suriye’de barışçıl çözüm yerine sürekli olarak askeri müdahalede bulunmaları, savaş kışkırtıcı politikalara girmeleri,
- AKP lideri ve Başbakan R.E. Erdoğan’ın, Esad’ın Aleviliğini ve CHP’si lideri Kılıçdaroğlu’nun Aleviliğini gündeme taşıyarak mezhepçi Sünni bir dil tutturması ve devlet kurumlarının Sünnileştirilmesi,
- Ayrıca son Gezi eylemleri sürecinde öldürülen 6 gencin hepsinin alevi, bunlarında 3’nün Antakyalı olması,

başta Arap kökenli alevi yurttaşlar olmak üzere alevi kesimlerde kendilerine yönelik özel bir politika uygulandığını düşündürüyor. Alevilerin tepkilerini arttırıyor, alevi-Sünni fay hattını yeniden canlandırıp derinleştiriyor.

Arap Alevi yurttaşlarımız kendilerine yönelik geçmişten beri sürdürülen ayrımcı politikaları** örneklerle dile getiriyorlar ve büyük tepki duyuyorlar. AKP hükümetinin Suriye’deki cihatçıları açık bir şekilde desteklemesi, Antakya bölgesini kullanması tepkileri daha da arttırıyor.

49 yaşında Bağ Kur emeklisi Erkek Arap Alevi, “Gerçekten ülkemizde barış içinde Alevi’sinin, Sünni’sinin, Müslüman’ının, Kürt’ünün aklıma gelmeyen bütün dinlerin, bütün ırkların çok rahat yaşayabilecekleri, Amerikan emperyalizmine uşaklık etmeden çok rahat yaşayabilecekleri, çocuklarımızın gülebileceği bir ülkedeyiz. Yeter ki bunun değeri bilinsin, onun bunun oyununa gelinmesin hatta gelenlere lütfen karşı gelinsin, engellensin. Benim ricam budur.”

37 yaşında kadın, Üniversite mezunu, eşi Arap Alevi, kendisi Kürt Alevi, “Öfke burada; yani siz, evet yeniden bir harita çizmeye çalışıyorsunuz, siz orada işte bir şeylerin paylaşımını yapmaya çalışıyorsunuz. Bunu yaparken de işte, elinizde gerekçeleriniz yok. Arap Baharı dediğinizde elinizde kalıyor, sonra işte şimdi bir Alevi- Sünni çatışmasına döndürüldü.”

40 yaşında, evli iki çocuk babası, Arap Alevi, Üniversite mezunu, “Suriye ve Ortadoğu üzerinde oynanan emperyalist oyunlar ve bu oyuncular teşhir edilmeli ve her akşam bize medya tarafından pompalanmaya çalışılan yalan yanlış haberlerin tersine bambaşka bir Suriye ve Ortadoğu gerçeği olduğunu bilmeliyiz. ...Küreselleşme, globalleşme adı altında dayatılan Yeni Dünya Düzeni; Bizi yok-sulluğa ve açlığa mahkûm ettiği açıktır. O dünya düzeni ki; İnsanlığa, işsizlik, yok-

* Başbakan Erdoğan, partisinin Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısı’nda: “Reyhanlı olayları sıradan bir olay değildir. Reyhanlı’da dikkat edilirse 53 Sünni vatandaşımız ne yazık ki şehit edildi.” Diye konuşarak eylemi yapanların Alevi olduğu mesajını vererek alevi yurttaşları hedef göstermiştir.

** Arap Alevi kökenli insanlarla yaptığımız yüz yüze görüşmelerde; Antakya bölgesinde Arap Alevi kökenlilerin bir kamu yöneticisi (il milli eğitim yada il sağlık müdürü, hatta polis bile) olmasına izin verilmediğini söyleyerek, kendilerinin sürekli dışlandığını ifade ediyorlardı.

sulluk, işgal ve savaştan başka bir şey getirmemiştir, Biz işte bunu bizzat yaşıyor ve tanıklık ediyoruz.”

54 yaşında 3 çocuklu, bir torunlu anne, ilkokul mezunu, “*Afganistan da, Libya da ,Suriye de dincilerin neler yaptıklarını duyuyoruz...Arap ale-viyiz.Kendimize dinci muhalifleri tehdit olarak görüyoruz...Bu topraklarda kardeş kardeş yaşadık..Türkiye ve Suriye laik yönetimle idare edilirse biz kendimizi rahat hissederiz...Samandağ halkı hep bunu söylüyor..”*

63 yaşında iki çocuk babası, Çerkez Sünni, emekli işçi, ilkokul me-zunu, “*Din, mezhep, ırk ayrımcılığı gibi hassas konular tehlikeli ve kontrolü olamayacak noktalara savrulacak konulardır.”*

31 yaşında, lise mezunu, asgari ücretle çalışan, üç çocuklu kadın, “*Güçlükle geçiniyoruz. Kendim içinde akrabalarım ve alevi topluluğu için kaygım, korkum var. Huzur ve güven içinde yaşamak için çaba gösteriyoruz. Birlikte ko-nuşuyor dertleşiyor birbirimizi sakinleştirmeye çalışıyoruz. ... Hıristiyan komşu-larımız da öyle. ...Samandağ olarak Suriye de burada hiçbir yerde savaş istemi-yoruz. ... Savaşın kötülüğünü hep okuduk... O devlet yıkıldı bu devlet kuruldu. Ama o savaş ta çekilen acı ve dramlar nerede.”**

Toplumda artan tepkiler çatışma için elverişli bir ortam oluşturuyor. Antakya böl-gesinin Suriye ile tarihi, kültürel ve etnik bir bütünlük oluşturduğu düşünülüyor. Suriye iç çatışmasının bu bölgeye de yansması ülkemiz açısından önemli bir oluşturuyor. AKP Hükümetinin tüm politikaları bu riski daha da büyütüyor. Böl-gede AKP politikaları mezhepsel fay hattını tetikliyor. Antakya bölgesinde başlaya-cak (Alevi-Sünni) mezhepsel bir çatışma ülke boyunca yaygınlaşabilir. Yakın tarihte şahit olduğumuz Alevi-Sünni temelinde kışkırtılan çatışmalar yeniden, daha yaygın ve şiddetli bir şekilde ortaya çıkabilir.

ABD düşünce kuruluşları, politika yapımcıları, stratejistleri vb Soğuk Savaş süresince Türk-Amerikan güvenliğinin en büyük amacını; Sovyetler Birliğinin yayılmasına set çekmek, Avrupa'nın Güney kanadının savunması olarak ifade ediyorlar. Gü-nümüzde ise Türk-Amerikan güvenlik işbirliğinin Sovyet tehdidinin kalkmasıyla birlikte Orta Doğu, Hazar Bölgesi ve Balkanlara kaydığı konusunda hem fikirdir-ler.¹⁰⁷

Graham E. Fuller^{1*}, ‘Soğuk Savaşın bitişiyle birlikte Türkiye’nin uluslar arası rolü ve konumu büyük ölçüde değişmiştir. ...Soğuk Savaşın sona ermesi NATO’nun önemini köklü biçimde azaltmış olmakla birlikte, Türki-ye’nin büyük bir istikrarsızlık ve çatışma içinde bulunan ve geniş kapsamlı

* Türk Tabipleri Birliği’nin Temmuz 2013 Antakya’da yaptığı alan çalışması görüşmeleri.

* **Graham E. Fuller:** 1965 ve 1985 yılları arasında ABD Dış İşleri Bakanlığı’nda çalıştı. Faaliyet alanı o kadar genişti ki hem National Security Advisory (Ulusal Güvenlik Danışmanlığı) hem CIA hem de Dış İşleri için çalıştı. 20 yıl boyunca CIA’nin Türkiye, Lübnan, Suudi Arabistan, Yemen, Afganistan ve Çin bürolarında görevler üstlendi. CIA Orta Doğu şefi görevini yürüttü.

CIA’in Orta Doğu ile ilgili uzun vadeli öngörüler bölümünde stratejist olarak da çalışan Fuller, Soğuk Savaş döneminde SSCB, komünizm gibi konularda da önemli bilgiler topladı. Bu dönemde Sovyet-lerin geleceği nasıl olacak konusunda raporlar yazdı.

1977 ile 1980 yılları arasında Türkiye’de de görev yapan Fuller’in, 1980’li yıllarda Türkiye için Yeşil Kuşak projesinin hazırlayıcısı olduğu biliniyor. Mükemmel derecede Türkçe, Rusça ve Kürtçe bilmektedir. Ayrıca Çince dahil birçok Orta Doğu dilini çok iyi konuşabilmektedir.

1986 yılında CIA’nin Ulusal İstihbarat Konseyi’nde stratejik öngörü bölümünün başkan yardımcısı görevini yürüttü. CIA’nin düşünce kuruluşu olan RAND Corporation’ın siyaset bilimi bölümünün 12 yıl başkanlığını da yaptı. Fuller’in Türkiye, İran, Afganistan, Pakistan gibi ülkeler hakkında RAND ve CIA için hazırladığı birçok rapor ve dosyalar vardır. Ayrıca Müslüman dünyanın jeo-politiği ve siyasal İslam üzerine birçok makalesi ve kitabı bulunmaktadır.

politikalarının önemli ve beklenmedik bir değişime yol açabilecek bazı bölgelerin merkezinde yer alması daha belirleyici bir rol oynamaktadır.¹⁰⁸

Soğuk Savaş sonrası yeni siyasal ortamda Birleşik Devletler kendi çıkarlarını yeniden tanımlamaya çalışırken, oluşturulacak yeni jeo politikada dünyada mevcut potansiyel etnik ve dinsel fay hatlarının mutlaka göz önünde bulundurulması gereklidir. Bu fay hatları bağımsızlık kazanma potansiyeli olan ülkeler, ulusal bütünselleşme hedefleri ve hatta – siyasal ve topraksal değişimlerin geçmişte olduğu gibi global anlamlar taşımadığı yeni ortam çerçevesinde- gelecek yıllarda söz konusu olabilecek toprak talepleri hakkında ip uçları sağlamaktadır.¹⁰⁹

Türkiye'nin Kürt bölgelerinde liberal ve yenilikçi politikalar uygulaması dahi, Kürt halkının bugün en azından özerklik arayışına girmesini engellemeyi garantilememektedir. ... Kısacası, daha liberal politikalar yoluyla, Irak, İran ve Türkiye'de Kürtlerin kendi kaderlerini tayin yönünde tarihsel bir hareket sergilemesini engellemesi için artık çok geç kalınmış olması muhtemeldir. ... Yalnızca zaman, bölgesel gelişmeler ve devlet politikalarının mantığı her şeyi ortaya koyacaktır. Ankara'nın tarihsel olarak geri dönüşü mümkün olmayabilecek bir eğilimi durdurmaya çalışması halinde yaşanacak karmaşa ve maliyet çok yüksek olabilecektir. Bu tür bir teşebbüs sadece Türkiye'nin büyük bir toprak kaybetmesine yol açmakla kalmayacak, aynı zamanda Kürt nüfusunun neredeyse yarısının Güneydoğu'daki etnik bölgeden diğer bölgelere yayılmış olması nedeniyle tüm Türkiye çapında etnik ilişkilerin bozulmasına da kaçınılmaz olarak yol açacaktır.¹¹⁰

1990'lı yıllarda ifade edilen bu ve benzer görüşler temelinde oluşturulan politikaların, aradan geçen 15 yılda önemli bir değişime uğramadan varlığını sürdürüyor. ABD'nin Ortadoğu'daki politikalarına, bölgede yaşanan gelişmelere bakınca, ülkemizdeki siyasi ortam da bu politikalara uygun bir zemin oluşturabilmektedir.

TTB olarak Hatay bölgesinde yaptığımız yüz yüze görüşmelerde bu politikaların hayat bulmasına fırsat sağlayacak kaygılar net olarak ifade ediliyor. Güney sınırlarımıza dayanan etnik ve dini temeldeki ayrışmaların daha da artması ve şiddetlenmesi durumunda, bu parçalayıcı gelişimin ülkemize yansıma ihtimali küçümsenmemelidir.

Bölgemizde Irak, Libya ve Suriye'de 'insan hakları' vb kavramlarla kışkırtılıp organize edilen, lojistik destek sağlanan iç savaşlar ile 'diktatörlük rejimlerinin yıkılması', 'demokrasinin kurulması' adı altında ülke rejimleri ve toplum dokusu kapitalizmin ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden biçimlendirilmeye çalışılıyor. GOP projesini kapsamı içerisinde Hazar bölgesi ve Orta Asya'da yaşayan farklı etnik ve dini yapıdaki halklar da Güney Batı Asya (Irak, Libya, Magrep ülkeleri, Mısır ve şimdi de Suriye) halkları gibi bir çatışma içine sokulması açık bir şekilde konuşuluyor. Türkiye ve İran'ı içine alacak etnik ve dini temelli iç çatışma, kaçınılmaz bir şekilde bu iki ülke ile tarihi ve kültürel bağları olan Kafkasya ve Orta Asya'da yaşayan tüm halkları yakından etkileyecektir. Rusya ve Çin'e de yayılabilecek bu iç çatışmalarla, bu ülkelerin zora sokması, hareket alanlarının daraltılması hesaplanmaktadır.

H. Kissinger, "Birleşik Devletlerle (Çin'in) karşı karşıya gelmesine yol açabilecek şey, Komünizm değil ancak ulusçuluk olabilir. ...Eğer **Çin bütünlüğünü korursa**, büyük bir güç haline gelmesi muhtemeldir ve bu şekilde Birleşik Devletlere meydan okumak için çok büyük bir kapasitesi olacaktır"¹¹¹

“Siyasi düzlemde, İslami köktencilüğün tehdidi muhtemelen en baskın Rus meselesidir. Rusya'nın liderleri Afganistan'daki Taliban'ın ve benzeri hareketlerin daha önceden Sovyet devletleri olan ve Rusya'nın güvenliği için büyük önem taşıyan bağımsızlığını yeni kazanmış Özbekistan, Azerbaycan, Kazakistan, Tacikistan ve Türkmenistan'a tehdit olarak algılamışlardır. Daha da ötesinde, Moskova militan ideolojilerin Rusya'nın güneyindeki Müslüman bölgelerde ayrılıkçılığı ateşlemesinden korkmaktadır.”¹¹²

Z. Brezezinski, “Üstelik küresel sistematik istikrarsızlığın dünyanın pek çok kısmında mevcut devlet sınırlarına karşı çıkılmasıyla güçlenmesi muhtemeldir. Özellikle Asya ve Afrika'da devlet sınırları genellikle imparatorluklardan miras kalmıştır, etnik ya da linguistik sınırları yansıtmazlar. Bu sınırlar yükselen siyasi bilinç daha iddialı toprak isteklerine yöneldikçe artan basınca karşı hassastır. Daha uzun vadede, **Çin-Rusya sınırı bile Uzak Doğu'nun son derece düzensiz nüfusu göz önüne alındığında savunulamaz olabilir.**”¹¹³

H. Kissinger gibi, Z. Brzezinski'nin de bir çok zeminde dile getirdiği 'Asya Balkanları'nda yaşayan yüz milyonlarca insanın yer aldığı bu bölge sonu gelemeyen etnik/dini savaşlar içine itilmeye çalışılıyor. Geniş bir coğrafi alan harap olurken milyonlarca insan da büyük acılara ve felaketlere terk edilmektedir.

Bu politikalar ülkemizin güney sınırlarına dayanmış ve bizi de tehdit etmektedir. Ülkemizde Kürt halkının kendi kaderini belirme, Alevi toplumun kendi kimliğini koruma, inançlarına sahip çıkma mücadelesi tabii ki haklı talepleri de içeriyor. Kürt halkının ve Alevi toplumun hak mücadelesi küreselleşme politikalarının ülkeleri etnik-dini-kültürel topluluklar temelinde ayrıştırma gayretinden uzak durabildiği ölçüde hem kendilerinin hem de birlikte yaşadıkları diğer halkların haklı taleplerinin önünü açabileceklerdir. Bu başarılmadığı takdirde haklı talepler temelindeki mücadele, bir büyük gücün, yani ABD'nin stratejilerine katkı sağlayarak hem kendilerini, hem de diğer toplumları mağduriyetine yol açacaktır. Bu süreçte **en büyük sorumluluk da toplumun büyük çoğunluğu oluşturan 'Türk ve Sünni kesimlere' düşmektedir.**

Tüm dünyada **kendi kaderini belirlemek isteyen halklar, kendi kültürlerini ve dillerini yaşatmak isteyen etnik topluluklar, dini inanç toplulukları, egemenlik ve bağımsızlık savunucuları emperyalizmin dayattığı toplum ve devlet biçimleriyle hesaplaşmaksızın** ideallerine ulaşamayacaklardır. Dolayısıyla günümüzde temel çelişki **emperyalizme ile ezilen halklar arasındadır.**

Bu çelişki görmezden gelinerek ne ulus devlet içinde yaşayan farklı etnik ve inanç gruplarından oluşan halklar/Millet, ne de etnik aidiyet, kimlik üzerinden 'homojenliğini' sağmaya çalışan toplumsal kesimler, ne kendi kaderlerini belirme olanağına ne de egemenliklerine ulaşabileceklerdir.

Z. Brezezinski; *Siyasi uyanış coğrafi ölçekte küresel, sosyal ölçekte kapsamlı, nüfus açısından çarpıcı derecede genç, bundan dolayı siyasi harekete hızlı geçişe açık ve arzuların kaynağı bakımından, okur yazarlık ve kitle iletişiminin kümülatif etkisi nedeniyle, uluslar üstüdür. ...Küresel uyanış tarihi olarak emperyalizm karşıtı, siyasi olarak Bat-karşıtı ve duygusal olarak giderek Amerikan karşıtıdır.*¹¹⁴

Ülkemizde Sünni Türkler, Kürtler, Aleviler tüm bölge halklarının temel taleplerine sahip çıkarak **gerçek bir vatandaşlık temelinde**, birlikte ve ortak bir mücadele içinde bu temel çelişkiyi çözme şansına sahiptir. Ancak bu şekilde

- Gelir dağılımında adalet, eşitlik

- Kamusal ve özel alanlardaki her türlü ayrımcılığın sonlanması,
- Demokratik-sosyal ve kültürel hakların önündeki engellerin kalkması,
- Egemenlik hakları temelinde bağımsız ve özgürce kendi geleceklerini belirleme,

taleplerine kavuşabileceklerdir.

Aksi takdirde, bir dönem Sovyetler Birliği etki alanı içinde yer almış olan Irak, Libya, Suriye vb ülkelerin teker teker düşürülmesi sırasını diğer ülkeler izleyeceklerdir. Devrimcilerin, yurtseverlerin, antiemperyalist toplumsal kesimlerin; emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin bölgemizde tek tek ülke ve toplumları yeniden biçimlendirme (doğrudan askeri müdahale, iç çatışmalar ya da yumuşak güç aracılığıyla yapılan) politikalarına karşı Orta Doğu-Kafkas halklarını ve tüm bölgeyi gözetecek bir perspektifine sahip olmalarının önemi büyüktür.

Kaynakça

- ¹ Tercih, İnkılap Kitabevi, Z. Brezezinski2005, s 55
- ² Cennet ve Güç, Yeni Dünya Düzeninde Amerika ve Avrupa, Robert Kagan, koridor yayıncılık,2005, s 138
- ³ İkinci Şans, Brezezinski, İnkılap Kitabevi,2008, s 101
- ⁴ İkinci Şans, Brezezinski, İnkılap Kitabevi,2008, s 36
- ⁵ Tercih, İnkılap Kitabevi, Z. Brezezinski2005, s 176
- ⁶ İkinci Şans, Brezezinski, İnkılap Kitabevi, 2008, s 211
- ⁷ Amerikan Gücünün Paradoksu, Joseph S. Nye Jr, Literatür Yayınları, 2003, s 110
- ⁸Devlet İnşası, Francis Fukuyama, S 145
- ⁹Amerikan Gücünün Paradoksu, Joseph S. Nye Jr, Literatür Yayınları, 2003, s 94
- ¹⁰Amerikan Gücünün Paradoksu, Joseph S. Nye Jr, Literatür Yayınları, 2003, s 95
- ¹¹ Tercih, İnkılap Kitabevi, Z. Brezezinski2005, s 36
- ¹²Hugo Grotius, ' Prolegomena', Dünya Düzeni Nereye?, Richard Falk, s 206
- ¹³Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?, Henry Kissinger, ODTU Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletim AŞ, 2001, s 215
- ¹⁴Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010, s 49
- ¹⁵Dünya Düzeni Nereye?, Richard Falk, s 205
- ¹⁶Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, T. İş Bankası Kültür Yayınları, 2010, S 104
- ¹⁷Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, T. İş Bankası Kültür Yayınları, 2010, S 299
- ¹⁸Irak Derslerinin alınması, James Dobbins, Ulus İnşası Francis Fukuyama, s 334
- ¹⁹Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, T. İş Bankası Kültür Yayın, S 425
- ²⁰Neocon Yeni Muhafazarlık, Gamze Erbil-Ali Şimşek, Yeni Hayat, s 10
- ²¹Yırtıcı Küreselleşme, Richard Falk, s 2
- ²²Yırtıcı Küreselleşme, Richard Falk, S 6
- ²³Doğu'dan Uzakta, Amin Maalouf
- ²⁴Yırtıcı Küreselleşme, Richard Falk, S 66
- ²⁵Neo-Conların Sonu Yol Ayrımındaki Amerika, Francis Fukuyama, Profil Yayıncılık,2006, s 111
- ²⁶Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?, Henry Kissinger, ODTU Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletim AŞ, 2001, s14
- ²⁷Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?, Henry Kissinger, ODTU Geliştirme Vakfı Yay. ve İletim AŞ, 2001, s131-132
- ²⁸Neocon Yeni Muhafazakarlık Temel Belgeler ve Eleştiriler, Yeni Hayat Kütüphanesi, s 34
- ²⁹Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?, Henry Kissinger, ODTU Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletim AŞ, 2001, s
- ³⁰Ulus İnşası, Minxin Pei, Samia Amin ve Seth Garz, Devlet inşası, Francis Fukuyama, s 133
- ³¹Ulus İnşası, Minxin Pei, Samia Amin ve Seth Garz, Devlet inşası, Francis Fukuyama, s 133
- ³² İkinci Şans, Brezezinski, İnkılap Kitabevi, 2008, s 142
- ³³ Cennet ve Güç, Yeni Dünya Düzeninde Amerika ve Avrupa, Robert Kagan, koridor yayıncılık,2005, s 117
- ³⁴Ulus İnşası ve Kurumsal Hafızanın İflası, Francis Fukuyama, Ulus İnşası, s 12
- ³⁵Dünya Düzeni Nereye?, Richard Falk, S 284
- ³⁶Devlet İnşası, Francis Fukuyama, s 128
- ³⁷Devlet İnşası, Francis Fukuyama, S 128
- ³⁸Devlet inşası, Francis Fukuyama, s 65
- ³⁹Irak Derslerinin Alınması, James Dobbins, Ulus İnşası, Francis Fukuyama, S 335
- ⁴⁰Neo-Conların Sonu Yol Ayrımındaki Amerika, Francis Fukuyama, Profil Yayıncılık,2006, s 140
- ⁴¹Neo-Conların Sonu Yol Ayrımındaki Amerika, Francis Fukuyama, Profil Yayıncılık,2006, s 142
- ⁴²Neo-Conların Sonu Yol Ayrımındaki Amerika, Francis Fukuyama, Profil Yayıncılık,2006, s 142
- ⁴³Neo-Conların Sonu Yol Ayrımındaki Amerika, Francis Fukuyama, Profil Yayıncılık,2006, s 142
- ⁴⁴Neo-Conların Sonu Yol Ayrımındaki Amerika, Francis Fukuyama, Profil Yayıncılık,2006, s 142
- ⁴⁵Neo-Conların Sonu Yol Ayrımındaki Amerika, Francis Fukuyama, Profil Yayıncılık,2006, s 179
- ⁴⁶Dünya Düzeni Nereye?, Richard Falk, S 283

- ⁴⁷Dünya Düzeni Nereye?, Richard Falk, S 284
- ⁴⁸Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S 349
- ⁴⁹Two Major Trends in Today's World, People's Daily, 3 Nisan 2002
- ⁵⁰Robert Wade, Winners and Losers, Of Rich and Poor, The Economists, 28 Nisan 2001
- ⁵¹Amerikan Gücünün Paradoksu, Joseph S. Nye Jr, Literatür Yayınları, 2003, S 122
- ⁵²Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?, Henry Kissinger, ODTU Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletim AŞ, 2001, s22
- ⁵³Amerika ve Dünya, Amerikan Dış Politikasının Geleceğine Dair Konuşmalar, David Ignatius, Zbigniew Brzezinski ve Brent Ccowcroft, Profil Yayıncılık, 2009, s 268
- ⁵⁴Amerika ve Dünya, Amerikan Dış Politikasının Geleceğine Dair Konuşmalar, David Ignatius, Zbigniew Brzezinski ve Brent Ccowcroft, Profil Yayıncılık, 2009, s 287
- ⁵⁵Amerikan Gücünün Paradoksu, Joseph S. Nye Jr, Literatür Yayınları, 2003, S 72
- ⁵⁶Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S 168
- ⁵⁷Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S 51
- ⁵⁸Dünya Düzeni Nereye? Richard Falk, S 38
- ⁵⁹Dünya Düzeni Nereye? Richard Falk, S 289
- ⁶⁰Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S 168
- ⁶¹Dünya Düzeni Nereye?, Richard Falk, S 288
- ⁶²Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S 276
- ⁶³Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S 425
- ⁶⁴Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S 277
- ⁶⁵Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S 278
- ⁶⁶Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S 42
- ⁶⁷Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S 188
- ⁶⁸Dünya Düzeni Nereye? Richard Falk, S 290
- ⁶⁹Dünya Düzeni Nereye? Richard Falk, S 245
- ⁷⁰Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S 51
- ⁷¹Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S 276
- ⁷²Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?, Henry Kissinger, ODTU Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletim AŞ, 2001, s 18
- ⁷³Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?, H. Kissinger, ODTU Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletim AŞ, 2001, s 182 ve 188
- ⁷⁴Mortality in the Democratic Republic of Congo
http://www.rescue.org/sites/default/files/migrated/resources/2007/2006-7_congomortalitysurvey.pdf
- ⁷⁵<http://www.direct.cd/2013/07/19/liste-des-85-multinationales-qui-soutiennent-la-guerre-en-rdc.html>
- ⁷⁶Guerre du Coltan en DRC, www.infoguerre.fr/documents/guerre_coltan_RDC.pdf
- ⁷⁷The United Nations Today, <http://www.unicankara.org.tr/today/2.html>
- ⁷⁸http://unhcr.org/globaltrends/june2013/UNHCR%20GLOBAL%20TRENDS%202012_V08_web.pdf
- ⁷⁹<http://20000lieuessurlenet.over-blog.com/article-les-refugies-dans-le-monde-111600171.html>
- ⁸⁰Büyük Satranç Tahtası, Amerikanın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklere, Z. Brzezinski, 1997, S 175
- ⁸¹Stratejik Vizyon, Amerika ve Küresel Güç Buhranı, Z. Brzezinski, Timaş Yayınları, 2012, s 151
- ⁸²Büyük Satranç Tahtası, Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklere, Z. Brzezinski, 1997, S 80
- ⁸³Tercih, Küresel Hâkimiyet mi, Küresel Liderlik mi? Z. Brzezinski, İnkılap kitabevi, 2005, s 84

- ⁸⁴Büyük Satranç Tahtası, Amerikanın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklere, Z. Brzezinski, 1997, S 178
- ⁸⁵Tercih, Küresel Hâkimiyet mi, Küresel Liderlik mi? Z. Brzezinski, İnkilap kitabevi, 2005, s 87
- ⁸⁶Stratejik Vizyon, Amerika ve Küresel Güç Buhranı, Z. Brzezinski, Timaş Yayınları, 2012, s 159
- ⁸⁷Tercih, Küresel Hâkimiyet mi, Küresel Liderlik mi? Z. Brzezinski, İnkilap kitabevi, 2005, s 62
- ⁸⁸<http://www.habername.com/haber-cengiz-candar-28-subat-necmettin-erbakan-cevik-bir-73397.htm> ve <http://www.belgeselyayincilik.com/genel/erbakan-ile-28-subat-roportaji>
- ⁸⁹Samir Amin, Mettre en déroutte l'islam politique et l'impérialisme, deux objectifs stratégiques indisociables, <http://www.gabrielperi.fr/Mettre-en-deroute-l-islam>
- ⁹⁰http://www.odatv.com/images/2010_08/2010_08_17/basbakan-cengiz-candari-nasil-yalanliyor-1708101200_m.jpg
- ⁹¹Neocon Yeni Muhafazakârlık Temel Belgeler ve Eleştiriler, Gamze Erbil-Ali Şimşek, Yeni Hayat Kütüphanesi, 2004, s 34
- ⁹²Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?, Henry Kissinger, ODTU Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletim AŞ, 2001, s 149
- ⁹³Neocon Yeni Muhafazakârlık Temel Belgeler ve Eleştiriler, Gamze Erbil-Ali Şimşek, Yeni Hayat Kütüphanesi, 2004, s 60
- ⁹⁴Neocon Yeni Muhafazakârlık Temel Belgeler ve Eleştiriler, Gamze Erbil-Ali Şimşek, Yeni Hayat Kütüphanesi, 2004, s 64
- ⁹⁵Devlet İnşası, Francis Fukuyama, s 17
- ⁹⁶Ulus İnşası ve Kurumsal Hafızanın İflası, Francis Fukuyama, Devlet İnşası s 15
- ⁹⁷Irak ve Suriye'deki Ölüm Mangaları- Michel Chossudovsky, <http://muhalefet.org/yazi-irak-ve-suriyedeki-olum-mangalari-michel-chossudovsky-27-4704.aspx>
- ⁹⁸ <http://www.iraqbodycount.org/analysis/numbers/2012/>
- ⁹⁹Ulus İnşası ve Kurumsal Hafızanın İflası, Francis Fukuyama, Devlet İnşası s 13
- ¹⁰⁰Ulus İnşası, alınan ve Alınmayan Dersler, Michele A. Flournoy, Devlet İnşası, Francis Fukuyama, s 140
- ¹⁰¹Devlet İnşası, Francis Fukuyama, s 65
- ¹⁰²Bağdat'ta İşe Koyulmak, Johanna Mendelson Forman, Ulus İnşası, s 302
- ¹⁰³Amerika ve Dünya, Amerikan Dış Politikasının Geleceğine Dair Konuşmalar, David Ignatius, Zbigniew Brzezinski ve Brent Ccowcroft, Profil Yayıncılık, 2009, s66
- ¹⁰⁴Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?, Henry Kissinger, ODTU Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletim AŞ, 2001, s 177-272
- ¹⁰⁵Neocon Yeni Muhafazakârlık Temel Belgeler ve Eleştiriler, Gamze Erbil-Ali Şimşek, Yeni Hayat Kütüphanesi, 2004, s 25
- ¹⁰⁶NATO vs. Syria, <http://www.theamericanconservative.com/articles/nato-vs-syria/>
- ¹⁰⁷Türk Dış Politikası ve Güvenlik Politikası: Yeni Boyutlar, F. Stephen Larrabee, Yeni Güçlükler, Türk Batı İlişkilerinin Geleceği: Stratejik Bir Planlamaya Doğru, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2001
- ¹⁰⁸Dünyada Türkiye'nin Artan Rolü, Graham E. Fuller, Balkanlar'dan Çin'e Türkiye'nin Yeni Jeopolitik Konumu, Graham E. Fuller – Ian O. Lesser, Alfa Basım Yayın Dağıtım, 2000, s 212
- ¹⁰⁹Dünyada Türkiye'nin Artan Rolü, Graham E. Fuller, Balkanlar'dan Çin'e Türkiye'nin Yeni Jeopolitik Konumu, Graham E. Fuller – Ian O. Lesser, Alfa Basım Yayın Dağıtım, 2000, s 233
- ¹¹⁰Dünyada Türkiye'nin Artan Rolü, Graham E. Fuller, Balkanlar'dan Çin'e Türkiye'nin Yeni Jeopolitik Konumu, Graham E. Fuller – Ian O. Lesser, Alfa Basım Yayın Dağıtım, 2000, s 223
- ¹¹¹Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı? Henry Kissinger, ODTU Geliştirme Vakfı Yay. ve İletim AŞ, 2001, s131-132
- ¹¹²Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı? Henry Kissinger, ODTU Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletim AŞ, 2001, s 286
- ¹¹³İkinci Şans, Brezezinski, İnkilap Kitabevi, 2008, s 215
- ¹¹⁴İkinci Şans, Brezezinski, İnkilap Kitabevi, 2008, s 210

SAVAŞ VE SAĞLIK: SURİYE'DEKİ İÇ SAVAŞIN SURİYE VE HATAY'DAKİ SAĞLIK SONUÇLARI: BARIŞIN OLMADIĞI YERDE SAĞLIK OLMAZ!

Prof.Dr.Muzaffer Eskiocak

Trakya Ün. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD

Giriş ve Amaç:

Yakın çevremizde, Avrupa'nın göbeğinde son birkaç on yıldır savaşlar hep oldu. Savaşlar, sorunların diplomatik çözüm araçlarından olmak yanında ekonomik bir faaliyet gibi de görülmeye başlandı. Neoliberal yeniden yapılanmanın kana buladığı coğrafya Suriye üzerinden Türkiye sınırına dayandı. Şanlıurfa'dan, Gaziantep'ten, Hatay'dan canlar aldı. Bu illerde yaşayanlar ve yakınları yaşamları boyunca etkisini hissedecekleri travmatik olaylara maruz kaldılar. Hatay'da resmi rakamlara göre 53, halk arasında dolaşan söylentilere göre 150'den fazla insanın öldüğü bombalı araç saldırıları oldu. Hataylılar, savaş bölgesine yakın yerleşimlerde yaşayanlar kaygılandılar. Ne var ki, bu kaygılar yalnızca Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayanların kendileri ve yakınları ile sınırlı değildir. Suriye topraklarında yaşayan akrabaları için, etnik, dinsel, mezhepsel yakınları için de kaygılanıyorlar. İç savaşı, katliamları, savaşı alevlendirici tutumları ve politikacıların barışçıl olmayan davranış ve söylemlerini yaşamlarında iz bırakacak bir kaygıyla izliyorlar.

Bu yazının amacı Suriye'de başlama ve sürmesi için Türkiye'nin de katkısının olduğuna dair iddiaların açıkça yazıldığı iç savaşın doğrudan ve yarattığı destabilizasyon üzerinden Suriye ve Hatay'da yaşayanlara yönelik etkisini değerlendirmek üzere bir giriş yapmaktır.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışmada veri kaynakları Dünya Sağlık Örgütü, Suriye Sağlık Bakanlığı, Hatay Valiliği gibi resmi web siteleri, bilimsel literatür verileri, çeşitli örgütlerin hazırladığı gri literatür, Füsün Sayek Kitapları'nın 2013 teması için yapılan alan araştırmasının niteliksel verileri, Antakyalı olan yazarın kişisel gözlem ve görüşmeleri, yerel ve ulusal basındır.

Barış ve savaşa ilişkin literatür bilgisi, Suriye ve Hatay'a ilişkin sağlığın sosyal belirleyicileri ve sağlık durumu verilerinin sunulmasının ardından savaş ve sonuçlarına ilişkin var olan veriler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Bu temel üzerinden savaşın orta ve uzun erimde sonuçlarını ortaya koymaya yönelik öneriler sunulmuştur.

Çalışmanın Kısıtlılıkları

Niteliksel çalışmaların, veri toplama zamanı, veri toplayıcının ve işleyicinin öznelliğinden etkilenebileceğinden ötürü genellenebilirliğine ilişkin kısıtlılığı anımsanmalıdır. Bir diğer kısıtlılık da ulaşılabilen verilerin kapsam açısından sınırlı ve zaman açısından güncelliğine ilişkindir.

Barış, Sağlık ve Savaş

Barış; tutumlar, kuruluşlar ve yapılanmalar daha barışçıl bir toplumun oluşturulması amacıyla güçlendirildiğinde pozitif ya da şiddetin ve şiddet korkusunun olmayışı ile negatif mercekten değerlendirilebilir. Barış için 8 temel dayanak belirtilmiştir. Bunlar, iyi işleyen bir yönetim/hükümet, güvenli bir iş ortamı, kaynakların adil dağıtımı, komşularla iyi ilişkiler, başkalarının haklarını kabul, özgür bilgi akışı, sosyal dayanışma ve düşük yolsuzluk düzeyidir (1)

Şiddet ya da şiddet korkusunun varlığı ve yokluğuna göre 22 değişken üzerinden hesaplanan Küresel Barış İndeksine göre 2012'den bu yana 110 ülkede barış içinde oluş açısından kötüleşme, 48 ülkede de iyileşme saptanmıştır. Bu kötüleşmeye en yüksek katkı veren 3 değişken; cinayetlerin artması, Gayri safi Milli Hâsıladan askeri harcamaların payının artması ve politik istikrarsızlıktır. İzlanda, Danimarka ve Yeni Zelanda'nın ilk 3 sırayı paylaştığı Dünya Pozitif Barış İndeksi 2013 sıralamasında 162 ülke arasında Türkiye 134 ve Suriye 160. sıralarda yer almaktadır (2)

Sağlık da benzer biçimde; hastalık ya da sakatlığın olmayışı açısından negatif, bedensel, ruhsal ve toplumsal yönden tam bir iyilik hâli oluşu ile de pozitif mercekten değerlendirilebilir ise de Dünya Sağlık Örgütü Anayasası her iki yönü içeren bir tanımlama yapmıştır.

Sağlık için koşullar ise; **Barış içinde yaşama**, insana yaraşır bir evde barınma, eğitim, yeterli ve dengeli beslenme için gıdaya erişim, yeterli gelir elde etme, dengede bir eko-sistem, sürdürülebilir kaynaklar ve sosyal adalet ve eşitlik olarak tanımlanmıştır (3)

Savaşın sağlığın toplumsal belirleyenleri ve sağlık durumuna etkileri (4):

- Sağlık tesislerine saldırı ile hizmet sunamaz duruma düşürme, hizmet kapasitesinde düşme
- Besin üretiminde azalma, besinlerin pahalılaşması, saklama ve işleme kapasitesinde azalma yoluyla Beslenme sorunlarının ortaya çıkması, yaygınlaşması
- Altyapıda yıkım
  - Su sağlama kapasitesinde azalma, güvenli suya yeterince erişememe
  - Atık uzaklaştırma kapasitesinde azalma, kötü sanitasyon koşulları, savaş araçlarından kaynaklanan çevre kirlenmesi
  - İletişim kapasitesinde azalma
- Barınma sorunu
  - Evlerin yıkılması, güvenli olmayan barınma koşulları
  - İçeride ya da dışarıya göç için yerinden oluşun yaratacağı sağlık ve güvenlik sorunları
  - Kamp alanlarında geçici yerleşimin yaratacağı sağlık sorunları (Akut Solunum yolu enfeksiyonları, ishal, kızamık, paraziter hastalıklar, malnutrisyon, beslenme yetersizlikleri, hastalanma ve ölümdede artış.
- Üretimin durması, yetersizliği, stokların tükenmesi
- Gelir azalması, Satın alma gücünde azalma, Karaborsa

- Ekonomik kriz
- Devletin bütçesinde sağlık için payın azalması, savunma/silaha öncelik
- Dış müdahale/yardım
- Doğrudan yaralanma, ölüm

Travmatik potansiyeli olan olayların etkisiyle insanların hem formal, hem de geleneksel sağlık hizmetlerini daha sık kullandığı saptanmıştır. Liberya'da iç çatışmalar sonrası sağlık hizmetleri kullanımını inceleyen bir araştırma bulgularına göre son bir yılda formal hizmet kullanımı 5.0; geleneksel hizmet kullanımı 24,5 kez olmuştur. Geleneksel hizmetlerin daha çok kullanımının formal hizmetlerin yetersizliği, sağlık sorunlarına (mental) hazırlıksızlığı ile açıklanmasına çalışılmıştır (5)

Açlık ve şiddet Suriyelileri tehdit ediyor (6)

Suriyeliler açlık ve yoksulluk baskısı altında. 8 milyon Suriyeli yardıma muhtaç...(7)

Türkiye sınırı boyunca uzanan Kobani, TilEbyat, Tirbesipiye ve Çelaxa gibi yerleşim yerlerinde de çatışmalar aralıklarla sürerken, son iki gündür bölgeye elektrik verilemediği ve gıda stokları tükendiği için açlık başladığı belirtildi. Bölgede, içme suyu sıkıntısı da yaşandığı ifade edildi (8)

“ Çatışmalardan önce Suriye, gelişmiş, işlevselliği iyi bir sağlık sistemine sahipti. Ulusal ilaç endüstrisi vardı. Bugün, bu kaynakların neredeyse tümü çökmüş durumda, temel ilaçlar sağlanamamakta, Doksan bir kamu hastanesinin 55'i hasar gördü ya da tümüyle yıkıldı. Bugün Suriyelilerin ölüm nedenleri yalnızca mermiler, bombalar ve mayınlar değil, şeker hastalığı, yüksek tansiyon gibi kolaylıkla tedavi edilebilir ve önlenabilir hastalıklardır. Bir zamanlar kontrol altındaki kızamık ve şark çibani ülkenin bir bölümünde kontrolden çıkmış durumda. Gebeler acil doğum yardımı alamamakta, gebelik komplikasyonlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Çatışmaların olduğu bu iki buçuk yılda 100 000'i aşkın insan öldürüldü, nüfusun dörtte birinden fazlası yerinden olmaya zorlandı, 2,1 milyon insan yerinden oldu...” (9)

Suriye

Arap dünyasındaki başkaldırıları batı tarafından halkın politik istekleri olarak algılandı. Ne var ki, bu ülkelerin hemen tümünde arka planda ekonominin disfonksiyonu görülür. Şiddet içeren gösterilerin olduğu bu ülkelerde Dünya Bankası ve IMF'nin yönlendirdiği Yapısal Uyum / kemer sıkma programları uygulanmaktadır. Suriye 2000 yılında Avrupa Birliğinin Desteği ve Alman Teknik İşbirliği Ajansı (GTZ) işbirliği ile ekonominin liberalizasyonu programını uygulamaya başladı. Sağlık sektöründe ve emek gücü piyasasında değişiklikler yapıldı. Herkesi kapsayan sağlık güvencesi yerine sigorta planları, kamu hastanelerinde kullanıcı ödentileri ve iş kayıpları oldu.

Tarihsel olarak Suriye, Devletin himayesinde, koruyucu sağlık hizmetleri odaklı işlevsel bir sağlık sistemine sahiptir. Son yirmi yılda Bebek ölüm hızı ve Anne ölüm hızı gibi sağlık düzeyi ölçütlerinde önemli bir iyileşme sağlanmıştır (10)

Demografik özellikler

Suriye Sağlık Bakanlığı verilerine göre, 20 125 000 nüfusa sahiptir. İnsan yerleşiminin % 53,5'i kenttedir, Kaba Doğum ve Ölüm Hızları sırası ile binde 33,9 ve 3,9'dur, Toplam doğurganlık hızı 3,58'dir. Nüfus % 2,45 hızıyla artmaktadır. Bağlı nüfusu 15 yaş altındakiler için % 37,5 ve 65+ yaş için % 3,6'dır. (11)

Sosyo-ekonomik göstergeler

2008 verilerine göre Kişi Başına Düşen Ulusal gelirin 1805 \$, sağlık harcamasının 35\$ kamudan olmak üzere yıllık 79 \$ olduğu Suriye Gayri safi Yurtiçi Hâsılanın % 3,2'si sağlığa harcanmaktadır.

Tablo 1: Suriye'nin kimi sağlığın sosyal belirleyici göstergeleri (12-18)

Gösterge	2005	2011
Beş yaşından küçüklerde Zayıflık (%)	6	10,3
İslah edilmiş su kaynağına erişim (%)	88	89,7
Ana Ölüm Hızı (yüzbinde)	58	52
5YAÇÖH (binde)	19,3	21,4
Bebek Ölüm Hızı (binde)	17,1	17,9
Kızamık aşılama oranı (%)	98	97
İşsizlik (%) -2009	-	9

Tablo 1'de görüldüğü gibi 2005'ten 2011'e sağlığın sosyal belirleyicilerinin birçoğunda kötüleşme olmuştur. Neoliberal dönüşüm sürecinde bu kötüleşme şaşırtıcı değildir. Bebek ve çocuk morbidite ve mortalitesinde önem taşıyan kimi sağlık hizmetlerinin toplumsal katmanlar arasındaki dağılımı ayrışmanın henüz Türkiye kadar belirgin olmadığını göstermektedir (Tablo 2). Küresel kapitalizme entegrasyonun 24 Ocak 1980 kararları ve 12 Eylül 1980 darbesi ile forse edildiği Türkiye ne de olsa bu uygulamada Suriye'den 20 yıl ilerdedir.

Tablo 2: Suriye'de sağlığa yönelik girişimlerde farklılaşmalar (19-20)

Girişim/ Durum	Ülke	En yoksul % 20(1)	En varıl % 20(2)	Farklılaşma 1/2
5YAÇÖH (binde)	Suriye	22	20	0,9
	Türkiye	52	20	0,4
Pnömoni için bakım arama (%)	Suriye	72	86	1,2
Pnömoni için antibiyotik kullanma (%)	Suriye	72	81	1,1
İshal tedavisi (%)	Suriye	37	38	1,0
	Türkiye	20	33	1,7
İslah edilmiş su kaynağına erişim (%)	Suriye	71	99	1,4
18 yaş ya da daha erken evlenmiş 20-24 yaşındaki kadınlar (%)	Suriye	16	10	0,9
	Türkiye	28	10	0,3
Doğum kaydı	Suriye	92	99	1,1
	Türkiye	89	99	1,1

Doğuştan Beklenen Yaşam Süresi 2009'da kadınlarda 75, erkeklerde 70, toplamda 72 yıldır.

Tablo 3: Suriye’de Aşılama Oranlarının Dağılımı (21)

	2012	2011	2010	2009
BCG	84	102	100	100
Kızamık 1	78	97	99	99
Kızamık 2	70	88	99	99
BDT3	64	91	99	99
Polio 3	68	91	99	99
TT 2+	11	16	28	23
Hepatit B 3	58	81	99	99

Tablo 4: Suriye’de Aşı İle Önlenebilir Hastalıkların Dağılımı (22)

	2012	2011	2010	2009
Difteri	0	0	0	0
Kızamık	13	13	26	22
Kabakulak	52	95	145	144
Boğmaca	4	90	70	19
Polio	0	0	0	0
Kızamıkçık	1	7	20	2
Yenidoğantetanozu	1	2	5	4
Tetanoz	13	3	6	5

İç savaş, bağışıklama hizmetlerini zaafa uğratmanın yanı sıra kayıt ve bildirim dayalı izleme/ sürveyans sistemlerini de çökertir. Suriye’de aşılama oranları düşerken aşı ile önlenebilir hastalıkların da azalmasını bu bağlamda değerlendirmek gerekir.

Aşılama oranlarının iç çatışmalar nedeniyle düşmesi üzerine Suriye Yönetimi ile DSÖ Kasım-Aralık 2012’de Ülke’deki 5 yaşından küçük 2,5 milyon çocuğu kızamık ve polio aşılarıyla aşılamayı hedefleyen bir kampanya düzenlemiştir (23)

Hatay

Hatay, Türkiye'nin en güneydeki ilidir. Akdeniz'in doğu şeridinde 35° 52' - 37° 4' kuzey enlemleri ile 35° 40' - 36° 35' boylamları arasında yer alan Hatay'ın doğusunda ve güneyinde Suriye, batısında Akdeniz, kuzeybatısında Adana, kuzeyinde Osmaniye ve kuzeydoğusunda Gaziantepbulunur. Toplam nüfusu 1.483.674'tür (24)

Tarihsel olarak İskenderun Sancağı olarak anılan Hatay'ın batısında Akdeniz, kuzeyinde Amanos dağlarının güney yamaçları, doğusunda Asi nehri ile birlikte Halep şehri, güneyinde Akka dağı ile Lazkiye limanı bulunan topraklardır (25) İskenderun Sancağı olarak anılan bölgeye Hatay adı Atatürk tarafından verilmiştir (26)

Hatay'ı tanımlamada farklılıkların olduğu ve bu farklılığın tarih içinde değişen idari ve sınırlarıyla olduğu kadar, sınır tanımını yapanların onun içinde görmek istedikleri devletin coğrafyasıyla bağlama kaygısıyla yakından olduğu (Serhan Ada) dikkate alınmalıdır. Hatay nüfusuna ilişkin 1924 sayım verilerinin sınıflandırılma biçimi Dr. Ada'nın tezinin bir başka ifade biçimi olarak algılanmalıdır (27)

Tablo 5: 1924 sayımına göre İskenderun Sancağında Nüfus büyüklüğü ve Bileşimi

	Nüfus	%
Türkler	47 445	37,10
Aleviler	36 968	28,14
Şiiler	26 763	20,96
Diğer	2 228	1,72
Araplar	14 482	11,31
Toplam	127 886	

“Hatay beşeri faaliyetlerin ve çeşitli uygarlıkların alâmetifarikalarını en net ve en etraflı şekilde koruyan bir müzedir. Bu müze sayesinde dileyen, ilkel insanlardan tutun daOrtaçağın ve Yeniçağın yaratıcılarına kadar bütün insanlığı tanıyabilir. Din ve diğer toplumsal kurumların menşe ve mahiyetlerini öğrenebilir. Medeniyetlerin çöküşünü hazırlayan etmenleri de görebilir.” (28)

Tablo 6: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Hatay Nüfusunun Yere Göre Dağılımı-2012 (29)

	Toplam			Şehir			Köy		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Antakya	470.833	235.943	234.890	216.960	107.459	109.501	253.873	128.484	125.389
Altınözü	59.169	29.920	29.249	7.399	4.063	3.336	51.770	25.857	25.913
Belen	29.496	14.710	14.786	22.577	11.183	11.394	6.919	3.527	3.392
Dörtöyol	151.837	76.621	75.216	75.110	37.726	37.384	76.727	38.895	37.832
Erzin	40.776	20.380	20.396	31.092	15.489	15.603	9.684	4.891	4.793
Hassa	54.104	27.507	26.597	9.758	5.075	4.683	44.346	22.432	21.914
İskenderun	318.780	160.159	158.621	184.833	93.007	91.826	133.947	67.152	66.795
Kırnkhan	106.452	53.670	52.782	74.717	37.491	37.226	31.735	16.179	15.556
Kumlu	13.065	6.428	6.637	4.855	2.441	2.414	8.210	3.987	4.223
Reyhanlı	89.093	44.430	44.663	63.563	31.739	31.824	25.530	12.691	12.839
Samandağ	128.303	62.242	66.061	44.912	21.499	23.413	83.391	40.743	42.648
Yayladağ	21.766	11.375	10.391	6.814	3.774	3.040	14.952	7.601	7.351
Toplam	1.483.674	743.385	740.289	742.590	370.946	371.644	741.084	372.439	368.645

Tablo 7: Hatay'da Sağlık Emek Gücünün İlçelere Göre Dağılımı (30)

	Toplam Nüfus	Aile Hekimi sayısı	AH Başına Nüfus	TSM Görevli hekim sayısı	TSM Hekimi Başına Nüfus	Kamu görevlisi Uzm. Pratisyen Dr.	Doktor başına nüfus
Antakya	470.833	125	3563	5	94167	400	1113
Altınözü	59.169	178	3662	1	59169	25	2490
Belen	29.496	8	3502	1	29496	9	3496
Dört Yol	151.837	41	3557	2	75919	89	1639
Erzin	40.776	11	3612	1	40776	21	1892
Hassa	54.104	15	3618	1	54104	28	1938
İskenderun	318.780	86	3703	4	79695	237	1344
Kırıkhan	106.452	27	3818	2	53226	59	1747
Kumlu	13.065	4	3404	1	13065	5	2725
Reyhanlı	89.093	22	3912	1	89093	49	1756
Samandağ	128.303	36	3587	2	64152	68	1899
Yayladağ	21.766	6	3744	1	21776	10	2247
Toplam	1.483.674	398	3695	22	67440	1000	1448

Aile hekimliğine geçişte (13.12.2010) açılan pozisyon sayısı 398'dir ve 2010'dan 2013'e nüfus 35 256 kişi artmıştır. Mevcut dağılıma göre 10 ek aile hekimliği pozisyonu açılması gerekirken Sağlık Bakanlığı 2012 verilerine göre yeni pozisyon açılmamıştır (31). Bu haliyle kişiye yönelik rutin koruyucu, sağaltıcı ve esenlendirici hizmetlerde aile hekimlerinin iş yükünün artacağı ve/veya gereksinimin karşılanmasında iş yükü artışı beklenmelidir.

Topluma yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinin sunulması olağandışı durumlara hazırlıkların yapılması, aile hekimlerinin mevzuatta yazılı hizmetleri sunuşlarının izlenme ve değerlendirilmesi görevi Tolum sağlığı Merkezlerindedir. Hatay TSM hekim sayısı (67440 kişiye 1 TSM hekim) ile rutin hizmetleri yürütmesi beklenmemelidir.

Tablo 8'de kamu, özel Hatay'daki tüm hasta yataklarının sayısı ve dağılımı görülmektedir. Bu verilere göre 10000 kişiye 15 hastane yatağı düşmektedir. Türkiye geneli ile kıyaslandığında (26,4) yatak kapasitesi düşüktür (32)

Tablo 8: Hatay'daki hastanelerdeki yatak ve İlçelerdeki Uzman Dr. sayılarının dağılımı (30)

	Yatak sayısı	Uzman Doktor.*
Kamu Hastaneleri		
Antakya	417	178
Altınözü	40	1
Dörtyol	132	32
Erzin	50	4
Hassa	50	7
İskenderun	397	130
Kırıkhan	100	25
Reyhanlı	95	19
Samandağ	48	28
Antakya Doğum ve Çocuk Bakımevi	125	
İskenderun Doğum ve Çocuk Bakımevi	114	
Kamu Hastaneleri Toplam	1568	424
Üniversite Hastanesi	292	
Özel Hastaneler	426	158
Hatay Toplam	2226	

* Kamuda çalışan Uzm. Dr. sayıları ilçedeki 1. ve 2. Basamak çalışan toplamıdır.***

Kamu kurumlarına, 2009 yılında, 3.862.893'u ayaktan, 5.896.558'i yataklı tedavi kurumlarına olmak üzere toplam 9.759.451 başvuru yapılmıştır (30).

Hatay'da Savaş ve Sağlık

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre 10 Ekim 2013 itibarıyla Türkiye'de kayıtlı mülteci sayısı 504 415 kişi iken kamplarda kalan Suriyeli sayısı 200005, tahmini toplam Suriyeli mülteci sayısı ise 660000'dir. Hatay'da kamplarda kalan sayısı 15 924, kamp dışında kayıtlı mülteci sayısı 61 066, toplam 76 990 kişidir. Bunların 255 502'si 18 yaşından küçüktür, (33)

Hatay Barınma Merkezleri (34):

Altınözü 1 Çadırkenti	Açılış Tarihi: 09 Haziran 2011
Altınözü 2 Çadırkenti	Açılış Tarihi: 10 Haziran 2011
Yayladağı 1 Çadırkenti	Açılış Tarihi: 01 Mayıs 2011
Yayladağı 2 Çadırkenti	Açılış Tarihi: 12 Temmuz 2011
Apaydın Konteynerkenti	Açılış Tarihi: 09 Ekim 2011

Hatay'a sığınmacıların gelmesiyle birlikte TTB Olağan Dışı Durumlarda Sağlık Hizmetleri Kolu, sağlık yönetime katkı bağlamında sığınmacıların gereksinim duyacağı sağlık hizmetlerine yönelik bir değerlendirme çalışması yürütmüştür. Bu kapsamda Suriye halkının sağlık durumuna ilişkin veriler DSÖ ve Suriye Sağlık Bakanlığı web sitelerinden derlenerek bir bilgi sunusu oluşturulmuş, buradan hareketle yürütülmesi gereken sağlık hizmetlerine ilişkin önerilerle birlikte Hatay'a kampları ziyaret amacıyla gitmiştir. Duruma Hatay Tabip Odası ile birlikte müdahale/katkı çabasına girilmiştir

TTB ayrıca Füsun Sayek anısına her yıl yapılan çalışmalarda 2013 temasını Suriye'deki iç savaşın Hatay ve Türkiye'ye etkileri olarak belirlemiş, aşağıda sağlık ile ilişkili verilerini sunacağımız niteliksel alan araştırmasını yürütmüştür.

Özel hastane, Uzman hekimlerin saptama ve duyguları:

“...kendimizi tam bir savaş hekimliği ortamında bulduk. Suriye de karışıklıklar başladığı dönemde çok yoğun savaş cerrahisi yapıyorduk. Resmen çok yoğun savaş cerrahisi yapıyorduk. Çünkü olay başladığında bununla ilgili her hangi bir hazırlık yoktu Hatay’da. Yani ne bir yatak artırımı vardı ne bir efendime söyleyeyim, oradan gelen hastaları karşılayabilecek bir kapasite düşünülmemişti. Normal kapasitenin üzerine bu çatışmadan akın akın yaralı gelmeye başladı. Bu iki yönlü bir problemdi bizim için. Bir hakikaten hem zor vakalar, enfekte vakalar. Bir de dediğim gibi hastaların psikolojik durumu sosyal durumu hiç alışık olmadığımız bir durumdu... Diğer hastalar bunlara yönelik olarak tepki gösterdiler. Uzun süre sıkıntı yaşandı. Ayrıca Suriyeli mülteci akını oldu. Vatandaş rahatsız oldu. Kamp-larda kalsın şehirde dolaşmasınlar derken, hastanelerde karşılaşmaya başladılar.”

“... bizim hastaneye gelerek yardıma bulunmak isteyen yabancı hekimler oldu. 4-5 Suudi Arabistanlı hekim geldi. Tedavi taleplerini reddettik. Yasal olarak mümkün değildi. Bir süre sonra gittiler. Bazı evlerde de tedavi girişimlerinin yapıldığını duyduk. Eski bir yurt bu tür sağlık girişimleri için dönüştürülmüş.”

“Biz her gelene baktık. Aleviler bakmıyorlar gibi yalan yanlış bir yığın şey söylen-di. Tüm bu süreçte mağdur olanlar hekimlerdi.”

“Acile gelenler yaralıları görünce etkileniyorlardı. İnsanlarda moral bozukluğu, karamsarlık oldu. Şehrin sosyal dokusu bozuldu. Tanımadığımız kişiler, kara sakalı, savaş kıyafetli, Suriyelilere benzemeyen insanlarla karşılaşıldı.”

“Savaş haberleri, sürekli tedirginlik içinde yaşıyorsunuz. Patlamaları duyuyorsunuz, Sonra yaralılar geliyor. Bir yere yemeğe gidiyorsunuz, karşı tarafı görüyorsunuz. Karşıdan güçlü bir aydınlanma arkasından patlama sesleri geliyor. Yemeği tamamlamadan kalkıp gidiyorsunuz.”

Tıp Fakültesi, Öğretim Üyelerinin saptama ve duyguları:

“Yani sadece Türkiye sınırına geçen insanlar değil bunun içerisinde meydana gelen olaylardan sonra da Türkiye’ye sağlık hizmeti almak için çok sayıda insan geliyor. Kuşkusuz bu çok açık bir şekilde Türkiye’de ve bu sınır bölgelerinde sağlık hizmetine olan talebi ve arzı artırıyor. Başlangıçta ilk zamanlarda biraz daha karışık durum çünkü böyle bir şeye çok hazırlıklı değildi Türkiye. İlk zamanlarda hastanelerde ve benzeri yerlerde bazı sıkıntılar ve sorunlar çıktı ama sonra yeniden ek ve destek ünitelerle şeylerle biraz daha adapte oldu gözüküyor. Şu anda adaptasyon sürecini tamamlamış gibi görünüyor. Yani önemli ölçüde oradan gelen sağlık taleplerini karşılıyor ve tabi olağan üstü durumlar olduğunda tabi yine bir bombalama ve benzeri bir çatışma olduğunda yine bu zorlanmalar ortaya çıkıyor. Yani kuşkusuz buradaki hekimlerin yükü arttı bu nedenle arttı, bu açık gözüküyor. Elimde ne kadar rakam var dersenez rakamlar yok bunlar görünüyor. Gözlemlerle edindiğim bilgiler. Bunun dışında hastalık çeşidi bakımından çok fazla bir şey çeşitlenme yok zaten Türkiye’yle Suriye arasında son zamanlarda uzunca bir süre şey oldu sıkı bir ilişki vardı. Günü birlik yoğun bir şekilde hareketlilik vardı. Dolayısıyla hastalıkların bildiğim kadarıyla çeşitliliğinde bir değişiklik olmadı yani bu hastalık Türkiye’ye girmiş gibi görünmüyor. Bazı bulaşıcı hastalıkların bu tür durumlarda biliyoruz rutin koruyucu sağlık hizmetleri çok iyi verilemez. Bütün sağlık hizmetleri vermekte zorlanabilir. Hem Suriye tarafında böyledir hem de Türkiye tarafı içinde. Nüfusu kontrol etmek çok zor olduğu için başka hizmetlere aksayabilir ve aksadığı için burada bazı hastalıkların özellikle kızamık ve benzeri hastalıklar ortaya çıkabilir, fakat Hatay’da benim bildiğim kadarıyla 3 tane kızamık vakası oldu

bugüne kadar. Ama Antep'te öyle değil Antep daha yüksek oranda hani hatırı sayılır yüksek bir oran Türkiye'deki sıralamalarda ilk 10 un içinde diyebileceğimiz kızamık olgusu görüldü Antep'te. Bunun ne kadar şeyle ilgili bunu ortaya çıkarmak lazım incelemek lazım ama olabilir. Olmasa bile bu dönemde Suriye'de kızamık salgını olabilir bulaşıcı hastalıklar artabilir. Aşıyla önlenebilen hastalıklarda bir artış ve bununla bize yansması ortaya çıkabilir.”

Reyhanlı'da bir olay oldu patlama oldu. İşte daha öncede oldu. Yani biraz daha eskiden sokağa çıkarken alışveriş yaparken gezerken evden çıkarken bir patlama olacak mı kaygısı yaşamıyordum, ama şimdi yaşayabiliyoruz. Acaba bir şey olur mu? Toplu merkezlere gidersek falan patlama olur mu? İşte dedikodular fısıltılar ve benzeri şeyler şehirde dolaşabiliyor. Bu tür dedikodular yayılabiliyor. Güvenlik konusunda bizlerin ister istemez kaygıları var.

Aile Hekimlerinin saptama ve duyguları

“Suriyelilerin geldiği zamanlarda kamplarda da hekimlik yaptık. Ben 3 kez gittim, bunlara bakma adına. Orda da tercüman koymuşlardı ben orda da tercüman kullanmadım. Çünkü birebir anlaşabiliyordum. Ben ama mahremligi koruma adına 3. bir kişinin bunu duymaması adına ben bunu kullanmadım rahatlıkla da şey yaptım. Rahatlıkla da muayene ettim gereğini yaptım. Yalnız, orada tuhaf istekler vardı. ... O viagra istedi isim olarak da söyleyeyim. Onu reçete etmemi istedi. Bunun olumsuz olduğunu böyle bir şeyin mümkün olmayacağını istiyorsa cebinden alabileceğimi söyledim. Israr etti. Reçeteyi yazdım üstüne de tedavi amaçlı değildir şahsın isteği üzerine yazılmıştır yazıp gönderdim. Çünkü gerçek anlamda tıbbi tedavi amaçlı kullanmayacaktı bunu. 3-4 kişi bunların bir tanesi kamp müdürü olmak üzere bana onu reçete etmem için geldi bende ısrarla onu reçete etmeyeceğimi söyledim.”

“Şimdi aşilar kısmını da devlet tüm aşiları bizim kendi çocuklarımıza yaptığımız tüm aşiları birebir çocuklara da karşılıyorlar. Herhangi bir sıkıntı olmuyor. Bizim çocuklarla yaşanan sıkıntı kadar sıkıntı oluyor deyim. Mesela BCG aşısı bir süre önce yoktu bir süre gelmedi. O arada onlarda aynı sıkıntıyı yaşadı. Onun dışında herhangi bir sıkıntı yok yani. Bizim çocuklar sıkıntıyı yaşarken onlar o sıkıntıyı yaşıyor. Yoksa aynen bizim çocuklara ne uyguluyorsak aynısı onlara uyguluyoruz.”

“Benim baktığım nüfus 2900 yani normal vatandaşın. Bu olaylardan sonra köyümün içinde hiçbir yere kayıtlı olmayan 1500 e yakın Suriyeli yaşıyor. Bunların herhangi bir yere kaydı yok. Sürekli sınırdan geçip çıkıyorlar. Hiç bir belgeleri yok. hiç bir şeyleri yok. Bunların nasıl sağlık hizmeti alacaklarıyla ilgilide bir bilgileri yok. Bunla ilgili devlet bize de bir bilgi vermedi. Son olarak kaymakamlık bunlara bakabileceğimizi bunların reçetelerini kendilerinin karşılayacağını söylediler.”

“Ben çok fazla Suriyeli hasta muayene etmedim. Sadece kamplarda. Az önce arkadaşına belirttiğim gibi kamplarda günde ortalama 80-100 hasta bakmıştık. 2 defa gittim bende.”

“Suriyeli hastalarda kızamık geçirmiş ondan dolayı benim hastalarda birkaç tane kızamık vakası görüldü. Antakya merkezde de benim çalıştığım yerde erişkin hastada kızamık vakasına rastladık. Bunları takip ettik, ailelerini aşıladık. O hastanın çocuklarını falan aşıladık. Araştırma hastanesinde de yoğun bakımda iki tane Türk çocuk hastanın kızamıktan dolayı pnömoniden dolayı yani komplikasyondan dolayı oradaki hastanede yattığını çocuk doktorlarıyla görüşerek öğrendik.”

“Ben psikolojik açıdan bir şey söylemek istiyorum. Kırıkhan’daki kadınlar eşlerinin 2. ya da 3. eş olarak Suriyeli olması ve ondan kaynaklı depresyonla gelen birkaç hastam oldu.”

“Samandağı bölgesi Alevilerin yoğun olarak bulunduğu bir bölge. Tabi beraberinde Hıristiyan, ermeni ve Türkmenlerin de olduğu bir bölge. Bu savaşla beraber acaba Samandağı’nda mezhepsel bir kıskırtma olur mu diye. Sürekli bir sohbet, bir tedirginlik var. Reyhanlı olayından sonra bu tik yaptı. İnsanlar artık televizyonlarda bazı stratejik insanım diyen insanların olayı mezhepsel olarak ortaya koyan yaklaşımları hükümetin en yüksek mertebedeki insanların işte biz failleri bulduk. Failerin Nusayri olabilir şeklindeki demeçleri bizim o bölgede çok rahatsızlık veren bir kısım. Hiç bir hastayla görüşmedim ki bu konuyu açmasın. Hiçbir hasta. Hemen hemen her gelen hasta bu konuyu açtı. Acaba böyle bir şey var mı? İlerde burada mezhep savaşı olabilir mi? Canlı bir bomba Samandağı’na gönderilir mi? Bu tarzda tedirginlik Samandağı’nda var. Ama henüz bu hastalık olayına ulaşmış değil. Yeni bir vaka olarak ben hani stres bozukluğu olarak görmedim. Fakat ne gibi bir endişe olduğunu söylemek zorundayım.”

“Ben kendim o rüyalardan gördüm. Ülke dışına yani Türkiye dışına sürüldüğümü zü gördüm. Yani silah zoruyla ülkemizde şehrimizden sürüldüğümüzü gördüm yani. O kadar bilinç altımıza işlemiş yani.”

“Giderek bu post-traumatik stres bozukluğu yol açabilecek bir süreç var yani. Böyle bir süreç yaşanıyor.”

“Şu anda post-traumatik stres bende de var. Benim eşim afyonlu. Ben çocukları okullar kapanır kapanmaz oraya

göndermeyi düşünüyorum açıkçası yani işin açıkçası bu. Benim olanağım var. Olanağı olmayanlar ne yapacak? O korkuyla yaşayacaklar.”

“Sağlık açısından hastaneler o kadar doluydu ki bazı kendi vatandaşlarımız ihtiyaç olduğunda yer bulamıyordu. Benim bir akrabam ameliyat oldu zar zor bir oda bulunabildi. Bir gün kalması için bile ameliyatı buranın vatandaşı zar zor bir oda bulundu o da Suriyeli başka bir yere transfer edilerek oda açıldı. O kadar dolu ki ve biz burada 2. , 3. Sınıf vatandaş olarak görüyoruz diyor.”

“Ya rutin gelen hekim sayısı biraz arttı ama giden hekimde oldu. Bitirdim hadi gideyim diyen hekimde çok oldu. Çok fazla bir şey değişmedi. Yani kapasite aynı kapasite.”

Meslek ve Sivil Toplum Örgütlerinin saptama ve yöneticilerinin duyguları

Yakın Doğu Haber sitesinin bildirimine göre; 1 Eylül Dünya Barış Günü etkinlikleri çerçevesinde Antakya’daki Saray Caddesi’nde gerçekleştirilen yürüyüşte “emperyalist dış müdahaleye hayır”, “el-Kaide, CIA, MOSSAD kentimizde eli kanlı katilleri istemiyoruz” pankartları açıldı. Hürriyet Caddesi’nde açıklamayı yapan Hatay Tabip Odası Başkanı Dr. Selim Matkap, "Yaklaşık 1.5 yıldır komşu ülke Suriye’de yaratılan karışıklık ne yazık ki yaşamakta olduğumuz şehre de bir biçimiyle yansıyor" dedi. Matkap, "Suriye Cumhuriyeti’ni oluşturan bütün etnik ve dini çeşitlilik akrabalık ilişkileriyle Hatay’la bağ kuruyor. Suriye de yaratılan bu mezhep ve etnik savaşın tarafları yine bir şekilde Hatay’da kendine destekçi buluyor. Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin yaşanan bu savaşta taraflardan birini tutuyor ve destekliyor algısı Hatay’daki diğer etnik ve dini gurupları otomatik olarak 'öteki' yapıyor. Böylece birbiriyle beraber yaşama alışkanlığını büyük be-

deller ödeyerek öğrenmiş Hatay halkının ne yazık ki huzuru kaçırılıyor” diye konuştu. Türkiye'ye kaçan muhalif grupların Hatay'da elini kolunu sallaya sallaya herhangi bir denetime tabi tutulmadan gezdiğini ileri sürdü. Matkap, "Bu durum Hataylıları huzursuz ediyor. Yaşanan bunca travmaya yetkililerin 'mesnetsiz' açıklamaları bölge insanının güvenlik algısını bozdu. Gerçek ne yazık ki üstü örtülemeyecek çıplaklıkla ve kendini her gün tekrar etmektedir" diye konuştu. (35)

Savaş ortamının oluşturduğu duygulara Gezi süreci ve Antakyalı gençlerin öldürülmelerinin yarattığı duygular eklenince gerilim ortamına isyan aşığıdaki cümlelerle ifade edilmiş oldu:

“Ya bu kentin idare edilme konsepti değişsin, ya da idarecileri” Hatay Tabip Odası Başkanı Selim Matkap (36),

Sonuç olarak Suriye'de yaşamakta olan iç çatışmaların Hatay'a etkileri aşağıdaki biçimde değerlendirilebilir.

1. Sağlığın sosyal belirleyicilerine etki:

- a. Barış içinde birlikte yaşamaya etki: Sığınmacıların Hatay'a kabulü ile birlikte oluşturulan geçici yerleşim alanlarının dışında yerli halk ile karşılaşmalara ilişkin deneyimler, gelenlerin sığınmacı olmak dışında kimi özelliklerinin kaygı nedeni olmasına yol açmıştır. Kamp alanı ile sınırlı olmayan, mahallere yerleşimli, Suriye'ye gününbirliğine savaşmaya gidiş-gelişlere ilişkin haberler, asayiş sorunları yerli halk ile kimilerinin Suriyeli olmadığına, değişik ülkelerden gelen militanlar olduklarına inanılan yabancılara arasında gerilimlere, kaygılara yol açmıştır. Cilvegözü Sınır kapısındaki patlamanın ardından Reyhanlı'daki resmi rakamlara göre 53, söylentilere göre 150'nin üzerinde insanın ölümüyle sonuçlanan katliam Hatay'a ve Türkiye'ye şimdiye dek hiç olmadığı kadar derin bir kaygı yaratmıştır. Bu travmatik olayın kendisi kadar, kurban ve faillerine yönelik tanımlamalara, olayın haberleştirilmesine yönelik resmi tutum ve dil Hatay'da barışa yönelik ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Ne var ki, barış içinde birlikte yaşama kültürü ve medeniyetlerin eski ocağı olan, Hatay bu tehdidi boşa çıkarmayı başarmıştır. Yine de barışı sürdürme, güçlendirme tutumunu ifade etmekten yılmayan halk için şiddete maruz kalma bir gerçeklik durumundadır. Pozitif barış çabası şiddetle karşı karşıyadır. Barış için temel dayanaklar olarak sayılanlardan yönetimin iyi işlemediği, komşularla iyi ilişkiler içinde olunmadığı, iş ortamının güvenli olmaktan çıktığı, kaynakların adil dağıtılmadığı, yerli halkın haklarının çiğnendiği, özgür bilgi akışı yerine dezinformasyon olduğu duyguları öne çıkmaktayken halen Hatay'da yüksek bir sosyal dayanışma barış umutlarını güçlü kılmaktadır.

- b. Hatay'da ekonomik etkinliklerin alışlagelenden farklılaştığı, iş sahiplerinin yoksullaştığı, endişe içinde olduğuna dair ilgili oda ve birliklerin yukarıda anılan açıklamaları dikkate değer bulunmalıdır.

2. Sağlık hizmetleri: Her ne kadar resmi rapor ya da istatistiklere erişilememiş olsa da, Hatay'da yürütülmüş alan araştırmalarının raporlarından ve medyadan öğrenilebildiği üzere sağlık hizmetlerine ciddi bir iş yükü eklenmiştir. Aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmalıdır.

- a. Bu iş yükünün ne kadarı ve hangi türleri kamplarda yaşamakta olan sığınmacılardan, kamp alanı dışında yaşayan sığınmacılardan

- ve gnbirlik savaş için Suriye'ye gidip gelenlerden kaynaklanmaktadır?
- b. Artmış iş yükünün ne kadarı yukarıda sayılanların dışındaki Suriye'den Türkiye'ye yaralı olarak getirilmişlerde kaynaklanmaktadır?
- c. Artan iş yükü var olan sağlık kapasitesini nasıl etkilemiştir?
- d. Hekimler, hemşireler, diğer sağlık çalışanları için travmatik olabilecek bu karşılaşma ve iş yükü ile baş edebilmeleri için hangi önlemler alınmıştır? Alınmış önlemlerin etkinlikleri ne olmuştur?
- e. Aile hekimliğine başlandığı dönemde (2010) Aile hekimi pozisyon sayısı (398) 2012 Aralık ayı itibarıyla değişmemişken, birinci basamak sağlık hizmetleri sunmak olanağı yaratılabilmif midir? Nasıl sunulmuştur?
3. Sağlık durumu: Yerinden olma kurbanları aşağıdaki sağlık riskleri ile karşı karşıya bırakır:
- Derin yorgunluk-tükenmişlik
  - Yas, ruhsal sorunlar
  - Hastalanma
  - Yaralanma
  - Malnutrisyon
  - Taciz , Cinsel şiddet- artan CYBH
  - Fiziksel şiddet
  - İşhalli hastalıklar
  - Kızamık
  - Akut solunum yolu infeksiyonları
  - Menenjit
  - Sıtma
  - Malnutrisyon
  - Tuberküloz
  - Hepatit
  - Tifo
  - Diğer aşı ile önlenebilecek hastalıklar
  - Vitamin yetersizlikleri (Vit, A, Vit C, Niacin)
  - ...

Bu sorunların ne ölçüde var olduğunu bilmiyoruz. Ne var ki, Türkiye'de yapısal nedenlerle var olması beklenen sorunlar (kızamık, şark çıbanı), ile sığınmacılar arasında dolaylı ya da açık bağlantı haberleri medyada yer almaktadır. Oysaki sığınmacıların olası sağlık sorunlarına yönelik hazırlık, onları kabul eden ülkenin ykmlğdr.

Sonsöz: Barışın gelişkin olduğu ülkeler, ekonomik, jeopolitik ya da doğal afet nedeniyle olsun, dışsal şoklara daha dayanıklı olurlar.

Antakya'da barış,

Hatay'da barış

Yurtta barış

Dünya'da barış!

Kaynakça

1. Pillars of Peace, <http://economicsandpeace.org/research/understanding-peace/structures-of-peace>, 06.10.2013.
2. Global Peace Index 2013, Institute of PeaceandEconomics, www.economicsandpeace.org.18.10.2013
3. The Ottawa Charter forHealthPromotion, <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/>.
4. Warandhealth, <http://www.who.int/hac/techguidance/ems/7575.pdf>, 06.10.2013
5. Paczkowski MM, Potentiallytraumaticeventexperiencesandhealthcare service use in Liberia, Columbia University, 2013, Paczkowski_columbia_0054D_11241.pdf, 18.10.2013
6. <http://www.reuters.com/article/2013/09/24/us-syria-crisis-hunger-idUSBRE98N0ZJ20130924>, 18.10.2013.
7. <http://www.abc.net.au/news/2013-09-24/syrians-forced-into-poverty-and-hunger-by-ongoing/4977670>, 18.10.2013
8. <http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=433092>, 19.10.2013.
9. Open LettertoAllStatesandNon-StateActorsInvolved in theSyrianConflict, www.msf.org, 06.10.2013
10. Kasturi Sen andWaleed al Faisal, Syria: NeoliberalReforms in HealthSectorFinancing: EmbeddingUnequal Access?.SocialMedicine (www.socialmedicine.info) Volume 6, Number 3, March 2012
11. <http://www.moh.gov.sy/en/Statistics/HealthIndicators/tabid/337/Default.aspx#1>, 15.06.11
12. <http://rho.emro.who.int/rhodata/?theme=country&vid=1920117>.10.2013
13. <http://rho.emro.who.int/rhodata/?theme=country&vid=19205#>, 17.10.2013
14. <http://rho.emro.who.int/rhodata/?theme=country&vid=19203#>, 17.10.2013
15. <http://rho.emro.who.int/rhodata/?theme=country&vid=19202#>17.10.2013
16. <http://rho.emro.who.int/rhodata/?theme=country&vid=19202#>17.10.2013
17. <http://rho.emro.who.int/rhodata/?theme=country&vid=19202#>17.10.2013
18. <http://www.emro.who.int/emrinfo/index.aspx?Ctry=syr>, 14.06.2011,
19. <http://www.childinfo.org/files/maternal/DI%20Profile%20-%20Syria.pdf>, 17.10.2013
20. <http://www.childinfo.org/files/maternal/DI%20Profile%20-%20Turkey.pdf>, 17.10.2013
21. http://apps.who.int/immunization_monitoring/globalsummary/coverages?c=SYR, 18.10.2013
22. http://apps.who.int/immunization_monitoring/globalsummary/incidences?c=SYR, 18.10.2013
23. <http://www.emro.who.int/media/news/vaccination-campaign-syria.html>, 19.10.2013.
24. [http://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay_\(il\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay_(il)), 19.10.2013.
25. Serhan Ada, Türk Fransız İlişkilerinde Hatay Sorunu, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları, 2005
26. http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0skenderun#Hatay_Ad.C4.B1n.C4.B1n_Konmas.C4.B1, 19.10.2013.
27. StefanosYerasimos. Milliyetler ve Sınırlar, balkanlar, Kafkasya ve Orta-Doğu. İletişim yayınları, 2000
28. Mehmet Tekin, Hatay Tarihi, Hatay Kültür ve Turizm Vakfı, Antakya Gazeteciler Cemiyeti Ortak yayını, Antakya, 1993
29. <http://www.hatay.gov.tr/IcerikDetay.aspx?IcerikId=309>, 18.10.20123
30. http://www.hatay.gov.tr/uploads/icerik%20dosyalar/hatay_il_stratejik_plani_%20yeni_hali.pdf, 18.10.2013
31. (http://www.ailehekimligi.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2398:guencil-durum&catid=38, 19.10.20123
32. Sağlık İstatistikleri Yılığ, 2010, <http://www.saglik.gov.tr/TR/dosya/1-72577/h/saglikistatistikleriyilligi2010.pdf>, 19+.10.2013
33. UNICEF Syria Regional Crisis Bi-weekly Humanitarian SitRep - 20 Sep - 10 Oct 2013, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, 201.10.2013
34. <http://www.afad.gov.tr/tr/IcerikDetay1.aspx?IcerikID=748&ID=16>
35. <http://www.ydh.com.tr/haber.php?HID=10653>, 20.10.2013
36. <http://www.hatayhaber.com/haber/egitim-73698/hatay-tabip-odasi%E2%80%99ndan-sert-aciklama%E2%80%A6/340.html>, 17.10.2013

SURİYE İÇ SAVAŞININ TÜRKİYE VE HATAY'A ETKİSİ

Prof. Dr. Hasan Dilan

*Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü,*

*İnsanîyetleri benzeyenlerin, kardeşliğin beşiği Antakya ve
Asi'nin Cömert, Korkmaz, Övülesi (Ahmet) Ehmed çocuklarına...*

Arap halklarının ayaklanması

Arap halkları; Ayaklanmalar önce bir Mağrip ülkesi olan Tunus'ta patlak verdi. Tunus'taki olaylar 2010 yılının son ayında oldu. Bir protesto olayı dikkatleri üzerine çekti. Temelinde kendisini yakan Tunuslu seyyar satıcı genç işsizdi. Yani aş, işi yoktu. Üzerine ölü toprağı serpilmiş Tunus halkı birden uyandı ve ayağa kalktı. Tunus karıştı, daha sonra ayaklanmanın dalgaları Cezayir duvarına çarptı. Ardından dalgalar Akdeniz havzasını karıştırdı ve Ürdün'e vardı. Birkaç gün dalgalar zorba diktatörHüsnü Mübarek'in ülkesi Mısır'a sıçradı. Mısır'dan sonra Muammer Kaddafi'nin ülkesi Libya karıştı. Uçtaki kuzey Afrika ülkesi Fas Krallığı'nda da hareketlenmeler oldu. Mağrip'ten sonra halk hareketleri Doğu Akdeniz'i, Ortadoğu coğrafyasını kontrol etmeye başladı. Yemen, Bahreyn, Ürdün, Umman'a ve son olarak Suriye'ye sıçradı. Irak zaten uçurumun kenarındaki ülke. Amerikan işgalinden sonra üçe parçalanmış topraklar... Merkezi otoriteyi sağlayamayan Bağdat. İktidar mücadelesi Şii-Sünni-Kürt üçgenine sıkışmış bir görüntü sağlamaktadır. Bu topraklarda iktidar mücadelesi devam ederken Suriye karıştı.

Mağrip; Osmanlı coğrafyasında Mağrip ülkeleri kuzey Afrika ülkelerini içine alan coğrafyadır. Büyük Mağrip, Küçük Mağrip coğrafyası ayrılmıştır. Osmanlı siyasi coğrafyasında Mısır'ın konumu farklı olduğu için Mısır bu coğrafyada yer almaz. Genellikle Mısır, Ortadoğu toprakları içinde gösterilir. Bu nedenle Amerikan dış politikasında Mısır, Arap coğrafyasının köşe taşı olarak kabul edilir. Süveyş kanalı ve Nil onu beslemektedir. Mısır'ın dinamiklerini belirler. Bu görüş Osmanlı'da olduğu gibi Batı'nın güçlü devletleri İngiltere, Fransa, Almanya ve ABD'nin dış politikasında da yer bulmuştur.

Fas'la başlayıp, Cezayir, Tunus ve Libya'yı içine alan Mısır'a dayanan coğrafyadır. Geniş Mağrip'te ise, Moritanya, Batı Sahra toprakları bulunur. Türkiye Dışişleri Bakanlığı'na göre: Moritanya-Fas-Cezayir-Tunus-Libya topraklarıdır. Osmanlı'da Ortadoğu sözcüğü kullanılmazdı. Bu deyim İngiliz Kraliyet Coğrafya Okuluna aittir. Ve 1945'ler den sonra dünyaya kabul ettirilmiştir. Osmanlı'da Arabistan, Yemen, Filistin toprakları, Hicaz, Kudüs, Bağdat, Musul vilayetleri kullanılırdı. Vilayetler sancaklardan oluşurdu. O

nedenle geniş Osmanlı vilayetleri genişti. Fransızlar daha çok Yakınoğu kavramını kullandılar. Osmanlı siyasi coğrafyasına daha yakın bir kavramdır. İngilizler dolayısıyla Amerikalıların kullandığı Ortadoğu kavramı tuzaklarla doludur. İki nedeni vardır: Birincisi bu topraklarda geniş aç kavramını kullanırlar. Geniş aç jeopolitikayı kaçınılmaz olarak etkiler. İkincisi onların coğrafyasında haritalar etnik-dini ve daha da ötesi mezhepsel temele göre inşa edilmiştir. Bu yapılar kaçınılmaz olarak iktidar mücadeleleri sertleştirir. Uluslararası ilişkiler kitaplarına giren, Batı kaynaklı, bugün patlamaya hazır bu coğrafyalara bakıldığında çizilen haritaların gerçekçi olmadıkları, çatışmalara hazır oldukları görülür. Bir takım kabileler, şeyhler iktidarlara taşınmıştır.

Bugün Cezayir'e, Tunus'a turist olarak gittiğinizde halkın Fransızca konuştuğunu, Libya'da İtalyanca konuşulduğunu, Mısır'da İngilizcenin hâkim olduğu görülür. Bu coğrafyalarda Türkçe konuşana rastlamazsınız. Cezayir 1830 yılına kadar, Trablusgarp yani Libya ve Tunus'u içine alan coğrafya 1912 yılına kadar Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Günümüzde ekonomik ve kültürel açıdan Cezayir Fransa'ya, Libya ve Tunus İtalya'ya daha yakındır. Mısır ise; Türklerden sonra İngilizlerin, 1956 yılında Süveyş Kanalı olaylarından sonra Amerika'nın hâkimiyeti altına girmiştir.

ABD, Ortadoğu'dan ne istiyor?

Halk ayaklanmaları özünde otoriter rejimler olan bu diktatörleri, kralları, şeyhleri, cuntacı albayları iktidardan uzaklaştırmaya başladılar.

Bu coğrafyaya egemen olan Amerika'nın Ortadoğu dış politikası kitaplarda derinlemesine değil de, yüzeysel olarak açıklanarak geçiştirilir. 2 ayak üzerine oturduğu bilinmektedir. 1948 de kurulan İsrail devletinin güvenliğinin sağlanması ve bölgedeki enerji kaynaklarının yani petrol ve doğal gazın batıya güvenli biçimde ulaştırılması üzerine inşa edilmiştir. Bu politikayı yalnızca petrolle açıklamak biraz safdillik olur. Hâkimiyet teorilerini açıklamaya çalışsan başka faktörlerde bulunmaktadır.

Afrika ülkelerine baktığımızda 3 ülkede petrol çıkmaktadır: Libya-Cezayir-Nijerya. Libya ve Cezayir'deki petrol dünyada aranan en vasıflı petroldür. Jet benzini açısında Amerika'nın hava kuvvetlerini beslemektedir. Buna karşın Tunus'ta petrol bulunmamaktadır. Tunus batının turistik, sayfiye beldesidir, kasabasıdır. Fransa'nın kültürel açıdan etkisi altında kalmıştır. Tunuslu öğrenciler Fransa'da okurlar. Fransız hükümeti onlara burs verir. Ama Libya'nın konumu çok farklıdır. İtalya'nın etkinliği fazladır. Ama jet yakıtı burada üretilmektedir.

Libya; Batı için neden önemlidir? Bu sorunun cevaplanması gerekir. Arap halklarının ayaklanmaları devam ederken batının Libya'ya askeri müdahalede bulunması düşündürücü olmaktadır. Çünkü NATO'nun Libya'ya müdahalesinden önce bir koalisyon gücü oluşturulmuş ve Libya'ya müdahale etmiştir. Önceleri Libya'da patlak veren olayların temelinde kabile savaşları yatıyordu. Libya'ya egemen olan irili ufaklı 140 kabile vardır. Bunların bazılarının kolları Mısır, Çad ve Cezayir'de yaşamaktadır. Eskiden Fatimiler'de

olduğu gibi Osmanlı'da da bu coğrafya 3 bölgeye ayrılmıştı. Sirenak-Fizan-Trablus bölgeleri. Bu coğrafyaya Trablusgarp toprakları adı verilmiştir. Osmanlı en fazla Sirenak ve Fizan bölgelerini denetim altına aldı. Burada en etkili kabile Sinusilerdir. II. Abdülhamit döneminde Jön Türklerin sürgün yeri Fizan'dır. Türk siyasi hayatında Fizan önemli yer tutar. İmparatorlukların dağılma sürecinde yani 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında Türkler bu coğrafyadan çekilince İngilizlerin hâkimiyetine girmişlerdir. İngiliz ve Fransızlar bu coğrafyayı altına üstüne getirmişlerdir. Kara Afrika'nın yazgısını unutmamak gerekir. İngilizlerden destek alan Sinusilerin lideri Emir İdris 1951'de Libya'da Krallığı'nı ilan etti. Emir İdris'e karşın en güçlü kabileler Sirenak bölgesinde yaşayan Kaddafi, Warfalla, Magariha, Avagir, Abaidat ve Farjan kabileleri olmuştu. Zaten bu kabileler Trablusgarp savaşında Osmanlı'ya karşı ayaklanmış ve savaşan kabilelerdi. Kral İdris İstanbul'da tedavi görürken 1969 yılında Albay Kaddafi bu kabilelerin itelemesiyle darbe yaptı, iktidara geldi. Yeni iktidar Bingazi'den Trablus'a taşındı. Bingazi ikinci planda kaldı.

Libya'da yalnızca Batı'nın uçaklarında kullandığı yüksek oktanlı benzin üretilmemektedir. Yer altı zenginliği, tatlı su kaynakları, yer altı akarsuları bulunmaktadır. Libya çöllerinin altında bulunan akarsularda Avrupa Birliği'nin gözü vardır. Libya çöllerine geleceğin tahıl ambarı olarak bakılmaktadır. Fransa'nın Libya'ya saldırmasını, Kaddafi'yi öldürmeye kadar ileri gitmesini açıklamaya çalışalım. Batı, Fransa'nın başını çektiği bir koalisyon gücü oluşturdu. Koalisyon gücünde beş ülke vardı: Fransa, İngiltere, Amerika, İtalya ve Kanada. İspanya ve Danimarka'nın desteği alındı. Kaddafi meydan okuyunca sonunu hazırladılar. Fransa hava kuvvetleri Libya'yı bombalamakla işe başladı.

Ateş altındaki Libya, BM Güvenlik Konseyi'nin olağanüstü toplantıya çağırıldı. İlginçtir, BM Güvenlik Konseyi'nin Libya'da uçuşa yasak bölge uygulanmasına yetki veren kararının ardından Batılı devletler ülkeye hava saldırısı başlatmıştı. Libya lideri Muammer Kaddafi ise devlet televizyonunda yayınlanan açıklamasında, ülkesinin Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51'inci maddesiyle düzenlenen meşru müdafaa hakkını kullandığını söylüyordu. Operasyonun meşruiyet kaynağına, yani Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1970 ile 1973 sayılı kararına bakarsak, resim biraz daha karmaşık bir hal alıyordu. Çünkü Güvenlik Konseyi'nin oldukça muğlak ifadelerle yazılmış karar metninde, üye devletlere, "sivil halkın korunması, ateşkesin sağlanması ve Kaddafi güçlerine karşı bir uçuş yasağının oluşturulması için tüm gerekli önlemlerin" alınması yetkisi verilmişti. BM'de üyelerin çekimser kaldığı bir oylamayla "meşruiyet" zemini yaratılan ve NATO gibi bir örgüt yerine uluslararası koalisyonla başlatılan bir operasyon, gelecekte de her ülke için benzer adımların atılabileceği kaygısı yaratıyordu.

Mısır; 1967 Arap-İsrail Savaşı yenilgisi, Cemal Abdülnasır'ın sonunu hazırlarken Arap ulusunun onuru da ayaklar altına alınmış oldu. Halefleri olan Sedat-Mübarek ikilisi Mısır'ı Nasır'ın Bağlantısızlar hareketinden uzaklaştırarak, Washington-Tel Aviv bloğuna eklemlediler. Özünde asker olan bu dik-

tatörler iktidarlarını sağlamlaştırabilmek için Filistin davasını satmış oldular. Filistin toprakları İsrail devleti tarafından sömürgeleştirilirken bir seri konferanslar-zirveler-gizli görüşmeler düzenlendi. Uluslararası toplumun gözü boyanarak İsrail devletinin Ortadoğu topraklarında kök salmasına, güçlenmesine olanak sağladılar. Dolaylı olarak Amerika'nın Ortadoğu politikasını inşa etme sürecine yardımcı oldular.1990'larda Doğu Bloğunun parçalanmasıyla tek kutuplu dünyada kalan Amerikalı kuramcılar post-modern söylemler geliştirmeye başladılar. Komünist ideoloji, düşman bertaraf edildiğine göre yeni kavramlar, paradigmalara ihtiyaç vardı. Doğu Bloğu yıkıldığına göre hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Her şeyin "neo"su yani yenisi icat edildi. Bu kakofoniye Amerikan retoriği adı verildi. Bu sürecin mimarları doğal olarak laboratuvar çalışmalarına merak saranAmerikalı realist kuramcılardı. Pozitif bilimlerin gelişmesine neden olan laboratuvar çalışmalarını toplum modellerine, iktidar modellerine yani sosyal bilimlere uygulamaya koyuldular. Laboratuvarçalışmasında adres Ortadoğu toprakları oldu. Bu coğrafya İslam'ın baskın olduğu topraklardı. Komünist ideoloji öldüğüne göre tek kutuplu dünyada yeni bir ideoloji, düşman yaratılmalıydı. Model yaratmakta birebir olan bu kuramcılar kafalarınıönce 'küresel düşman nasıl yaratılır?' sorusuna yordular. Voltaire'in "Tanrı yoksa icat ediniz" önermesinden yola çıkarak bu sorunun cevabını bulmaya çalıştılar. Eski defterler karıştırıldı. Yaklaşmakta olan yeni yüzyıl tam aranan konjonktüdü. 2001 takvimi tam aranan tarih oldu. Yeni yüzyıla girerken, birileri tarafından Amerika'ya bir saldırı tertiplenirsedünya küresel terörü keşfetmiş olacaktı. Tertibin faili ise basitti. Soğuk Savaş'ın son dönemindeAfganistan dağlarında komünistlere karşı CIA'nın örgütlediği Suudi Arabistan ve Katar'ın finanse ettiği Selefililiğin bir kolu olan Taliban bu misyon üstlendi. 11 Eylül günü El-Kaide terör örgütü saldırıyı üstlendi. Uluslararası toplum yeni düşmanla tanışmış oldu. Zamanı iyi kollayan doktrinler ışığında Amerikan komandoları Afganistan dağlarında faili meçhulü bulmak için süreklilik avı başlattılar.

Suudi Arabistan ve Katar'da kök salmışSelefiler bu defa Mısır'a el attılar.1928 yılında hayat bulan yeraltında faaliyet gösteren Müslüman Kardeşler örgütü bunların en büyük rakibiydi. İsmailiye'de öğretmen olan Hasan El-Benna Mart 1928'de 6 arkadaşı ile birlikte Müslüman Kardeşler örgütünü kurmuştu. Müslüman Kardeşler seslerini İsrail devletinin kuruluş sürecinde (1947-1948) Filistin'e gönderdiği gönüllerle tanındı güçlendi. Başbakan Nagraşi Aralık 1948'de ulusal güvenliği tehdit ettiği gerekçesiyle Müslüman Kardeşler örgütünü yasakladı ve mallarına el koydu. Cemal Abdunasır 23 Temmuz 1952 bir darbeyle iktidarı ele geçirdi. Müslüman Kardeşler Nasır'ın giderek sola kayması ile birlikte ona cephe aldılar. Soğuk Savaş ortamında bunu fırsat bilen İngiltere ve ABD Müslüman Kardeşleri yakın ilişki kurarak kullanmaya başladılar. Soğuk Savaş başlarında İngiltere daha sonra ABD; İslam'ı Komünizme, Sovyetler Birliği'ne, her türlü sola ve genel olarak Nasır'ın temsil ettiği Arap milliyetçiliğine karşı kullanmaya başladılar. 1954 ve 1965'te Nasır'a karşı düzenlenen suikast girişiminde rol aldılar. Nasır başarısız suikast girişimlerine karşın Müslüman Kardeşlerin fikir babası Seyyid Kutup'u idam etti. Nasır'dan sonra Sedat-Mübarek ikilisinde iktidarla-

rını güçlendirebilmek için bu örgütü özellikle Filistin politikasında kontrollü olarak kullandılar. Mısır bu dönemde İsrail'e yanaşınca uzun süre Müslüman Kardeşler geri planda bırakıldı. 1978 yılında Camp David'te Sedat ve Begin arasında anlaşma imzalanınca Filistin davasına karşın Amerika Mısır ordusunu kendi saflarına çekebilmek için her yıl 1.3 milyar dolar para vermeyi kabul etti. Mısır ordusu Mısır'da kısa sürede ülke ekonomisinin % 25 ini kontrol etmeye başladı. İç dinamikleri belirlemeye başladı. Sedat, Filistin davasını çözemeyince bir suikasta kurban gitti. Yerine geçen Hüsnü Mübarek ülkeyi diktatörce yönetmeye başladı. Mübarek'in yanlış politikaları üzerine Mısır'da orta sınıf çökünce Mısır halkı Hüsnü Mübarek'i devirmek için Tahrir meydanında toplanmaya başladılar. Dış dinamikler Mübarek sonrası Mısır'da iktidara kim gelecek korkusuna kapıldılar. Tahrir meydanında toplanan, diktatör Mübarek'e karşı koyan, kızgın kalabalığa ellerinde baltalarla saldıran Baltacılar yani Selefiler ortalığı karıştırınca, bu görüntüden ürken Batı, Müslüman Kardeşlerin Mısır ordusunun kontrolünde iktidaragelmelerinde bir sakınca görmedi, bir süreliğine ses çıkarmadılar. Ortalık durulunca Müslüman Kardeşlerin adayı Muhammed Mursi cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, orta sınıfın tüm itirazlarına karşın oyların yalnızca % 22 in alarak cumhurbaşkanı seçildi. İkinci tura 2 aday kalmıştı. İkinci turda oy kullanma oranı % 42 olurken, Mursi ikinci turda oyların yarısında fazlasını alarak cumhurbaşkanı seçilmiş oldu. Azınlığın cumhurbaşkanı seçilir seçilmez tüm devlet kurumlarını Müslüman Kardeşlere açtı, hızla devlet katında kadrolaşmaya başladı. Mısır şeriata kaymaya başlayınca orta sınıf Tahrir meydanını doldurdu. İç dinamiklerle çatışmaya girince iktidarının sonunu hazırlamış oldu.

New York Times gazetesinde yayınlanan makale ABD'nin Ortadoğu dış politikasına farklı açıdan bakmaktadır. İktidarda Demokratlar bulunmaktadır. Beyaz Saray'da Başkan Obama oturmaktadır. Küresel ekonomik krizin baş göstermesiyle Amerika'da, diğer sektörlerde olduğu gibi silah sektöründe de daralma yaşanmıştır. Ancak İran'la yaşanan sorunlar, nükleer kriz gerginliği özellikle Körfez ülkelerinin silah taleplerini artırmıştır. 2009'da 31 milyar dolar olan silah satışı, 2010 yılında 45 milyar dolara ulaşmış, 2011 yılında ise 66,3 milyar doları aşan silah anlaşması yapılmıştır.

ABD yalnızca Suudi Arabistan ile yaptığı silah anlaşmasıyla 84 adet F-15 savaş uçağı ve buna ait çeşitli cephane, füze ve lojistik destek satışı yaptı. Bu anlaşma kapsamında Suudi Arabistan'ın hali hazırda sahip olduğu 70 adet F-15 savaş uçağı ise modernize edilecek. Suudi Arabistan bunların yanında ayrıca 12 adet Apache ve Black Hawk da satın aldı. 2011 yılında yapılan bu anlaşmanın Suudilere bedeli ise 33,4 Milyar Dolar oldu.

Birleşik Arap Emirlikleri, ABD'den 3,49 milyar dolarlık hava savunma sistemi, gelişmiş füze kalkanı ve radar satın aldı. Bununla yetinmeyen BAE 939 milyon dolar değerinde 16 adet Chinook helikopter satın aldı. Bu satın alımların toplam bedeli 4,5 milyar doları buldu.

Körfez ülkelerinden Umman ise Amerika Birleşik Devletleri'nden toplam maliyeti 1,4 milyar doları bulan 18 adet F-16 savaş uçağı alımında bulundu.

Bir Suriye Klasiğı; Suriye (Arapça: سورية) ya da resmî adıyla **Suriye Arap Cumhuriyeti**, (Arapça: الجمهورية العربية السورية, *El-Cumhuriyyetü'l-Arabiiyyetü's-Suriyya*) 17 Nisan 1946 da Fransızların tam olarak bölgeden çekilmesiyle kuruldu.Ortadoğu'da Lübnan, İsrail, Ürdün, Irak ve Türkiye ile komşu bir ülkedir. Akdeniz'e kıyısı vardır. Başkenti ve en büyük şehri Şam'dır. Suriye'nin toplam nüfusu resmi verilere göre 2004'te 17 milyon 921 bin kişidir.Halep, Lâskîye, Humus büyük şehirleridir. 1963'ten beri ülke Baas Partisi tarafından yönetilmektedir. 1970'ten 2000 yılına kadar ülkeyi Hafız Esad yönetmiştir. Baba Esad'ın ölümüyle Beşar Esad Suriye'yi yönetmektedir.2011 yılının Mart ayında Ortadoğu'da yaşanan dalgalanmalardan, Arap halklarının ayaklanmalarından etkilendiğı söylenen Suriye'de halk önceleri sokağa döküldü. Gösteriler düzenliyordu. Halkın reform istekleri ve gösterilerde onlarca kişi ölünce Muhammed Naci el-Otari'nin başbakanlık görevinden 29 Mart 2011 tarihinde istifa etmek zorunda kaldı.Günümüze dek süren ayaklanmalar, çözümsüzlük Suriye'yi iç savaşın eşiğine getirdi.

Suriye'nin etnik ve dini yapısı:% 77-83 Arap , % 7-8 Kürt , % 5-6 Türk , % 2 Ermeni, % 1 Çerkez, % 1 diğerleri yani Filistin ve Iraklı mülteciler bulunmaktadır. Dini gruplar şunlardır: Sünni (%74), Nusayri (%12), Hristiyan (%10), Dürzî (%3) ve az sayıda diğer Şii İslami mezhepler yani İsmaili ve Caferi, ayrıca Yahudi ve Yezidi'ler bulunmaktadır. Topraklarının büyüklüğü 185 bin km, Türkiye ile 800 km. yakın sınırı vardır. Suriye denilen topraklar tarih boyunca Kenanlılar, İbraniler, Aramiler, Asurlular, Babilliler, Persler, Yunanlılar, Romalılar, Bizans, Emeviler, Abbasiler, Eyyubiler, Selçuklular, Memlûklularve Osmanlılar tarafından işgal edilmiş ve yönetilmiştir. Şam, Emevi İmparatorluğu'nun merkezi olmuştur. 1260 yılında Memlûk Sultanlığı'nın başkenti olurken,1400 yılında Moğollar tarafından yakılmış, yıkılmıştır. Yavuz Sultan Selim'in İran ve Mısır seferi sırasında1517'de bu topraklar Osmanlı egemenliğı altına girmiştir. Tam 403 yıl Osmanlı devleti tarafından yönetildi. I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı yönetiminden çıktı.1920'den 1946'ya kadar Fransa'nın manda yönetimi altında kaldı. Suriye'de bu dönemde sürekli olarak karışıklıklar yaşandı. Araplar Fransızlara karşı özellikle Dürzîler ayaklandılar. Suriye adı Fransa tarafından kullanılmaya başlandı. Fransa Suriye'nin başına kral Faysalı getirmek istiyordu. Fransa'nın politikası bu topraklarda Büyük Suriye devletini kurmaktı. Bu ülkeyi 5 bölgeye ayırmıştı. Başında sömürge valisi bir Fransız general vardı. Bu arada Fransa ile Türkiye arasında Hatay sorunu yaşanıyordu. İskenderun Sancağı'nı Fransa Suriye topraklarına katmak istiyordu. Fransa II. Dünya savaşından sosyal ve ekonomik olarak çökmüş bir vaziyette çıkınca Suriye'den çekilmek zorunda kaldı.1946'da Suriye bağımsızlığını kazandı. 1956 Süveyş Kanalı olayları patlak verince bölgeye ABD müdahale etti. Fransa ve İngiltere geri adım atmak zorunda kaldılar. 1958 Şubat'ında, Mısır ile birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurdular. Bu politikada Na-

sır'ın Arap Milliyetçiliği etkili oldu. Ama bu birliktelik ancak 3 yıl sürebildi. İki ülke 1961 yılında ayrıldılar. Ardından Suriye, Arap-İsrail savaşlarına katıldı. Suriye, Altı Gün Savaşı'nda Golan Tepeleri'ni kaybetti. İsrail, 1981 yılında burayı, tek taraflı olarak ilhak etti. Bu işgal, bugün hâlâ iki ülke arasında sorun olarak devam etmektedir.

Suriye Olaylarının Türkiye'ye Yansıması

Suriye olaylarının Türkiye'ye diplomatik, askeri (güvenlik ve savunma), sosyal ve ekonomik alanda etkileri olmuştur. Bu etkileşimi farklı açılardan ele almaya ve analiz etmeye çalışacağız.

16 Kasım 2011 tarihinde Fas'ın Başkenti Rabat'ta Arap Birliği Dışişleri Bakanları toplantısında, Türk-Arap İşbirliği Forumu sırasında Türkiye, Suriye'ye yaptırım uygulamaya başlayacağını açıkladı. Dışişleri Bakanı Davutoğlu yaptığı açıklamada "*Suriye halkına zarar vermeyecek müeyyideleri uygulamaya kararlı olduklarını*" ifade ediyordu.

BM 67'nci Dönem Genel Kurul toplantıları çerçevesinde Genel Kurul'da konuşan Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Türkiye'nin Suriye politikasına açıklık getiriyordu. Davutoğlu: "*uluslararası barış ve güvenliğin muhafazasından sorumlu BM Güvenlik Konseyi'nin daha işlevsel ve temsil gücü yüksek bir niteliğe kavuşturulması gerekmektedir*" diye konuşmasına başladı. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu: Suriye krizinin çözümü konusunda uzlaşma sağlayamayan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni eleştirdi. Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinden Rusya ve Çin, Şam hükümeti aleyhinde alınan tüm karar tasarılarını "bu ülkenin içişlerine karışmama" gerekçesiyle şu ana kadar veto ettiklerini söyledi. Esad rejiminin Suriye'yi serbest ve adil seçimlere götürecektir geçici hükümete devretmesi çağrısında bulunan Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Türkiye'nin Suriye halkına desteğini sürdürme güvencesi de verdi.

1-Suriye olaylarının Türkiye'nin ulusal güvenliğine etkisi

Suriye sınırında barış ve güvenlik ihlali: Bu arada Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Suriye'den atılan top mermisiyle Akçakale'de 5 vatandaşın hayatını kaybettiği olaya ilişkin kınama kararı çıktı. Rusya'nın itirazı üzerine karar metnindeki "uluslararası barış ve güvenliği ihlal etmesi" yönündeki ibare kaldırıldı. ABD'nin BM Daimi Temsilcisi Susan Rice da, ABD'nin Suriye'nin gerçekleştirdiği saldırıyı sert bir dille kınadığını belirtti. Suriye'nin saldırısının büyük endişe yarattığını dile getiren Rice, 'Türkiye, ABD'nin sağlam bir müttefik, bu tür sınır ötesi saldırılar hem bölgesel hem de uluslararası barış ve güvenliği istikrarsızlaştırmakta. Bu yüzden de, BMGK sorumlu davranıp harekete geçmeli' diye konuştu. BMGK toplantısının ardından bir açıklama yapan Suriye'nin BM Daimi Temsilcisi Bashar Jafari, Suriye'nin '*Türkiye de dahil bütün komşuları ile iyi ilişkileri sürdürmek*' istediğini söyledi. Türkiye'nin, Suriye'ye karşı izlediği politikanın, krizin başından bu yana yanlış olduğunu Türk halkına bildirmek istediğini belirten Jafari, ülkesinin ne Türkiye ne de öteki komşuları ile herhangi bir çatışma yaşamak istemediğini belirtti. Suriye hükümetinin, Akçakale'de yaşamını

yitirenler için üzüntüsünü dile getiren Jafari, Akçakale'ye düşen top mermisi olayının kapsamlı olarak soruşturulduğunu söyledi.

Bu arada Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesi ve görevlendirilmesi konusunda Anayasanın 92. Maddesine göre hükümete 1 yıl süreyle yetki verilmesini öngören Başbakanlık Tezkeresi, TBMM genel Kurulu'nda yapılan oylamada 320 kabul, 129 ret oyuyla kabul edildi. Genel Kurul'a 100 milletvekilinin gelmemesi "Hangi parti kaç fire verdi" tartışmasını gündeme getirdi. Suriye konusunda, TSK'nın yabancı ülkelere gönderilmesi ve görevlendirilmesi de dahil Hükümet'e 1 yıl süreyle yetki verilmesini öngören Başbakanlık Tezkeresi, Genel Kurul'un kapalı oturumunda görüşüldü. 3 saat 20 dakika süren görüşmelerin ardından, tezkere kabul edilince sosyal paylaşım sitelerinden "savaşa hayır" başlığı altında bir araya gelen birçok sivil toplum kuruluşu, siyasi partiler ve sendika üyesi yaklaşık 5 bin kişi Taksim'de AK Parti ve ABD'yi protesto ettiler.

Sınırı Patriot füzeleri mi koruyacak? Patriot füzeleri 5.30 metre boyunda 900 kg. ağırlığında ve 80 km. menzillidir. İlk defa 1991 Körfez savaşında kullanıldı. Azami uçuş süresi 170 saniyedir. Japonya'da Mitsubishi ve Amerika'da Lockheed Martin tarafından üretilmektedir. Patriot bataryası bir radar sistemi, komuta merkezi, bir jeneratör, ve her birinde 4 füze oluşan 5 adet fırlatma biriminden oluşmaktadır. PAC 1, PAC 2 ve PAC 3 modelleri arasında en gelişmiş olanı PAC 3 ü Lockheed Martin üretmektedir. PAC 2 ve 3 uzun menzilli olmakta, güdümlü, harp başlıklı, 80 km. menzilli ve sürati sestem 5 kat fazladır. Katı yakıtlı kısa, orta ve uzun menzilli 3 modeli roket motorludur. Kuzey Atlantik İttifakı 4-5-6. maddelerini çalıştırarak Türkiye'ye Hollanda ve Almanya'dan Patriot füzeleri yerleştirme kararı aldı.

Türkiye, Uzun Menzilli Bölge Hava ve Füze Savunma Sistemini hayata geçirmek için bir seri projeler üzerinde çalışmalar yürütüyordu. Bu projeye alternatif olarak ABD'nin Patriot füzeleri, Rusların S-300-400 füzeleri gösteriliyor. ABD Savunma Bakanlığı Pentagon'a bağlı olan Savunma Güvenlik ve İşbirliği Dairesi (DSCA) Türkiye'ye, potansiyel olarak değeri milyarlarca doları bulabilecek uzun menzilli hava savunma ve füzesavar füze sistemleri satımı için Amerikan Kongresi'nin iznine resmen başvuruda bulunmuştu. Amerika'nın önerdiği PAC-3 SİSTEMİ- Tüm Patriot füze sisteminden (PAC sistemi) oluşan yeni nesil uzun menzilli füze sistemi, füze fırlatıcılarına 16 füze birden yerleştirilebilme ve yüksek düzeyde isabet gücüne sahip bulunmaktadır. Patriot füzelerinin hava savunma radarları, düşman füzelerinin yerini 100 kilometre uzaklıktayken saptıyor ve kilitlendikten sonra da 15-20 saniye içinde hedefi yok etmektedir.

PAC-3 füze sistemi, kitle imha silahları için silahlandırılmış Taktik Balistik Füzelere karşı etkin savunma sağlamaktadır. TSK'nın envanterinde halen uzun menzilli füze ve hava savunma sistemi bulunmamaktadır. Türkiye, halen kısa menzilli hava savunma ihtiyacını Rapier ve kaideye monteli Stinger füze bataryalarıyla, orta menzilli hava savunma ihtiyacını ise modernize edilmiş I-Hawk füze sistemleriyle karşılamaktadır.

2-Suriye olaylarının sosyal-ekonomik ve kültürel boyutu

Suriye'deki iç savaş yalnızca ulusal güvenliği tehdit etmekle kalmadı. Olayın bir de sosyal-ekonomik ve kültürel boyutu ortaya çıktı. Kasım 2011 tarihine kadar ekonomik ilişkilerde Suriye ile herhangi olumsuz bir durum yaşanmadı. Suriye'de muhalefetin ayaklanması, olayların tırmanmasıyla Türkiye, Rabat zirvesinden sonra Suriye'ye yaptırım politikalarını hayata geçirmeye başladı. Suriye'de iç savaş şiddetlenince iki ülke arasındaki sınır ticareti durma noktasına geldi. En fazla Kilis, Gaziantep, Mardin ve Hatay illerinin ekonomisi olumsuz etkilendi. Bu iller ekonomik krize girince krizin sosyal boyutu kaçınılmaz oldu. Ancak yaptırım kararı yalnızca Suriye üzerinde değil aynı zamanda Türkiye ekonomisi üzerinde de olumsuz sonuçlara yol açtı. Kasım 2011'de iki ülke arasında hızla gelişen ticaret hacmi verilere göre 2,6 milyar dolara ulaşmıştı. Bunun dışında Türkiye'nin Suriye'de gerçekleştirdiği doğrudan yatırımlar da vardı. Bunlar da durma noktasına geldi. Şam Ticaret Müşavirliği verilerine göre, Suriye'de Türk yatırımlarının rakamı 1 milyar dolara yakın olduğu ifade ediliyordu. Türkiye, Suriye'de gerçekleştirilen doğrudan yatırımlar arasında bu ülkede ikinci sıradaydı. Ayrıca Ortadoğu'ya açılan en büyük kara sınır kapısı Cilvegöz ve Yayladağ sınır kapılarından 2010 verilerine göre 2,5 milyonun üzerinde yolcu giriş çıkışı yaparken 2012 yılının ilk altı ayında bu rakam ortalama 450 bin yolcuya düştü.

Suriye'de önde gelen Türk yatırımları arasında şu sektörler dikkat çekiyordu: İnşaat, Mühendislik, Petrol, Hava Taşımacılığı, Turizm, Alüminyum, Gıda, Tekstil, Dericilik, Elektronik ve Otelcilik gibi Türk firmaları faaliyet göstermektedir. Ayrıca Türkiye-Suriye sınır ticaretinde kayıt dışı ticarete yapılmaktadır. Temel ihtiyaç maddeleri, gıda başta olmak üzere, sigaradan şeker kadar birçok mal sınırdan karşılıklı olarak geçirilmekteydi. Sınır ticaretinin net geliri bilinmese de bunun Gaziantep ve Hatay için yaklaşık 2 milyar dolar civarında olduğu söylenmektedir. Sınır ticaretinin durma noktasına gelmesi, sınır ticaretiyle geçiminin sağlayan binlerce aileyi krize soktu. ABD'nin saygın gazetelerinden New York Times, Türkiye'nin Suriye sınırında yaşananları şu şekilde aktarmaktadır: "Suriye savaşı Türkiye'nin kapısını daha sert çalıyor" başlıklı haberde sınır köylerindeki köylülerin günlük hayatlarını sürdürmeye çalışırken bir yandan da savaşı izledikleri yorumu yapıldı. Gazetenin haberi özetle şöyle:

"Adamlar yolun kenarında duruyor ve savaşın santim, santim evlerine yaklaşmasını izliyor. Patlama sesleri yükselirken işçiler pamuk ve kırmızıbiber topluyorlar. Sınır bölgelerine yapılan bir yolculuk giderek tedirginleşen bir bölgeyi ortaya çıkarıyor. Türk liderler, Suriyeli isyancılara yardım etmek için sadece sahne arkasından bir rol oynama konusunda giderek daha da isteksizleşirken ateşi hisseden buradaki insanlar oluyor. İlk başta, Suriye çatışmasının getirdiği on binlerce sığınmacı, ekonomik güçlük ve etnik gerilime yavaşça kaynayan bir gücenme oluşmuştu. Ancak bu yükler şimdi gerçek tehlikenin belalı bir önsözü hissi uyandırıyor. Gaziantep'te milyonlarca dolar değerindeki aile işinin başındaki Mehmet Ali Mutafoğlu, 'Her şey berbat oldu. İstanbul ve Ankara'daki insanlar burada neler yaşadığını bilmiyor' diyor."

Hatay örneği; Hatay Sanayici ve İşadamları Derneği (HASİAD) Başkanı Gülay Gül, Hatay'da yaşanan krizi şu şekilde yorumlamaktadır: Suriye'deki iç savaş ve iki ülke arasındaki krizden etkilenen Hataylı büyük firmaların iflasın eşiğine geldiğini kaydettikten sonra, "Hatay böyle bir kriz görmedi. Sanayici, nakliyecisi, ithalatçı, ihracatçı, turizm firmaları ile tarım sektörü çok ciddi anlamda etkilenmiştir. Esnaf, tüccar ve işadamları ekonomik anlamda etkilenmiştir, halk ise tedirgin durumdadır. Mevcut durum nedeniyle işadamları ve firmalar, iş görüşmesi, yatırım veya alışveriş için Hatay'a gelmiyorlar. Kredi ile TIR alanlar ve kredi ile şirketini büyüten firmalar mağdur durumdadır. Bankalara kredi borcu olan firmalar iflasın eşiğindedir. Çok kısa süre içerisinde Hatay'da faaliyet gösteren çok büyük firmalar, maalesef resmi olarak iflaslarını açıklamak zorunda kalacaktır. Ciddi anlamda zarar gören esnaf ve tüccarlar desteklenmeli, vergi ve kredi borçları ötelenmeli, devlet bankalarından düşük faizli uzun vadeli kredi verilmelidir. Ortadoğu'da Türk pazarının yok olma aşamasına geldiğini vurgulayan Gül, *"Artan maliyetlerle rekabet edemeyen ve daralarak yok olan Türk pazarı yerine, Alman ve Çin pazarları gittikçe genişliyor. Ayrıca Ortadoğu ülkeleri Türkiye'ye karşı güven kaybı yaşıyor. Ortadoğu'ya açılan en önemli kapı, Cilvegözü sınır kapısıdır. Bu kapı çalışmadığı sürece çözümde olmaz"* diyekonuştu.

Hatay'da kötüleşen turizm sektörü üzerine dikkat çeken Gülay Gül, Hatay turizmini canlandırmak için girişimlerde bulduklarının da altını çizdi.

Antakya örneği; Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Hikmet Çiçin; Suriye'deki olayların Hatay ekonomisine çok olumsuz yansımaları olduğunu ve olmaya devam ettiğini söyledi.

İki ülkenin karşılıklı mutabakata varması sonucu, 2009'un Eylül ayında kalkan vize uygulamasının ciddi bir sinerji oluşturduğunu, bunun da ticarete olumlu yönde yansıdığını kaydeden Çiçin, şu anda ticaretin neredeyse yok olma seviyesine dayandığını vurguladı.

Hatay'ın Cilvegözü ve Yayladağı Sınır kapılarından giren çıkan yolcu sayısında da ciddi oranda azalma olduğunu anlatan Çiçin, şu bilgileri verdi: *"Hatay'dan Suriye'ye ihracatımız 2008'de 123 milyon dolar, 2009'da 186 milyon dolar, 2010'da 250 milyon dolar olarak gerçekleşti. 2011'de 150 milyon dolara düşen ihracatımız, 2012'de neredeyse sıfır noktasına geldi. Cilvegözü ve Yayladağı Sınır kapılarından gelen ve giden yolcu sayıları toplamına baktığımızda, bu sayı 2010 yılında 2 milyon 581 bin 801 iken, 2011 yılında ise yüzde 17 oranında bir azalmayla 2 milyon 145 bin 585'e düşmüştür. 2012 yılının ilk 5 aylık döneminde, geçen yılın aynı dönemine oranla ise yüzde 46'lık bir düşüşle bu sayı, 472 bin 292 kişi olmuştur.*

İhracatçı ve nakliyecilerimiz, turizmcilerimiz, bu sıkıntıdan büyük ölçüde etkilenmiştir. Ayrıca halk arasında bavul ticareti diye adlandırılan ticaret şekli, oldukça yaygın olarak yapılmaktayken, esnafımızla beraber bu tacirler de büyük ölçüde darbe almıştır.

Hatay, İstanbul'dan sonra ülkemizin en fazla kara taşıma aracına sahip ikinci şehirdir. Günümüzde, Hatay'dan 135 ülkeye, 202 adet C2 Yetki Belgeli firma ile 7 bin 714 adet çekici vasıtasıyla taşıma yapılmaktadır. 2010 yılında, Cilvegözü Gümrük Kapısı'ndan gelen ve giden kamyon-TIR sayısı 172 bin 419 iken, 2011 yılında bu sayı yüzde 13 oranında bir azalmayla, 150 bin 104'e düşmüştür. 2012 yılı mayıs ayı itibariyle, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 41'lik bir düşüşle, 38 bin 617 kamyon-tır giriş-çıkış yapmıştır. Bu rakamlar da Hatay ekonomisinin kaybını ortaya koyuyor. Esnafın kredi, Bağ-Kur ve SGK borçlarının ertelenmesini talep ediyoruz."

Antakya Ticaret Borsası Başkanı Mehmet Ali Kuseyri ise, Türkiye ile Suriye arasındaki siyasi ilişkilerin hızla bozulmasının, sınır illerinde ve özellikle Hatay'da ekonomik ve sosyal kayıplara yol açtığına dikkat çekti. Kuseyri, yaşananları şöyle özetledi: "Ekonomik canlılık büyük darbe alırken, sorunun sürmesi beklentileri de olumsuz etkilemiştir. Bu durum, Suriye ile gerek doğrudan, gerekse Ortadoğu ülkelerine yönelik yoğun ticari ilişkileri bulunan ilimizde, üretim, ihracat, pazar kaybı, navlunun yükselmesi, istihdam gibi kayıpları gittikçe büyötmüştür. Suriye'nin son yıllarda, dış ticaretinde önemli kalem oluşturan ürünleri, yaklaşık 800 kilometrelik sınır komşuluğu bulunan Türkiye'den karşılamasıyla, özellikle bu ülkeyle sınır komşuluğu bulunan Hatay, Adana, Mersin, Gaziantep, Kilis ve Mardin kent ekonomilerinde yaşanan ciddi hareketlilik, şu sıralarda tamamen durmuş, ekonomik ve ticari ilişkileri büyük darbe almıştır".

3-Suriye'deki Kürt oluşumunun Türkiye'ye etkisi

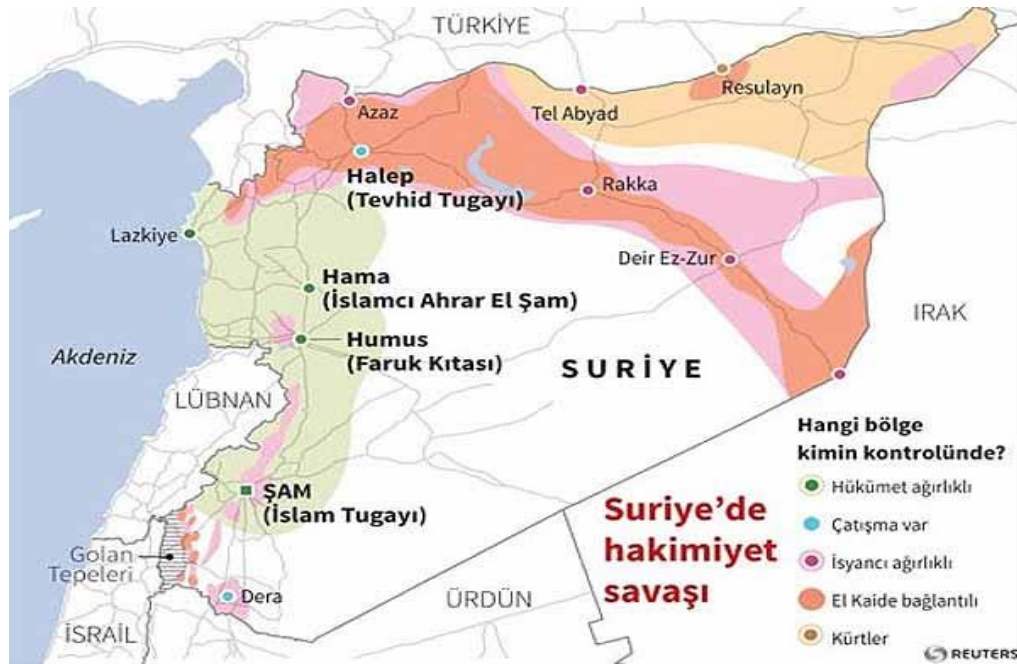
Suriye'de Mart 2011'den bu yana devam eden çatışmalar sonrasında Türkiye'nin "Suriye ve Kürt çıkmazı" arasında kaldığı iddia edilmeye başlandı. PKK'nın Suriye'deki kolu PYD'nin şu ana kadar Kürt bölgesinde üç silahlı tabur kurduğu ileri sürüldü. "Türkiye'nin Suriye konusunda takındığı şiddetli Esad karşıtı tutumu, kendi 14 milyonluk Kürt nüfusuyla uzun zamandır yaşadığı sorunlarını derinleştiriyor" ifadeleri yer aldı.

Haftalık Economist dergisinde yayınlanan makale bu satırla başlarken, bölgedeki Kürtlerin Türkiye'nin sınır boyuna sevk ettiği askeri birliklerin ve tankların hedefinin Esad olmadığından endişelendiklerini yazdı. "Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kasabadaki merkezinde, merdiven boşluğunda tozlanmakta olan gri bir levhanın üzerinde Atatürk'ün "Ne mutlu Türküm diyene" sözleri kazılı. Sokağın karşısındaki Jandarma'nın dikenli tellerinin berisinde bir başka slogan "Orduya sadakat onurumuzdur" diye parıldıyor." Türkiye ve Suriye arasındaki gerginliğin neredeyse açık bir savaşa dönüştüğünü belirten Economist, Suriye krizinin yakın zamanda çözülecek gibi görünmediğini ve Suriye güçlerinin sınır boyunca genelde Kürtlerin yaşadığı kasabalardan çekilmesinin, Türk devletinin PKK ile 28 yıllık savaşında riskleri artırdığını yazmaktadır. Makaleye göre PKK'nın Suriye şubesi Demokratik Birlik Partisi olan PYD tarafından yönetilen bölgelerde sadece Kürtçe eğitim verecek okullar ve Kürtçe tabelalarla sınırlı değil hazırlıklar: "PYD yoğun biçimde silahlanıyor, şu ana kadar üç silahlı tabur kurdular." Economist, PYD hazırlıkların Esad'ın devrilmesini takiben yaşanacak kaosa

karşı savunma amaçlı olduğunu söylese de, “Giderek daha da savaş yanlısı olan Erdoğan gözünde PYD, PKK demek ve onun da esas düşmanı Türkiye,” dedi.

4-Suriye iç savaşında savaşan birlikler ve Türkiye

Mart 2011 den bu yana patlak veren iç savaşta muhalif grup adı altında birçok savaşan grupların bulunduğu iddia edilmektedir. Bir iddiaya göre 700 farklı grubun Esad rejimine karşı silahlı mücadele yürüttükleri söylenmektedir. Reuters tarafından bu konuda bir de harita yayınlandı. Reuters'in haberine göre, Suriye'de rejime karşı savaşan, askeri anlamda profesyonelleşen grupların sayısının 700'e kadar ulaştığı belirtilirken, en öne çıkan isimler arasında, Suriye İslami Kurtuluş Cephesi, Suriye İslam Cephesi, Nusra Cephesi, "Irak ve Şam İslam Devleti" Örgütü (İŞİD) yer alıyor.

Binbaşı Hüseyin Harmuş liderliğinde çok sayıda üst rütbeli askerin 9 Haziran 2011'de Suriye rejimine bağlı birliklerden ayrılmasıyla beraber rejime karşı savaşan birçok askeri grubun ortaya çıktığı belirtilmektedir.

Suriye İslami Kurtuluş Cephesi: Eylül 2011'de oluşturulan Faruk Tugayı, Şam Şahinleri Tugayı ve İslam Sancağı birliklerini bünyesinde barındıran Suriye İslami Kurtuluş Cephesi, Şam'ın banliyöleri ile Halep, Humus, Kaysayr, Deyru'z-Zor'da etkin olduğu biliniyor. Cepheye bağlı bir de sancak ve tugaylar bulunmaktadır. Tevhid Sancağı; Halep, Humus, İdlip ve Rakka'da, Furkan, Hamza, Amr Sancakları, El-Ensar Tugayı ile Kürt Şahinleri Tugayı Kamışlı'da, Yarbay Fatih Hasun liderliğindeki Milli Kurtuluş Hareketi Humus'ta, Ehl-i Beyt Sancağı Hama'da, Kürt Dağları'nda etkili olan El-Hicre'llallah (Allah'a Hicret), Nasır Selahaddin ve El-Iz bin Abdusselam Tugaylarını kapsayan El-İstiklal (Bağımsızlık) Birliği Lazkiye'de varlığını gösterirken, cephenin Tartus ve Banyas'tada iki askeri konseyi bulunmaktadır.

Suriye İslam Cephesi: Şam İslami Kurtuluş Hareketi aracılığıyla ülkenin birçok farklı noktasında 21 Aralık 2012 yılında ortaya çıkan Suriye İslam Cephesi çatısı altındaki birliklerin bölgelere göre dağılımı ise şöyle:Lazkiye ve kırsallarında etkili olan Ensaru'ş-Şam Tugayı, İdlip'te İslami Öncüler Grubu, Halep kırsalında Musab bin Umeyr Taburu, Deyru'z-Zor'daTevhid Ordusu, Şam ve kırsalında İslam Şahinleri Taburu, Savaşçı İnanç Tugayları, Hamza bin Abdulmuttalib Taburu.

Nusra Cephesi: 2011 yılının son aylarında Suriye rejimine karşı savaşan gruplar arasında ortaya çıkan ve adını Suriye Genelkurmay Başkanlığı binasına ve Halep'teki Subaylar Kulübü'ne düzenlenen bombalı saldırıyla duyuran Nusra Cephesi Suriye'nin kuzey kesimlerinde etkili olurken, büyük çoğunluğu Suriyelilerden oluşuyor. Aralık 2012'de ABD tarafından terör örgütleri listesine alınan Nusra Cephesi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) tarafından da El-Kaide ile bağlantılı olduğu gerekçesiyle oy birliğiyle kara listeye alındı.

Irak ve Şam İslam Devleti Örgütü (İŞİD); Savaşçıların çoğu yabancı olan "Irak Şam İslam Devleti" Örgütü (İŞİD) Esad rejiminin düşmesini, ülkede demokratik bir yönetim inşa etmek istemiyor. İŞİD, ülkedeki petrol kaynaklarını ele geçirmek istiyor.Son zamanlarda Türkiye-Suriye sınır kapılarından Babu's-Selame'yi ele geçirmek için ÖSO'ya bağlı Kuzey Kasırgası Tugayı'na saldıran İŞİD, ayrıca Suriye'nin Rakka ve Deyru'z-Zor kentlerindeki ÖSO güçlerine yönelik tasfiye operasyonu düzenledi. Suriye'nin Babu's-Selame Sınır Kapısı Türkiye'nin Öncüpınar Sınır Kapısı'nın karşısında bulunuyor.

Özgür Suriye Ordusu: Suriye'nin Rakka ve Deyru'z-Zor banliyöleri, Dera ve Kuneytra'da güçlü olan ÖSO'ya bağlı Suriye Türkmen Birlikleri'nin yanı sıra farklı oluşumlar bulunuyor. Çoğunluğu Türkmen birliklerinden meydana gelen 1'inci Fetih Birliği Halep'te, Türkmen Dağ Tugayı ise Lazkiye'nin banliyölerinde konuşlanmış durumda.

PYD (Demokratik Birlik Partisi): bu Kürt birlikleri ise Haleb'in Şeyh Maksud ile El-Eşrefiye semtlerinin yanı sıra ülkenin kuzey bölgelerinde yer alıyorlar.

Türkiye ise; Esad rejimine karşı Suriye'deki muhalif güçlerin Özgür Suriye Ordusu çatısı altında bütünleşmeleri gerekliliği üzerinde dururken muhalif grupların kendi aralarında çatışmaları Ankara'da rahatsızlık yaratmaktadır. 20 Eylül günü Hürriyet gazetesinde çıkan makalede Kilis'in karşına denk gelen Azez'in El Kaide'nin uzantısı olan Irak-Suriye İslam Devleti güçlerinin eline geçtiği açıklanmaktadır. 21 Eylül günlü Güneri Civaoğlu'nun "Bugün" başlıklı makalesinde ise, Türkiye sınırında iki yeni oluşumun ortaya çıktığını yazmaktadır. Nusaybin'den Ceylanpınar'a kadar olan 120 kilometre sınırını PYD'nin kontrol ettiğini, Kobani ile Afrin arasındaki bölgenin de Irak-Şam İslam Devleti'nin yani El Kaide'nin kontrolü altına girdiğini açıklamaktadır. Suriyelilerden oluşan Nusra Cephesi internetten yaptıkları açıklamalarında Humus'ta Mesudiye, Meksar el Hissan ve Jab el Jerah köylerine girerek Alevileri katlettiklerini duyurmaktadır.

26 Eylül tarihli Milliyet'in haberine göre, 13 muhalif grubun Suriye'de İslam temellerine dayalı şeriat çağrısı yaptıklarını yazarken Suriye Ulusal Koalisyonu'nu tanımadıklarını açıklamaktadır. Bu bildiriye imza koyanlar arasında Tevhid Tugayı, El Nusra ve 13 farklı muhalif grup bulunmaktadır.

Düzenden Düzensizliğe mi?

Independent gazetesi muhabiri Patrick Cockburn kaleme aldığı "Suriye'deki İç Savaş ve Ortadoğu'ya İlişkin Tehdit Üzerine" makalesinde Sykes-Picot'nun sonu mu geldi sorusuna cevap aramaktadır. Yazısında muhaliflerin aldatıcı zaferlerini gösteren YouTube videolarına kanılmaması gerektiğinin altını çizmektedir. Şam yönetiminin kontrolü halen elinde tuttuğunu Suriye'deki izlenimlerinden yola çıkarak anlatmaktadır. Suriye'deki iç savaşın Arap "Baharı"yla pek ilişkili olmadığını, daha çok Lübnan iç savaşına benzediğini, Lübnan iç savaşının mezhep çatışmalarına dönüştüğünü, bunun 1975'te ABD'nin işgalinden sonra yaşandığını, 15 yıl sürdüğünü hatırlatmaktadır. Aynı oyunun başka versiyonunun Irak'ta 2003 yılından sonra gene ABD işgaliyle yaşanmaya başladığına dikkat çekmektedir. Irak'ta bitmemiş olan mezhep çatışmasının Suriye'ye taşındığını, El Nusra'nın Irak'ta kurulduğuna dikkat çekmektedir.

Dış dinamiklerin sürekli müdahale ettiği, çıkar çatışmalarının iktidar çatışmasına döndüğü Ortadoğu topraklarında insanca yaşamın gün geçtikçe zorlaştığı korkuyla izlemekteyiz. Irak ve Suriye'nin ve öbürlerinin bir yerde kurucu anlaşması olan Sykes-Picot anlaşması aklımıza gelirken, 1916 da İngiltere ve Fransa'nın gizlice nasıl anlaşmaya vardıklarını, zamanın Osmanlı toprakları sayılan Ortadoğu'yun nasıl paylaştıklarını, bugünkü çatışma ortamını nasıl hazırladıklarına tanık olmaktayız.

Ortadoğu'nun yeni düzeni nasıl olacak?

SINIRDA KÜLTÜR: TÜRKİYE-SURİYE SINIRINDA HATAY'IN 'ÇOKKÜLTÜRLÜ'LÜĞÜNÜN KOŞULLARI

Fulya Doğruel
Antropolog

Sınırlar Kavşağında Tarihsel Biraradalık

Bugün gerek Türkiye'nin genelinde gerekse Hatay ilinde ulusal birlik, ayrılıkçılık, kültürel ve demokratik haklar hususunda devletin sadece jeopolitik sınırları değil, sosyal sınırları da tartışılmaktadır. Bu tartışmalar, Türkiye siyasi hayatında sosyal ve kültürel sınırları, kimikleşme süreçlerini ve bireylerin beklentilerini de etkileyen değişime işaret etmektedir. Anadolu'nun güneyinde, Suriye sınırında kurulmuş olan ve çok zengin bir tarihe sahip olan Hatay kenti bu tartışmaları yakından izlemektedir. Bunu sebebi sadece 'çok kültürlü' sosyal yapısı ile Türkiye'nin küçük bir modeli olarak sunulmasının yanı sıra, Ortadoğu'daki hareketlerden ve Türkiye'nin Ortadoğu siyasetinden en fazla etkilenen sınır kentlerinden biri olmasındandır.

Tarih öncesi çağlardan beri sürekli iktidar mücadelelerine sahne olan Hatay, tarihte pek çok uygarlığın yurdu olmuş, tarih boyunca önemini korumuş bir kent ve yöredir. Etnik/dinsel pek çok farklı topluluğu barındıran, bu toplulukların bir arada çatışmadan yaşayabildiği, birbirini etkileyebildiği, birbirinin dönüşümüne katkıda bulunabildiği çok kültürlü bir yapıya sahiptir. Kültürel çeşitliliğe aşinalık Hatay'da yaşayan farklı toplulukların günlük yaşamlarının bir parçasıdır.

Eğer Türkiye etnik ve kültürel anlamda bir 'mozlak' ise etnik, dinsel, dilsel ve gelenekler bakımından sahip olduğu zenginlikle Hatay kenti onun en çarpıcı kentlerinden biridir. Hatay, antik çağlardan beri pek çok uygarlığın, kültürün ve yaşam tarzının birbirine eklemlendiği bir kültür beşiğidir. Farklı kültürlerin bir arada yaşamasına olanak tanıyan Roma imparatorluğunun bölgeye hâkim olmasından beri çok kültürlüdür (Özveren 2006). Dillerin, dinlerin, geleneklerin çoğulluğunun tarihsel olarak kanıksandığı bu coğrafyada Antik Yunan dönemini bugüne taşıyan mozaik müzesinin önünden, Asur mimarisini taşıyan daracık, köprülü sokaklardan geçip Arapça ve Türkçe sohbetlere karışan çan sesini, ezan sesini işitip, tarihi uzun çarşının iş kollarına göre ayrılmış sokaklarından geçip, çarşıdan buram buram yükselen baharat kokularını koklayıp da İpek Yolunun zenginleştirdiği, Roma döneminden bugüne taşınabilmiş kültürel atmosferi ve mistik cazibeyi hissetmek mümkün değildir.

Hatay kültürü, karşılıklı etkileşim içinde birbirlerinin varlıklarına saygı gösteren farklı kültürlerin (yeninin, Doğu'nun, Batı'nın), dinlerin, dillerin bir coğrafyada bulunduğu bir kültürdür. Geçmiş deneyimlerine ve özgül sosyal yapısına bağlı olarak, bölgede yaşayan farklı toplulukların tarih içinde çeşitli uzlaşmazlıklar yaşamalarına rağmen bunu çatışmaya dönüştürmedikleri, kendi aralarındaki birliği ve uyumu korumak için çaba harcadıkları görülür. Ancak bu sınır kentin sosyo-kültürel yapısı, sadece etnik, dinsel çeşitli toplulukların bir arada durmasıyla değil, tarihsel koşullara göre de daha karmaşık sosyal, politik ve ekonomik mekanizmaların işlemleriyle oluşmuştur. Kent, kendisini çevreleyen fiziksel sınırın her iki tara-

fında yaşanan politik ekonomik gelişmeler, yerelde köklenen ulus-devlet süreçleri, lokal dinamikler, devletin sınır politikası ve fiziksel sınıra yüklenen anlamın sürekli döngüsü ışığında tarihsel olarak şekillenmiştir. Dolayısıyla bu yapı Türkiye'nin modern öncesi ve sonrası tarihinde yaşanan, değişik zamanlarda uygulanan yönetim sistemlerinden hayli etkilenmiştir.

Türkiye ulus-devlet'ine çok-etnili, çok-dilli ve çok-dinli yapısıyla eklenen Hatay kenti, özellikle 2000'lere kadar ülkenin bir sınırında, etnik, dinsel, dilsel çeşitliliği ile hayli bilinmez, ya da 'tuhaf', 'yabancı', ya da en iyi ifadeyle 'değişik' bulunmuş, 2000'lerde kentin yıldızı Türkiye'nin AB'ye giriş sürecinde birden bire Türkiye'nin 'çokkültürlülüğü'nün en iyi örneği olarak parlamıştır.

Hatay'ın bundan önce Türkiye gündeminde bu kadar yoğun bir şekilde yer aldığı dönem, 1918-1938 yılları arasında 20 yıl boyunca Fransız sömürgesi olarak kaldıktan sonra Türkiye'ye ilhak edilirken, kültürel çeşitliliği törpülenerek ulus-devlet süreçlerine eklenmeye çalışıldığı dönemdir. Hatay Birinci Dünya Savaşı sonrasında da yoğun uluslararası ihtilaf ve müzakerelerin konusu olmuştur. Önce 1916'da Fransız işgalinde kalmıştır. 1919'da bölge İskenderun, Antakya, Reyhanlı ve Belen kazalarından oluşan özerk 'İskenderun Sancağı' adı altında idari bir birim olarak birleştirilmiştir. 1920'de idari özerkliğini koruyacak şekilde, Fransız mandası altında olan Şam, Halep ve Alevi bölgesi ile birlikte, Suriye devletleri federasyonuna bağlanmıştır. 20 yıl Fransız yönetiminde kalır.

1936'da Fransa'nın Suriye ve Lübnan'a bağımsızlık vermesi üzerine Türkiye, İskenderun sancağını da bağımsızlığa kavuşturmak için girişimlere başlamıştır. Sorun, 1937'de Milletler Cemiyetine taşınmış, yapılan anlaşmalar sonucunda İskenderun sancağı, içişlerinde tam bağımsız, dışişlerinde Suriye'ye bağlı, ama kendi anayasasıyla yönetilen ayrı bir birim haline getirilmiştir. Sancak yönetimi Suriyelilerin denetiminden arındırılarak doğrudan Fransızların eline geçmiştir. Hitler Almanya'sının Avrupa üzerinde artan tehdidi ve uluslararası koşulların da dayatması Fransa'yı Türkiye ile anlaşmaya itmiştir. Fransa ve Türkiye arasında imzalanan antlaşmada halkın kendi parlamentosunu kurma kararı alınmıştır. Bu parlamento 1939'da Türkiye'ye bağlanma kararı almış ve Antakya ve Hatay yöresi Türkiye'ye diğer illerden 20 yıl sonra bağlanmıştır.

Devletin mekan ve insan arasında bağ kurmadaki rolü çok önemlidir ancak mekanların kendi yerel sosyal ve ekonomik dinamikleri de toplumsal kültürü ve iletişimi belirleyen etmenlerdir. Sınır alanları devlet merkezleşmesinin kültürel çeşitlilikle karşılaştığı alandır. Bu anlamda sınır koymak sabit değil oluşumsaldır ve çok çeşitli şekillerde uygulanır; çünkü bu küresel dünyada bireyler aidiyetlerine, sosyal ve siyasal eğilimlerini yerelin, ulusalın ve küreselin etkisi ile farklı çizgiler doğrultusunda biçim verirler.

Dolayısıyla bugün Hatay'da bahsi geçen 'çok kültürlülüğün' nasıl oluştuğunu ve nasıl dönüştüğünü anlamak için ona bir ulus-devlet sınırında şekil veren değişik sınır yönetimi politikalarını; kültürel, siyasi ve ekonomik dengelerini ve toplulukların yaşamlarını sürdürmek için verdikleri mücadeleyi göz önünde bulundurmaları gerekir. Şehirde çeşitli etnik köken, dil ve din ve kültüre sahip grupların, aynı iklimde, aynı topraklarda zaman içinde uyumlu bir birliktelik yakalarken kendi öz kültürlerini de koruyabilmeleri ve sürdürebilmeleri bu şehre kendine özgü bir karakter atfetmektedir. Ancak bu biraradalığın temelinde hassas bir güç dengesi bulunur. Dolayısıyla, dinamiktir ve değişime açıktır.

Kentin bugünkü toplumsal yapısında sadece Cumhuriyet döneminin değil, Osmanlı millet sistemi'nin de izlerini görmek mümkündür. Hatay, tarihsel olarak çeşitli kültürleri barındırdığından ötürü, doğu Hıristiyanlığının ve Alevilik, Şiilik, Marunilik, Nakşibendilik ve Rıfailik gibi çoğu heterodoks Müslümanlık formlarının bulunduğu zengin etnik, dinsel yapısını koruyan bir yer olma özelliğini sürdürmüştür (Yerasimos 1994; Kasaba 2006). Osmanlı millet sisteminde Şii, Alevi ve Yezidi gibi topluluklar Müslüman millet içinde yer alıyordu ancak ortodoks İslam anlayışı dışında kaldıkları için yasal statüleri yoktu (Karpas 1988; Kedorie 1988; Oran 2004). Millet sistemindeki Alevi-Bektaşî topluluklara yönelik yasal temsiliyet konusundaki eşitsizlik, Cumhuriyet döneminde her ne kadar bu topluluklar kamusal alanda daha çok yer bulabilseler de sürmüştür. Ancak, tarih boyunca çoğu zaman çatışmacı mikro ve makro yapılar arasındaki denge kentin hem azınlık hem de çoğunluk topluluklarının katkıda bulunduğu otantik yerel kültürünün devamlılığını sağlamıştır. Bu dengeler, bir tür *koşullu çokkültürlülük*' oluşturmuştur. Bu süreçte Türkiye'de Hatay'ı da kapsayan ciddi toplumsal, kültürel dönüşümler yaşanmıştır. Arap dili ve kimliğinin genç kuşaklara unutturulması gerekmiş; çeşitli partilerin yönetimi altında 'alt'-kimlikler'in kamusal alandaki ifadeleri red edilmiş, 1942 Varlık Vergisi ve 1950lerden beri de dönem dönem yaşanan güven azaltıcı siyasi ve ekonomik uygulamalarla birlikte pek çok Hıristiyan ve Yahudi vatandaş bu bölgeden göç etmek zorunda kalmıştır. Hıristiyan cemaat zaman içinde nüfus itibarıyla sembolik bir cemaate dönüşmüş ve Yahudi cemaat ise neredeyse tükenmiştir.

Kendi sosyo-ekonomik ve siyasi iç dengesiyle çoğulcu sosyal yapısını koruyan bu jeostratejik sınır alanında yaşayanlar sınır politikalarından oldukça etkilenmektedir. Fiziksel sınırla çevrili kültürel sınırların kesişim alanlarında kent, devlet, topluluk ve birey ilişkisinin nasıl yaşandığını ve nasıl (yeniden) üretildiğini gündelik yaşamın pratiklerini dikkate alarak sorgulamak gerekir.

Son 10 yılda Türkiye'de politika önceki dönemlere göre değişime uğramıştır. Daha önce tabu sayılan pek çok konu konuşulmaya başlanmıştır. Ancak sivil topluma doğru ivme yaşanan 80 darbesi sonrası dönemde, belirmeğe başlayan farklılık diline milliyetçi, özcü ve cemaatçi kimlik iddiaları eşlik etmiştir. Bu da sivil toplumun Türkiye'de zaten meşru bir yeri olan cemaatçi çizgilerde örgütlenmesi ile sonuçlanmıştır (Aydın ve Keyman 2004: 12). 'Türkiye'nin çok-kültürlülüğünün yüzü' olarak öne çıkan bu sınır kentinde daha çok yerel toplulukların önemli katkıları ve çabalarıyla oluşan sosyal uyumuna şekil veren toplumsal sınırlar, ulusal ve küresel politikaların etkisiyle, bazen gevşeme bazen de keskinleşebilme belirtileri de taşımaktadır. Türkiye'nin AB'ye yönelik girişimleri kent bazında büyük umutlara vesile olurken, 2011'den bu yana Suriye meselesi ile oluşan kaos durumu kentin sadece ekonomik değil sosyal ve psikolojik dengesini de bozmuştur.

Hatay Türkiye'deki diğer kentliler için ne anlama gelmektedir? Öncelikle, Türkiye'nin batısına gittikçe, kurgulanan 'Doğu'ya dair ilgi ve bilginin ne kadar az olduğunu görmek çok şaşırtıcıdır. Kaç kişi Hatay'ın bir Akdeniz kenti olduğunu bilir? Peki Hatay'daki çoketnili kültür ne anlam ifade eder? Ne kadar önemlidir?

Bu konuda toplumsal, bölgesel tarihi hafızayı da yoklayan çok çeşitli fikirler vardır. Öncelikle Hatay'ın, görüntüsüyle, kültürüyle, dilleriyle 'farklı' olduğu konusunda herkes uzlaşır. Bir sınır kenti olarak, geçmişten günümüze taşıdığı kozmopolit kültürel mirası ile pek çok kültürü barındıran ve sınırın öte tarafında kalan kültürleri de çağrıştıran bir yapıdadır. Ancak bu haliyle Hatay kültürüne atfedilen anlam o kadar çeşitlidir ki, hem kişiden kişiye değişebilir, hem de konjonktüre göre bazen hoş bazen hor görülerek ifade edile gelmiştir. Kimi için bu çeşitlilik toplumsal barış

açısından mutluluk ve onur sebebidir, kimi için ise Türk İslam sentezi dışında herhangi bir kültürün varlığı manevi bütünlük açısından gereksiz ve tehlikelidir.

Dünyanın savaşlarla çalkalandığı, milyonlarca insanın savaş mağduru olarak yollara döküldüğü, pek çoğunun kaçarken canından olduğu koşullarda barış kültürünü geliştirmek ve bunun için çabalamak çok önemlidir, bir insanlık görevidir. Çorum, Maraş, Sivas olayları gibi etnik/dinsel farklılıkları manipüle ederek yaşanan insanlık dramları hafızalarda tazeliğini korurken, Hatay halkının, toplumsal barış adına öğretebileceği ve kösteklenmek yerine korunması ve geliştirilmesi gereken en önemli ortak duruşu, insana her şeyden önce 'insan' olduğu için saygı duymaktır.

Birleştirici ve Bölgesel bir Kimlik olarak İnsanlık imgelemi

Küreselleşen dünyada insanlar birden fazla topluluğa ve kimliğe aidiyet hissedebilirler. Kendi kişisel, yerel değerlerinin yanı sıra, ulus sistemlerinin, ulusüstü ve 'evrensel insanlık' değerlerine sahip olabilirler (Robertson, 1992: 25,29). Türkiye'nin genelinde olduğu gibi Hatay'da insanlar etnik ve/veya dinsel kimliklerine sahip çıksalar da, çoğu Hatay'lı kentlin yüzyıllardır süregiden 'kozmpolitan yapısına" (Özveren 2006); "Doğu ile Batı arasında önemli bir ticaret merkezi olmasına ve pek çok uygarlığın kesiştiği bir coğrafya olmasına" (Demir 2000) değinerek bölgesel ortak kültüre de işaret eden evrensel bir insanlık kimliğine sahip çıkmaktadır. Pek çok etnik/dinsel topluluğu ve her türlü kültürel çeşitliliği ve bireyi bir arada tutmanın kültürel temeli olarak her şeyden önce, her tür dinsel, etnik ve ideolojik kimlikten önce insaniyete öncelik veren bir anlayışla dönem dönem yaşanan krizleri atlattığı başarımıştır. Dünyaya örnek olabilecek bu kültürün devamlılığı için, yaşanan her olumsuzluğa karşın, etnik, dinsel farklılıkları ayırım yapma nesnesi veya bir çatışma sebebi olarak vurgulamak yerine insanı öncelleyen anlayışın bir siyasi tutum olarak desteklenmesi gerekir. Bu duyguyu en iyi çeşitli etnisitelere sahip Hatay'lı insanlar aktarmaktadır.

Buradaki insanlar yüzyıllardır aynı çevrede aynı kültürle yaşamayı öğrenmişler. Benim arkadaşlarımdan çoğu müslüman. Herşeyin başında insanı olduğu için hiçbir zaman birbirimizi dinimizle yargılamadık, birbirimizi insan olarak değerlendiririz. Bizim için önemli olan dostluğumuz (Arap Hristiyan, 42, E, lise)².

Komşularla ilişkilerim çok güzel. Komşumun biri Alevi, biri Sünni, biri de Kürt. Hasta olunca gelip bakacak, yemek yapınca bir tencere getirecek kadar güzel (Türk Sünni, 60, E, İlkokul)

Kompleks kent ortamında, çok-kültürlülüğün temel koşulu olan "çok-kimliklilik ancak başkalarınınkini ile örtüşen çok yönlü ve dinamik bağlılıklar kurmakla mümkündür" (Brettell 2007: 11). Genelde topluluklar hepsini ortak bir paydada birleştiren bölgesel kimliklerinin yanısıra, dine, politik tercihlere, ve etnik kökene, dayalı çok bileşenli, çok kimlikli bir yapıya sahiptir. Birden çok kimliğe sahip çıkmak, toplulukların hem kendi kültürel değerlerini sürdürbilmelerini, hem de şehrin dinamizmi ve çok kültürlü yapısına uyum gösterebilmelerini sağlar. Aynı zamanda bu tavır, hem vatandaş olarak ulusa eklemlenmeyi hem de küresel dünyada üretken bir pozisyon sahibi olabilmeyi mümkün kılar. Dolayısıyla, çokkimliklilik hayatta kalmayı, geniş bir iletişim ağı geliştirebilmeyi, ve farklı biçimlerine sahip

² Görüşülen kişiler etnik, dinsel özellikleri, yaş, cinsiyet ve eğitim seviyeleri açısından sınıflandırılmıştır.

olsalar bile, Hatay halkının birbirlerini kabullenmeleri için gereken kültürel altyapıyı oluşturur.

Hatay kimsenin kimseye müdahale etmediği bir hoşgörü kentidir. Kimse başkasının yaşamına müdahale etmiyor. Bunu yaşanmışlıklara bağlıyorum, başkasını tanıma ve farklı olmadığını anlamaya bağlıyorum. Bunun tarihsel kökenleri de var. Geçmişten beri burada çok farklı kültürlerin yaşıyor olmasından kaynaklı. Mesela iç anadoluda kapanmışlıktan kaynaklı başkasına karşı bu hoşgörü kültürü yok. (Arap Sünni, E, 40, üniv.)

“Burası tarihsel olarak kozmopolit bir yer, birbirini kabul etmeyi öğrenmiş insanlar. (Türk Sünni, E, 44, lise)

“Bir uzlaşma kültürü varsa, merkezi Antakya’dır. Bu kadar dinin birarada durabileceği başka bir yer yoktur. (Arap Hristiyan, E, 33, lise)

Çokkültürlü bir yerde yaşamak çok mutluluk verici. Bizim apartman mesela Birleşmiş Milletler gibi. Sosyal çevre o kadar gelişmiş ki. (Arap Alevi, K, 50, üniv.)

Toplulukların sosyalleşme ve iletişim kurma süreçleri, çeşitli kimlik öğeleri sabit kalsa da, yerel, ulusal ve küresel sosyo-kültürel konjonktürden etkilenmektedir, “belirli tarihsel, ekonomik ve politik durumlara göre şekillenmeye” (Barth 1969) açıktır. Bu doğrultuda, topluluklar arasında çizilen sınırlar zaman içinde değişik eğilimlere göre sıkılaşıma veya çözülme eğilimleri göstermiştir. Laik yaşamın geniş kitlelerce benimsenmesi, bölgenin ekonomik gelişimi, kentlilerin tarihsel birarada yaşama kültürüne aşinalığı topluluklar arası ilişkileri pekiştirmiştir. Kimlikleri elitlerin araçsal bir yaklaşımla kıt kaynaklar için yürüttükleri rekabet tarafından şekillendirilmemiştir. Ekonomik açıdan, sınır bölgesi olması dolayısıyla imkanlar dahilinde kendine yetmek zorunda olan, tüm grupların ekonomik katkıları ile gündelik yaşamını döndüren kent toplumu, bu kültürü ile eskiden zaman zaman yaşanan olumsuz gerilimleri büyütmeden, barış içinde birarada yaşanabileceği konusunda dikkatle değer bir deneyim sunmaktadır.

Hatay’ın yerelliği çok çeşitli yaşam biçimlerini ve bakış açılarını temsil etmektedir. Topluluklar arası ilişkilerde, tanışıklık, arkadaşlık, komşuluk ilişkilerini belirleyen şey yaşam biçimi, etnisite ve din farkından çok daha önemlidir. Bu noktada politik eğilim yakın arkadaşlığı belirleyen önemli bir özellik olmaktadır. Erkekler, kadınlardan farklı olarak “özel alanın dışında sahip oldukları hareketlilik” (Bell ve Coleman 1999:12) sayesinde, piyasanın yarattığı kamusal alanda bir tür “bürokratik ilişkilere” (Carrier 1999: 21) sahip olabilmektedir. Öte yandan, çalışanlar dışında kadınlar kendi içsel çevreleri ile sınırlı kaldığından daha yakın ilişkileri genelde kendi aileleri ve etnik/dinsel çevreleri ile sınırlı kalabilmektedir. Antakya kültürel yaşam biçimleri bazen ciddi farklılıklar da içermektedir. Öyle ki on dakikalık yürüyüş mesafesinde olan evlerden birinde Afrika’da safariye gitmiş bir kadına rast gelebilirken, diğerinde şehrin en merkezi tarihi sokaklarının, müzenin, tarihi mekanların önünden bile geçmemiş bir kadınla karşılaşmak mümkün olmaktadır.

Aynı grup bireylerinin tutumu arasında başkalarıyla “tanışma” fikrinin önünü açacak “sosyal kabulden” (Goffman 1963:112-114) kaynaklı olarak farklılıklar mevcuttur. Kültürel, sosyal ve ekonomik sermaye bu tanışmaları sağlayan, farklı topluluklardan gelen bireylerin arkadaşlıklarını pekiştirmelerini sağlayan önemli etmenlerdir. Eğitim ve iş hayatı insanları birbirine yaklaştırırken, bu imkanlardan mahrum olanlar arasında daha mesafeli bir ilişki olabilmektedir. Bu konuda

özellikle eğitimi olmayan ve iş sahibi olmayan kadınların daha dezavantajlı bir konumda oldukları söylenebilir.

Yakın ilişkiler ya da evlilik kararları ailelerin kültürel sermayesine, hayat biçimine ve farklı kültürlere aşinalık derecelerine göre değerlendirilmektedir. Bu anlamda grup içi tutumlar genellenememektedir. Aynı aile içinde bile başka grup bireyleriyle samimi iletişim kurma isteği konusunda farklı tutumlar olabilmektedir. Hatay'da 'birey'in farkından ve çevreyi değiştirebilecek farkındalığından bahsetmek de mümkündür.

Arkadaşlarımızın çoğu Alevidir. Kardeş gibi geçiniyoruz, ailecek de görüşürüz. Yaşlıların bazıları geri kafalılar ayrı durmaya çalışıyorlar, ama gençler hep beraberler. İletişim kuruyorlar. (Arap Sünni, E, 23, üniv.)

Ben Muhafazar biriyim ama türbanımla her yere girebilirim. Bilgisayar kursuna gidiyorum mesela. Kurstakilerin çoğu Alevi. Hepsi beni benimsiyor, abla abla diye yere yurda koymuyor. Eskiden fobim vardı kültürlü okumuş insanlarla konuşabilir miyim diye. Kendi dinimden okumuş cahiller beni çok zedeledi. Bu benim çok ağrıma gitti. Kendime olan güvenimi o arkadaşlarım sağladı. Samimim oldum çoğuyla. O fobim de kalktı ortadan. Başka insanlarla temas edenler o önyargılardan kurtuluyorlar. (Arap Sünni, K, 43, ortaokul)

Bu örneklerde olduğu gibi, tamamen farklı yaşam biçimlerine sahip iki kadın Leyla (Türk Sünni, K, 25, ilkokul) ve Ayten (Hıristiyan, K, 28, üniv.) gibi; neredeyse kardeşten farksız bir ilişkiye sahip olan Murat (Arap Sünni, E, 23, üniv.) ve Aleks (Arap Hıristiyan, E, 24, üniv.); ya da başka bir kentte aynı öğrenci evini paylaşan Ayla (Arap Alevi, K, 20, üniv.) ve Lale (Türk Sünni, K, 20, üniv.) gibi arkadaşlıklarını daha geniş bir kültürel çerçeve içinde kurmaya açık insanlar çoktur. Özellikle dinsel kimlik üzerinden başkalarıyla görüşmek konusunda tutucu yaklaşımları olanların bile bakış açılarının aile fertlerinin kurduğu bu iletişimin sonucunda yumuşayabildiği gözlemlenmiştir. Bu potansiyeli geliştirecek dostlukları kuranların cesaretini kırmak değil teşvik edici tutum takınmak toplumsal barışı geliştirecek önemli adımlardır.

Ayrıca kentin entelektüel kültürel sermayesi dikkat çekecek kadar yüksektir. Ekonomik yapı ile sosyal yapı birbiri ile derinden ilişkilidir, çünkü topluluklar arası sınırların eskiye göre daha iyiye gitmesinin en büyük koşulu toplulukların belli bir refah seviyesini paylaşacak duruma gelebilmesidir. Hatay'da, İskenderun'daki Demir-çelik fabrikası dışında sanayi yatırımı olmamıştır. Son 30 yıl içinde, Arap Alevi ve Sünni toplulukların Körfez ülkelerinde çalışmaları ve bunun getirdiği sosyo-ekonomik iyileşme neticesinde, Hatay piyasasındaki ekonomik dengeler de çatışmaya gerekçe yaratacak nitelikte olmamıştır. Tam tersine, bu durum, topluluklar arasındaki sıkı toplumsal bağı zorunlu kılmaktadır. Hatay'ın en belirgin özelliği kendine yeten bir ekonomisinin olmasıdır. Osmanlı döneminde gelişen Lonca sisteminin etkisi ile Hatay'da farklı topluluklar arasında mesleki bir işbölümünün gelişmesi bu toplulukların birbirlerine ihtiyaç duymasına neden olmakta bu da bu topluluklar arasındaki uyuma katkıda bulunmaktadır. Bu rekabete dayalı olmayan ticaret anlayışı ve meslek yapılarının topluluk-içi kuşaklar arasında aktarılması, mesleklerin devamlılığını sağlamanın yanısıra Hatay'da yaşayan küçük toplulukların da çoğunluk tarafından ezilmelerine engel olan bir sosyal ve ekonomik konum kazanmalarını sağlamıştır.

Çok eskiden bir kac Alevi ağa ailesini çeksen, bütün mal Türk aristokrasi-sinindi. Ciddi Hristiyan zenginler de vardı. Alevi vatandaş tarih boyunca mülksüzleştirilmişti, marabaydı. Sonra Aleviler çok çalışıp mülk edinmeye başlayınca işler değişti. Esnaf farklı işler yapardı çarşıda. Burda kuyumcu-luk ağırlıkta Hristiyanların elinde ve bir miktar Yahudinin. Terziliği Hristi-yanlardan sonra Sünni Türkler öğrendi. Mobilyacılık, doğramacılık Sünni Türklerin elinde; demircilik, fırıncılık Alevilerin. Eskiden dericiler çarşısı Hristiyanların elindeydi; ayakkabıcılık , mobilyacılık doğramacılık Sünni Türklerin elindeydi. Kasaplık Alevilerin elinde, eskiden Yahudilerin elin-deymiş. Manifatura Yahudilerin elindeydi eskiden. Uzun çarşıda eskiden Ermeniler de ağırlıktaymış gitmeden önce. O zaman sanırım ticaret ve gı-da işleriyle uğraşarlarmış.

Bugün Yahudi nüfus yok denecek kadar az, Hristiyan nüfusta da ciddi bir azalma söz konusudur. Onların icra ettikleri mesleklere diğer tüm topluluklardan insanlar yönelmiştir. Bugün, sanayileşme ve küreselleşmenin etkisi ile küçük ölçekli üretim yapan kentli zanaatkarlar hazır ve ucuz mamüllerin piyasayı doldurması ve büyük alış veriş merkezlerinin kurulması ile yavaş yavaş tükenmekte olsa da, herkes para getirecek mesleklere yönelse de artık geleneksel pazardan daha gelişmiş ticari ala-na kayan bu iş bölümünün yerelde rekabeti önlediğinden ve tam tersi toplulukla-rın birbirine ihtiyacını artırmamasından dolayı en önemli iletişim ve bölüşüm ağını oluşturduğu görülmektedir.

En belirgin görünen toplumsal ilişkiler ekonomik doğası olanlardır (Schermerhorn 1970: 268). Hatay'da yaşayan tüm etnik topluluklar iletişim ve dayanışmaya açıktır. Bu açıdan etnik/dinsel-merkezci yaklaşıma da sahip olanlar da olsa da dürüstlük ve güven iş yaşamındaki en önemli kriterlerdir. Bu nedenle, iş yaşamın-da tanıdık olma, sürekli müşteri olma veya sürekli iş yapma, aynı etnik topluluğa mensup olmaktan daha büyük öneme sahiptir.

Hatay'lı esnafta ticari ortaklıklar çok. Mesela benim bir arkadaşım Alevi or-tağı Sünni, 11 yıldan beri hiç bir sıkıntıları yok. Burada özünde Sünni ya da Alevi olmak iş yapmak için engel değil. Benim Hristiyanlardan çok Alevi ve Sünni müşterim var. (Arap Hristiyan, 40, E, lise)

Farklı gruplardan insanlar ortak iş yapıyor aynı şirketlerde çalışıyorlar. Aynı şirkette Musevi, Sünni, Alevi çalışıyor, ticari birliktelikler yaygınlaşıyor. Bir arada olmanın onlara daha çok sağlayacağını düşünüyorlarsa ortak iş kuruyorlar. Mesela , bir Sünni bir Aleviyle ortak olunca ortağının arapça bilmesi dolayısıyla, Ortadoğuyla iş yapması daha kolay oluyor. (Turk Sünni, 50, K, üniv.)

Hatay'ın çokkültürlülüğüne yakından bakınca topluluklar arası sınırların esnemesinde, etnik/dinsel kimliklerden daha çok, farklı topluluk bireylerini bir platformda birleştirecek kültürel ve politik kimliklere atfedilen önem ve sosyal ve ekonomik pozisyonların iyileşmesi arasında sıkı bir bağ olduğu görülür. Piyasa "iktidar ilişkilerinin stratejik alanıdır ve dönüşmeye açıktır" (Senellart 2007: 389), dolayısıyla siyasi müdahale ya da Ortadoğu'daki savaş hallerinin etkilerine karşı çok hassas bir yapıdadır. Farklılıklarla birarada durmak için gereken kültürel aşinalığın yanısıra toplulukların var olmak için ciddi çabalar harcadıklarının ve bedeller ödediklerinin de görmezden gelinmemesi gerekir. Nihayetinde, milli kimlik ve sınırdaki kültürlerin içeriye doğru evrilmesi sürecinde sınırdan yaşayan Arap topluluklar politik kontrole maruz kalmış ve sürekli bir aidiyet yoklamasına tabi bırakılmışlardır. Bu anlayış kendini halen çeşitli siyasi ve kültürel söylemlerde

göstermeğe devam etmektedir. Sınır kentinde yaşamanın zorluğu ve sınırların şüpheyle idaresine ilişkin hatıraların kent insanında derin izler bırakmıştır.

Köyümüz sınırdıydı. güneş battıktan sonra yolu kullanamazdık.. Tarlamıza gitmek için kimlik bırakarak izin istiyorduk. (Arap Sünni, E, 43, üniv.)

Geçmişten kalan “araplar arkadan vurdu” hesabı yapıyorlar. Hala geri kafalılar var toplum içinde. Okumuş gençler arasında şakalaşmalar oluyor, bir iki kere gördüm. Mesela geçmişte yapılanlardan konuşurken lafı geçti şakayla karışık, ama her şakanın altında biraz gerçeklik vardır. (Arap Sünni, E, 23, üniv.)

Burada çekilen bir belgesel vardı (Çan, Ezan, Hazzan), orada Aleviler öyle bir tabloda gösterildi ki işte köylüdür, kalaycılık yapar ve sakallı birkaç dede görüntüsü ile geçiştirdiler. Bu mudur Aleviler? Hatay’da koca bir doktor, mühendis, muhasebeci, tüccar, ihracatçı kesimi var. Alevileri toplumun zayıf yüzü olarak göstermeğe çalışıyorlar. Onların temsiliyetine tahammül edemiyorlar... Bir arada yasama kültürü var, bu inkar edilemez. Ancak, birtakım dengeler çerçevesinde oluşmuş birşey bu...bunun bedelleri yüzyıllardır ödeniyor. Ekonomik ve sosyal hayattaki yeni pozisyonlarla edinerek oldu bu. 60 70 yıl önce Alevi dedeleri belli mahallelerden geçemezlerdi. (Arap Alevi, 55, E, üniv.)

Buna karşın, Arap topluluklar devlete bağlılıklarını ve “doğuştan taşıdıkları” etnik ve dinsel kimliklerinin milli Türk kimliği ile çelişmediğini – genelde Suriye ile ilgili – her hassas bir olay yaşandığında ispat etme beklentisi ile karşılaşmışlardır.

Hataydan hiç kimse ne Suriye vatandaşı olmak ister ne de oraya yerleşmek. (Arap Alevi, E, 38, lise)

Kendimi Türk olarak görüyorum, ama Hıristiyan olarak. Ne biz ne üst düzeydekiler bunu kavramamış. Dinle milliyeti ayırt etmeliyiz. (Hıristiyan, E, 50, ilkokul)

Hatayda herhangi bir Arap kökenli vatandaşın sırf köken birikteliği var diye Suriye’yi taraf tutacaklarını sanmıyorum. Şimdi ben Türküm diye Azerilerin siyasi, politik yapısını destekleyip Azerbeyacana gitmek istemem. (Türk Sünni, 50, E, üniv.)

Hatay’ın Türk-Islam dışı kültürüne yapılan atıflardan halen rahatsızlık duyanlar bulunmaktadır. Türkiye’nin AB’ye girme çabalarının yoğunlaştığı yıllarda Başbakanlık Ofisi’nin “medeniyetler buluşması” adı ile uluslararası bir konferans düzenlemişti. Türkiye’nin çok kültürlülüğünü dünyaya tanıtmak için Hatay’da, 2005 yılında düzenlenen bu konferansa yerli, yabancı pek çok profesör, Türkiye’deki ehl-i kitap üç dinin ruhani temsilcileri ve Diyanet işleri başkanı davet edilmişti. O sene, yerli ve ulusal gazetelerde Hatay’daki çokkültürlülüğün ne kadar problemsiz olduğuna, ne kadar övülesi olduğuna dair yazılar yayınlandı. Ancak bu konferans “kültürel çeşitliliğin” anlamı ve işlevine dair tartışmaları da beraberinde getirmişti. Milliyetçi veya tutucu bir refleksle kentin Hıristiyanlık tarihini de öne çıkaran, Türkçe dışındaki diğer dillere vurgu yapan bu çokkültürlülük atıflarının milli bütünlüğe bir darbe olduğunu düşünüp oldukça rahatsız olan kişiler de

olmuştu. Gazetelerde konferansın işlevi tartışılmış; “Hatay Vatikanlaşıyor mu?”³ sorusu gündeme gelmişti.

Hatay’da dile gelen “burada Hıristiyanlık değerleri ile ilgili tarihi yerlerin ön plana çıkarılması, AB sürecinde hükümetin politikaları gibi görünüyor. Bir Müslüman olarak bu bizi endişelendiriyor. Hatay hep Hıristiyan kiliseleriyle mi meşhur olacak?” (Arap Sünni, E, 40, üniv.) düşüncesi bu refleksin dışı vurumudur.

Aynı tartışmalar çerçevesinde, ama çok farklı boyutta yaşanan başka bir endişe ise Hatay’daki ve Türkiye’deki en büyük etno/dinsel topluluklardan biri olan ve Hatay’daki çokkültürlülüğün yaşatılmasında en büyük paya sahip Alevilerin konferansta temsil edilmemeleriydi. Kısacası, bu durum “hoşgörülü kent imgesinin içinin boşaltılmasıdır ve bir resmi söyleme dönüşmüştür” diye eleştiri almış; Türkiye’nin çokkültürlülüğü Osmanlı İmparatorluğu idaresinden bu yana hiç kesintiye uğramamış gibi sunulmuş, sosyal tarihin belli kesitleri ve sosyal gruplarına⁴ seçici yaklaşmış ve tarihi resimden dikkatlice ayıklanmıştır.

Bugün herşeye rağmen var olan tüm etnik/dinsel toplulukların Hatay’ın ortak kültürüne, “sosyal sermayesine” katkısı tartışılmaz. Çoğunluk bu kültürü benimsemiştir ki bu kültür süregitmiştir, yaşanan tüm sancılara rağmen her topluluktan sorumluluk sahibi insanlar kriz zamanlarının bir toplumsal faciaya dönüşmemesi için çaba harcamışlardır. Bireyler, kültürel açıdan “öteki” olarak gördükleri insanları bile keskin ve düşmanca terimlerle tanımlamamaktadır. Asgari ölçekte bile olsa beğenmedikleri ile birarada yaşamaya alışıklık kendini “Ben eşimi aldığımında incecikti şimdi 80 kilo oldu, beğenmesek de yaşamak zorundayız, katlanacağız (Türk Sünni, E, 56, ilkokul) gibi komik ama çarpıcı ifadelerde gösterebilmektedir. Hatta aynı kişiye “peki zorda kalırsan, hastahanelik bir olay yaşarsan kızını o komşuların evine bırakır mısın” diye sorulunca, “tabiki nihayetinde onlar da bizim gibi insan. Birbirimizi biliriz” demiştir.

Dolayısıyla, topluluklar arası iletişimi güçlendirebilecek sivil toplum kuruluşlarının gerek hükümetler tarafından gerekse yerel halk tarafından destek görmesi çok önemlidir. Bu ilişkilerin doğasını sorgulamanın amacı belli kriz zamanlarında ortaya çıkacak gerilimin yıkıcı olup olmayacağına dair öngöründe bulunabilme, bu gerilimin önüne geçecek yöntemler geliştirebilme çabası ve önerisidir. Bunun için öncelikle gerekli olan şey barış kültürünü birbirimize ve diğer kuşaklara aktarmaktır. Tam da –bir sonraki bölümde anlatacağımız - eski siyasi sınırlar gevşemeğe yüz tutmuşken, dinsel kimlikler üzerinden zaten kurulu olan ve bugün Suriye meselesi ile alevlendirilmeğe çalışılan toplumsal sınırlar yeniden örülmesi fazlasıyla ironiktir. Çokkültürlülüğün çoğulculuk anlamında devamı için bu kavramdaki vurgu, ‘kültür’ kelimesinden ziyade “çok” kelimesine yapılmalıdır (Vertovec 1999).

Hatay’da Toplumsal Yaşamını Etkileyen Önemli Olaylar

Hatay’da, ulusal ve küresel olayların bir sonucu olarak toplulukların birbirleriyle ve devletle ilişkilerini etkileyen üç temel sosyal olaydan bahsedebiliriz. Bu olaylardan ilk ikisi barışçıl ilişkilerin kurulmasıyla atlatılsa da, o dönemlerde yaşanan gerilimin izleri, tekrar böyle şeyler yaşanır mı korkusuyla toplumsal hafızada izler bırakmıştır. Bunlardan ilki Hatay’ın 30’lu yıllarda Türkiye’ye katılma sürecinde yaşanan;

³ Bkz. “Erdoğan’ın desteklediği 'buluşma' tartışma yarattı”, <http://www.milliyet.com.tr/2005/08/29/siyaset/axsiy01.html> ve “AKP’de Hatay Sorunu”, <http://www.aktifhaber.com/akpde-hatay-sorunu-45820h.htm>

⁴ Azınlıkların Osmanlı İmparatorluğu ve Çağdaş Türkiye’deki yaşam ve statülerine dair detaylı okumalar için bakınız: Soner 2005 ve Oran 2004.

ikincisi 70'lerin soğuk savaş döneminde yaşanan; üçüncüsü de Türkiye'nin pek çok kentinde olduğu gibi kırsalın kente göçmesiyle yaşanan merkez-çevre kültürünün karşılaşması gerginliğidir.

Henüz Hatay Türkiye'ye ilhak edilmeden önce, birinci dünya savaşı ve akabinde geçen 20 yılda Fransız sömürge rejiminde kalan Hatay'lılara okullarda Türkçe ve Arapça diliyle verilen eğitimin yanısıra "Fransız kültürü ve eğitimi empoze edilirken" (Özveren 2006: 229-30) bir yandan da etnik ve dinsel ayrımlar körükleniyordu (Sökmen 1978; Reyhani 1997; Kasaba 2006). Tipik sömürgeci stratejiler doğrultusunda Fransız idaresi azınlıklara belli bir seviyede sempati gösterirken (Reyhani 1997:134), Türklerle işbirliği içinde olanlara baskı uygulanıyordu (Sökmen 1978: 25). Haliyle bu döneme ilişkin hatıralar farklılıklar göstermektedir.

Alevilere saygıyla yaklaşılın ilk dönem Fransızların dönemiydi. İlk defa kimlik sahibi oldular, iş sahibi oldular. Daha önce piyasada sadece Sünniler vardı. (Arap Alevi, E, 62, üniv.)

Fransızlar çok terbiyesizlik yaptılar. O zaman halk fakirdi. Bir yaşlı nenemiz vardı, o anlatırdı, kızım derdi biz ot toplamaya gidiyorduk, o zaman Fransız askerleri peşimizden gelirdi bizi rahatsız etmek için. Bazı Türkler onlara yaltakçılık etti. Ama o zaman kızları da okutmaya başlamışlardı. (Türk Sünni, 70, K, ilkokul)

Aslında hem Türk hem Arap topluluklar içinde Fransızlara karşı farklı eğilimler mevcuttu. Birinci dünya savaşı'nda Türkler zafer kazanamaz düşüncesine sahip olan (Kasaba 2006; Sökmen 1978); askerlikten kaçan; Suriye tarafında kalan işlerini, işyerlerini, topraklarını kaybetmek istemeyen; ve var olan güçlerini korumak isteyen Türkler de Arap Birliği'nden yana tavır takınmışlardır (Yerasimos 1994; Türkmen 1937; Kasaba 2006). Bunun yanısıra Türk elitler arasında başka bir tür kutuplaşma da mevcuttu.

O dönemde Osmanlı'nın tarafını tutan eski Osmanlı Türkleri Türkiye'ye katılma taraftarı olmadılar. Bir de şehirde yaşayan eski önemli ailelerin eğitim ve kültür anlamında Fransızlarla bir diyalogu vardı. Direniş hareketi feodal beyler tarafından yürütülüyordu. Amik ovasında yaşayanlar feodal ağaydı ama kent soylu sayılmıyorlardı. Problem kent soylularla oadaki feodal ağalar arasındaydı. (Türk Sünni, E, 68, üniv.)

Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'e yaptığı başvuru neticesinde yapılan referandumda İskenderun sancağı diplomatik yollarla Türkiye'ye 1939 yılında bağlanmıştır (Türkmen 1930; Yerasimos 1994; Ada 2005; Güçlü 2001). Referandumda Aleviler Arap ya da Türklerden farklı bir kategoride değerlendirilmişlerdir. Sonuç olarak kimi kendini Alevi, kimi Arap kimi de Türk olarak kaydettirmiştir. Kendisini Türk olarak kaydedenler kendi topluluğuna yabancı duruma düşmüş, Alevi yazdıranlar ise Türklerin düşmanıymış gibi algılanmıştır (Reyhani 1997: 135-7). Halbuki kendini Türkiye davasına adayın pek çok Alevi ailesi bulunmaktadır (Tümkiye 2004: 17-19, 202; Reyhani 1997: 132). "Aleviler Türkiye lehine oy vermeseler Hatay Türkiye'ye katılmazdı" (Arab Alevi, 70, E, ilkokul) düşüncesi yaygındır.

Arap Hıristiyanların da önemli bir kısmı Fransız otoritesindeki Arap Birliğini desteklemiştir. Osmanlı otoritesinin zayıflaması onları korunabilmek için zorunlu olarak yerel otoriteden medet ummaya yönlendirmiştir (Haddad 1970). Ancak topluluk herhangi bir politik aktiviteden uzak durarak yüzyılın ilk yarısını çok ciddi bir zarar görmeden geçirebilmiştir (Andrews 1989). Arap Birliği tarafını tutanların

çoğu ilhaktan sonra göç etmiştir. “Herkesin ilhak döneminde Lübnana ya da Suriyeye giden bir yakını bulunur” (Hiristiyan, E, 36, üniv.).

Aynı şekilde Sünni Arap topluluğun da benzer deneyimler yaşadığı “Her köy kendi içinde ikiye bölünmüştü. Aileler arasında anlaşmazlık vardı, biri bir tarafı tutuyorsa, diğeri diğeri tarafı tutuyordu. Mesela Fransızlarla feodal gücünü korumak için kaynaşanlar vardı, hatta bunlar arasında Amik beylerinden olanlar da vardı” (Arap Sünni, K, 60, lise) diye aktarılmıştır.

Bugün zaman zaman Birinci Dünya Savaşında ‘eski hikayelerin’ sohbet sırasında şaka yollu dile gelmesi, Arap kökenli yurttaşlarda halen rahatsızlık uyandırmaktadır. Ancak, gerek etnik grupların tuttıkları tarafların keskin çizgilerle ayrılmaması, gerekse Cumhuriyet yönetiminin modern duruşu ile Arap azınlık topluluklara sempatik gelmesi, o dönemin kolay atlatılmasını sağlamıştır.

Hatay halkını çok etkileyen ikinci önemli mesele, 1980 öncesindeki sağ ve sol kutupların etnik farklarla örtüşmesi olmuştur çünkü Arap Aleviler çoğunlukla sola, Türk Sünniler ise sağa meyil vermiştir. Arap Sünni topluluktan her iki tarafa da destek çıkmış, nüfusça daha küçük bir topluluk olan Arap Hiristiyanlar bu süreçte baş etme yolu olarak daha çok apolitik kalmayı tercih etmiştir. Bu süreçte bazı mahalleler arasında barikat kurulmuş, bazı insanlar hayatlarını kaybetmiş, üniversiteli öğrenciler birbirine düşman olmuş olsa da, “Hatay’daki olaylar Hatay’a dışarıdan taşındı,” “Hatay tarihinde keskin kutuplaşmalar asla olmadı”; ve “Hatay’ın ne sağcısı diğeri şehirlerinkine benzer ne de solcusu” genel düşüncesi ile, bu olaylara ilişkin vurgu daha çok Antakya’nın barışçıl kültürü üzerine olmuştur. Maraş, Malatya, Sivas ve Bingöl’de Alevilerin aşırı milliyetçi ve bağnaz gruplarca saldırıya uğramaları hafızalarda canlılığını korumaktadır. Gerilim anlarında toplumsal barışı yaratmak için sözü geçen her topluluktan sağduyulu kişiler Arabulucu bir misyon yüklemiştir. “Dış güçlerin oyunlarıyla Alevi-Sünni, Türk-Kürt gibi ayrımlarla milleti birbirine düşürüyorlardı. Hatay halkı Allahtan olayları büyütmedi. Herkes çocuğuna yapma etme dedi” (Türk Sünni, E, 45, ilkokul); “Eğer aralarında alışveriş olmasaydı çok can yanardı. Biz kimi görsek selamünaleykum deriz, Hiristiyan da, Alevi de, Sünni de olsa. Bizim gibi düşünenler yoğunlukta olduğu için yoluna girdi herşey” (Türk Sünni, 42, K, ortaokul denmiştir).

Bütün toplulukların, bir sınır kentinde olayların büyürse diğeri kentlerden çok daha kötü olabileceğinin bilincinde olmaları nedeniyle, çok-etnili sosyal ortamlarda birbirlerini incitecek politik söylemlerde bulunmaktan kaçındıkları gözlemlenebilir. Öte yandan, aralarındaki ticari alışverişin, kriz zamanlarını atlatmadaki önemi çok çarpıcıdır. Yaşanan tüm gerilimlere rağmen etnik/dinsel toplulukların takındığı yapıcı tutumun temelinde bir de ciddi bir ekonomik ilişkinin olduğu ve toplulukların birbirlerine ihtiyaç duyduğu da söylenebilir.

Antakya’daki provakasyon Türkiye’nin başka bir yerde olsaydı ortalık kan gölüne dönerdi. Bunun kimseye faydasının olmayacağını herkes anlamıştı. (Türk Sünni, E, 65, üniv.)

Dinci ve milliyetçi kesimler Alevilerden alışveriş yapmamağa başladı. Aleviler de onlardan yapmıyordu artık. Ticaret bozuldu ve böyle devam edemeyeceğini anladılar. (Arap Alevi, K, 35, lise)

Maraş olaylarından sonra Alevi-Sünni gerginliği oluştu, insanlar biraz te-dirgin oldu. Burada insanlar kesinlikle düşman değiller, birbirlerine say-gularlar. Ama dışardan insanlar geldi ve bozmak istedi ama bozamadı.

Buranın ileri gelenleri biraraya geldiler ve konuştular. Biz pek karışmadık, bir tarafı tutmak işimize de gelmez. (Arap Hristiyan, E, 52, lise)

Çarşıda o zaman hem sol kesim hem ülkücüler güçlüydü. O zaman demircilik, sebzeçilik, yani üretim Alevilerin elindeydi. Türk mahalleler ekmeksiz kaldılar, mecbur kaldılar barışmağa. Olayların başka şehirlerdeki gibi büyümemesi için önlemler alındı. Büyükler gençleri uyarıyordu, biz sizin yüzünüzden çekiyoruz diye. (Türk Sünni, 68, K, ilkokul)

Bugün eski politik bölünmeler devam etse de, bu uzlaşma ortamını sağlayan hassas dengeyi demografik, dinsel, ideolojik ve ekonomik açıdan bozacak gelişmelerin de farkında olmaları eskinin kutuplarını bir uzlaşma arayışına itmiştir. “Eski çatışma kültürü kalmadığı için bir takım sosyal ortamlarda çok aşırı uçtan olanlarla bile görüşüyoruz. Çok ayrıntılı bir muhabbet etmesek de bu uzlaşma kültürünün gereklerini yapan insanlarla kolayca biraraya geliyoruz” (Arap Alevi, 55, E, üniv.) demektedirler. Bu kadar çabayla kurulmuş dengeli bir birlikteliği bozacak değişimlerin Hatay halkının yararına olmayacağı çok açıktır.

Hatay’ı dönüştürme, değiştirme potansiyeli taşıyan üçüncü mesele kentleşme sürecinde göçlerle gelen kırsal nüfusun artması ve buna eşlik eden cemaatleşme sürecidir. “Kırsal yerleşimlerin göç kararını sadece ulusal, küresel, sosyal ve ekonomik politikalar değil sosyal ağlar da etkilemektedir” (Field 2003: 110). Kentin otantik çokkültürlü yaşamına aşına olanlarla çeper köylerden gelenler⁵ arasında da bir mesafenin varlığından söz edilebilir. Bu fark kaba bir köy-kent ayrımı değildir. Hatay’ın çevre köylerinden bazıları da çok-etniklidir, ya da işi, yaşamsal deneyimi bakımından kentte yaşamayıp bu kültüre aşına olan çoktur. Asıl mesele Türkiye’nin ve dünyanın diğer kentlerinde olduğu gibi sonradan gelenleri ekonomik, sosyal ve mimari açıdan kente entegre edecek alt yapının olmamasından kaynaklanır. Son on yıldır kente daha çok Arap Sünni ve Türk Sünni köylerden zincir göçler yaşanmış ve kentte kendi mahallelerini kurmuşlardır.

Antakyaya son 10 yılda civar köy ve beldelerden göçler olmuştur, bu da hükümetlerin bu bölge insanının geçim kaynaklarını ortadan kaldırması sonucu olmuştur. Artık [IMF’nin tütün yasası ile ilgili olarak uyguladığı kota nedeniyle] Yayladağı’ndaki insan tütün, Altınözü’ndeki insan zeytinyağcılıkla geçinemez olmuştur ve büyük umutlarla şehre göçmüştür. Antakyada bugün 11 mahalle ruhsatsızdır. Bu yerleşim yerleri de o ilçelerden gelen göçleri tetiklemiştir. (Turk Sünni, 55, K, üniv.)

Farklı toplulukların sosyal ilişkilerinde ekonomik güç ve kültür belirleyici oluyor. Hatayın bağımsız Cumhuriyet okmasından önce de bu kentte yaşayan insanların ortak bir kent kültürü vardı. BU sosyal ilişkilerine de yansıyor, mezhepleri ile alakası yok. Köyden gelenler ise kendi köylerinin tüm alışkanlıkları ile beraber geliyorlar. Sosyal ilişkilerin artmasıyla etkileşime giriyor ve kentlilerle olan fark kapanıyor. Ancak ne yazık ki kent kötü yönde geliyor. Kente yapılacak hizmetler kentlinin isteğine göre değil çoğunluğu oluşturan köy kökenlilerin taleplerine göre şekilleniyor. Başka yerlerden kente göçen ve koloni halinde yaşayan kişilerde Altınözlüler, Reyhanlılılar gibi gruplaşmalar oluyor. Onların kent ile ilgili böyle talepleri

⁵ Türkiye’nin metropol kentleri üzerine yapılan pek çok kent çalışması hızlı göç alan kentlerin gettovari bir şekilde büyüdüğüne; göçmenlerin yerlilerce dışlanmalarına; geleneksel-modern kültürel kodlar üzerinden ayrışmalarına dikkat çekmektedir.

olmadığı için şehir bir getto, bir gecekondu tarzında büyüyor. Bu da toplumsal iletişimi ilerde zedeleyebilir. (Arap Alevi, 50, K, üniv.)

Kent kültürüne aşına olanlar, daha çok geleneksel, muhafazakar bir yaşam biçimine sahip olduğu düşünülen göçmenlerin kültürel çeşitliliği olumlayan kent kültürünü bozabileceği endişesini taşımaktadırlar çünkü kent kültürünün çeper mahalleleri pek de etkilemediğine değinmektedirler. “Çokkültürlülüğün eski kent merkezinde sıkışıp kaldığını” düşünen çoktur. Demografik profilin bu yönde değişimi ile 90’lı yıllardan beri kamusal alandaki kent kültürünün dönüşümü ilişkilendirilmektedir.

Türkiye’nin laik duruşuna rağmen, 1950’lerden bu yana ve özellikle 80 darbesinden sonra Türk-İslam sentezi milli kimliği şekillendirmede önemli bir yer almış (Yıldız, 2001; Kirişçi, 2000); Sünnilik devlet tarafından kurumsal olarak güçlü bir şekilde desteklenmiştir⁶. Türkiye Cumhuriyeti’nin laiklik vurgusuyla kamusal alanda varlık gösterebilecekleri göreceli bir özgürlüğe kavuşan Araplar, özellikle Aleviler, etnik dönüşüme, dinsel homojenleştirme ve muhafazakarlığa verdikleri tepkiyi vermemişlerdir. Öte yandan, Türk-İslam sentezi ile, Arap ve Türk Sünni toplulukları içinde kendini muhafazakar görenlerin bir araya gelmesi, ve Arap Sünni grubun kolektif islami kimliğe bağlanmış Türk milli kimliği içinde yer bulabilmesi söz konusu olmuştur. Aslında Arap Sünni topluluğun bir tampon görevi görmesi bölgesel barış için çok önemlidir çünkü bir yandan etnik bir yandan dinsel kimlikleri ile Hatay’daki bütün topluluklar ile ortak yönleri bulunmaktadır. En azından birbirine mesafeli grupları önyargılarından arındırmalarında önemli bir rol oynamışlardır. Bugün sol kimlikten Sünni sağ-muhafazakar kimliğe doğru yaşadıkları kayma Alevi toplulukla ilişkilerini oldukça azaltmıştır.

Arap Sünnilerde eskiden demokratik sol’a doğru bir eğilim vardı ancak bu bağ 80’lerden sonra koptu. Türk milliyetçiliği arttı, MHP içine girme yağınaştı. Özellikle PKK olaylarının artmasıyla körüklenmeye başladı, mesela askerde ölenler oldu. Solculara ya da insan haklarından bahsedene karşı PKK sempaticanı diye yaklaşım içine girebiliyor insanlar ... Eskiden her taraf karmakarıştı, 80 olaylarından sonra mekansal ayrışma gittikçe belirginleşmeye başladı. Düşünce tarzı belirliyor mezhepten, dinlerden çok. Köyden biri şehre gelince kendi köylülerine yakın yerlerde oturmayı tercih ediyor. Bu kutuplaşma yaratıyor. Ama kendi çocukları aynı mekanları tercih etmiyor, yine siyasi düşünce etkili oluyor. (Arap Sünni, K, 34, üniv.)

Ancak “azınlık olma hissiyatını Arap Sünnilere de yaşatan tutumlar olabiliyor. Arada kaldıklarının farkındalar” (Arap Sünni, K, 25, üniv.); “Türklerle kentte tanışıyorlar. Arap mısınız diye sorunca evet dersiniz bir mesafe oluşuyor. Dışlamak için arkadaşlarına bu Arap dedikleri oluyor” (Arap Sünni, K, 26, lise) gibi ifadeler de bulunmaktadır.

Topluluk bireyleri arasında oluşan mesafe ekonomik ve kültürel statüye göre değişebilmektedir. Komşuluk ilişkileri yaşayanların, tanışmaya açık olanların ve eğitimli kişilerin arasında bu mesafenin yumuşadığı ya da kalktığı söylenebilir. Mesafeleri en çok üreten şey yaşam biçimi farklılığıdır. Öte yandan, hem azınlık hem çoğunluk topluluklarından kendini laik görenler kent kültürünü etkilemeye başlayan geleneksel/muhafazakar kültürden benzer şekilde endişe duymaktadırlar. “Kent kültü-

⁶ Bkz. Dr. Mustafa Şen, “Biz Kimiz”, Türkiye’nin toplumsal yapısı üzerine araştırmalar, KONDA, <http://www.milliyet.com.tr/2007/03/21/guncel/agun.html>

rünü yavaş yavaş kaybediyoruz” (Türk Sünni, K, 58, ilkokul); “uygarlık anlamında çok kültürlü ve modern bir yerde yaşıyoruz ancak şehrin sosyal yapısı göçlerle değişime uğradı” (Arap Hıristiyan, E, 65, lise) gibi düşüncelerin yaygınlaştığı görülmektedir. Değişen tarım politikalarından sonra kente göç eden kitleyi kozmopolit kent kültürüne entegre edecek sosyal, ekonomik ve kültürel politikalar olmadıkça ne Hatay’da ne de başka bir kentte bu uyumu yaratmak mümkün görünmemektedir.

Kent kültüründen bahsederken eskisi mi yenisi mi diye ayırmak lazım. Heryer gibi burası da köy olma yolunda gidiyor. Bir tiyatroya gitme, sinemaya gitme fikri yok çoğu insanda. Sorsanız müzenin önünden geçmeyen nerede olduğunu bile bilmeyen insanlar var. (Türk Sünni, K, 58, ilkokul)

Türkiye hatta dünya kentleri için sorulan soru Hatay’da da sıkça sorulur: hangi kültür diğerini etkiliyor? Kimi “bu gelişme kent kültürünü değiştirecek potansiyele sahip değildir” (Türk Sünni, E, 60, üniv.) gibi cümlelerle kent kültürünün sonrada gelenleri de etkileyecek kapasiteye sahip olduğunu düşünmektedir. Kimi ise otantik kent kültürünün korunabileceğine dair endişelerini “ne köylüyüz ne kentli olduk” (Arap Hıristiyan, E, 45, üniv.); “yerlilerin olmadığı mahallelerde bizim için yaşamak zor. Mesela adın niye Lukas diye soruyorlar, çünkü Hıristiyanım diyorsun, aa burada Hıristiyanlar mı var diyorlar. Böyle soran çok artık (Arap Hıristiyan, E, 45, lise) cümleleriyle dile getirmiştir.

Hatay toplumunun etnik/dinsel farklılıklara en aşına olan toplumlardan biri olduğunu düşünürsek eğer, kent halkı için, kentliliği ve sosyal ilişkileri korumak için gereken en belirleyici özellik, ‘uygarlık’ kelimesi ile özdeşleştirilen ve çoğul yapıyı hazmetmeye dayanan kültürel benzerliktir.

Antakyada farklı kültürler var hatta aynı toplulukların içinde bile yaşam biçimleri çok farklı olanlar var. Buradaki kültür çeşitliliği din ve mezhepsel kimliklerin arka plana atılmasıyla birlikte günümüzde kentleşme sürecinin neresinde bulunduğu ile alakalı. Okuma yazmanla, nerede yaşadığınla, televizyonu ne kadar izlediğinle ilgili. Yaşam tarzını etkileyen şey ekonomi ve kentleşme sürecidir. Kentlilikten anladığım şey her kesimden insanla iletişime açık olma, kadın erkek ilişkilerinde açık olma, sosyal mekanlarda yeme, içme ve eğlenebilme kültürüdür. (Arap Alevi, E, 50, üniv.)

Kente sonradan gelenlerin çaresizliği, modernite-ekonomi arasındaki çarpıcı ilişkiye de işaret eder, sosyal ve ekonomik kapitalin arasında olmazsa olmaz bir bağ olduğunu gözler önüne serer.

Kırsaldan ilk gelenler moderniteye ayak uydurmaya çalıştı. Bir sürü kadın modern giyinmeğe başladı ama kolay değil bu kent kültürüne ayak uydurmak. Hem dağ mahallesinde oturacaksın hem modern giyineceksin. Bunun için ekonominin iyi olması lazım. 80’lerden sonra kırsaldan kente akış hızlandı, göç akışı. Adam geldi bir kimlik arayışına girdi. Cemaat burada devreye girdi, mesela adamın çocuğunu okutmaya ihtiyacı var, yurt bulması lazım. Kırsalda tarikat, dernek felan yok. Şehire gelince örgütleniyorlar. (Arap Sünni, E, 65, üniv.)

Neticede, görüşmelerden edinilen his gelecekte Hatay’daki kozmopolit kültürün çeşitli etnik grupları bir araya getirirse de cemaatçi sosyal yapılanma nedeniyle bozulabilme olasılığıdır. Problem gerçekten de sadece Hatay’da değil Türkiye’nin

genelinde kent kültürünün nereye doğru evrildiği; özel alanların kamusal alanı saracak dominant bir değer haline gelip gelmeyeceği meselesidir. Gerçekten de bugünkü haliyle Hatay Anadolu'da var olan tüm grupların sosyal ve kültürel birliğini topluma yansıttığı nadir kentlerdendir. Ancak yine de var olan 'çokkültürcü' söylemin abartıldığına, daha doğrusu bu birlikteliği bozabilecek meselelerin görmezden gelindiğine dair yerelden ciddi eleştiriler de gelmekte ve yeni oluşan eğilimlere dikkat çekilmektedir.

Eski kalıplaşma küllenmiş artık, halkta uyanma değişim var. Birileri bunu kullandı, çıkarlar elde etti. Farklı kutupta görünen insanlar aynı kutuptalar. Ülkesini savunan milliyetçi ve devrimci insanlar biz niye düşmandık birbirimize diye sorgulamaya başladılar. İkimiz de aynı ekonomik durumdaydık, ikimiz de yoksul kesimin insanlarıydık...Bugün farklı biçimlerde kamplaşmalar olabilir ancak, laik ve anti-laik çatışması üzerinden. (Arap Alevi, 44, K, Ortaokul)

Görünen odur ki Hatay ne Türkiye de ne de dünyada yaşanan kültürel krizlerden muaf değildir. Kent insanı "zamanın eski katılıkları yumuşattığından", "birarada yaşamanın avantajlı olduğundan" veya "iyi iş ilişkilerinin kurulduğundan" bahsederken, din'in kamusal alandaki yeri ve önemi konusunda yaşanan uzlaşmazlık ve bugün Suriye'de yaşanan olayların başlaması ile toplumsal ilişkileri yeni mecralara çekebilecek değişimlerin yaşanabileceği hissedilmektedir. Hatay'ın sınır beldesinde bombaların patlaması, Suriye ile ilgili operasyonların sınıra yakın sahalarda yürütülmesi ve mezhebe yorulan çekişmelerin bölgeye taşınması riski ile ortaya kentli açısından çok acı bir tablo çıkmaktadır. Ne ironiktir ki bu negatif değişim herşey düzelebilecek, Hatay bir dünya markası olabileceken yaşanmaktadır.

Gevşeyen, Daralan Toplumsal Sınırlar

Hatay'ın sosyo-kültürel ve ekonomik dönüşümü onun Türkiye-Suriye sınırında bulunan bir sınır kenti olduğu hatırlanmadan anlaşılabilir. "Sınırların sembolik alanları iktidar alanlarıdır, hareketlidir, perspektife göre yorumlanabilir, ilişkiseldir ve ne doğaldır ne de tarafsızdır, her zaman sosyal, kültürel ve politik kurgulardır" (Kumar ve Grundy-Warr 2007: xxvi). Hatay Türkiye Cumhuriyeti'ne katılsa da idaresi ve gündelik yaşantısı Türkiye'nin Suriye ile ilişkilerine göre şekillenmiştir. Sınır kentinde yaşamalarından ötürü, kapıların uzun yıllar kapalı kalması ve çok kontrollü sınır yönetimi ile akrabalarından bile kopmak durumunda kalmışlardır. Devlet güvenliği ile sıkıca ilişkilendirilen sınır güvenliği ve egemenlik, Türk millî kimlik inşasında çok önemli bir yere sahiptir. "Vatandaşlık, devlet milliyetçiliği ve diğer çeşitli sosyal bağlar, sınırdaki yaşayan toplulukları sınırdan içeriye, devlet içindeki iktidar ve kültürün merkezine çekerler" (Wilson and Donnan 1998: 13). Bu düşünce, Türkiye Cumhuriyeti'ne daha sonra ilhak edilen Hatay için uygulanan bütün pratiklerle örtüşür. Dolayısıyla, "sınırlar sadece fiziksel ya da hayali (manevi) bir ayırma çizgisi değil, bazen dil ve kültür performansı beklentisi ile kamufle edilen bir şeydir" (Soğuk 2007: x).

Pek çok vatandaşın, entegre olabilmek için Arap kimliği ve dilini geri plana atmasıyla, temel kimlik öğeleri olarak Türk vatandaşlığı kimliği'nin yanısıra dinsel kimlikler de öne çıkar. Ortadoğu'da din zaten her zaman etnik kimliği önceleyen bir kimlik öğesi olagelmıştır. Özellikle Alevi topluluklar kamusal alanı heterodoks top-

luluklara açtığı için Kemalist laik devleti desteklemişlerdir⁷. Genelde Arapça konuşan topluluklar Arap ülkelerinde çalıştıkları ya da Ortadoğu'daki ülkelere nakliyecilik yaparak geçindikleri için Arapça dili, işlerini kolaylaştırırsa da, entegre olmak adına ve eğitim şansı yakalamak için anadillerinden ve etnik kimliklerinden 'gö-nüllü' bir şekilde uzaklaşmışlardır. Bunda, büyüklerin "biz çok zorluk çektik, yeni nesillerin bu zorluğu yaşamasını istemiyoruz, o nedenle çoğu aile onlara anadilini öğretmiyor" (Arap Alevi, E, 55, lise) düşüncesi etkilidir. Suriye'nin 90'lara kadar Hatay üzerinde iddiasının sürmesi nedeniyle Arap kimliği üzerinde ısrar edilmemesi topluluklar arası ilişkileri biraz rahatlatmıştır. Arapça dili, bugün kimliğin bir 'öz unsuru' (Nash 1996) olarak değil de bir farklılık sembolü olarak varlığını sürdürmektedir.

Uluslararası ilişkiler bağlamında, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile müzakerelerinin biraz umut doğurduğu 2000'li yıllarda Antakya'ya bir bahar havası gelmişti. Çünkü Türkiye'de "daha ileri demokratikleşme" sürecinin AB politikalarının etkisiyle hızlanacağına dair kanaat yaygındı. Vatandaşların "Avrupa'nın özgürlük, eşitlik gibi ilkelere saygı duyan medeni hukukunun uygulanabilmesi için" (Türk Sünni, E, 42, üniv.); "demokratikleşme hareketinin gelişmesi için" (Alevi, K, 40, üniv.) "en etkili faktör" (Hıristiyan, E, 55, secondary s.) olduğunu düşündükleri AB'ye uyum süreci Hatay'da çok ciddi destek görmüştür. Hatta kimine göre "kültürel anlamda AB süreci Hatay'a bir şey getirmez, zaten AB standardında bir yerdir" (Arap Hıristiyan, 52, E, üniv.).

Toplulukların bugünkü politikalarında "geleceğe dair tasavvurların geçmişteki düşüncelerden daha önemli rol oynadığı" görülmüştür, ancak "bir hayal kolektif olduğunda hareketi tetikleyen enerji olabilir" (Appadurai 1996: 145, 146). Bu tür hayallerin Hatay'da bile gerçekten kolektif olup olmadığını sorgulatacak söylemler de bulunur. Çünkü, Türkiye'de farklı kültürlerin kamusal alanda ifade edilebilmesini eleştiren, diğer topluluklara karşı mesafeli, etnik-merkezci, bağnaz eğilimlerin de varlığı sezilebilmektedir.

PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye topraklarından çıkarılıp Türkiye'ye iadesinin ardından 1999'da iki ülke arasında imzalanan Adana anlaşması ile Avrupa Birliği ile gelişen pozitif sürece eşlik edecek şekilde Türkiye-Suriye ilişkilerinde belirgin bir iyileşme yaşanmıştı. Bu ikili gelişmenin neticesinde Hatay dışarıya çok net yansıyacak biçimde pozitif bir havaya bürünmüş, iki ülke arasındaki sınırlar hiç olmadığı kadar yumuşamıştı. Sadece fiziksel sınırlar değil, sınırlara yüklenen katı anlamın da yumuşamasıyla karşılıklı ziyaretler ve algı da yumuşamıştı. Kentliler bir sınır kentinde yaşamının zorluklarının çok farkında olduklarından, iki ülke arasındaki ticari ve turistik ilişkiler kentte gözle görülür pozitif bir hava yaratmış, geleceğe dair büyük umutları beraberinde getirmişti. Çünkü bu gelişme tüm toplulukların temsiliyet imkânı bulacağı Türkiye'nin demokratikleşme sürecinin bir parçası olarak yurt içinde ve dışında barış algısını güçlendirecek bir gelişme olarak değerlendiriliyordu.

Hatay'ın bir uzlaşma kültürü olarak ön plana çıkarılması Hatay'da yaşayan toplulukların kendilerini daha güvende ve rahat hissetmelerini sağlamış ve gelişen ilişkiler neticesinde vize uygulamasının 2009'da kalkması ile Hatay bir turizm cennetine dönüşmüş, uluslararası ticaretinin hacmi genişlemişti. "Eskiden diğer tarafı ziyaret eden 'Arap kökenli vatandaşlar' ajan ya da kaçakçı olarak töhmet altında kalır-

⁷ Türkiye'de Alevilerin Kemalist rejimle ilişkilerine dair bkz. M. Aringberg-Laantza (1999) "Türkiye Alevileri-Suriye Alevileri: Benzerlikler ve Farklılıklar", *Alevi Kimliği*, T. Olsson, E. Özdalga ve C. Raudvere (ed.), içinde, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

ken” (Arap Alevi, E, 47, üniv.); ya da Arapça dilinin kamusal alandaki kullanımı kontrol altına alınırken artık bölgeye gelecek Arap turistler için Arapça trafik ve yer levhaları ve Arapça bilen memur gereksinimi kent konseyinde bile dile getirilmeye başlanmıştı.

Ancak tam da iki ülke ilişkileri çok iyi gidiyor ve bölgesel kalkınmaya pozitif bir şekilde yansıyor derken Aralık 2012’de Suriye olaylarının başlamasıyla iki ülke arasındaki ilişkiler çok kötüleşmiştir. Türkiye-Suriye ilişkilerinin çok bozulması tüm sınır kentlerinde, ama en çok da Hatay’da gündelik yaşamı etkilemiştir. Bunun tek sebebi ekonomik ve güvenlik değil, Hatay’ın Suriye’ye benzer demografik yapısının hassasiyetidir.

Bölge ekonomik olarak Ortadoğu’ya bağımlıdır, uluslararası ticari ilişkilere bağlı olarak geçinmektedir. Yaş sebze-meyve üretimi, nakliyatçılık; sınır ticareti ve körfez ülkelerinde çalışan insanların emeği ile geçinmektedir. Kent ekonomisi 1990 Körfez Savaşı ve Irak’ta süren savaş hali ile kötüye gitmişken, Suriye ile düzelme-ye yüz tutmuş ilişkiler, kentteki tüm toplulukları besleyecek şekilde iyiye doğru ivme yapmıştır. Bu uluslararası iş ilişkileri, büyük nakliye şirketlerine, kamyon şoförlerine, bavul ticareti ile geçinenlere, turizm sektöründekilere kapı aralamıştır.

İki ülke arasındaki ticaretin bitmesi ve kapıların kapanmasıyla kent ekonomisi çökme noktasına gelir. “Hatay’daki nakliye şirketleri büyük bir kriz yaşar...kamyonların çoğu garaja çekilir...işler neredeyse durma noktasına gelir. Ekmeğini şoförlükle kazanan 12 bin şoför işsiz kalır”⁸ ve aileleriyle beraber büyük bir yoksulluğun pençesine düşer. Ancak bu savaş halinin yarattığı büyük değişim ekonomiyi sınırlı kalmaz sosyal hayatı çok ciddi boyutlarda etkiler. Çünkü olaylar sınır bölgelerinde gerilimi hızla tırmandırmış, şehrin kaldıramayacağı bir sayıda sığınmacı gelmiş; radikal gruplarında bölgede sezilmesi büyük bir endişe hali yaratmıştır. Öte yandan, açık olan ve muhaliflerin kontrolünde olan sınır kapısından içeri gelen mallarla kent pazarında küçük ölçekli bir savaş ekonomisi başlamıştır. Yerel pazara uğrayan malların çeşitliliği dikkate değerdir. Bir fabrika aksamının bile sökülüp getirildiğini söyleyen bulunmaktadır. Hatta bu savaş koşullarının uluslararası mafya ilişkilerini de bölgeye taşıdığı söylenmektedir.

Yerel pazar Suriye’den getirilen, muhaliflerin ele geçirdiği yerlerden toplanan bilgisayar olsun, zeytin olsun bir sürü ucuz mallarla doldu. Bu işten para kazananlar, bir iş yapmadan hayatını idare edenler var. Köylüler şikâyetçi oluyor. Adam zeytin mahsulünü 7 liradan satarken oradan 2.5 liraya getirip sattılar... Sanayi de Suriyeli ucuz işgücü ile doldu. Hem Suriye’den gelenleri istemeyiz diyorlar hem ucuzla çalıştırıyorlar. (Arap Sünni, E, 37, lise)

Yani bölge insanı Suriyelileri kanıksadılar aslında. Ancak yine de kalıcı olmalarını istemezler. Belki orda yönetim kötüdür ancak sürecin uzaması iyi değil. Bir tür mafya türedi, bizdeki bazı adamlarla bir araya geldi. Hırsızlık çoğaldı. Bu işin çözülmesi gerek. Geçen traktör çaldılar köyden, 10.000 lira karşılığında geri verdiler. Araba çaldıkları da oldu. (Arap Sünni, 65, E, lise)

Hatay toplumunu oluşturan tüm etnik ve dinsel çeşitliliğin bir modeli olan Suriye’de iç savaş başladığında, sadece bu benzerlikten dolayı değil, ekonomik kaynaklarının kuruması ve orada her topluluktan bireylerin akrabalarının bulunması

⁸ Hatay Gazetesi, <http://www.hataygazetesi.com/suriyedeki-ates-nakliyecileri-yakti> (7.5.2012).

nedeniyle kriz olduğu gibi Hatay halkını derinden sarsmış ve geleceğe dair ciddi endişeler uyandırmıştır. Bu endişeli hal, Hatay'ın tam sınırdaki Reyhanlı beldesinde, önce Cilvegözü sınır kapısında yaşanan ve altı kişinin ölümüyle sonuçlanan, sonra da beldenin iki merkezi yerinde günün en kalabalık saatlerinde patlayan ve 50'nin üstünde ölümle sonuçlanan bombalamalarla daha da artmıştır.

Suriye ile 900 km uzunluğunda bir sınıra sahip Türkiye'nin Hatay'da Suriye'ye açılan iki kapısı bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye NATO üyesi olduğundan, Hataylılar Ortadoğu'da olası savaş hallerinin küresel boyutunu zaten Irak savaşında İskenderun limanının üstlendiği rol dolayısıyla deneyimlemişlerdir⁹. Suriye krizi ile beraber, ekonomisi Suriye üzerinden Ortadoğu'ya bağlı olan Hatay halkı gerek bombalama nedeniyle, gerekse Ortadoğu güzergahında çalışan şoförlerin can kayıpları ve artan işsizlik nedeniyle savaşı ensesinde daha derinden hissetmiştir.

2009'da Türkiye ile Suriye arasında imzalanan ekonomik anlaşmalarla yaşanan değişim “çok iyi bir başlangıç” olarak kentlilere umut vaat ederken, ilişkilerin tam tersi bir doğrultuda seyretmesi ve sınır politikalarının çok hızlı değişmesi toplumsal psikolojiyi en çok dağıtan etkenler olmuştur. Çünkü bu durumda insanların geleceğe dair olumlu bir tasavvurdan bulunma imkânı kalmamıştır.

Suriye'de yaşanan ve sadece dinsel temelliymiş gibi sunulan çatışmaların gerçekten de gerek Suriye'de gerekse Suriye ile Türkiye arasındaki ‘gevşemiş’ bir sınırdaki yer alan Hatay'da olası bir Sünni-Alevi çatışması yaratır mı; etnik-dinsel gruplar arasındaki barışçıl ilişkileri değiştirir mi ve Suriye'de faaliyetlerini sürdüren selefi gruplar Hatay'ın başına bela olur mu korkusu kentliler tarafından durmadan konuşulmakta, tartışılmaktadır. Suriyeli mülteci sayısının bir ara yoğunluklu yaşadıkları beldelerin nüfusunu aşması; gelen mültecilerle (din farklı olmaksızın) kent halkı arasında sorunlar yaşanması; Hatay'ın farklılığa alışkın, hoşgörülü, sağduyulu yapısının, bu kültüre aşina olmadığı düşünülen Suriyeli mültecilerle beraber değişebileceği korkusu ve bazı politikacıların ve medya mensuplarının bu farkları körükleyecek etnik-merkezci söylemlerde bulunması bu korkuyu artırmıştır.

Öncelikle şunu söylemek gerekir ki, toplumsal barışı korumak için medyada ve günlük yaşamda toplumsal ilişkileri ciddi boyutta geren söylemlerden kaçınılması gerekir. Bu söylemlerden en tehlikelisi tüm Sünni mültecileri radikal dinci; savaş istemeyen tüm Alevileri de “Baasçı” ilan etmektir. Asıl sosyal durum ancak her iki tarafın mağduriyetini görmekle anlaşılır.

Yaklaşık 1.5 yıldır komşu ülke Suriye'de yaratılan karışıklık ne yazık ki yaşamakta olduğumuz şehre de bir biçimiyle yansıyor... Suriye de yaratılan bu mezhep ve etnik savaşın tarafları yine bir şekilde Hatay'da kendine destekçi buluyor... Yaşanan bu savaştaki taraflardan birini tutmak, Hatay'daki diğer etnik ve dini grupları otomatik olarak 'öteki' yapıyor. Böylece birbiriyle beraber yaşama alışkanlığını büyük bedeller ödeyerek öğrenmiş Hatay halkının ne yazık ki huzuru kaçırılıyor. (Hatay Tabip Odası Başkanı Dr. Selim Matkap)¹⁰

Hem Alevilerin, hem de mültecilerin endişeleri var, bu gayet insani bir durum. Kötü olan şey, azınlık vatandaşların ve mültecilerin karşı karşıya

⁹ Irak savaşı sırasında Amerikan askerlerinin limana gelmesiyle, İskenderun limanı tellerle çevirilerek halktan arındırılmış, Amerikadan gelen Patriot Hava savunma Sistemleri de İskenderun Limanına getirilmiştir. Bkz. 'Patriotlar Gaziantep'e gönderildi', Sabah Gazetesi, 28 Şubat 2013); 'ABD, İskenderun Limanı'ndan malzeme çıkarıyor', Birgün Gazetesi 19 Eylül 2005.

¹⁰ <http://www.yesilgazete.org/blog/2012/09/01/hatayda-dev-baris-mitingi/>

gelmesi oldu. Mültecilerin genellenmesi doğru değil. “Mülteciler homojen bir grup değil, içlerinde silahlı eğitim amacıyla gelen gerici gruplar olduğu bir gerçek, ancak yoksulluk ve savaş mağduru insanlar çoğunlukta. (Türk Sünni, E, üniv.)

Reyhanlı’da 11 Mayıs 2013’te bombaların patlamasıyla kentli Alevilerle Sünni mülteciler arasında var olan gerilime bu sefer tüm yerli topluluklarla (Arap, Türk, Kürt ve Çerkez) mülteciler arasında oluşan yeni bir gerilim eklenmiştir. Sığınmacı karşıtı eğilim, baskın bir biçimde görülmüştür. Bu mesafenin oluşmasının zeminini zaten ekonomik kötüye gidiş, kıt olan iş imkânlarının paylaşılabilmesi ve kültürel farklılıklar oluşturmuştur. Kentlilerin “eğer Suriye olayları devam ederse tüm sığınmacılar burada kalır, ekmeğimize oluruz” (Arap Sünni, E, 45, üniv.); “gelen Suriyeliler buranın çoğulcu, hoşgörülü yapısına aşına değil, kalırlarsa Hatay kültüründen eser kalmaz”; “kim geliyor kim gidiyor belli değil” gibi düşünceleri, var olan kamusal düzene dair endişelerini tetiklemiştir. Asıl sebep, köktendincilik korkusu ve mezhepçiliğin kente yayılacağı korkusudur. Bu koşullarda sosyal durumda geline nokta Uluslararası Kriz Örgütü “Suriye ile 900 km sınıra sahip Türkiye’nin kendini Suriye’deki çatışmadan izole edemeyeceği kesindir... bu kentin etnik ve mezhepsel yapısının Suriye’nin bir küçük modeli olması çatışmanın taşma etkilerini açık örneklerle sunar. Ankara’nın yumuşak güç olarak tarafsız dengeleyici kapasitesi oldukça azalmıştır”¹¹ diye değerlendirmektedir.

Yetkili ağızlardan “sığınmacılar Türkiye’nin bir kesimi bir parçası oldu, farklı işlerde ucuz işgücü olarak çalıştırılmakta. İşsizliğin de sebebi sorumlusu olarak, yaşanan her şeyin sorumlusu, günah keçisi olarak görülmeye başlandı... Kanaat önderlerinin, bölge insanların sorumluluk alması gerekiyor”¹² demektedir. Ancak gözden kaçan asıl mesele, “buharlaştıran sınırlar”¹³ ve “vatandaşların ihmal edilen güvenliği”; “Suriye rejimi ile çatışan Suriyeli ve yabancı savaşçıların sınır boyundaki Türk topraklarını geri üs olarak kullanmaları”¹⁴; kamp dışında kalan binlerce yoksul, savaş mağduru sığınmacının olması; ancak kentin ne sosyal ne de ekonomik yapısının bu ciddi toplumsal dönüşümü kaldırabilecek altyapıda olmamasıdır.

Bugün Ortadoğu’da iyice körüklenmiş mezhep ayrılıkları nedeniyle, Sünni olmayan mültecilerin kamplarda kalması mümkün görünmemektedir. Geldikleri yere göre çekincesi olanlar, ya da tarafsız olanlar da kamplarda kalmak istememektedir. Bir de kampların koşullarında, yazın sıcağına, kışın soğuğuna dayanamayan, ya da deşifre olmaktan korkanların kamplarda kalamadığı görülmüştür. “Birbirlerinden çok korkuyorlar, tarafsız olanlar konuştuğumuz ya ‘muhaberatandır’¹⁵ ya muhaliflerdendir diye içlerine kapananlar çok” (Arap Sünni, 68, E, üniv.) denmektedir.

Kısacası, sığınmacılara karşı çok değişken ve karmaşık bir tutum bulunmaktadır. “Bugün mülteciler her yerde varlar. Köprüde sigara satıyordu bir mülteci genç kadın”; “Kadınlar yok pahasına kendilerinden yaşlı erkeklere ikinci, üçüncü eş olarak veriliyor, karın tokluğuna”; “Nerden geldi bunlar, işte Arap diyorlar kahvelerde, sığınmacı karşıtı söylem kullanıyorlar ama her topluluktan insan sanayide

¹¹ Uluslararası Kriz Örgütü Raporu 2013, “Blurring the Borders: Strian Spillover Risks for Turkey”, *International Crisis Group Europe Report N°225*

¹² Prof.Dr. Yasin Aktay, AK Parti **Merkez Karar** Yürütme Kurulu (MKYK) Üyesi , CNN Türk , Haberler, canlı bağlantı, 11.05.2013.

¹³ Uluslararası Kriz Örgütü Raporu.

¹⁴ Kadri Gursel, Al-Monitor Turkey Pulse, May 13. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/05/syria-policy-Turkey-terror.html#ixzz2TlyUSH7V>

¹⁵ Suriye istihbarat teşkilatı.

çalıştırıyor, esnaf bir Arap müşterisi girince hoş geldin bacım diyor”; “imkânı olan yardım ediyor”; “geçen gün Suriyeli bir çocuk parkta haşarılık edince, bir adam ona kızdı, diğer vatandaşlar ne kızılıyorsun, o daha bir çocuk diyerek sahip çıktı” gibi örneklerden yola çıkarak bölge insanının Suriyelileri kanıksamaya başladıkları söylenebilir.

Hatta tanışıklık çoğalınca, Alevi-Sünni sığınmacı ayrımının kültürel eğilime göre önemsizleştiğini, Sünni’liğe dayanan ortaklığın da her zaman bir şey ifade etmediğini gösteren çarpıcı örnekler bulunmaktadır.

Benim işyerinde buranın yerlisi bir Sünni ve Suriyeli bir Sünni elemanım var. Buralı olan kaytıyor, Suriyeli olan karısı doğumhanedeyken bile ihtiyacı olduğu için, para verip gidebilirsin dememe rağmen gitmedi. Kaytarana bir daha iş vermeyince kahveye gidip Alevilere bu adam muhalif besliyor demiş. Ama bunu Sünni bir adam yapıyor hem de muhaliflerin buraya gelmesinden bir şikâyeti olmayan bir adam, bu söylentileri yayıp gariban adamın işini baltalıyor. Alevileri de tüm muhaliflerin düşmanı gibi gösteriyor. (Arap Alevi, 54, E, ortaokul)

Sığınmacı arkadaşlar geliyor gidiyor, eğitilmiş insanlar, Sünniler ama onlar için de bu farkın bir önemi yok, ilgimizi, samimiyetimizi görüyorlar zaten. Onlar için elimizden geleni yapıyoruz (Arap Alevi, 41, E, lise)

Öte yandan, “patlama dolayısıyla yetkililerin güvenlik konusundaki ve olayın müsebbiplerini bulmadaki hız ve yeterliliği ikna edici olmamış,”¹⁶ toplumun beklentilerini karşılamamıştır. Ancak patlamada hayatını kaybeden merhumların Sünni kimliğine çekilen dikkat, ister istemez gözlerin Arap Alevi topluluğa suçlayıcı bakışlarla dikilmesi sonucunu doğurmuştur. Olayın mezhepçi bir çerçeveden ele alınmasının toplumsal barışa ve sağlığa vereceği zararları daha önceden de deneyimlemiş Hatay halkı Suriye olaylarının kendi kentlerini de mahvetmesini önlemek için mezhepsel farkları derinleştirecek, ayrımlar yaratacak tutumlardan uzak durarak duyarlı bir tavır sergilemişlerdir.

Reyhanlı olayı bu endişeyi çok artırdı. Televizyonlarda bazı stratejik araştırmalar uzmanıym diyen insanların, yüksek mertebedeki bazı insanların olayı mezhepsel olarak ortaya koyan demeçleri burada çok rahatsızlık verdi. (Arap Alevi, E, 43, üniv.)

Daha çok Sünnilerin oturduğu Reyhanlı’da bir bomba patlatıldı. Hükümetin açıklamaları oldu 51 Sünni vatandaşımız öldü diye. Bu da Alevileri zan altında bıraktı. Mesele hemen oraya doğru yönlendirildi ama mesela Reyhanlılılar buna aldanmadılar. Dün Reyhanlılılar Derneği burada bir açıklama yaptı, burada ve kimse bizim aramızdaki barışı bozamaz dediler. (Arap Alevi, E, 50, üniv.)

Alevi din adamları, entelektüel kişiler ve meslek erbapları Reyhanlı’da ölen merhumların yakınlarına başsağlığı dilemek için gruplar halinde Reyhanlı’ya gitmiş, merhumlar için Antakya Armutlu camisinde mevlüt okutmuştur. Bu çabalar toplumsal barışı sürdürmek ve yanlış anlamalardan kaçınmak için önemli adımlardır. Hatta patlamada yaralanan bazı bireylerin bile bu konuda fazla duyarlılık gösterip, olası mezhepsel bölünmelerin önüne geçmek için yaralı ve ameliyatlı halleriyle Reyhanlı halkıyla ve merhumların yakınlarıyla görüştüğü görülmüştür.

¹⁶ Bkz. Firdevs Robinson, “Turkey’s Syria quagmire takes a new turn”, *OpenDemocracy*, 15 May 2013 <http://www.opendemocracy.net/firdevs-robinson/Turkey%E2%80%99s-syria-quagmire-takes-new-turn>

Bu faciadan sonra medyada çok yanlış iddialar, yazılar çıktı. Araplık-Türklük, Suriye yandaşı-karşıtı insanlar arasındaki husumeti tetikleyecek gelişmeler olamaz diye bakamıyorum. Burada illegal örgütler dolaşmıyor diyemem. Kimse memleketi için çalışmıyor çıkarı için çalışıyor. Kaçakçılık öyle bir boyuta geldi ki silah tüccarları kol geziyor. Şehrin kültürel dokusu bozuldu. Hem sığınmacılardan hem de yerel halktan hata yapanlar oldu, birbirlerini dövdükleri oldu. Kavgaları tetikleyecek provakatörler çok. Bunun için aydın insanlar taraf tutmamalı, olaylar büyümemesi için önlem almak gerekir. (Arab Sünni, 65, E,lise)

Ortalık öyle bir can pazarına döndü ki birden, heryer birden cehennem oldu, herkes bir yerlere kaçıyordu. Ne yöne kaçsan daha iyi olur, arkası var mı, yok mu bilemiyorsun o anda. Arabaların siren sesleri çalmaya başladı. Kiminin ciğeri patlamıştı, kiminin bacağı kopmuştu. Parçalanan etler oraya buraya dağılmıştı. Alnım, burnum yarılmıştı, can havlından başımın arkasındaki yaradan akan kanı hissetmemişim, az daha kan kaybından ölüyordum. Hastahanedede sadece 10 doktor çalışıyordu, önünde kıyamet bir kalabalık birikmişti. Bölgede tansiyon fırladı. Ne olursa olsun Reyhanlıdaki çatışmalardan beslenenler oldu. Ciddi bir savaş rantiyesi oluştu. Burada herkes savaş mağduru oldu, yerlisi de sığınmacısı da. Şunu anladık ki biz savaşa göre insanlar değilmişiz. Kanın durmasından başka savunumuz olamaz. 3.5 saat ameliyatta kaldım. Çıkar çıkmaz, buranın halkı birbirine girer korkusuyla Reyhanlıya gittim. Orada herkesimden insanla iletişimi olan biriyim, herkes bunu bildiği için konuştuklarımıza itibar ediyorlar. Bir figür çıkınca bile dengeler değişebiliyor.. Provakasyon yapılabilir düşünceyiyle. Herkesimden sağduyulu insanlar oraya koştu. Ortalığı yatıştırmaya çalıştık. Ağır bedel ödedik, kimse işlerin bu noktaya varacağını kestirmiyordu. (Kürt Sünni, E, 52, lise)

Neticede, Reyhanlı'daki ve sınırdaki patlamaların ve sınırın öte tarafında olsa da savaşın çok yakından hissedilmesinin, korku ve gelecek endişesini en üst seviyeye çıkardığı doğrudur. Ancak tüm ilişkiler bu olay üzerinden kurulmamaktadır. Mezhepçi yaklaşımların bu korkuyu ne kadar katmerlediği de görülmektedir. “Din ve mezhep temelli açıklamalar hepimizi geriyor...güvensizlik yaratıyor” (Arap Hıristiyan, E, 48, ilkokul); “böyle zamanlarda cemaatler içe kapanabiliyor” (Arap Alevi, 64, E, üniv.) denmektedir. Geçmişte ve güncel olarak bu korkuyu tetikleyen olaylar yaşanmıştır¹⁷.

Değişik etnik kimliklere sahip olmakla diğer topluluklarla çatışmak arasında zorunlu bir ilişki yoktur. Ancak etnik gruplar arasındaki ayrımı keskinleştiren söylemler, sosyal bağlantıları veya ticaret ilişkilerini de kısıtlayabilir, hatta coğrafi yerleşim yerleri açısından getto tarzı ayrışmalara yol açabilir. Dışlama mekanizmaları içe kapanma ve etnik merkezcilikle de içiçe geçebilir (Barth 1969; Giddens 1996). Dolayısıyla, insanların değer yargıları arasında ciddi bir farklılık olması topluluklar arası ilişkileri sınırlandırabilir.

Ancak, ne Hatay'da yaşayan etnik toplulukların birbirleriyle olan ilişkisini, ne de sığınmacıların yerlilerle ilişkilerini özcü kimlikleriyle açıklamak mümkün değildir.

¹⁷ Birinci dünya savaşında ermeni tehiri; Kurtuluş savaşı sonrasında yunan-türk azınlıkların yunanistanla mübadelesi; istanbulda Hristiyanları hedef alan 6-7 eylül olayları; Maraş'da, Çorum'da, İstanbul Gazi mahallesi'nde ve Sivas'ta Alevileri hedef alan ve ölümlerle sonuçlanan ciddi saldırılar; Hrant Dink'in cinayete kurban gitmesi; son zamanlarda yaşlı Ermeni kadınlara yapılan ve olumsuz sonuçlanan saldırılar; Türkiye'nin çeşitli illerinde Alevilerin kapılarına çarpı işareti konması; Ehlibeyt Kültür ve dayanışma vakfı başkanı ve Alevi dedesinin evinin basılması ve tehdit notu bırakılması; ve Gezi olaylarıyla yükselen şiddet bu korkuları derinleştirmiştir.

Bu ilişkilerin gelişimini konjüktürden, tarihsel perspektiften ayrı görmek, hele ki bu kişiler çok kültürlü bir sosyal ortamda yaşamağa alışkın bireyler ise, insan doğasını, bireyin duruş ve yaşam deneyimini hiçe saymak anlamına gelir. Kişilerin kendilerini ve karşılıklı olarak birbirlerini tanımlamaları etnik grupları ve onların kimliklerini yaratan en önemli etmenlerdir. Bu etkileşim devam eder, karşılıklıdır ve dinamiklidir (Barth 1969). Bu yaklaşıma göre her grup sosyal sınırlarla çevrilidir. Sosyal sınırlar geçirgendir ve farklı kültürlerden kişilerin sosyal temaslarına göre değişir. Her grubun kültürel ve sosyal biçimlenmesini diğer gruplardan göreceli bir yalıtım içinde geliştirdiğini farz etmek yanlıştır. Farklılığı yaratan kültürel ve sosyal unsurları araştırabilmek için bu özellikleri etnik grup organizasyonlarının başlıca özelliği olarak değil izdüşümü ya da sonucu olarak görmemiz gerekir. Etnik grup, ancak önemli davranışsal farklılıklar gösterdiği ve kalıcı kültürel farklılıklara sahip olduğu sürece kalıcı olabilir. Fakat bu farklılıkların, farklı kültürlerin etkileşimi içinde azalması beklenir (Hutchinson ve Smith 1996; Eriksen 1993).

İşte bu etkileşimin sonucudur ki bölgesel kimliklerinin paydasında farklılıklarıyla buluşan kentli, yaşanan gerginliklerin kendilerine faydasının olmadığı deneyimi ve bilinciyle toplumsal uzlaşının sağlanması, uyumun bozulmaması için bireysel çaba harcayarak olası siyasi, etnik, dinsel kutuplaşmaların da önünü kesmeğe çalışmaktadır. Ancak ne problem ne de çözüm bölge ile sınırlı olamayacağından, bölgesel barışı koruma çabası ulusal boyutta desteklenmedikçe cılız kalmaya mahkumdur.

Sonuç

Ortadoğu ve Türkiye arasında bir köprü vazifesi gören Hatay'daki kimi toplulukların etnik kökenleri, çevre ülkelerdeki topluluklarla ortak özelliklere sahiptir. Hatay'ın bir sınır kenti olduğu göz önüne alındığında, coğrafi konumu ve toplumsal yapısı nedeniyle ulusal ve uluslararası politikaların ilgi odağıdır ve politik dalgalanmalardan etkilenmektedir. Tarihte pek çok uygarlığın izlerini bıraktığı ve evrensel kültürünü bugüne kadar taşımayı başarmış Hatay kenti uygarlıkların başkenti sayılabilir. Bu kentin insanı farklılıklarını bir tehlike olarak değil bir değer olarak taşımayı yaşadığı tüm olumsuzlara ve atlattığı tüm krizlere rağmen başarmıştır. Kentsel barışını ortak bir kent kültürü ve insanlık değerleriyle örmüştür. Toplulukların kendi değerlerine sahip çıkması birbirlerini ötelemek anlamına gelmemiştir. Bugün dünyada çok-etnili her sosyal ortamın toplumsal barışı için gereken budur ve Hatay'daki mevcut uzlaşma kültürü bunun için ciddi bir örnek teşkil edebilir. Toplulukların temsiliyeti kente yaptıkları gerek kültürel gerekse ekonomik katkı ile sağlanmıştır ve böylece kamusal alanda var olabilmişlerdir.

'Çokkültürlük' söylemi gerçek yaşamda karşılığını bulsa bile yerel iktidar ilişkilerinin yanısıra Türkiye'de etnisite, din ve politikanın iç içe olmasından; Türkiye'nin komşu ülkelerle ilişkisinden doğrudan etkilenmesinden kaynaklanan kırılmağını görünmez kılmaktadır. Hatay'ın çok-etnili yaşamı gerek mikro-kent ölçeğinde topluluklar arası ilişkiler, gerek ulusal milli politikalar, vatandaşlık pratikleri ve küresel iktidar ilişkileri ile de yoğunlaşmıştır. Toplumsal hayata iktidar ilişkileri üzerinden bakmak gerekir çünkü heryer gibi bu kent de yerel döngüsünün yanısıra ulusal ve küresel politikalara maruz kalmaktadır. Bu yapıyı sürdürmek çeşitli çabalar, uzlaşmalar ve de ödünlerle mümkün olmuştur. Toplum bireyleri gündelik yaşamlarını idame ettirmek, vatandaş olarak ulus devlet kimliği içinde var olabilmek, ve bir yandan da küreselleşmenin dayattığı politik ve ekonomik gelişmelerle birlikte ayakta kalabilmek için çok ciddi bir çaba harcamışlardır. Endüstriyel yatırımın zayıf olduğu ve turizmin daha yeni yeni gelişmeye başladığı bölgede, bir tutunma

stratejisi olarak pek çok Arap kökenli bireyin yaşamını çöl emekçisi olarak heba etmesi gerekmiştir.

Tüm toplulukların kentte tutunabilmesini sağlayan bölgesel kültür, yaşam tarzı açısından açığına da kapalına da dokunmamakta, hepsinin sosyal, kültürel ve ekonomik alanda birbirine müdahale etmeden var olabildiğini sağlamaktadır. Ancak farklılıkları koruyacak bilinçli ve etkin politikalar geliştirilmedikçe bu çokkültürlülüğü sağlayan etnik, kültürel ve temelde ekonomik dengenin güçlü bir şekilde korunması mümkün görünmemektedir. Kentlilerin geleceğe dair endişelerini körukleyen muğlaklık' insanların gündelik yaşamlarının en net psikolojik ifadesi olmuştur ki, bu da toplumun ne kadar hassaslaştığını göstermektedir. Çünkü kentliler küreselleşmenin çevrelerini saran iki paradoksal eğilimiyle sarmalanmış olduklarının farkındadırlar.

Bir yandan evrensel değerler diğer yandan ayırıcı köktenci hareketler ulus-devletin homojenleştirici eğilimlerine meydan okurken her kültürel çevreyi de dönüştürme potansiyeli yaratmaktadır. Türkiye'nin de modernleşme sürecinde kültürel anlamda hem açılma hem kapanma eğilimleri aynı anda gelişme göstermektedir. Devletin demokratikleşme yolunda attığı adımlar özellikle demokratik ve dinsel olarak 'azınlık' muamelesi gören topluluklarda ve bireylerde nasıl heyecan ve geleceğe dair umut yaratıyorsa, komşularla kötüleşen ilişkiler, özellikle Suriye'de yaşananlar ve Türkiye sınır boylarının bu çatışmadan muaf kalamaması bir o kadar endişe ve umutsuzluk yaratmaktadır. Hele ki sınıra yüklenen anlam bütünlük ve birlik algısı ile örülmüşken, bu algıyı karşılayabilmek anlamında pek çok ödün verilmişken, şu anda sınırların muğlak bir şekilde açık olması kent halkında sadece şaşkınlık değil ciddi bir tedirginlik de uyandırmıştır.

İnsani yardımlar aktarmak ve sığınmacı kabul etmek için açılan kapılardan çatışma hallerinin ve mezhepçi eğilimlerin bölgedeki dengeleri ve demografiyi etkileyecek şekilde içeriye taşması halinde artık ne huzurdan ne de Hatay kültüründen bahsetmek mümkün olacaktır. Bu durumda, yerel halkın bugüne kadar kozmopolit bir kültür içinde sorun yaratmayan, özel alanda yaşanan özsel yapılarına kapanmaları durumunda sahip olduğu diyalogun zayıflaması da kaçınılmaz olabilir. Bu kentin kısa bir süre önce barış, kardeşlik ve huzur havası hakim sokaklarında artık huzursuzluk ve gelecekte endişeli ve de işsiz insanların ruh halinin yarattığı sıkıntı sezilebilmektedir. Kentliler artık geleceklerini sadece kendilerinin değil, ulusal ve küresel ilişkilerin belirleyeceğinin farkındadırlar ve savaşın yaratabileceği yıkımı hissetmektedirler. Hatay'daki barış kültürünün bu gerginliği atlatacak güce sahip olup olmadığı konusunda kimi kentliler "Hatay bunu aşar, 70'leri sağduyuyla atlattı, şimdi de atlatacaktır" derken, kimi de "hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağını" düşünmektedir. Bu olasılık kent halkını fazlaca yıpratmış durumdadır. "Huzurlu bir gelecek" nihayetinde herkesin ortak isteği ve umududur. Hatay'ın demografik yapısıyla Türkiye'nin küçük bir modeli olduğunu düşünürsek eğer, Hatay'da yaşanan sıkıntının ülke genelinde daha çok dillendirilmesi, farklılıklardan çok ortak insani değerlerin vurgulanması toplumsal barışı kurmak adına faydalı olacaktır.

Kaynakça

1. Appadurai A. (1996), *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*, University of Minnesota Press.
2. Aydın, S. and Keyman, F. (2004) *European Integration and the Transformation of Turkish Democracy*, Centre for European Policy Studies, No. 2/August, http://aei.pitt.edu/6764/1/1144_02.pdf
3. Barth, F. (1969). "Pathan Identity and its Maintenance." Fredrik Barth (Ed.), *Ethnic Groups and Boundaries* (Boston: Little, Brown and Company) içinde, s.117-135.
4. Bell, S. and Coleman, S. (1999), 'The Anthropology of Friendship: Enduring Themes and Future Possibilities', in S. Bell and S. Coleman (eds.), *The Anthropology of Friendship*, Durham University, s.1-21
5. Brettell C. (2007), "Introduction: Race, Ethnicity, and the Construction of Immigrant Identities", in C. Brettell (ed.), *Constructing Borders/Crossing Boundaries: Race, Ethnicity, and Immigration*, Plymouth: Lexington Books .
6. Carrier, J. (1999), 'People who can be Friends' in S. Bell and S. Coleman (eds.) *The Anthropology of Friendship*, Durham University press, s. 21-39.
7. Demir, A. (1996), *Çağlar İçinde Antakya*, Akbank Yayını
8. Eriksen T. (1993), *Ethnicity and Nationalism*, London: Pluto Press.
9. Field, J. (2003), *Social Capital*, London: Routledge.
10. Giddens, A. (1996) *Introduction to Sociology*. New York: W. W. Norton.
11. Goffman, E. (1963) *Behaviour in Public Places*. New York: Free Press.
12. Hutchinson, J ve Smith, A. D. (1996) *Ethnicity*. Oxford: Oxford University Press.
13. Karpat, K. (1988), "The Ottoman Ethnic and Confessional Legacy in the Middle East", in M.J. Esman and I. Rabinovich (eds.), *Ethnicity, Pluralism and State in the Middle East*, London: Cornell University Press: s.35-54.
14. Kasaba, R. (2006), "Antakya'da Farklı Kimlikler: Tarihsel Bir Bakış" in E. Özveren, O. Özel, S. Ünsal and K. Emiroğlu (eds), *Akdeniz Dünyası*, İstanbul: İletişim, s. 199-215.
15. Kedorie, E. (1988), "Ethnicity, Majority, and Minority in the Middle East", in: M. J. Esman and I. Rabinovich (eds.), *Ethnicity, Pluralism and State in the Middle East*, London: Cornell University Press, s.25-35.
16. Kirişçi, K. (2000), 'Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices' in *Middle Eastern Studies* Vol. 36, Number 3: s. 1-23.
17. Kumar, P.R. and Grundy-Warr, C. (2007), "Introduction", in *Borderscapes: Hidden Geographies and Politics and Territory's Edge*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
18. Nash, M. (1996), 'The Cauldron of Ethnicity in the Modern World', in John Hutchinson and Anthony D. Smith (eds), *Ethnicity*, Oxford University Press, s. 24-28.
19. Oran, B. (2004), *Türkiye'de Azınlıklar*, İstanbul: İletişim Yayınları
20. Reyhani, M. (1997), *Gölgesiz Işıklar II*, İstanbul: Can yayınları.
21. Robertson, R. (1992) *Globalization: Social Theory and Global Culture*, Sage, London, 1992
22. Schermerhorn, R.A. (1970), *Comperative Ethnic Relations*, New York: Random House. Senellart, M, (2007), 'Course Context', in M. Foucault, *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977-78*, G. Burchell. (trans.), Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan
23. Nevzat Soguk, in Prem K. Rajaram PK and Carl Grundy-Warr (eds) *Borderscapes: Hidden Geographies and Politics and Territory's Edge*. Minneapolis, MN/London: University of Minnesota Press, 2007.
24. Soner, A. (2005), "Citizenship and the Minority Question in Turkey", in E. F. Keyman and A. İçduygu (eds.), *Citizenship in a Global World*, 289-312. London: Routledge.

25. Sökmen, T. (1978), *Hatay'ın Kurtuluşu için Harcanan Çabalar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu basımevi.
26. Özveren, E. (2006), 'Zaman İçinde Avrupa, Akdeniz Dünyası ve Antakya Üzerine Düşünceler', in E. Özveren, O. Özel, S. Ünsal, K. Emiroğlu (eds.), *Akdeniz Dünyası*, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 11-13.
27. Vertovec, S. (1999), 'More multi, less culturalism: The anthropology of cultural complexity and the new politics of pluralism', *Revista d' Ethnologia de Catalunya* 15: s. 8-21.
28. Wilson, T. and Donnan H. (1998), *Border identities*, Cambridge University press.
29. Yerasimos, S. (1994), *Milliyetler ve Sınırlar: Balkanlar, Kafkasya ve Orta-Doğu*, İstanbul: İletişim.
30. Yıldız, A. (2001), *Ne Mutlu Türküm Diyebilene: Türk Ulusal Kimliğinin Etno-seküler Sınırları (1919-1938)*, İstanbul: İletişim Yayınları.

SURİYE İÇ SAVAŞI'NIN HATAY İLİNE ETKİLERİ ARAŞTIRMASI

*FÜSUN SAYEK'E SELAM OLSUN!
HATAY HALKI BARIŞ DİYOR...*

1.BÖLÜM

1.1 Araştırmanın Amacı

Türk Tabipleri Birliği'nin her yıl düzenli olarak sürdürdüğü 'F. Sayek Etkinlikleri'nin bu yıl ki konusu "Suriye İç Savaşı'nın Hatay İline Etkileri" olarak belirlendi. Antakya Bölgesi'nde yürüttüğümüz alan çalışması ile

- Suriye iç savaşının Hatay İli'ne etkileri üzerinden ülkemizde, bölgede, dünyada barışı gündemde tutmayı ve savunmayı,
- Hatay İli'nde çalışan meslektaşlarımızın "yurttaş ve hekim" olarak sürece etkilenme düzeylerini saptamayı hedefledik.

1.2 Yöntem ve Veri Toplama

Alan çalışmasında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nüfus Müdürlüğü verilerine göre 2012 yılı 1.483.674. kişi Hatay'da yaşamaktadır. Nüfusun 743.385'i erkek, 740.289'u kadınlardan oluşmaktadır. Yarı yapılandırılmış araçlarla anahtar kişilerle, Hatay İli'nde, Antakya – Reyhanlı - Samandağ – Yayladağ – Altınözü – Kırıkhan - İskenderun İlçeleri ve Vakıflı – Fidanlı - Yalangöz Köyleri ile Tavla Beldesi'nde (12 kadın, 18 erkek) 30 yurttaş ve 12 hekim olmak üzere toplam 42 kişiyle Mayıs - Haziran 2013 tarihleri arasında, derinlemesine yüz yüze görüşme yapılmıştır. Bu sayının derinlemesine yüz yüze görüşme ile eğilim ve yönelimlerin ortaya çıkarılmasında yeterli olduğun düşünüyoruz. Görüşmeler kayıt altına alınarak daha sonra araştırma ekibince çözümlenmiştir. Görüşmecilerin farklı kimlik ve aidiyetlerden olmasına özen gösterilmiştir. Bu nedenle Hatay İli'nin yerleşim birimlerinin özelliği dikkate alınarak görüşmeler yapılmıştır.

Görüşmeler ;

1.Sorun tespiti,

2.Sorunu değerlendirme,

3. Kişisel tanıma,

olmak üzere üç bölümde gerçekleştirilmiştir.

Hiç kimseye dini inancı veya etnik kimliği, siyasi - politik tercihleri konusunda soru sorulmamıştır. Yüz yüze görüşmelerimizde görüşmecilerimizin tamamı etnik ve din - inanç bağlamında aidiyetlerini açıklamışlardır.

17 kişi, kendiliğinden siyasi - politik aidiyet açıklamasında bulunmuştur.

Ayrıca, görüşmelerde cinsiyet, eğitim ve ekonomik sosyal düzey farklılıkları olmasına özen gösterilmiştir.

Araştırmaya katılanların duygu ve düşünceleri kendi ifadeleri üzerinden çeşitli temalarda olduğu gibi yer almıştır.

Daha önceki tarihlerde çeşitli kurum ve kişilerce yapılan alan araştırmalarında temsil düzeyinde demokratik kitle örgütleri, sivil toplum kuruluş temsilcileri veya cemaat önderleri tarafından dile getirilen görüş ve raporlar taranmıştır. Bu raporlarda yer alan görüşler ile direk katılımcı olarak araş-

tırma grubumuzda yer alan kişilerin benzer veya ortak görüşler paylaştıkları görülmüştür.

1.3 Araştırmaya İlişkin Genel Gözlemler

Görüşmeye katılanlar açık ve samimiydi. Kendilerinin dinlenilmesinden memnundular. Etnik, dini veya inanç topluluklarının kendi içlerinde hassasiyetleri, duyarlılıkları ve önceliklerinin olduğunu gözledik. Arap - Hıristiyan, Arap - Alevilerin konunun merkezine kendilerini alarak katıldıkları, kendilerine dönük tehdit olarak algıladıkları ve gelişmelerle daha çok ilgili olduklarını gözledik. Kürt - Sünni veya Türk- Sünni görüşmecilerin ilgileri daha sınırlı, duyguları da genel çatışma ve savaşa dairdi. Çerkez - Sünnilerin olaya ilgileri, kendi topluluklarının sorununu çözmek ve barışa katkı vermek üzerineydi. Ermeni - Hıristiyanlar ise daha genel çerçeveden konuyla ilgilenmekteydi. Temkinli ve mesafeli olduklarını gözledik. Görüşmeler dışında da Hatay sokaklarında, parkta, çarşıda esnafla yaptığımız sohbetlerde kişiler, kişisel aidiyetlerine öne çıkarmaksızın konuşmaları içinde aidiyetlerini ifade ettiklerini gözledik. Hemen peşi sıra kişisel bilgilerini açıklayarak bizim gözlemlerimizi teyit ettiler. Hatay halkının konuya dahil ve taraf oluşlarında etnik - dini ve mezhepsel kimliklerinin ön sırada yer aldığını ve ekonomik - sosyal etkilenme düzeylerini de kültürel kimlikleri üzerine inşa ettiklerini gözledik. Yıllardır bir arada yaşama kültürleri olduğuna tüm taraflar vurgu yapsalar da gelecek için endişeli olduklarını gözledik. Cinsiyet üzerinden değerlendirdiğimizde ise savaşın; kadına dönük şiddet, tecavüz ve kadın satışları ve annelik boyutuna dikkat çektiler. Sınıfsal konum üzerinden değerlendirdiğimizde ise, alt - orta - üst gelir fark etmezsiniz konudan etkilendikleri ve ilgili olduklarını gözledik. Özetle, Suriye’de yaşanan savaş ve çatışma, Hatay’ın gündelik yaşamının içinde yer alıyor. Tek konuşulan, tartışılan konu: Suriye’dir.

2.BÖLÜM

Araştırmaya katılanların; yaş, cinsiyet, eğitim, barınma, sınıfsal konum, iş ve meslek durumu, sosyal güvenlik, sağlık, etnik, din ve inanç politik aidiyet durumlarına ilişkin bilgilere aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

2.1 Yaş ve Cinsiyet Durumu

Tablo 1: Yaş kategorilerinin cinsiyete göre dağılımı

	21-40	41-55	56-70 +
Kadın	6	5	3
Erkek	7	14	7

2.2 Gelir Durumu

Tablo 2: Gelir kategorilerinin cinsiyete göre dağılımı

	Alt Gelir	Orta Gelir	Üst Gelir
Kadın	4	10	-
Erkek	5	21	2

2.3 Eğitim Durumu

Tablo 3: Eğitim durumlarının cinsiyete göre dağılımı

	İlk ve Ortaokul	Lise	Üniversite ve Üzeri
Kadın	4	2	8
Erkek	5	6	17

2.4 Etnik Kimlik Din ve İnanç Aidiyet Durumu

Tablo 4. Etnik kimlik din ve inanç özelliklerine göre dağılımı

	Arap			Kürt		Türk		Çerkez	Ermeni	Yahudi
	Alevi	Sünni	Hıristiyan	Alevi	Sünni	Alevi	Sünni	Sünni	Hıristiyan	
Kadın	6		2	1	2		1	1	1	
Erkek	11	2	3		3	1	2	3	3	

2.5 Farklı Etnik Din ve İnançlardan Evlenme Durumu

Tablo 5: Farklı etnik din ve inançtan evlenme dağılımı

Etnik ve dini farklılıklar arasında evlilik durumu	Var	Yok
Arap Alevilerde farklı kimliklerle evlilik	8	2
Arap sunilerde farklı kimliklerle evlilik	1	
Kürt Alevilerde farklı kimliklerle evlilik	1	
Kürt Sünni farklı kimliklerle evlilik	5	
Türk Sünni farklı kimliklerle evlilik	1	
Çerkez Sünni farklı kimliklerle evlilik	1	3
Hıristiyan Araplarda evlilik	5	
Hıristiyan Ermenilerde evlilik	1	3

Farklı, etnik - din ve inanca sahip kişiler arasındaki evlilik durumuna ilişkin örneklem grubumuzda yer alan 31 kişi görüş bildirmiştir. Bunlardan 23 'ü farklı etnik - dini kişiler arasında evlilik yapmıştır. Bu evliliklere baktığımızda ise genel olarak etnik ve ya mezhepsel farklılıklardan evlenme olduğu din temelinde farklı evlenme olmadığı gözlenmiştir. Görücü usulü evlenme olmadığı, tanışma - anlaşma evlilikleri olduğu tespit edilmiştir. Evlilik olmadığını en yüksek oranda ifade edenler ise; Hıristiyanlar ve Çerkezlerdir.

2.6 Politik Siyasi Aidiyet Durumu:

Politik siyasi tercih ve aidiyetini kendiliğinden açıklayanlar, AKP - CHP - SOLCU - ANARŞİST - KEMALİST - ULUSALCI - İNSAN HAKLARI AKTİVİSTİ şeklinde kendilerini tanımlamıştır. Politik siyasi kimliklerini belirtmeyenlerinde benzer tercihler içinde olabileceği kabul edilebilir.

2.7 İş ve Meslek Durumu

Tablo 6: Mesleklere Göre Dağılım

İş ve Meslek Durumu	
Hekim	12
Eczacı	1
Mali müşavir	2
Öğretmen	3
İnşaat mühendisi	1
Şoför	2
Gazeteci	1
Ev kadını	4
İşçi	4
Pansiyoncu	1
Lokantacı	1
İş adamı	1
Fizyoterapist	1
Sosyal hizmet uzmanı	1
Üniversite öğrencisi	1
Emekli memur	2
Emekli işçi	4

2.8 Sosyal Güvenlik Durumu

Örneklem grubumuzun %99'u sosyal güvenlik kapsamındadır. %1 ise primsiz sosyal güvenlik kapsamında sağlık güvencesi yeşil kart ile sağlanmaktadır.

2.9 Barınma ve Mülkiyet durumu

Örneklem grubumuzun oturdukları konutların % 95'i sağlıklı ve yeterli olup mülkiyetleri kendilerine aittir. Kirada oturan ve ya geçici pansiyonda kalanlar da sağlıklı barınma koşullarına sahiptir.

2.10 Sağlık Durumları

Örneklem grubumuzda 2 kişi kronik hastalık nedeniyle (hipertansiyon ve bi - polar bozukluk) sürekli ilaç kullandığını belirtmiştir.

3.BÖLÜM

3.1 SURIYE İLE İLİŞKİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hatay ile Suriye'nin sınır olmasının yanında, tarihsel ortak geçmiş, ekonomik, sosyal, kültürel benzerlik ve yakınlık bulunmaktadır. Hataylılar; akrabalık veya sosyokültürel nedenlerle Suriye'de yaşananları ilgiyle takip etmektedir.

3.1.1 Akrabalık bağları nedeniyle Suriye'de yaşananları ilgiyle izlemektedirler.

- “Bizim de akrabalarımız var tabii Suriye’de. Haberleşiyoruz.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Eşimin akrabaları var.” (46 yaşında kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Ermeni)
- “Suriye’de doğdum. Ve hep Antakya’da yaşadım. Akrabalarım var Suriye’ye gider gelirdik. Şimdi de telefonla haberleşiyoruz. Büyük şehirdeler şimdilik iyilermiş.” (21 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi, Arap Hıristiyan)
- “Suriye’de de akrabalarımız var. Köken itibariyle. Büyük göçte bir kısmı Suriye’ye yerleşti. Burada Çerkezler olarak gelen misafir soydaşlarımıza yardım etmeye çalışıyoruz. Dayanışma içinde.” (emekli memur, Çerkez Sünni)
- “Arap Alevi’siyim ve Suriye’de var akrabalarımızla haberleşiyor ve yüz yüze de akrabalarımız görüşüyoruz.” (27 yaşında, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi)
- “Suriye de akrabalarımız var, amcamlar. Arada bir telefonlaşıyoruz. Daha önce yani savaş öncesi gider - gelirdik. Suriye’de şehir merkezinde yaşıyorlar. Hat düşerse konuşuyoruz. Ben konuşsam amcamın oğulları konuşuyor. Savaş bölgesi nasıl olacak. Elektrik su yok.” (53 yaşında, erkek, alt gelir grubu, Arap Hıristiyan)
- “Bizim de akrabalarımız var Suriye’de. Haberleşiyoruz. Büyük şehirde onlar. Sıkıntı bizim sınıra yakın yerlerdeymiş. Ölümler, yağmalamalar, katliamlar her şey bizim yakınımızda.” (47 yaşında, kadın, Arap Hıristiyan)
- “Sınırın öbür tarafında da akrabalarımız var. Sınır çizilince yarımız o tarafta kalmış. Benim teyzem var. Gelip giderdik. Yani sıkıntı yoktu. Şimdi var tabii, haberleşemediğimizde endişeleniyoruz. Bu Şubat ayında Suriye’ye İnsan hakları örgütleri ilişkisi içinde gittim. Sınırın öbür tarafı Özgür Suriye ordusu, muhalif, neyse adları onların kontrolünde yıkılmış, yakılmış, harap edilmiş oralar. İnsanlar ölmüş. Yüz bin cana mal olmuş bu savaş.”(47 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Sünni)
- “Suriye’de ablam ve ailesi vardı, yirmi aileyle birlikte buraya geldiler. Onlara ev tuttuk diğerleri İstanbul’a gittiler. Çoluk çocuk perişan geldiler.” (68 yaşında, kadın, Kürt Sünni, okumamış, düşük gelirli)
- “Bizim de akrabalarımız var Suriye’de ... Telefonla haberleşiyoruz. Hama yakınlarında bir kasaba da, kasabalarını koruma birimleri oluşturmuşlar ve ayrılmak istemiyorlar, direnecekler. Topraklarından ayrılmak istemiyorlar. Endişeliyiz tabii onlar için. Suriye de olup bitenleri dehşetle takip ediyoruz, okuyoruz.” (68 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez Sünni)

- “Suriye’de de akrabalarımız var. Sınır çekilince bir kısmı o tarafta kaldı. Benim halam var. Öz. halam benim.” (54 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Birkaç yıl önce sınırdaki vizeler kalkmasına çok sevindik. Halep’e hafta sonu gezmeye gidiyorduk. Tarihi kültürü olan bir kent, açık, tesettürlü, giyinen nargile içen hepsi vardı ve rahattı. Ortadoğu’da demokrasinin yaşayabileceği tek yer Suriye toprağıdır. Irk - inanç farklılıkları yan yanaydı. Bizim Hatay gibi. Burası sınır Suriye ordusu denetiminde değil, muhaliflerin elinde. Dinci radikal tüm savaşılar toplanmışlar. Bizim de akrabalarımız var gidip geldik, olaylardan sonra bazen görüşüyoruz. Taşra kasabasında Hama’da oturuyorlar ‘gelin diyoruz’ şimdilik gelmiyorlar. Teristan diye bir kasaba da tehdit altında yaşıyorlar. Kasabalarını koruma amaçlı ‘direnelim’ diyorlar. Daha sıkıştırlarsa gelebilir. Yürekler acısı.” (68 yaşında, erkek, Mühendis, orta gelirli, Çerkez)
- “Benim akrabam yok, ama bizim toplumumuzda aynı boy ve soydan gelenler akraba sayılır bu anlamda var.” (63 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Çerkez)
- “Suriye’de yaşayan akrabalarımızla haberleştiğimizde korkularımız daha da artıyor. Evler yağmalanıyor, insanlar ölüyor, kadınlara tecavüz, çocuklar aç perişan. Gelmeyecekler, ülkelerini, evlerini bu muhalif canilere bırakmayacaklarını söylüyorlar.” (31 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Şimdi biz sınır köyündeyiz, kendi akrabam yok ama akrabamın akrabası var. Onlarla görüşüyoruz. Şu an Suriyelilerle görüşmeyen kimse yok. Herkes bir şekilde Suriyelilerle görüşüyor. Görüşüyoruz. Onlar da korku içerisinde. Onlar da bir bilinmezliğin içerisinde. Bizim bulunduğumuz bölge, özellikle bizim yaşadığımız köyler biraz daha Kürtlerin yoğun olduğu Cındres - Afrin Bölgesi’ne yakın olan yerler ve burayla bağlantılı olan köylülerin geldiği yerler. Şimdiye kadar bu bölgelerden gelenler en azından çatışmanın içinde değillerdi, bir şekilde çatışmanın dışında kalmışlardı ama büyük bir korku var. Yani bir tarafta - bize anlattıkları şekilde biz konuşuyoruz - çocukları üniversite okuyanlar üniversiteyi bırakmak zorunda kaldı. Çünkü Afrin’den Lazkiye’ye gitmek mümkün değil. Bizzat benim yanımda çalışan birisi var, çocuğu Lazkiye’de okuyor ve okulu bırakmak zorunda kalmış. Bir felsefe öğrencisi, Halep’te 4. sınıfta, 2 ayı kalmış, şu anda üniversiteyi bırakmış, Türkiye’de bir yerde inşaatta kaçak olarak çalışıyor. Şu an durum bu, görüşüyoruz ama onlardaki o korkuyu da görüyoruz. Onlar da neyin ne olduğunu, kimin haklı kimin haksız, yani şu anda büyük bir bilinmezliğin içerisinde. Korkuyu görüyorum sadece. Yani şu haklı bu haksızdan ziyade insanlarda korkuyu görüyorum.” (37 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelir seviyesinde, Kürt Sünni,)
- “Suriye’de akrabalarım var bu vesileyle ilginç bir anımı da anlatmak istiyorum, örnek olsun diye. Suriye’de kuzenimle geziyoruz - benim kuzenlerim Suriye’de yaşıyor, kuzenim bana rehberlik ederken bu sene benzine çok zam geldiğinden bahsetti, ben şok oldum ve benzinin ne kadar olduğunu sordum. 16 dolar olduğunu söyledi. Ben şaşırıdım çünkü neyin ne olduğunu bilmiyordum. Neyin 16 dolar olduğunu sordum. Tenekesi 16 dolar oldu diyince ben şok oldum. Onların tenekesi de bizdeki gibi 17 litre değil, 20 litre. 20 litre benzin 16 dolar ve ben o günün şartlarıyla saydığım zaman benzinin litresi Türk parasıyla 1 TL’ye karşılık geliyordu, şu an benzinin litresi 5 TL, orada 1 TL. Bu ilginçliği de

yaşadığım için anlattım. Hayat ucuz. Ben şok oldum; birkaç defa gittim gezdim. 5.000 Suriye lirasıyla gittim, bizim Türk parasıyla 150 TL'ye tekabül ediyordu o zamanlar. Kuzenlerimde kaldığım için konaklamaya para vermedim ama orada o 5.000 lirayı harcıyıp da bitiremedim. Üç gün boyunca bitiremedim, bitmedi. Çünkü her şey çok ucuzdu. Savaş sonrası da akrabalarım, sürekli görüşüyoruz. İnternet aracılığıyla sürekli görüşüyoruz. Hatta bir sıkıntılarını varsa gelip Türkiye'de yaşamalarını, herkesin gelip Türkiye'de yaşadığını söylüyorum. O da 'Abi neden gelelim?' dedi. Buldukları yerde, 'Şam'ın merkezinde hiçbir şey, hiçbir olay yok.' dedi. Olan olayların varoşlarda olduğunu söyledi. Halep'te, İdlip'te, Humus'ta, Hama'da ... 'Şam'da hiçbir sıkıntı yok.' dedi. Ama ekonominin tamamen durmuş vaziyette olduğunu söyledi." (51 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelir düzeyinde, Ermeni)

- "Suriye'de dayım vardı, iki aile geldiler. Kırıkhan'a yerleştiler. Ev tuttuk, yerleştirdik. Onlarla gelen diğer aileler İstanbul'a gittiler. Savaş öncesi iki gelin aldık Suriye'den gençler birbirini sevmiş evlendirdik. Hiç aramızda bu tür ayrılık gayrılık olmazdı." (71 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, orta gelir düzeyinde, Kürt Sünni)
- "Aslında benim bakış açım Arapların genelini ben, yani yoz, yobaz görürdüm. Yani Arap ülkelerinden bahsediyorum, biz de Arap'ız da yani, ehlileştirilmiş Arap'ız. Çünkü nereden işte, Filistin'den, Suriye'den bilmem Arabistan'dan, Katar'dan Tunus'tan Libya'dan, Mısır'dan, herhangi bir yerden işte haber gelince irkiliyorsun. Kadına yapılan şiddet, saygısızlık yani, o dinin verdiği güçle erkeklerin kullandığı gücü kadınların üzerine ve çocukların üzerine o kadar rahat kullanıyorlar ki! Yani tabii ki medyada görünen şekilde, biz işte Arap ülkesi dendi mi eskileri dibe kadar giderdi benim kafamda. Suriye'yi sonra bir araştırdık, okuduk; neyin nesidir falan? Tamam, devrimle gelinmiş ama İran da devrimle gelinmiş; İran da benim gözümü korkutuyordu. Yani o şeriat kanunları yapan her yer gözümü korkutur benim. Bir Suriye'yi araştırdıktan sonra, öyle bir gördük ki; laikliğin alası orada, yani her mezhepten her dinden aynı mahallede yaşıyor. Benim eşim de bir ara iş dolayısıyla oraya gitti, sebze meyve toplamak için oradaki bahçelerden. Bana dedi ki, herkes diyor ki; başkan Alevi falan ama orada çalışan halk, yani işçi, ırgat olarak çalışan halkın çoğu Alevi. Orada sermaye, genelde ya Hıristiyan ya da Sünni ağırlıklı toplumlarda. Yani hiç kimse demesin ki şu halkı kayırmış, şu halkı bilmem ezmiş falan; böyle bir şey yok. Hangi kadın örtünmek isterse sonuna kadar örtünebilir, kimse ona karışamaz, kimse onun mezhebini sorma hakkı yok. Ayrıca işte aynı mahallede Hıristiyan tarafı var; aynı mahallede Sünni, o yobazlardan da var, o aşırı yobaz kesimden de var; çağdaş Sünni kesim de var; Alevi taraf da var. Hepsi laikliği öyle özümsemiş ve rahat yaşıyorlardı ki. Yani ben gördüğümde çok şaşırdım. Ben de kısa süreliğine gittim. Öyle çarşılarda dolaşırken, kimi mini etekli askılı geziyor; yanında kara çarşafı geziyor. Eğitim ücretsiz. Oranın eğitimi, lise mezunu olanı, mutlak anadili gibi, daha iki tane daha yabancı dil öğrenmek zorunda, yoksa çıkamıyor liseden. Suriye tarafında akrabalarımız var ve haberleşiyoruz. Savaşın vahşet kısmını bizzat yaşıyorlar." (41 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi,)

3.1.2 Suriye ile tarihi, kültürel, gezi, iş ziyareti, alış veriş gibi nedenlerle de sosyal ilişkiler kurup sürdürmektedirler.

- “Ben buradan iş kadını olan arkadaşlarımla gittim, Adana’dan, bir gidişimde, orada işte, iş görüşmeleri yapmaya gittik. İş görüşmesini, işte, neyin Valisi’ydi (...) İşte gittik biz oraya, eşiyile birlikte bizi çok güzel bir restorana götürdüler Şam’da, eşi de geldi, eşi eczacıymış. Şimdi bizimle şey konuşmaya çalışıyor, iletişime geçmeye. “Arapça biliyor musunuz?” dedi, “Bilmiyoruz” dedik. “İngilizce biliyor musunuz?” dedi; şimdi bende var ama cesaret edemiyorum ki; “Yok” dedik. Kadın sayıyor; “Fransızca?”; “Yok”, “İspanyolca?”, dedim “Yuh”! Yani biliyoruz desem ... Aslında biraz önce onu anlatmaya çalışıyordum size; kafamdaki ön yargıyla gerici, yobaz, kötü, pis, sokakları kötü kokan Suriye’ye gittiğim anda, “Allah’ım!” dedim “... kandırılmak bu!” Yani nereden anlıyorsunuz, biliyor musunuz: Yayladağ sınır kapısı, Suriye kapılarından birisi, siz kapıya varana kadar, yani Yayladağ Kapısı’na inene kadar, keçi yolu; patikadan gidiyorsunuz. Yani karşıdan bir araba geldiği zaman siz arabanızı kenara çekeceksiniz, bekleyeceksiniz, karşıdaki araba geçecek, sonra siz geçeceksiniz. Şurada Suriye kapısı, Şurada da Türkiye kapısı var. Şimdi şurada keçi yolu vardı ya, Suriye’den girer girmez önünüze otoban çıkıyor. “Geri kalmış Suriye”de otoban ve sağınız solunuz ulu ulu çınarlarla Karadeniz sanki. Tamam burada da var ağaçlar ama orada Karadeniz misali. “Allahım” dedim, “Akdeniz iklimi, ne işi var bu ağaçların burada!” Böyle ferah, yeşil. Şöyle tarif edeyim size; hani Amerikan filmlerinde ayrı bir parlaklık vardır; burada o normal hayatta o fludur. Oraya gittiğiniz zaman, yani ben oraya gittiğim zaman onu yaşadım; “Amerikan filmlerindeki o netlik. Hayat burada bu kadar net” dedim. Benim, orada gözlemlediklerim. İlk gözlemlediğim zaten oradaki o yol. Sonra, üniversitede okuyan bir arkadaşımızın yanına gitmiştik biz orada, üniversiteyi gezdik, nüfusun yüzde sekseni üniversiteli, yani sınavsız üniversite hakları var, üniversitede okuyorlar. İnanılmaz güzel, kampüsü gezdik, ODTÜ’nün kampüsü kadar güzel bir kampüstü. Sonra, şimdi üniversiteli öğrenci olduğu için arkadaşımız, fakir böyle şey bir mahallede oturuyor; taşra, işte bizim üniversitelilerin oturduğu bir mahalle ama nasıl bir mahalle biliyor musunuz hocam, imar öyle bir olmuş ki sokaklar şöyle şöyle ve evler şöyle yerleştirilmiş (paralel sokaklar ve düzenli bir mahalle resmi çiziyor), sırt sırta verilmiş. Bakın ben size başka bir şey söyleyeceğim; şimdi şöyle iki sokak ya, şu sokakların şuralarında parklar var, çocuk parkları var; çocuk parklarının yanında da kreşler var ve burası kenar mahalle, “kötü mahalle” hepsi ücretsiz. Bitmedi, daha yeni başlıyorum; şimdi burada kreş var, üç yaşından sonra çocuğu kreşe göndermezseniz ailenin hapis cezasıyla cezalandırılmasına ... Üç yaşındaki çocuğu siz, bakın, iki sokak var ve her bir iki sokağa bir tane park ve bir kreş var; o kreşe göndermek zorundasınız, yani üç yaşından sonra o çocuk o kreşe gidecek.” (37 yaşında, kadın, üniversite mezunu orta gelirli, Kürt Alevi, solcu)
- “Suriye’de edebiyatçı dostlarım, arkadaşlarım var. Savaştan kısa süre önce Yazarlar Derneği’nin etkinliğine katılmak üzere Halep’e de gittim. Coğrafik yakınlığımız yanında tarihi, kültürel, sosyal yakınlığı da olan halklarız.” (40 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi)
- “Biz Suriye’ye kahvaltı yapmaya çok gidip geldik. Onlar da gelip gidiyorlardı. Pasaportsuz, kimlikleriyle valiliklere müracaat edip bir dilekçeyle

akraba ziyaretleri, bayramlaşma mümkündü. Hafta sonları gidilip geliniyordu. Şimdi bu mümkün değil.” (45 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi)

- “Akrabamız yok Suriye tarafında. Ancak tanıdıklarımız vardı. Bazıları göç etmişler İstanbul veya Mersin’e.” (40 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni)
- “Benim için enteresan bir gözlem: Bizim dernek aracılığıyla Vakıflı’ya getirdiğimiz misafirlerle ilgili turları yapmaya başladığım zamanlarda, Antakya içinde tabii bazı faaliyetlerde bulunuyoruz; sarı, plakalı taksiler “Halep, Halep” diye bağırıyor müşteri çekmek için. Çok garibime gitti. Dedim ki “Burada sınır yok mu? Bu nasıl bir şey?”. Yani sarı boyalı, damalı diyelim, taksiler ... Tip olarak ayıramıyorsunuz, çünkü zaten insanları birbirine benzer. Dedim ki bir yanaşayım buna; “Türkçe biliyor musunuz?” dedim, “Bilirim tabii” dedi. Dedim; “Buralı mısınız?”, “Hayır” dedi, “Suriyeliyim.” “Peki, baba, nasıl oluyor bu iş?”; “Ağabey biz bunu hep yaparız.” dedi; “Günde iki sefer, üç sefer yaptığım oluyor.” Yani işte dört kişiyi doldurunca gidiyor. Peki dedim, “Ne gerekiyor bunun için? Vize mize?”, “Yok ağabey, vize yok” dedi; pasaportun varsa sınırdan geçiyorsun gidiyorsun. Bakın şimdi, böyle bir ilişki vardı. Tabii şimdi bitti sanırım. Şimdi bunları belki de yine yapan var ama eskiden yüz idiyse şimdi üçtür, beştir.” (60 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Ermeni)
- “Suriye’de akrabamız yok. Tüm Ortadoğu’ya Suriye ‘ye defalarca gittim geldim. Uzun yol şoförüydim.” (45 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi)
- “Suriye tarafında akrabam yok. Ama iş dolayısıyla gidip geldiğim için tanırım o tarafı. Suriye’de de kimliğini inancını sormak ayıp bir şeydi.” (36 yaşında, erkek, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Suriye ile ithalat ihracat şirketim nedeniyle iş ilişkisi çerçevesinde gittim.” (47 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, yüksek gelirli, Arap Alevi)
- “İş gezileri. Ortadoğu’ya yönelik sağlık turizmine yönelik büyük umutlarımız vardı. Suriye’de bu doğrultuda 1-2 toplantı yapılmıştı. Bize rakip olarak Ürdün görünüyordu. Ürdün, Ortadoğu ve Afrika sağlık turizminde önemli bir yeri olan bize rakip bir ülke.” (60 yaşında, erkek, üst gelirli, hekim, Arap Alevi)

3.2 KENDİLERİYLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

Suriye’de yaşanan savaş ve çatışma ile ilgili olarak Hataylı yurttaşların bilgi edinme, karar süreçlerine katılım, sağlık hizmetlerine ulaşım ve çatışma ortamlarının dezavantajlı, savunmasızları olan ‘kadın’ ve ‘çocuk’lara dair kendi anlatılarına yer verilmiştir.

3.2.1 Devletin vatandaşlarına sağlaması gereken hizmetlere ulaşamadıklarını düşündükleri için kendilerini ikinci sınıf hissetmekte, ayrımcılığa uğradıklarını düşünmekte, önemsenmedikleri ve değersizleştirildikleri duygusunu taşımaktadırlar.

- “Bu ülkenin vatandaşı olarak haklarım var ancak Suriyeliler yüzünden kullanamıyorum. Suriyelilerin gitmesini istedim. Onlar olmazsa ben

vatandaş olarak daha iyi hizmet alacağım. Kendi ülkemde ikinci sınıf vatandaş hissettim kendimi.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hristiyan)

- *“Zaten Türkiye devletinde hiçbir zaman adalet veya eşitliğin olmadığını düşünüyorum ancak şimdi de bu kadar çarpıcı bir şekilde muhaliflerin ne kadar kıymetli ve bizim insanımızın ne kadar kıymetsiz, burada sadece Hataylılardan bahsetmiyorum.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi)*
- *“Suriye’den gelenler Katılım payı ödemediler. Bizim vatandaşımız muayene ve ilaç katılım payı %20 ödemekte. Kozmetik neler, neler yazdırdılar ki? Şampuanlar, güneş gözlükleri, kremler, parfümler hepsini ödedi. Büyük ihtimalle bunları pazarda satmışlardır. Son dört aya kadar bu ödemeler yapıldı. Valilik hepsini ödedi. Sağlık harcamalara ödenen para bile çok para bu ülkenin parası. Bu ülkenin vatandaşına ödenmeyen bir para, öfke bile hissediyorum. 300 bin kişiye konaklama - yeme - içme - sağlık - ısınma gereksinimlerini karşılıyoruz onlar ise küstah ve düşmanca davranıyorlar. Kendi insanına sağlamadığı olanakları sağlıyor devlet onlara. Menfaati ne bilmiyorum. Mazlum halklara yardım ettiğini söylüyor ama biz de mazlum halkız. Bize yapılan ne? Kendi ülkemizde ikinci sınıf vatandaş olmak ayrımcılığa uğramak bizi geriyor. Ailemin büyük bölümü Almanya’da yaşıyor ben de Almanya’da bulundum. Mesela Almanya’ya da 1960’lar da göç olmuştu. Kaçak gidenler de. Kamplarda tuttular ve daha sonra da iş güçlerine katmayı sağladılar.”(33 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hristiyan)*
- *“Ve o militanlar ki; bu ülkeye vergi veren, savaşlarda yakınlarını kaybeden, askerliğini yapan vatandaşlardan daha fazla önemsenmekte. Bu karmaşa ve belirsizlik Antakya’da yaşayan ve farklı dinlere ve kimliklere sahip olan yurttaşlar arasında tedirginliğe ve giderek korkuya yol açmakta kimileri işlerini tasfiye edip, başka kentlere (İstanbul başta olmak üzere) ülkelere (Fransa başta olmak üzere) göç etmelerine neden olmaktadır.” (40 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi)*
- *“Emekli öğretmenim. Böyle bir durum başımıza gelse hiçbir ülkeye gidecek ve orada tutunacak bizim bir birikimimiz yok.” (58 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez)*
- *“Ben mesela, yirmi senedir prim ödüyorum, daha emekli olmadım; onların elinde kartları var basıp, basıp maaşını alıyorlar.” (54 yaşında, kadın, ilkökul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)*
- *“Gelen sığınmacı veya muhalifleri kamplarda bakıyoruz. Barınma, sağlık, ilaç, eğitim yanında savaş malzemesi için de para veriyoruz. Ama bizim gelirlerimiz düştü. Bu hükümet kendi halkının çıkarlarını düşünmedi.” (41 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta sınıf, Arap Alevi, solcu)*
- *“Yayladağ’dan Kürt Bölgelerine kadar tüm sınır muhalif denilen çapulcuların kontrolünde. Yüzbin kişinin öldüğü, 800 km. sınırı ÖSO’nun kontrolünde tuttuğu savaş halinde dahi burada sığınmacı gidip maaşını alıyor. İki yıldır direniyorlar. Güçlü herhalde Suriye devleti, biz ne olurduk böyle bir durumda Türkiye Cumhuriyeti olarak bilmiyorum. Sınanmasını da istemem ya.” (68 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez)*
- *“Mülteci veya gelenlere benden çok hak tanımalarını da istemiyorum. Zaten yoksuldum ama huzurum vardı. Ben de yurt dışına gittim daha önce ama hiçbir ülke, kendi vatandaşından önce, öncelik tanımadılar. Benim*

ailem yirmi beş yıldır Romanya'da ve aldıkları vergi, yani şirketlerinden aldıkları vergi o kadar yüksek olmasına rağmen, hiçbir zaman, ne zaman hastaneye gittik; öncelik kendi vatandaşlarının. Niye bu Türkiye'de yani yanlış oluyor?" (31 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)

- "Sağlık açısından hastaneler o kadar doluydu ki bazı kendi vatandaşlarımız ihtiyaç olduğunda yer bulamıyordu. Benim bir akrabam ameliyat oldu, zar zor bir oda bulunabildi. Bir gün kalması için bile ameliyatı buranın vatandaşı zar zor bir oda bulundu o da Suriyeli başka bir yere transfer edilerek oda açıldı. O kadar dolu ki ve biz burada ikinci üçüncü sınıf vatandaş olarak görünüyoruz. Mahallede de öncelikliler şu anda. Her şey de öncelikliler. Trafik kazalarında direk sevk ediliyorlar." (37 yaşında, kadın, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)

3.2.2 Vatandaş olarak karar süreçlerine katılım, düşünceyi özgürce ifade edebilme olanaklarını kullanamadıklarını ve kendilerini değersiz ve önemsiz hissettiklerini belirttiler.

- "Hatay halkı bu savaşa ve çatışmaya karşı duyarlı ve tepkili. Her gün bu savaşa hayır mitingleri, basın açıklamaları yapılıyor bu meydana. Reyhanlı 'da bugün meydana gelen facia, bizim korunamadığımızı göstermektedir. Bu savaşın burada da sürdüğünün göstergesidir. Bu savaşın bitmesi ve sınır güvenliğinin sağlanması lazım bence. Yoksa daha kötüsü beterini yaşarız." (23 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi, düşük gelirli, Arap Hıristiyan, solcu)
- "Bunu kim yaptı? Kim yaptığının ne önemi var. Bizim insanlarımız ölüyor artık. Cilvegözü'nde, Akçakale'de, Reyhanlı'da. Gezi direnişi eylemleri sırasında Hatay acı üstüne acı yaşadı. İki gencini kaybetti. Benim de oğlum yaralandı, gazdan, coptan, sudan kaçarken bir hafta yattı. Artık halk infial demeyim ama bıçak kemiğe dayandı, daha ne kadar sabreder, bekler, umut eder bilemem. Hataylı derdini anlatmaya çalışıyor ya, duyan yok." (60 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Çerkez, solcu)
- "Hatay'da Samandağ'da her gün mitingler oluyor. 1 Eylül Barış Günü Mitingi'nde ben tam mitingin kalbindeydim. İlk başta olmayacak dendi. Polis güçleri müdahale etti. Orada işte devreye platformdaki arkadaşlar da devreye girdiler; yapılacak dendi; ondan sonra önce polis yürümemize izin vermek istemedi, sonra hep beraber yürüdük; yürüdükten sonra şöyle bir "U" yaptık; geldik. Platformun orada konuşmacılar konuşmalarını yaptılar. Evet, ondan sonra zaten vali hiçbir şekilde yürüyüş, gösteri, toplantı yapılmasına izin vermedi. Yine de insanlar miting ve basın açıklamalarıyla dertlerini anlatmaya çalışıyor." (37 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt, Alevi, solcu)
- "Savaş, çatışma sonrası, gerginlik huzursuzluk var güvensizlik var. Burada da isyan çıkabilir insanlar doldu artık. Tahammül edemiyorlar." (53 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- "Biz kendi içimizde bu konuları tartışıyor, paylaşıyoruz. Ve korku, gerginliklerimizi azaltmaya çabalyoruz. Maalesef bu kolay olmuyor, kendi ülkemizde ikinci sınıf vatandaş olmak ayrımlığa uğramak bizi geriyor. Telefon - İnternet, İnternette bir şey paylaşamıyoruz. Herkes dinlenme kuşkusu yaşıyor. Bu ülkede başbakan bile dinlendiğini söylüyor. Hani özgürlükler ülkesi olacaktık. Mitinglerde ses veriyoruz artık." (33 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)

- “Bak bugün Reyhanlı ‘da patlama oldu. Onlar mazlum halk da biz neydik. Reyhanlı‘da ölenler mazlum değil miydi? Şimdi miting oluyor meydana. İnsanlar savaş istemiyoruz diye bağıyor, niye duymuyorlar ki?” (47 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “İnsan Hakları Örgütleri olarak yerel, ulusal düzeyde yöneticilere anlatmaya çalışıyoruz. Sağduyu ile bu şehir kendi kimliğini bir arada yaşamayı savunmaya çalışmakta. Bu konudaki duyarlılığını da ifade etmek istemekte, demokratik tüm tepki ve girişimler oldukça sert bastırılmaya çalışılmakta. Tutuklanmalar, gaz, cop ... Ne varsa, konu Suriye olunca.” (47 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap, Sünni, insan hakları aktivisti)
- “Afganistan da, Libya‘da, Suriye‘de dincilerin neler yaptıklarını duyuyoruz. Arap Aleviyiz. Kendimize dinci muhalifleri tehdit olarak görüyoruz. Bu topraklarda kardeş kardeş yaşadık. Türkiye ve Suriye laik yönetimle idare edilirse biz kendimizi rahat hissederiz. Samandağ halkı hep bunu söylüyor. Suriye de çatışma bitsin ve eskisi gibi huzurlu olalım.” (54 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Biz Hatay halkı olarak bu savaşa tepkimizi göstermek istedik. Valilik her tür önlemi almaya çalıştı. Savaş aleyhine yapılan gösterileri çok sert bastırmaya çalıştı.1 Eylül Barış Günü‘nde meydana halkı sokmak istemedi. O meydana gösterilere yasakladılar sonradan da. Yine de halk tepkisini göstermeye çalışmakta. Biz burada çeşitli platformlarda savaş ve çatışmaların bitmesi için bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Bu konuda Samandağ halkı çok duyarlı, sesimizi ulusal basına duyurmakta dahi güçlük çekiyoruz. Suriye savaşına karşı, kendimizi anlatmaya çalışıyoruz.” (41 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, solcu)
- “Reyhanlı‘nın karşısındaki Reyhaniye boşaldı hepsi Reyhaniye ‘ye geldi. Reyhanlı‘nın yerel nüfusundan çok Suriyeli yaşıyor. Dünkü Reyhanlı faciası sürpriz değil ki. Dinci El Kaide gibi örgütlerin işi olabilir. Ölü sayısı tam bilinmiyor ama iki kilometrelik bir alanı kaplamış yıkım var orada.” (63 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Çerkez, CHP‘li)
- “Birlikte konuşuyor dertleşiyor birbirimizi sakinleştirmeye çalışıyoruz. Hıristiyan komşularımız da öyle.” (31 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Kendimizi çok sahipsiz hissediyoruz Alevi olarak. Çünkü öyle bir Suriye politikası var ki, öyle kutuplaştırılmış ki Aleviler - Sünniler diye. Bir Alevi baskını, bir Alevi katliamı o kadar çok koyuldu ki ortaya. Bırakın artık bugünkü Suriye savaşını, burada Türkiye‘de kutuplar öyle koyuldu ki halkın önüne, artık insanlar Alevi mi Sünni mi hemen bu soruyu akıllarına getiriyorlar. Biz böyle değildik.” (45 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, Atatürkçü)
- “Şimdi bahsetmediğimiz bir boyutu var, benim en azından ilgimi çeken, Suriye‘de yalnız Sünniler ve Aleviler yok; yalnız Sünniler ve Aleviler yaşamıyor. Halep‘te, üstelik de çok trajik bir şekilde Halep‘te yaşamak zorunda olup orada yerleşmiş bir Ermeni nüfusu var. Suriye‘nin değişik kesimlerinde ve bunlar dağılmıştır. Laskiye‘de Ermeni cemaati vardır, Halep‘te vardır, Şam‘da vardır başka yerlerde vardır, her yerde vardır. Çok yoğun bir Ermeni var. Ben şimdi yine kendimi ilgilendiren açıdan konuşuyorum meseleyi. Ve bu insanlar nedir biliyor musunuz; bu insanlar Türkiye‘den 1915‘te veyahut da daha sonraki aşamalarda 1939‘da Hatay Türkiye‘ye bağlandığından sonraki aşamada, en yakın bölge olarak oraya,

belki de böyle yürüyerek gitmiş olan insanlardır. Şimdi o insanlar oradan, tekrar yerlerinden yurtlarından oluyorlar. Yine arada kaldılar ve o insanlar tepki gösteriyorlar Türkiye'ye. Çünkü zaten var olan, bilinçaltlarında varolan o şey tekrar gündeme geliyor. "Türkün oyunu" tekrar ortaya çıkmış oluyor onlar için. Agos Gazetesi'ni duymuşsunuzdur, Rober Koptaş genel yayın yönetmenidir. Yakın zamanda gitti; eğer konuyla bağlantı açısından okumadıysanız onları bulup okuyabilirsiniz, birebir gitti yakın zamanda, yani üç beş ay önce falan. Oradaki Ermenilerin durumu, duyguları düşünceleri ... Yani ayrıntılı yazdı, çok önemli verilerdir, eğer ilginizi çekerse okuyabilirsiniz. Benim için, buradaki insanların bilmiyorum o düzeyde düşünüp düşünmediklerini ama böyle bir yönü de var yani olayın, anlatabiliyor muyum? Hatta şunu söyleyeyim ben, bilmiyorum hani işinize yarar mı bilgi olarak, İstanbul'da bir ara benim de içinde bulunduğum bir arkadaş çevresi, bir yazışma grubu, dedik ki; orada bizim (tabii ki herkes öncelikle kendi kardeşini arıyor), orada bizim kardeşlerimiz var çok büyük sıkıntı içinde olan ve bütün dünya Ermenileri, kendi buldukları ülkelerin koşullarına göre "Bunlara yardımcı olabilir miyiz?"in koşullarını araştırıyorlar. Biz burada, evet, azız, şuyuz, buyuz, ekonomik şeylerimiz müsait değil ama madden veya manen nasıl bir destek olabiliriz? Hatta yine Agos Gazetesi'nde yayınlamak üzere haberler röportajlar yapıldı ki biz bu şekilde gelebilecek soydaşlarımız diyelim, kardeşlerimizi, kendi açımızdan var gücümüzle ağırlamaya hazırız. Tekil gelenler oldu. Toplu bir şey olmadı, olamaz da. Çünkü İstanbul bir hayli uzak ve uçakla gelenler oldu. İşte gelen oldu ama böyle gruplar halinde falan değil, yani aileler, kişisel bağlantıları itibarıyla ... Şimdi ben şunun için anlatıyorum bunu; tabii bu basına falan, yani bizim, Ermeni basını vasıtasıyla Agos vasıtasıyla Türkiye geneline duyuruldu, gazeteler de bunu kullandı. Oradaki Ermenilerin bir kısmı, bir kısmı değil, önemli bir kısmı, büyük bir kısmı dediler ki "Türk Ermenileri de Osmanlı artığı şeyin lehine çalışıyorlar, yani bu, Ermenileri buldukları yerden çıkarmanın bir başka versiyonu." Diye. Yani karşılıklı yanlış anlaşmalar, yanlış algılamaları falan söylemeye çalışıyorum. Yani Suriye Ermenisi, politik kesimleri diyelim onun, bunun Türkiye oyunu olduğunu, yani bizim Ermenilerimizin, icabında yaptığı bu basit girişimlerin, bu çok samimi ve iyi niyetli girişimleri bile, tabii başka Ermeni grupların da desteğiyle, böyle yorumladılar. Kocaman bir kaotik durum; yani öyle basit üç beş cümleyle anlatılacak bir şey değil ama tabii Ermenileri veya bizi, bu köylüleri ilgilendiren bölümleri dilim döndüğünce anlatmaya çalıştım." (60 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Ermeni)

- "Antakya da her gün savaşa hayır mitingleri yapılıyor. Halkın tek konusu bu. Konuşarak paylaşarak bu durumla baş etmeye çalışıyoruz. Hatay'da ki kardeşlik ortamımızın bozulmasından endişeliyiz." (36 yaşında, erkek, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, Kemalist)
- "Halklar birbirine kırdırılmaya başlandı maalesef. Bunun bedelini herhalde uzun süre daha çekeceğiz gibi görünüyor. Şimdi burada yaşayan insanlar da birden bire bu kadar nüfusu artık kaldıramayacak duruma geldi. Bunun şu an farklı kentlerde / sınır şehirleri dışında yaşayan insanların bunu yaşadığına inanmıyorum. Bu duyguyu ancak burada olanlar bilir ki gittikçe bu kendini ağır bir şekilde kendini hissettirmeye başladı." (37 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt, Sünni, solcu)

- “Bizim köyden biraz uzak ama gördüğümüz kadarıyla hiç iyi değil.” (47 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, yüksek gelirli, Arap Alevi, AKP’li)
- “Bu protesto Reyhanlı halkıyla birlikte olma yürüyüşü aslında. Reyhanlı halkının bu acısını paylaşmaya dönük. Her anlamda bu mesajı Reyhanlı halkına ulaştırmaya dönük. Farklı sonuçlar çıkarıp burayı barış bozma paahasındaki bir direnişin sembolü haline geliyor. Şu an dün de Samandağı’nda bir eylem vardı. Yarın yine bu çerçevede Samandağı’nda bir eylem olacak. Bu Hatay Bölgesi’nde üst noktada tutulmaya çalışılıyor. Çünkü gerçekten harika bir yer bu anlamda bir örnek. Bu örneğin korunmasını istiyor burada yaşayan halk. Bu anlamda da Aleviler olsun Sünniler olsun kendi alanlarında duyarlı olan aydın olan insanlar bu barış ortamın korumak için ellerinden geleni yapıyorlar. Miting de bunun bir sonucu.” (Samandağ hekim)

3.2.3 Doğru bilgi edinme haklarını kullanamadıkları, söylenti ve duyumlar ya da medyadan yayılan bilgi kirliliği ile karşı karşıya kaldıklarını düşünmekte. Bu nedenle de güven-sizlik ve değersizlik duyguları yaşadıklarını düşünmekte.

- “İşlerimiz her gün daha da kötüleşiyor. Savaş ve çatışmayı, Suriye basınından, muhaliflerin İnternet sitelerinden takip ediyoruz. Bizim ulusal basınımda haberlerin çok farklı çıktığına ya da habere girmediğini görüyoruz. Sokaklarımız, pazarlarımız, mahallelerimiz Suriyeli seleflerle kuşatılmış durumda. Karşılaştığımızda orada yaptıkları vahşet geliyor aklımıza ve bize de her şey yapabilecekleri. Çünkü açık, açık mesajları var kendi iletilerinde. Samandağ Kalkındırma Derneğimiz var. Samandağ’da yapmış olduğumuz bir festivalimiz var. Bu sene 14 ü mi, 15’i mi olacak, kaçınıcı artık onun şeyini de bilmiyorum? Üç gün, dört gün sürüyor; bu sene iki gün sürecek büyük ihtimalle. Festivalde ulusal anlamda çok yoğun bir şekilde gündüz etkinliklerimiz de, panelleri sunuyoruz gece de, plaj, denizde sahilde, işte ulusal anlamda ünlü - sanatçılar da konser, yüz binlere varan insan kitleleriyle, konserlerimiz oluyor. Yani biz yüzbin kişiyi sahneye, bir alana toplamak, o insanlarla beraber iç içe ve ücretsiz olan bir şeyi ulusal basında duyurmak yayınlamak istedik ama yani çok zor. Buraya gelen yazar arkadaşlar artık, katılan yazar arkadaşlarla girdiğimiz böyle bire bir ilişkiler doğrultusunda kendi köşelerinde işte yer verdiler ama manşette maalesef ki yer bulamadık. Siz de gayet iyi biliyorsunuz, patronlar kimin sözünü dinleyeceklerse onun haberini yapar yani şimdi Suriye meselesinde şey ortada zaten; kimin hangi tavrı gösterdiği, nasıl göstermek istediği belli, İnsanlar. Samandağ’da ki insanlar Suriye’yle akrabalık ilişkileri olduğu için elbette hassaslar.” (41 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi)
 “Tehdit taciz ile ilgili çok duyum var. Ama benim başıma gelmedi. Bakışları duruşları hepsi rahatsız edici, Hatay’da onbin silahlı muhalif olduğu lafı var. Bu çatışmanın burayı Antakya’yı, Reyhanlı’yı saracağı kuşkusunu yaşıyoruz.” (53 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Paranoyak olabiliriz. Ama somut nedenlerimiz var. Orada, gece savaşçı geldikleri duyumları rahatsız edici, kamplar şeffaf değil. Somut delil yok. Sınır kapılarına yakın yerlerde elektrik kesiliyor. Niye kesiliyor. O arada savaş malzemesi sevki yapıldığı söylentisi var. Ev tutuyorlar. onbin muhalif

mülteci adı neyse silahlı adam olduğu söylentisi var, bu da bizde rahatsızlık yaratıyor. Dün Samandağ'da bir olay oldu. Bir eczaneye dört sakallı kişi giriyor ve bir bildiri veriyorlar size dini eğitim verelim şeklinde. Eczacı kızıyor, esnaf toplanıyor ve bu kişiler bir arabaya binerek kaçıyorlar. O arada trafik polisleri de görüyor vatandaş müdahale etmesini istiyor ama adamlar kaçıyor. Poliste korkuyor bunlardan. “ (33 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)

- “Kamptan çıkıp gidip savaşçı geliyorlarmış, ben gözümle görmedim tabii. Ama burada herkes bunu söylüyor. Yaralılar geliyor tedavi oluyor sonra savaşmaya gidiyor. Ben bu durumdan acı duyuyorum. Birlik beraberliğimizin bozulmasını istemiyorum. Mülteci, ÖSO savaşçısı. Kampları evleri doldurdular. Bir ev tutuyorlar 15 - 20 kişi aynı evde yaşıyorlar. Olayların ilk başında selefi sakallı silahlı insanlar dolaştı Antakya sokaklarında ... Her şeyin en iyisini istediler. Ayakkabı veriyorlar hoop çöpe yenisini istiyorlar. Onlar bizim gibi değil, sürekli istiyorlar. Bizi beğenmiyorlar. Hastanede öncelik onlarda, her şeyde, sanki onlar asıl vatandaş. Suriyelilere “gelin, gelin” denmesi iyi olmadı. Başbakan çağırdı bizi diye küstah, küstah dolaşıyorlar. Pazarlarda, yağmaladıkları eşyaları “gel, gel Suriye malı bunlar” diye satıyorlar. Bizim polisimize dikleniyorlar. Benim ülkemde polisime, vatandaşıma bağırıp çağırıyorlar ... Kötü kötü bakıyorlar. “Keseceğiz sizi“ der gibi. Ben öyle hissediyorum. Köylerde boş evlere girip yerleştiklerini duydum. Kavga, gürültü, hırsızlık, kadınlara sarkıntılık, hepsi onlarda, her kesin dilindeler, gözümle görmem şart değil ki? Bakışlarından çarşı pazar dolaşmalarından onların varlığından rahatsızım.” (47 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Ancak öte yandan Suriye'ye çeşitli ülkelerden gelen ve Esad Rejimi'ne karşı para karşılığında savaşan ve savaşan arta kalan zamanlarını Antakya'da elini kolunu sallayarak geçiren, varlıkları ve davranışlarıyla zaman, zaman burada yaşayan; farklı dil, din, kültür ve etnik yapıya mensup insanlar için bir tehdit unsuru olan militanların varlığı da gün yüzü gibi ortada ... açık modern giyimli kadınlara el işaretiyle - çıplaksınız sizi keseceğiz - şeklinde taciz ettiklerini gördüm, kardeşim dolmuş şoförü, ücret ödemeyi reddettikleri ve “Tayyip ödeyecek” diye Başbakanı dahil ettiklerini duydum.” (40 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Al-evi, insan hakları aktivisti)
- “Suriye'den gelen tesadüfen konuştuğum bir kadın bana anlattı. Evleri talan etme, kundaklama, yağmalama o kadar çokmuş ki, evde çatışmada ölenlerin cesetlerinin üzerine basarak evin ampullerini dahi söküp alıyorlarmış. Vahşet. Evlerini korumak istiyorlar, kocası gidip evlerine sahip çıkmaya çalışıyormuş. Reyhanlı halkı ile Suriye'den gelenler arasında ne kadar dil, ırk mezhep birliği olsa da burada her gün daha da uzaklaşma oluyor. Silahlı savaşçılar çeteler için ise daha da reddedici, söylenti de çok. Sınır güvenliği ve kontrolü de yok. Silahlı selefi gruplar.” (58 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez)
- “Benim gördüklerimden başka anlatılanlar da var tabii. Bunlar Suriye'de savaşçı gelip buradaki kamplarında dinleniyorlarmış, dini eğitim alıyorlarmış vs. Elektrik kesildiğinde silah ve malzeme bizim köylerden geçiriliyor diye. Çocuklarım için de kendim içinde Samandağ için de korkuyorum. Bu iş bitsin istiyorum. Antakya'da özgürce yaşamak benim doğal

hakkım çünkü.” (54 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)

- *“Geçen hafta lokantada para ödememe nedeniyle esnaf Suriyelileri dövüyor, peşinden onlar toplanıyor, Reyhanlılı gençler de. Olay çıktı. Basından duymuşsunuzdur. Tabii haberler yayıldı da. Bayrak yaktılar falan diye de. Bu tür provakatif söylentiler çıkar ya. Burada yaşayanlar aynı mezhep ve milliyetten olmalarına rağmen zaten yoksul olan gelenlere evlerini kiraya verdiler. Öyle çok bir yardımlaşmadan söz edilemez. Kahve var bunların karargahı olarak kullanılıyor. Bilgisayarlarla oturup oralarla İnter-netten haberleşiyorlar. Çeçenistan’dan savaşa katılan birinin babası gelmiş Moskova’dan. Yaşlı dil bilmiyor, çocuğunu arıyor. İskenderunlu bir çocuk. Tampon bölgede savaşa katılmış, komutanmış çetesinin başında. Bunlar profesyonel, eğitilmiş savaşçı. Yağmalamadan bin antika halı stok etmiş. Yakını anlattı bana. Çok acı şeyler bunlar. Reyhanlının meydanında bizim gidip geldiğimiz bir kahve var. Meydanda. Bir akşam gittik kahve kapatılmış. Kapısında kolluklu Suriyeliler. Bayraklar, pankartlar. İçerde Suriyeliler. Hararetli tartışmalar, uzaktan izledik. Çat pat Arapça biliyorum ama çok iyi anlayamıyorum, arkadaşlarla dinledik. Anlamaya çalıştık. Suriye’de İblit Kenti var. Esat sonrası İblit Kentinin durumunu idaresini tartışıyorlar. Türkiye topraklarında bu ne iştir?” (68 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez, CHP’li)*
- *“Onlara kiralık ev verenler de pişman şimdi. Garip kılıklı selefi sakallı insanları gördükçe herkes sinir oluyor. Kötü bakıyorlar ‘sizi keseceğiz’der gibi. Hemen kavgaya çıkarıyorlar. Bunlar gerçek Suriye halkı değil. Oradan buradan toplanmış paralı dinci askerler.” (31 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)*
- *“Yani sığınmacılar geliyor, hali vakti yerinde olanlar gidip o cendereye girmek istemiyor, sığınma kamplarına falan girmek istemiyor; çünkü bütün olanaklar seferber edilmesine rağmen kolay da bir şey değil, kışta kıyamette veya yazın şimdi şu sıcaklarda o basit çadırların içinde yaşamak. Dolayısıyla, hali vakti bir şekilde müsaade edenler bir yer tutmak istiyor. Bu bir yer tuttuğu zaman, o evin mal sahibine bir kira rantı sağlıyor ama altta, yanda, sağda, solda, yani hani “yandaş olmayan” komşuları varsa bundan rahatsız oluyor çünkü tedirginlik duyuyor. ‘Ben bu adamları tanımıyorum. Yarın ne yapacağını bilmiyorum. Silahlı mıdır, silahsız mıdır, hırlı mıdır, hırsız mıdır, arlı mıdır arsız mıdır bilemiyorum.’ Ama netice olarak şunu söylemek lazım: Yani bu işten nemalananlar da var, büyük oranda mağdur olanlar da var.” (60 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Ermeni)*
- *“Geçen bir gün araştırma hastanesinde bir kavgaya çıktı, görevli ile muhalifin biri tartışıyordu. Görevli, benden tercüme etme konusunda yardım istedi, on dakika sonra o kişinin muhalif kişi olduğunu anladım ve gözlerinin içine bakınca şimdiye kadar kaç kişi öldürdüğü aklıma geldi. Yani bu insanlarla bir arada burada yaşamak zorunda kalacağımız için endişeler yaşıyoruz.” (48 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, CHP’li)*
- *“Hatay da Ehli – Beyit vakfı başkanının evine girilmesi ‘seni ve aileni yok ederiz’ diye not bırakılması bizim Aleviler arasında tedirginlik ve korkuya neden oldu. Bu haber basına da yansıdı bizim cemaatimizde de konuşuldu. Suriyeli selefi sakallı cübbeli tipler sokaklarda kötü, kötü bakarak geziyorlardı, şimdi o kadar rahat değiller. Pazarlarda, sokakta, çarşıda her yerde varlar. Devlet her tür ihtiyaçlarını karşılıyor, onlar hala memnun*

değiller ya. Bir şey olursa “Erdoğan’ın misafiriyiz” diyorlar. Dolmuşa otobüse lokantaya para vermek istemiyorlar, tabii kavgaya çıkıyor. Ben rastladım birebir. Hırsızlık, dilencilik burada konuşulan şeylerdir. Ambülanslar gitti yüzlerce, yaralı getirdiler. Giderken de savaş malzemesi bu yönde buradaki söylentiler. Elektrikler kesiliyor ve köy yolundan gidip geliyorlar. İnternet ve bildirilerinden oradaki savaşta Alevi öldürmek caiz şu kadar ödül lafları da duyduk.” (36 yaşında, erkek, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, Kemalist)

- “Ben şöyle bir şey söyleyeyim. 3-4 gün öncesinde Reyhanlı halkıyla o çalışan kişiler arasında bir gerginlik yaşandı ve bayağı şiddetli bir gerginlik yaşandı. Bir kavgaya varan bir gerginlik yaşandı ve bu gerginliğin peşinden hani şeylere oradaki Suriyeli çalışan kişilere işte bu Reyhanlı halkı size cumartesi günü saldıracak o yüzden çok fazla sokağa çıkmayın çok fazla dışarıda olmayın şeklinde uyarılar yapıldığı ifade ediliyor yani. Hani o gerginlikten dolayı bakın size saldırabilir Reyhanlı halkı siz evlerinizden çıkmayın evde kalın şeklinde ve şöyle bir şey var Reyhanlı merkez nüfusu 60.000 civarı. Şu anda evlerde yaşayan Reyhanlı sayısı tahmini 80.000 kadar. Yani 60.000-80.000 kadar. Şöyle bir durumda insanlarda bizde biz de çok fazla görüyoruz şehrin içini bizden fazla kullanıyorlar. Yani mesela Antakya parkında buldukları nüfusa oranla daha kalabalıklar yani hani oranlarsak parka gelenler içerisinde. Mesela Antakya’nın nüfusu 150.000’dir işte burada yaşayan 5.000’dir. Yani neredeyse 3’te 1’i kadar halk parka geliyor. Reyhanlı halkı çok kullanıyor dışarısını. Ölü sayısının 3 olduğu söyleniyor Suriyeliler arasında, ama Türk yani orada yaşayan Reyhanlı halkı içerisinde bu durumda 48 ölü var yani. Hani rakamın yaklaşık eşit olması gerekiyor ölen kişi sayısının. Çünkü onlar dışarıyı çok kullanıyorlar ve onlarda 60.000 kadarlar Reyhanlı’da sığınmacılarla Reyhanlı halkının nüfusu hemen, hemen eşit. O yüzden ölü sayısının birbirine yakın veya tahmini birbiriyle orantılı bir rakam olması gerekiyor. Fakat öyle bir rakam yok. Bir de patlamanın olduğu noktada Reyhanlı’da yaşayan Suriye’den gelmiş olan halkın özellikle tezgah kurmuş olduğu bölge olarak nitelendirildiğine de bakılırsa, resmi rakamlara göre 50 olan, dedikodu olarak veya gayri resmi olarak halkın ağzında dolaşan 200 civarında ölüden 2, 3 tane Suriyelinin ölmüş olması, yaralıların neredeyse tümünün Türk vatandaşı olmuş olması, burada bir şehir efsanesi değil. Biraz daha farklı bir boyutta ele alınması gerektiği ortaya koyuyor gibi geliyor bana ve hemen arkasında bir sürü kamplardan insanların Mersin tarafına Adana tarafına kamplara yani yaz kamplarına transfer edildiği, bir sürü Reyhanlı merkezde yaşayan insanların ‘Suriye daha güvenlidir’ bu laf çok önemli ‘Suriye artık daha güvenlidir. Bizim için biz oraya dönüyoruz.’ demeleri biraz manidar gibi geliyor bana.” (37 yaşında, kadın, hekim, orta gelirli, Arap Alevi)
- “Son olarak sözde gazeteci Hakan Albayrak’ın hekimler üzerinde ifade ettiği şeylerle açığa çıkan konuşmalardan önce vardı. Hep bu söylentiydi işte Alevi doktorlar hastalarına bakmıyor. Alevi doktorlar bilerek ayaklarını ellerini kesiyorlar yok efendim kötü davranıyorlar diye bir kanı vardı ve biz bunu olayın başladığı ilk günlerden beri biliyorduk. En son işte biz hekimiz kim olursa elimizden gelen gayreti göstermeye çalıştık. Çoğu zaman başarılı olduk. Şimdi orada yaşayan insanlara sorun. Reyhanlı halkına. Biz orda yaşamıyoruz. Orada yaşayan akrabalarımız var, kardeşlerimiz var günü birlik gelip giden. Halkla iletişim halinde olan halk böyle düşünüyor.

Demek ki o dönemde tezgahlar kuruluyormuş o sokaklarda ama o gün hiç Suriyeli yokmuş.” (43 yaşında, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)

- “Suriyeli birinden duydum. Suriye iktisadi olarak durmuş şu anda diyor yani. Şu anda hiçbir şey ekilip biçilemiyor. Seneye biz ne yiyeceğiz bilmiyoruz diyor. Seneye aç kalacağız yani diyor. Nasıl yaşayacağız bilmiyoruz diyor. Bir taraftan muhalifler geliyor biz biraz daha rahatız yaşıtılar olarak diyor. Bir taraftan şey geliyor muhalifler geliyor ben biraz daha tarafsız birisiyim, Sünni kökenliyim. Biraz daha hani ben Esad taraftarı da değilim hani özgür Suriye olması taraftarı hiç değilim diyen birisi. Bir taraftan şey geliyor muhalifler geliyor bizim gençlerimize hadi gelin bize katılın diyor. Öbür taraftan Esad’ın ordusu geliyor gençlere bize katılın diye. Yani bizlerin tarafsız kalma gibi bir şeyi olamıyor diyor. Yani illaki şey yapıyor. Geçen sefer ki ekemiyoruz dedim ya diyor ki tarlasında birisi öldürüldü, cesedi şehre getirildi. Kim gidecek o kırsal kesimleri ekip biçecek. Biz seneye aç kalacağız diyor. Bu sene yine ufak tefek doyuyoruz ama seneye aç kalacağız diyor. Çok doğru söylüyor diyor yani.” (46 yaşında, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- “Suriyelilerin ilk geldiği dönemde iki kez kampa gittim. Arapça biliyorum ben ama orada tercüman kullanıyordum. Bir çocuğu getirdiler salıncakta başka bir çocuk çarpmış. Yaralanmış, tabii babası getirdi. Yaşlılar var kadınlar var ama bir bakıyorsunuz ki çok atletik insanlar var. Adam küfürler ediyor. Çok kötü küfürler ediyor. Bilmem kimi ne edeyim beni buraya göndereni. Bunlar inek gibi insanlar gördüm. Ben nasıl oldu da kandım. Kulaklarımla duydum. Biz Esad’a karşı işlediğimiz günahın bedelini ödüyoruz burada. Ben bunu kendi kulaklarımla duydum. Çok çarpıcıydı benim için. Tercüme ettirdim yanımdaki tercümana kendim duydum ama tercüme ettirdim. Gülümseyerek bana aynısını söyledi. Yani böyle enteresan bir şey. Uzaktan acaba insanlar diyor ki dezenformasyon güçlüdür. Yani onu ne ile yok edeceksiniz ki. Ancak gözlerinizle görebilmeniz lazım ya da çok güçlü bir sesin örgütlemesi lazım. Benim hekim olarak kendi kulaklarımla duyduğum o insandan duyduğum bir şeydi. Çocuğuydu yaralanan çok öfkeliydi ve öfke anında söylediği sözlerdi. Örnek veriyorum yani, bölgedeki olan olayların.” (43 yaşında, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- “ÖSO savaşçıları için sağlık harcamasında katar parası deniyor Suudi Arabistan parası deniyor. Bilmem nereden gelen para deniyor. O parayı hakikatten gören hekim arkadaşlar var. Kaç lira tuttu 10.000 dolar. ... Onbin dolar çıkartıp veriyorlar.” (50 yaşında, erkek, hekim orta gelirli, Türk Alevi)
- “Bunlar duyumlar dedikodular da olabilir başka bir şey de. Efendim siz devlet hastanesinde siz bilerek mi gönderiyorsunuz hastaları dışarı diye söylenmeye başladı. Bazı hekim arkadaşlarım. Bizim özellikle devlet hastanesinde böyle bir arkadaş olacağını zannetmiyorum. Çünkü biz çok özveriyle çalışıyoruz orada. Göğüs cerrahisi olsun, genel cerrahi, ortopedi olsun hep gerçekten zor şartlarda çalışıyoruz.” (60 yaşında, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)

3.2.4 Sağlık Hizmetlerine Ulaşım Durumu

Örnekleme grubumuzda yer alan iki kişi sağlık hizmetlerine ulaşabildiğini belirtti. Diğerleri ise sağlık hizmetlerine ulaşmada önceliğin Suriyeliler de olduğunu düşünüyorlar.

- “Sağlığım yerinde ancak yolum hastaneye düşüyor benim de. Öncelik hep onlarda. Benim babam 73 yaşında şeker hastası. Suriyelilerden önce hastanede yaş nedeniyle öncelik vardı tedavi oluyordu. Şimdi Suriyeliler, hastane de kavgaya ve gürültü çıkardıklarından onlardan sonra sıra gelirse babam tedavi olabiliyor. Olayların başlangıcında babamı hastaneye götürdüğümüzde bizzat ben yaşadım. Onlardan doktorlar da hemşireler de korkuyordu. Yataklar dolu. Babam şeker hastası. Bu ülkenin vatandaşı olarak haklarım var ancak Suriyeliler yüzünden kullanamıyorum. Suriyelilerin gitmesini istedim. Onlar olmazsa ben vatandaş olarak daha iyi hizmet alacağım. Kendi ülkemde ikinci sınıf vatandaş hissettim kendimi. Kızgın ve kırgın hissediyorum.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Bizim okulda, hasta kabulü var. Suriyelilere ayrı giriş var. Olayların ilk başlangıcı daha kötüydü, şimdi onlar da öğrendiler biraz, karşılık alacaklarını. SSK hastanesi komple onlara tahsis, bir yakınımız kalp krizinden öldü. Hastaneler birbirine git derken. Araştırma hastanesi öğlene kadar poliklinik oluyor. Sırayla. Onlar sıra almadan muayene oluyor. Suriye’de sağlık sistemi böyle değil. Kimlik ya da para, orada doktorlar burada ki gibi kazanmıyorlar. Tabii orada da tek, tek giriyorlar muayene odasına. Burada sıra tanımıyorlar. Biz torpilliyiz “Başbakan Tayyip” den diye. Ben duydum bunu.” (21 yaşında, erkek, Üniversite öğrencisi, Arap Hıristiyan)
- “Sağlığım da iyi. Öncelik hep Suriyelilerde, onlar öncelikli. Hastanede her yerde. Olayların ilk başlangıcında hastaneye gidemez olduk. Daha sonra yeni, yeni yataklar ve hastaneler oluşturuldu. Özel hastaneler de dahi kavgaya dövüş onlar direk muayene oluyorlar.” (53 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Hastanede birinci sırayı, en iyi sağlık ve tedavi hizmetini, yemeyi, giymeyi isteyenler Suriyeliler. Bu yılbaşına kadar devlet her tür sağlık giderlerini karşıladı. Katılım payı ödemediler. Bizim vatandaşımız muayene ve ilaç katılım payı %20 ödemekte.” (60 yaşında, erkek, üniversite mezunu, yüksek gelirli, Arap Alevi)
- “Önemli bir sağlık sorunum yok. Suriyelilerden sıra gelirse sağlık hizmetlerine ulaşabiliyorum.” (47 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Hastanede onlara öncelik tanınıyor.” (58 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez)
- “Sağlığım iyi. Hastaneye gidince Suriye’den gelenlerden sıra gelirse tedavi de oluyoruz. Sıra için kavgaya çıkarıyorlar, küstah ve şımarıklar.” (54 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Öfkeliyim. Kızgınım. Bu kadar olumsuz duygum var hala sağlıklıyım anlayacağınız. Bakın ben dış hastanesine gidiyordum. Antakya’ya, bir buçuk yıl önce, daha onlar çok yayılmadan. Randevu aldım, dişlerime köprü yaptırıyorum. Çok da iyi bir doktorum vardı orada, çok hoşuma gidiyordu, ilgileniyordu. Bir onlar geldi, randevulu olmama rağmen, gün boyu bekledim gün boyu, beni almadı, ‘Kusura bakma ... Hanım’ dedi. Yani

randevulu, iki saat yol gidiyorum ve gel demesine rağmen randevuyla, beni geri çeviriyor. Ve artık gitmedim. Ne gideceksin? Git gel boşuna, çünkü ilk öncelik onlara.” (41 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, solcu)

- “Burada, hastanelerde sırasız öncelikli muayene falan kavgaya işleri çıktı. Şimdilerde doktorlar, sağlık personeli de diremiyor, bu tür olaylar azaldı.” (68 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez, CHP’li)
- “Buraya gelenlere her şey de öncelik onlara. Geçen ay doğum evinde gece doğum yaptı elim, dışarı da çıkmak istemedim. ‘Suriyeli misin?’ dediler, ‘Evet’ dedim Arapça. Yaşamakla yüzümü kapatarak. Bana ‘Kala-bilirsin’ dediler. Yanımda bir tane bayan vardı görseniz çok rahatsızdı, refakatçi gene, hemen dışarı çıkarttılar; yani ben bu kısmına çok üzülüm. Sonuçta biz, kendi memleketimizde ikinci sınıf olduk.” (31 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Bu savaştan psikolojimiz bozuldu. Her hangi bir sağlık sorunu yok. Sağlık hizmetlerine sıra gelince ulaşıyorum.” (45 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, Atatürkçü)
- “Sağlığım iyi. Biz memnunuz hayatımızdan, sağlık hizmetlerimizden çok memnunuz. Ama orada mesela bakıyorsun, gidiyoruz hastaneye muayene olmaya, öncelik Suriye vatandaşında. Bizim vatandaşımız ikinci sınıf durumuna düşüyor.” (73 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Türk Sünni, AKP’li)
- “Sağlığım yerinde ancak hastaneye gittiğimde ilk sıraların Suriyelilere verildiğine bizzat tanık oldum. Olayların başlangıcında ağır yaralı Muhalif, hastaneye getirildi ve bana Alevi doktor bakmasını diye bağıyordu. İşte o an benim bittiğim andı. Kemiklerime kadar titredim. O kadar acısı var ama tedavi için bile Alevi doktor istemiyor. Bu adamlar neler yapmazlar kendileri dışındakilere siz düşünün. Ben korktum. Özel hastanede hemşire tacizi de duydum. Bunlar tabii sağlığımı bozuyor.” (36 yaşında, erkek, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, Kemalist)

Hekimlerin Görüşleri

- “Maalesef kendimizi tam bir savaş hekimliği ortamında bulduk. Suriye’de karışıklıklar başladığı dönemde çok yoğun savaş cerrahisi yapıyorduk. Resmen çok yoğun savaş cerrahisi yapıyorduk. Çünkü olay başladığında bununla ilgili herhangi bir hazırlık yoktu Hatay’da. Yani ne bir yatak artırımını vardı ne bir efendime söyleyeyim, oradan gelen hastaları karşılayabilecek bir kapasite düşünülmedi. Normal kapasitenin üzerine bu çatışmadan akın, akın yaralı gelmeye başladı. Bu iki yönlü bir problemdi bizim için. Bir hakikaten hem zor vakalar, enfekte vakalar. Bir de dediğim gibi hastaların psikolojik durumu sosyal durumu hiç alışık olmadığımız bir durumdu. Hastaya nasıl yaklaşacağınızı çok kestiremiyorsunuz. Hasta ciddi bir moral bozukluğuyla geliyor. Ciddi bir resmen bir savaş ortamından geliyor. Yaralanmış, etmiş. O dönemde bu hastalar çok yoğun geliyordu. Bir de şöyle bir zorunluluğu vardı işin, hasta geliyor, gelen hastaların çoğuna bir müdahale yapılmış bir şekilde ama bu müdahalenin nerede yapıldığı nasıl yapıldığı kim tarafından yapıldığını bilemiyorsunuz. Açıp o hekimle paylaşamıyorsunuz da. Yani hastayla ilgili bilgi de alamıyorsunuz. Ancak işte geldikten sonra siz yeniden sıfırdan tetkiklerini yapıyorsunuz. Örneğin, ne bilim bir açık kırığı varken açık yarası varken o halde gelmiyorlar hastaneye. Bir şekilde sarılmış edilmiş yani acaba orada bir

sahra hastanesi mi var bir şey mi var bilgi de alamıyorduk pek. Sekonder vakalar olduğu için dediğim gibi çoğu ciddi enfekte vakalardı. Yani burada biz psödomonas devrettik oraya. Bir ara hastanenin bir katını tamamen onlara ayırdık. Yani her yere yatırmak istemedik hastaları.” (60 yaş, erkek, hekim, Arap Alevi)

- “Suriye çatışmaları ile birlikte birden kendimizi savaş hekimliğinde bulduk. Çatışmaların ilk döneminde savaş cerrahi yapıyorduk. Normal kapasitenin üstünde bir de bunla karşılaştık. İlk vakalar zor ve enfekte vakalardı. Sosyo - psikolojik durumları farklıydı, nasıl yaklaşacağımızı bilmiyorduk. Bir süre sonra ilk müdahaleleri yapılmış olarak gelmeye başladılar. Kim yapmış, ne olmuş hekimle ilişki kuramıyorsunuz. Diğer hastalar bunlara yönelik olarak tepki gösterdiler. Uzun süre sıkıntı yaşandı. Ayrıca Suriyeli mülteci akını oldu. Vatandaş rahatsız oldu. Kamplarda kalsın şehirde dolaşmalar derken, hastanelerde karşılaşmaya başladılar. Yurt dışı kaynaklı vakıflar sağlık harcamalarını karşıladılar. Bunların temsilcileri bizlerle görüşmeye geldiler. Ücretsiz baktığımız da oldu. Şimdi ise, daha önce 2-3. müdahalelerin yapıldığı komplike vakalar geliyor. Gelenlerin sayısı eskiye göre azaldı. Reyhanlı sınırın öte yakasında hastane oluşturmuşlar. O dönemde bizim hastaneye gelerek yardıma bulunmak isteyen yabancı hekimler oldu. 4-5 Suudi Arabistanlı hekim geldi. Tedavi taleplerini reddettik. Yasal olarak mümkün değildi. Bir süre sonra gittiler. Bazı evlerde de tedavi girişimlerinin yapıldığını duyduk. Eski bir yurt bu tür sağlık girişimleri için dönüştürülmüş. Biz her gelene baktık. Aleviler bakmıyorlar gibi yalan yanlış bir yığın şey söylendi. Tüm bu süreçte mağdur olanlar hekimlerdi. Her iki tarafı da idare etmeye çalıştılar. Başardılar da. Bazı hastalar yatak yokluğunu, Suriyelileri yatırıyorsunuz da ondan diye tepki gösterdiler. Aslında bunun gerisinde bu savaşa karşı olmaları vardı. Üniversite’de bunlara yönelik ek bir bölüm oluşturuldu. Bayağı bir savaş cerrahisi yapıldı. Acile gelenler yaralıları görünce etkileniyorlardı. İnsanlarda moral bozukluğu, karamsarlık oldu.” (60 yaş, erkek, hekim, üst gelir, Arap Alevi)
- “Yani şunu söyleyebilirim. Kuşkusuz yani. Suriye’den Türkiye’ye çok sayıda insan geçti. Buraya Hatay’a bir ara sadece 20.000’in üzerinde insan geçişi olmuştu ama şu anda bu rakam biraz azaldı, ama Türkiye diğer Kilis, Antep ve Urfa’yı da kattığımız zaman çok sayıda insanın bizim bölgeye, Suriye’den girdiğini ve mülteci olarak buralarda yaşadıklarını biliyoruz, kamplarda ve benzeri yerlerde. Bunun dışında da sürekli giriş çıkış yapan hareket halindeki nüfusu da göz önüne katarsak ve bu geçenlerin ötesinde de bir de Suriye içindeki çatışmalardan doğan şeylerde sağlık hizmetleri almak üzere Türkiye’ye geliyor. Yani sadece Türkiye sınırına geçen insanlar değil bunun içerisinde meydana gelen olaylardan sonra da Türkiye’ye sağlık hizmeti almak için çok sayıda insan geliyor. Kuşkusuz bu çok açık bir şekilde Türkiye’de ve bu sınır bölgelerinde sağlık hizmetine olan talebi ve arzı arttırıyor. Başlangıçta ilk zamanlarda biraz daha karışık durum çünkü böyle bir şeye çok hazırlıklı değildi Türkiye. İlk zamanlarda hastanelerde ve benzeri yerlerde bazı sıkıntılar ve sorunlar çıktı ama sonra yeniden ek ve destek ünitelerle, şeylerle biraz daha adapte oldu gözüküyor. Şu anda adaptasyon sürecini tamamlamış gibi görünüyor. Yani önemli ölçüde oradan gelen sağlık taleplerini karşılıyor ve tabii olağan üstü durumlar olduğunda tabii yine bir bombalama ve benzeri bir çatışma olduğunda yine bu zorlanmalar ortaya çıkıyor. Yani kuşkusuz buradaki hekimlerin yükü arttı bu nedenle arttı, bu açık gözüküyor. Elimde

ne kadar rakam var dersiniz rakamlar yok bunlar görünüyor. Gözlemlerle edindiğim bilgiler. Bunun dışında hastalık çeşidi bakımından çok fazla bir şey çeşitlenme yok zaten Türkiye'yle Suriye arasında son zamanlarda uzunca bir süre şey oldu sıkı bir ilişki vardı. Günü birlik yoğun bir şekilde hareketlilik vardı. Dolayısıyla hastalıkların bildiğim kadarıyla çeşitliliğinde bir değişiklik olmadı yani bu hastalık Türkiye'ye girmiş gibi görünmüyor. Bazı bulaşıcı hastalıkların bu tür durumlarda biliyoruz rutin koruyucu sağlık hizmetleri çok iyi verilemez. Bütün sağlık hizmetleri vermekte zorlanabilir. Hem Suriye tarafında böyledir hem de Türkiye tarafı içinde. Nüfusu kontrol etmek çok zor olduğu için başka hizmetlere aksayabilir ve aksadığı için burada bazı hastalıkların özellikle kızamık ve benzeri hastalıklar ortaya çıkabilir, fakat Hatay'da benim bildiğim kadarıyla 3 tane kızamık vakası oldu bugüne kadar. Ama Antep'te öyle değil Antep daha yüksek oranda hani hatırı sayılır yüksek bir oran Türkiye'deki sıralamalarda ilk 10'un içinde diyebileceğimiz kızamık olgusu görüldü Antep'te. Bunun ne kadar şeyle ilgili bunu ortaya çıkarmak lazım incelemek lazım ama olabilir. Olmasa bile bu dönemde Suriye'de kızamık salgını olabilir bulaşıcı hastalıklar artabilir. Aşıyla önlenebilen hastalıklarda bir artış ve bununla bize yansımaları ortaya çıkabilir.” (50 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Türk Alevi)

- “Şimdi ben Antakya merkezde çalışıyorum. Hasta sayısında ciddi bir artış yok. Yani günlük ortalamaya alacak olursak 2 den fazla gelmiyor. Sebebi muhtemeldir ki duyumlar üzerine söylüyorum benim bulunduğum yerde Suriyelilere bakan özel bir kliniğin açılmış olduğu ve Suriyeli orada ikamet eden insanların o hastaneye daha doğrusu o kliniğe giderek muayenelerini yaptırdıkları yönünde aldığım bir duyumlarım var. Bana günde ortalama bir iki kişi şeklinde geliyorlar. Evet Suriyelilerden, geliyorum ek olarak yalnız aşı sayısı günlük ortalamaya vuracak olursak 2-3 gibi. Tabii tam rakamı kayıtlarda var aşuların. Ya da tam rakam isteniyorsa yarın pazartesi tam rakamı verebilirim kaç toplam aşı yapıldığı konusunda. İş yükü olarak çok ciddi bir iş yüküyle karşılaşmadım. Tepki olarak herhangi bir tepkiyle de karşılaşmadım. Bir olumsuzlukla da karşılaşmadım. İki kişi olarak çalışıyoruz. Ben Arapça bildiğim için gelen hastalar bana yönlendiriliyor doğal olarak tercüman kullanmamak adına birebir muhatap olmak adına. Geldikleri zaman biliyorsunuz eskiden çok fazla numune verilirken şu anda sağlık ocağında daha doğrusu aile sağlığı merkezlerinde numune bulundurduğunuz zamanında onları dahi kayıt altında bulundurduğumuz için artık numunede bulundurmuyoruz. Ama bulunan numuneleri nispeten onlara veriyoruz. Bu şekilde yani yalnız şu var biz aynı zamanda ilk Suriyelilerin geldiği zamanlarda kamplarda da hekimlik yaptık. Ben 3 kez gittim, bunlara bakma adına. Orada da tercüman koymuşlardı ben orada da tercüman kullanmadım. Çünkü birebir anlaşabiliyordum. Ben ama mahremliği koruma adına 3. bir kişinin bunu duymaması adına ben bunu kullanmadım rahatlıkla da şey yaptım. Rahatlıkla da muayene ettim gereğini yaptım. Yalnız, orada tuhaf istekler vardı. Bizim kendi vatandaşımıza ödenmeyen güneş kremleri güneş yağları ve bir sürü kozmetik dahil olmak üzere hepsi ödeniyordu. Hatta 2 tane olay anlatacağım size. Bir tanesi olumsuzdu. Şöyle ki gelenleri ben sıraya diziyordum. İsim sırası yazdırıyordum ve bakabileceğim miktarda kesiyordum onu. Öğlen 12'ye kadar bakıyordum ve 12'den sonra 13:30'da başlayıp saat 16.00-16:30 gibi miydi tam net hatırlamıyorum o saatte bitiriyorduk muayeneleri. Saat 11:30'a yakın bir civarda 2 gün önce ayağı yanmış bir

bayan geldi. Ayağı yanmış acil dediler. Baktım 2 günlük bir vaka. Sadece yara temizliği, debridmanı dediğimiz ve ilacı yazılacak. Sıraya adını yazdırmasını istedim. İsrarla bana şu anda bakacaksın diye diretti. Bende acil olmadığı için bakmadım. Sıraya girmesini istedim. Sonra eşini çağırdı. Eşi orada, dağıttı ortalığı. Maalesef güvenlik güçleri hiçbir şekilde ona hakim olmadı. Hatta bana jilet bile çekti. Üstüme de saldırdı. O safhaya varan bir olay oldu. Böyle bir olumsuzlukla karşılaştım Pek olumsuz şiddette diyemeyeceğim çünkü bana ulaşamadı. Yani o safhada kesildi olay. Yani daha ileri safhaya ilerlemesi konusunda bir önlem alındı ama işin en son olayı benim yemekhaneye geçtiğim yerde yemekhanede cereyan etmesiydi ve o olumsuz bir vakaydı. İkincisi bir tanesi geldi impotans dertlerini anlattı, hatta aldığım anamnezde kendisinde impotansı olmadığı şeklinde bir kanaat doğdu. O viagra istedi isim olarak da söyleyeyim. Onu reçete etmemi istedi. Bunun olumsuz olduğunu böyle bir şeyin mümkün olmayacağını istiyorsa cebinden alabileceğimi söyledim. İsrar etti. Reçeteyi yazdım üstüne de tedavi amaçlı değildir şahsın isteği üzerine yazılmıştır yazıp gönderdim. Çünkü gerçek anlamda tıbbi tedavi amaçlı kullanmayacaktı bunu. 3-4 kişi bunların bir tanesi kamp müdürü olmak üzere bana onu reçete etmem için geldi bende ısrarla onu reçete etmeyeceğimi söyledim. Giderlerini tamamen devlet karşılıyor. Kesinlikle kamplardakini söylüyorum Suriye'den gelenlerin muayenelerini onları kimin karşıladığını bilmiyorum onları soruyorlar bana nasıl bunu alabiliriz diye? Ben de vilayete sosyal yardımlaşma fonuna yönlendiriyorum. Çünkü bana iletilmiş bu konuda herhangi bir bilgi yok. Yataklı tedavi kuruluşlarını tamamen devlet karşılıyor diye biliyorum. Yani devlet kendisi ödüyor. F8 diye bir form var o formlar doldurulup o formlar valiliğe gönderiliyor. Valilik kanalıyla bu ücretlendiriliyor. İlçelerde de kaymakamlık karşılıyor. Şimdi aşilar kısmını da devlet tüm aşıları bizim kendi çocuklarımıza yaptığımız tüm aşıları birebir çocuklara da karşılıyorlar. Herhangi bir sıkıntı olmuyor. Bizim çocuklarla yaşanan sıkıntı kadar sıkıntı oluyor deyim. Mesela BCG aşısı bir süre önce yoktu bir süre gelmedi. O arada onlarda aynı sıkıntıyı yaşadı. Onun dışında herhangi bir sıkıntı yok yani. Bizim çocuklar sıkıntıyı yaşarken onlar o sıkıntıyı yaşıyor. Yoksa aynen bizim çocuklara ne uyguluyorsak aynısı onlara uyguluyoruz. Bu sıkıntıyı yaşarken şikayet olayları da olmuştu. Kırıkhan'da birkaç kişi şikayet edilmişti bize. Aşı yapılmıyor diye. Oysa elimizde olmadığı için yapmıyorduk. BCG aşısı o sıkıntı döneminde. Şu anda da suçiçeği aşısı birkaç gündür yanlış hatırlamıyorsam birkaç gündür yoktu. Polioydu. Polio muydu? Şu anda geldi gerçi. Onunda haberini aldık yaklaşık 15 - 20 gündür oluyor yoktu. Aynı şekilde de onlara yapılmadı bizim çocuklara da yapılmadı. Şimdi ikisine birden yapılacak. Yani üstlerine alınıyorlardı. Direk şikayet ediyorlardı bizim grup başkanını. Son bir olay şöyle deyim ben aşı için çocuğunu getiren vatandaşın aşı kartını inceledim. Aşı kartı bizim aşı kartına çok benzer. İngilizce yazılmış Arapça yazılmış daha çok Arapça yazılmış. Ben Arapça okumasını da bildiğim için o aşıları da çıkartabildim. İşin ilginç tarafı şu oldu: O aşının üzerine biz onlara kendimizin ürettiği kendimizin çocuklarımıza verdiğimiz aşı kartını veriyoruz ki hani bizde çıkıp başka bir yere gittiğinde aşının devamında ne olacağı bilinsin diye. Kendi aşı kartlarına bizim aşı kartını zımbalamak istedim. Tamamen reddetti ve çok büyük tepki gösterdi. Niçin olduğunu sorduğum zaman da verdiği cevap şu oldu: Yarın Suriye'ye gideceğiz. Bizim mülteci olduğumuzu anlama-

larını istemiyorum. Başımıza iş gelir kendimizi korumak amaçlı dedi.” (45 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)

- “Çok ciddi sıkıntı yaratıyordu. Yani ben Altınözü’nde çalışıyorum. Tam Suriye sınırında bir beldede çalışıyorum. Benim baktığım nüfus 2.900. Bu olaylardan sonra köyümün içinde hiçbir yere kayıtlı olmayan 1.500’e yakın Suriyeli yaşıyor. Bunların herhangi bir yere kaydı yok. Sürekli sınırdan geçip çıkıyorlar. Hiç bir belgeleri yok. Hiç bir şeyleri yok. Bunların nasıl sağlık hizmeti alacaklarıyla ilgili de bir bilgileri yok. Bunla ilgili, devlet bize de bir bilgi vermedi. Son olarak kaymakamlık bunlara bakabileceğimizi bunların reçetelerini kendilerinin karşılayacağını söylediler. Bu şekilde gelen hastalara bu şekilde ben hastalara bakıyorum. Günde 15’e yakın hastam geliyor. Poliklinik yapıyorum. Onun dışında aşı kayıtları falan her yerde olduğu gibi bizde de çok ciddi bir sorun. Çünkü Suriye’den geldiklerinde bazı aşıları yapılmış bazı aşıları yapılmamış halde geldiler. Nereden başlayacağımızı bilemiyoruz ya da Türkiye’de doğum yapan gebelerimiz var yani Suriyeli gebeler. Geçen hafta bir gebeyi ev içerisinde bir ebe doğurtmuş. Herhangi bir hastaneye de gidememiş. Ben bu konuda ne yapacağımı şaşırardım. Müdürlüğe de sordum, onlar da bilemediler, hani nasıl bir uygulama yapılacağını. Kendim topuk kanını aldım. Hani Türkiye’ye uygun şekilde aşılmalarıyla başladım. O şekilde devam ediyoruz. Kaymakamlık karşılıyor onların ilaçlarını ama halkta da bu tepki yaratıyor yani şimdi yani ben halka yazdığım ilaçlardan alınan fark katkı parası bunlardan alınmayınca çok tepki duyuyorlar ve her şeylerini karşılıyor devlet her türlü ilacının.”(33 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Sünni)
- “Bizim ilk olaylar başladığında sistem çok daha farklıydı. Şimdi daha farklı tabii gelen hasta portföyü de değişti. Yapı da değişti. Şimdi ilk günlerde her türlü yaralı bize geliyordu. Yani Reyhanlı’da Kırıkhan’da durmuyor hasta direk bize geliyor, Antakya Devlet Hastanesi’ne. Şimdi gelen hastaların çoğu sınırdan ambulans getiriyorsa biz bakıyoruz ya da kamptan geliyorsa biz bakıyorduk ama kendi olanaklarıyla kaçak olarak geçmiş veya bir şekilde ne olduğu belirsiz ama Suriye’den gelmiş ve yaralıysa devlet ona bir şekilde ödeme yapmıyor. Hatta benim de böyle bir vakam vardı. Hastayı aldık ameliyathaneye yatırdık. Başlayacağız aşağıdan telefon geldi. ‘Doktor bey bunu yatıramıyoruz çünkü’ diyor ‘bu kamptan gelmemiş.’ Ee ... efendim biz bunu ameliyat edersek devlet bunu ödemez. Ee ... napalım bunu ameliyat etmeyelim. Peki dedik ... Yani bu olay benim yaşadığım bir olaydı. Hatta hasta yakınına söylediğimde, dedim böyle, böyle tabii tercüman kullanıyorum. O arkadaşta yakınlarıyla konuştuğumuzda durum işte böyle, böyle tamam dediler onlar iki telefon görüşmesi yaptılar demin bahsettiğim o çantacı kişiler çantacı diye tabir ettiğim kişiler hemen olaya müdahale ettiler ve hastayı aldılar özel hastaneye götürdüler. Orada tedavi ettirip parasını ödüyor. Devlet Hastanesi’ne ödemiyor.” (60 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- Merkezde benim yaşadığım bölgeye genel itibariyle Suriyelilerin yerleşmek için tercih ettiği bir bölge değil. O yüzden Suriyeli hasta çok bakmıyorum. Geçici görevle gittiğim bir bölgede işte günde ortalama bir hasta olacak şekilde bakıyorduk. İşte aşı için bir bebek gelmiş. Bebeğin birinci ayı, ilk doğar doğmaz ve birinci ay hepatiti yapılmış. Ondan sonra 4. ayına kadar hiçbir aşısı yapılmamış. Onlarla görüştük başka sağlık ocağıyla görüştük ve onun aşı takviminin aşıları yapılması için irtibat kurduk o

hastayla. Çünkü o BCG ayda bir açılan bir aşı ve 2 gün önce açılmıştı bizim geçici görevle gittiğim sağlık ocağında. Başka bir sağlık ocağındaki arkadaşına yönlendirdik o şekilde. Ben çok fazla Suriyeli hasta muayene etmedim. Sadece kamplarda. Az önce arkadaşına belirttiğim gibi kamplarda günde ortalama 80-100 hasta bakmıştık. 2 defa gittim ben de. Evet, herkes sırayla gönderildi nöbet usulü.” (37 yaş, kadın, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)

- “Samandağ Merkez’de hiç Suriyeli hasta yok. Hem merkezde hem periferde Suriyeli hasta hiç yok. Hiç Suriyeli hastayla karşılaşmıyoruz ama ilk Yayladağ kampına geldikleri dönemde biz de nöbet usulü kamplara gittik, hasta baktık. Tabii çok farklı koşullarda çok farklı imkanların olduğu ortamlarda baktık. Yani sınırlama yok ilaç sınırlaması yok. Düşündüğünüz her ilacı yazabilirsiniz anında getirilebiliyor. Her kalemi yazabiliyorsunuz ve her kalemi alabiliyorlardı mesela. O kamp dönemi öyleydi ama. Ondan sonra biz gitmez olduk. Bizi almadılar yani. Farklı bir çözüme gittiler.” (43 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- “Antakya Merkez’de de benim çalıştığım yerde erişkin hastada kızamık vakasına rastladık. Bunları takip ettik, ailelerini aşıladık. O hastanın çocuklarını falan aşıladık. Araştırma Hastanesi’nde de yoğun bakımda iki tane Türk çocuk hastanın kızamıktan dolayı pnömoniden dolayı yani komplikasyondan dolayı oradaki hastanede yattığını, çocuk doktorlarıyla görüşerek öğrendik. Hepatit A vakası görüldü hatta çocuklarında bir kaç tane kızamık vakaları görüldü. Antakya Merkez’de Gürgen Paşa taraflarında bir iki kızamık vakası yanında sanırım 8-10 civarında suçiçeği vakası ile karşılaştık. Hasta profilinde psikosomatik değişiklikler veya savaş psikolojisiyle başvuran olmadı açıkçası bunu henüz gözlemlemedik. Zira herhangi bir merkezde bir olay olmadı. Ama bu son Reyhanlı olaylarından sonra her iki kesimde de çok ciddi bir boyutta bir tedirginlik olduğunu hissediyoruz. Zira ben hastaları muayene ederken kimlik bilgilerine de ulaşabildiğimiz kesimden ulaştığımızda Pazartesi, Salı günü özellikle Reyhanlı nüfusuna kayıtlı olan bir kaç hastayla görüşmemde ciddi bir boyutta rahatsızlık olduğu ve tamamen kendi iç hesaplaşmalarıyla beraber ne yapacaklarını bilemez halde hissettim ben onları yani tepki mi verelim yoksa tepki vermeyelim mi? Nasıl bir davranış şekli sergileyeceklerini bilemez durumdaydılar. Onun dışında herhangi bir şeye rastlamadım henüz.” (50 yaş, erkek, hekim, Arap Alevi)
- “Altınözü Bölgesi’nde yani savaşın ilk günlerinden beri bu yana bombalama seslerine alışkın oldukları için halk artık normal karşılamaya başlamıştı. Sürekli bomba seslerinin altında yaşadıkları için evleri de hatta titriyordu falan son Reyhanlı olayından sonra köyde çok fazla Suriyeli olmasından dolayı buranın da bombalanacağı canlı bombanın da burada da patlayacağı, hatta son Çarşamba günü Pazar dahi kurmadılar kendi köylerinde. Bunun tedirginliğini de yaşıyorlar köylü.” (33 yaş, erkek, hekim, Arap Sünni)

3.2.5 Savaş ve Çatışma Ortamının “Kadın”a Etki Durumu

- “Söylentilerden söz etmiyorum. Reyhanlı’da satılan kadınlar, savaş ortamında tecavüze uğrayan kadınlar. Hepsi için acı duyuyorum. Birilerinin yeniden yaptığı o harita içinde yer edinebilmesi için suçsuz insanların, çocukların, kadınların, böyle bir şiddeti görmesi içimizi yakıyor.” (37 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt Alevi, solcu)

- “Ben 25-30 liraya gündelik tarım işine giderdim. Onlar 5 liraya dahi gidiyor. Ucuz olduğu için onlar tercih ediliyor, ben her gün 15-20 liradan oluyorum. Ben fakirdim daha fakir oldum. Bomba, silah sesinden korkardım artık alıştım, oralı olmuyorum. Çocuklar da savaş sesi diye geçip gidiyorlar.” (35 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Kadın ve çocuklar için daha zor bir durum. Çocuklar sokakta mendil, kaçak sigara falan satıyorlar. Dileniyorlar. Yalnız kadınlar evliliğe zorlanıyor. Koruma amaçlı, bu ülkede tutunma adına. Şu yan komşuda evlendi, İmam nikahlı. Karısı eve sokmuyor, çocuklarına da kendisi bakıyor. Zaten buralarda Arap Sünni kesimde ikinci eş vardı. Çerkez toplumunda yoktur. Boşanma da yoktur.” (58 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez)
- “Suriye’de kadınların tecavüze uğradığını, dini fetvalar verilerek erkek savaşçılara karılık etmeleri istendiğini hep duyduk. Canilik bunlar. Bunlar müslüman olamazlar. Reyhanlı tarafında kadınlar satılıyor.” (54 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Bir kadın, bir vatandaş olarak yaşadığımız savaş ve çatışma ortamından rahatsızım. Mesela Antakya’ya gidiyorsun; belirli yerler var rahat dolaştığımız falan. İşte “şu kesim kapalı kesim, açıkken oraya gitme. Başını derde sokma” gibi. Şimdi her gittiğin yer öyle. Yani Suriye’den gelenler artık yerli halkı rahatsız ediyorlar. İstila etmişler. Mahalle baskısı. Ötesi başka bir baskı. Kadınlar, para karşılığı, yani artık başlık parası denmez ona, para karşılığı pazarlanmak kesinlikle sömürü had safhada, zaten çok meyilli, yani artık adlandırmayayım, bir sürü erkek, cebinde işte ne kadar parası var; yirmi bini var, on bini var, basıyor parayı, istediği kızı kamptan alıyor. Birebir şahit oldum buna, istediği kızı ve onların imamları. İmamları kimse buna cevaz veriyor. Sözde bir de yani cennetin yolunu açıyor ona. Hepsinden nefret ediyorum.” (41 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi)
- “Suriye’nin kızları bugün tabiri caizse sırf onları kurtarmak adına buradaki insanlara peşkeş çekiliyor, evlenme adı altında. 60 yaşındaki adama gidip oradan 20-30 yaşındaki kızı alıp evlenmek adı altında. Yani bu bir dramdır. Bazı Suriyeli kızların işyerlerine giderken tacize uğradığını duydum. Kendilerinden duydum bizzat. Ne yaparsak yapalım bunların buna ses çıkarmaması gerekir, düşüncesi hakim olduğunu duyduk. “Şey evlerinin” de kurulduğunu duydum. Kimi Suriyelinin artık geçimini sağlamak için bedenini satmaya başladığını da.” (37 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni, solcu)
- “Kırıkhan’da kadınlardan eşlerinin 2. ya da 3. eş olarak Suriyeli kadın alması ve ondan kaynaklı depresyonla gelen bir kaç hastam oldu.” (37 yaş, kadın, hekim, Arap Alevi)
- “Bizim toplumumuzda kadın erkeğin yanındadır, ne önünde ne de arkasında. Ben eşimle böyle bir hayat kurdum böyle yaşıyorum. Yani yan yana. Tüm Türkiye’de böyle olmasını isterim. Kadın erkek yan yana. Barış içinde.” (46 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Ermeni)

3.2.6 - Savaş ve Çatışma Ortamının “Çocuklar” a Etki Durumu

Toplumun savunmasız ve dezavantajlı bir kesimini de çocuklar oluşturuyor. Çocukların toplumsal taşıyıcılık rolü de düşünüldüğünde savaş ve çatışma ortamından en fazla etkilenenlerin başında çocuklar bulunuyor.

- “Pansiyonda iki gün misafir ettiğimiz bir Suriyeli kadın ve küçük çocuğunu gördüm. Çocuk çim biçme makinesi çalıştığında ürküp ağlamaya başlıyordu.” (46 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Ermeni)
- “Bomba, silah sesinden korkardım artık alıştım, oralı olmuyorum. Çocuklar da savaş sesi diye geçip gidiyorlar.” (35 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Biz gidiyorduk Suriye’ye, benzinimizi alıyoruz, şekerimizi, ekmeğimiz, balığımızı, etimizi, şekerlememizi. Yetiyordu bize bir aylık, mutfak masrafımıza yetiyordu, Suriye’ye gidip gelmekle çocuklarımızı daha iyi besleyebiliyordum.” (54 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Yüzlerce çocuk sigara satıyor. Çocuklar çalışıyor. Tam merkezde sigara - mendil satıyorlar. Çok yoksulu var. Okul öncesi yaşlarda gözleri pırıl pırıl bir erkek çocuğu, kahveden çay getirdi. Başını okşayıp “kaça gidiyorsun?” diye sordum. Suriyeli bir çocukmuş. Döndü bana, çakmak çakmak baktı ve sertçe söyledi. “Herabuna el beled” yani Türkçesi ”ülkemizi mafhettiler” Tüm saflığı ve masumiyetiyle çocuk gözünden Suriye. Bunu büyükleri söyleyemiyor birçok nedenle. Çocuk söylüyor, bu çocuğun algısı. İnsanlık dramı.” (68 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez, CHP’li)
- “Ben mesela toplu halde olan yerlere gitmemeye çalışıyorum. Özellikle çocuğumu çok dışarı çıkarmamaya çalışıyorum. Alışveriş merkezlerine. Yani kısıtladı hayatımı sosyal hayatımı kısıtladı. Çok güvende hissettiğim yerlerde böyle kısır döngü içerisine girdi diyebilirim. Ya ne olacak ne oluyor ne bitiyor ne yapacağız? Bu soruları soruyor çocuklar. Alevi ne demek sünni ne demek hıristiyan ne demek baba? 7-9 yaşındaki çocuk bunları söylüyor. Niye böyle şeyler konuşuluyor. Bunlar ne, bilmiyor çocuklar ve bunları soruyorlar. Televizyonlardan duyuyorlar, artık arkadaşları arasında konuşuyorlar. Bunları anlamlandırmaya çalışıyor çocuk, 7 - 8 - 9 yaşındaki çocuklar. Zihinlerin biz kimiz, biz Alevi miyiz, biz Arap mıyız, biz Sünni miyiz, bunun anlamı ne?” (37 yaş, kadın, hekim, orta gelirli, Arap Alevi)

3.3 SURIYE SAVAŞININ HATAY’A YANSIMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Suriye’den gelenleri savaş ve çatışma ortamından kaçmak zorunda kalanlar, Türkiye’de daha iyi yaşam koşulları bulabilirim düşüncesiyle gelenler, Muhafif savaşçıların dinlenme tedavi olma veya savaşı yönetme üssü olarak kullanma amaçlı gelenler olmak üzere üç grupta değerlendiriyorlar.

Bu gruplara dair acıma, merhamet, yardımlaşma, korku, nefret duyguları taşıyorlar.

3.3.1 SURIYELİ GÖÇÜNE DAİR

3.3.1.1 Suriye’den Gelenler

- “Suistimal ediyorlar. Bizi buraya “Başbakan” çağırdı bakacaksınız şeklinde dolanıyorlar. Suriye’de savaşın bitmesi ve Suriyelilerin geri dönmesini istiyorum. Sokaklarda görüyorum, bakışları tehdit ve taciz dolu. Düşmanca. Ben de onları görmek istemiyorum. Saçlı sakallı garip kıyafetli insanlar. Altınözü’ üne de gitmelisiniz. Pazarlarında bizim hükümetin verdiği yardım mallarını satıyorlar. Ya da Suriye’den getirdikleri malları. Pazarda kendim gördüm. Sınırdaki Hıristiyan köyü var. Gençler Almanya’da çalışıyor yaşlılar var evlerde genel olarak boş evleri gasp edip oturduklarını sonra zorla çıkarıldıklarını köyde duydum.” (37 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Bizim okulun kızları, o insanların bakışlarından rahatsızlar. Biz de erkek olarak kızların yanında o bakışlarla karşılaşmaktan rahatsızız. Kuzenim eczacı olmasına rağmen bu kadar ilacı yok. Bir iş dolayısıyla Suriyeli evine gittim. Ev ilaç, iğne sağlık malzemesi dolu, hastane gibi ev, normal ev burası. Bir şey olduğunda müdahale ediyor, her halde bunu. Geçen gün otobüs şoförü anlattı. İki Suriyeli binmiş otobüse. Herkes parasını ödüyor. Adam demiş ki “Tayyip “ten al demiş ve ödemiş. İkisini de şoför, indirip dövmüş. Benzer çok şey oldu. Burada çok duyduk veya tanık olduk. Pazarlarda mal satıyorlar ya bizim devletin yardımı ya da Suriye’de yağmaladıkları mallar falan. Annem anlattı, çocuğuyla yolda giden polise saldırmış Suriyeli. Tabii sonra kaçmış çocuğu zor teskin etmişler. Benim ülkeme gelecekler benim polisime benim halkıma saldıracaklar. Yok böyle şey.” (23 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Nüfus kadın, erkek, çocuk çoluk çalışmak ve yaşamak istiyorlar. Su, sigara satıyorlar. Bizim akrabamızın bacanağının kardeşi geldi ailesiyle Suriye’den. Evin değeri neyse kirasını ödeyeceğim diyor. Bizim akraba ev kirası almak istemiyor adam ısrar ediyor. 400 liralık evi 200 liraya. Kiraya veriyor. Aldığı kirayı, derneğe (Kafkas Kültür Derneği) veriyor. İhtiyaç sahiplerin yardım etsin diye. Diğerleri de evlerini ederinin üzerinde kiraya veriyorlar. Suriyelileri söğüşleyecekler ya. İş yapamıyorlar kirayı da veremiyorlar, sonra istemiyoruz diye bağırıyorlar. Ne yapacaklardı yok işte. Suriyeli yemek yiyor lokantada, parayı “Erdoğan”dan al diyor. Ben tanık oldum buna. Haklı umut veren kişi o. Umutlarını kaybettiler. Düzenlerini bozup geldiler. Bozmasaydınız kardeşim düzeninizi. Muhafız savaşçılara kızıyorum, Amerika’ya hizmet ediyorlar. Ölümünden kaçıp gelenlere acıyorum. Bir de Suriye’den daha iyi koşullar bulurum umuduyla gelenler var ki onlara da kızıyorum.” (60 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Çerkez, solcu)
- “Benim derdim buradaki Suriyeliler onlar gitsin istiyorum. Suriye de savaş çıktı, onlar da buraya geldi. Yatak, minder ellerinde. Evimi onlara verdim yazıktır diye. Şimdi çıksınlar istiyorum, çıkmıyorlar, evin elektriğini, suyunu ben ödüyorum. Onlar ödemiyor.” (35 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Hatay ve civar illerde hatta Mersin, Antalya, İstanbul’da Suriye’den gelen sayısı tam bilinmeyen, 300 -400 bin insandan söz ediliyor. Savaş tam bir insan hakları ihlali durumu. Buraya savaştan kaçarak masum gelenlerle muhalif savaşçı ya da neyse ayrı tutulmalı ayrı ele alınmalı. Kadın çoluk

çocuk, geldiler. Barınma, beslenme, güvenlik. Hepsi tehlikede.” (47 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap, Sünni, insan hakları aktivisti)

- “Burada tarlada gündelikçilik yapıyorlar, dileniyorlar. Hep yardım ettik, yer, eşya, yatak, yiyecek. Ama artık çoklar, hangisine yardım edelim. Gitsinler memleketlerine. Yazıktır diye acıyorum ama gitsinler istiyorum.” (68 yaşında, kadın, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Suriye’den gelenleri ÖSO savaşçıları denilen muhalifler ve zorunlulukla gelenler, daha iyi yaşam koşulları umuduyla gelenler olarak ayırıyorum. Benim oturduğum apartmanda da 2 daire de onlar kalıyor. Yani komşularım var. İşim dolayısıyla da karşılaşıyorum. Suriye’den gelen bu insanlara elbette üzülüyoruz. Suriye konusu gelince mangalda kül bırakmayanların bu insanlar için ne yaptıklarını da çok merak ediyorum.” (40 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, insan hakları aktivisti)
- “Ufak tefek birikimlerini de getirdiler. Bulabildikleri işleri yapıyorlar. Emekli maaşlarını da alıyorlar. Gelen insanlardan 750-1.000 kira verenler de var. En fakiri bile 300 TL kira ödüyor. Biz bu koşullarda nereye gidebiliriz diye düşündüm de. Kasap en çok onlara et satıyorum diyor. Gelenlerin çoğu peçeli. Hiç açık yok. Ne Çerkez ne Arap toplumunda. Suriye’den gelen tesadüfen konuştuğum bir kadın bana anlattı. Evleri talan etme, kundaklama, yağmalama o kadar çokmuş ki, evde çatışmada ölenlerin cesetlerinin üzerine basarak evin ampüllerini dahi söküp alıyorlarmış. Vahşet. Evlerini korumak istiyorlar, kocası gidip evlerine sahip çıkmaya çalışıyormuş. Suriye’den gelenler Reyhanlıda, dükkanlar açıyorlar vergi ve her tür denetimden uzak. Ev kiralarnı ödemiyorlar, ehh pahalı, pahalı evleri de kiraya verdilerdi. Şimdi ödemiyorlar. Lokantada otobüste ücret ödemeyip Başbakan ödesin diyorlar. Önceden pek tepki verilmezdi ama burası da yoksuldur. Şimdi onlar dikleniyor, buranın halkı dikleniyor. Reyhanlı halkı ile Suriye ‘den gelenler arasında ne kadar dil, ırk mezhep birliği olsa da burada her gün daha da uzaklaşma oluyor. Silahlı savaşçılar çeteler için ise daha da reddedici, söylenti de çok. Sınır güvenliği ve kontrolü de yok. Silahlı, selefi gruplar.” (58 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez)
- “Reyhanlı’da, Suriye’den gelenler var. Sığınmacı, pasaportlu turist, savaşçı var. Buranın demografik yapısını etkileyecek kadar sığınmacı var. Bu sığınmacı sözünü tırnak içinde söylüyorum. Gelenlerin çoğunluğu yoksul, çok çocuklu, çok karılı aileler bunlar. Suriyelilerin kadın ve çocukları burada, bu durumda dahi erkekler gidiyor, evlerini korumaya çalışıyor. Esnaflık, sanayi, inşaatlarda çok ucuza çalışıyorlardı. Onlar da öğrendi artık. Dikleniyorlar. Fiyatlar güncellendi artık. Evlerin o kadar etmediğini de öğrendiler kira da vermiyorlar, getirdikleri birikimde bitti. Dilenci sektörü oldu. Bazı evlerde, erkek olmayan yalnız kadınların olduğu evlerde, tehditle para alıyorlar. Münferit olaylar oldu da. Savaş sektörünün yarattığı rantta var. Savaştan para kazananlar da var. Ayda 5.000 dolara benim oturduğum kahve kiralandı. Çay 50 kuruş, kahve 1 lira. Ondan ne olur aylık cirosunu bırak yıllık cirosu bile bu parayı karşılamaz. Kahve lokanta, tatlıcı, fırın vs. bunlar açıldı. Suriye’de esnafmışlar, burada da aynı işi yapmaya çalışıyorlar. Kolaylıklarda var. Ruhsat, vergi yok. Bunlar Erdoğan’ın misafirleri. Sınır diye bir şeyde kalmadı.” (68 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez, CHP’li)

- “Suriye’den gelenler, şimdi her yerdeler. Sığınmacı neyse isimleri, binlerce insan geldi şehrimize. Yoksul gariban insanlar. Ölümünden kaçıp geldiler. Bir arkadaşım evini kiraya verdi. Bir evde yirmi kişi yaşıyor ve bahçeyi tuvalet gibi kullanıyorlarmış, şimdi evden çıkarmak istiyor ama çıkaramıyor. Hatay’ın her yerinde, sokakta kamufraj giysili sakallı garip kıyafetli insanlar dolaşıyor. Önceleri daha rahat dolaşıyorlardı, şimdi daha az görünüyorlar. Hastanede, lokanta, pazarda, kamusal alanda hep bir biçimde kendilerini gösteriyorlardı. Kavgaya dalaş türü. Sıra kavgası, ücret ödememe gibi nedenlerle. Ben de gördüm. 20 - 30 kişi aynı evde yaşıyorlar pislik içinde, en ucuz yemiyeye ile çalışmaktalar. Suriye’de yaşayan Çerkezlerden de gelen oldu, başka ülkelere göç edenler de olmuş. Kalanlar da var. Suriye’den binlerce insan göç etmiş. Biz göç etmeyi, göç zorlanmayı bilen, bunu yaşamış bir toplumuz. Hemşerilerimize yardımcı olmaya çalıştık. İnsani koşullar sağlamaya çalıştık. Savaş biterse dönmek istiyorlar. Kafkasya’ya gidenler de oldu. Gaziantep’de 700 - 800 kişi bir kampa yerleşti.” (63 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Çerkez, CHP’li)
- “Suriye’den gelenlerle her ortamda karşılaşıyoruz ve karşılaştığımız her yerde öyle bir korku öyle bir endişeyle bakıyoruz ki onlara. Bunların aramızda işi ne?” (45 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alvi, Atatürkçü)
- “Bir an evvel sulha kavuşsun, barışa kavuşsun. Herkes memleketine, evine, yerine, toprağına dönsün, değil mi? Yarın bunlar burada ikamet ettiği zaman, iş isteyen çokluk çocuk, kaç kişi biliyorsun, Urfa’yı biliyorsun, Antep’i, Maraş’ı, Hatay’ı, binlerce kişi. Bunların geçim durumunu düşün, ileride sorun yaratacak (...) Bizde üretim çok ama üretim çok derken buranın vatandaşı, üreten, sebze meyveyi pahalıya yiyor. Neden pahalıya yiyor? Suriye’den, parası bol olan vatandaş basıyor parayı alıyor ama fakir fukarası alamıyor, o da devlete yükleniyor. Bir an önce bu işin çözüme varmasını istiyorum. Bu böyle kalıcı olamaz. Yarın, öbür gün hazine arazisini de, orman arazisini de ne yapacak; gidecek devlet başa çıkamayacak, yer verecek ona. Burada bir huzursuzluk yaratacak. Ne demek istediğimi anlıyor musun? O zaman buranın vatandaşıyla oranını karşı karşıya getirecek. -Buradaki asli insanları, yerli insanlar pek bir şey etmez ama onlar karıştırırsa, değişir ama onlar da koymazlar. Yani koymazlar derken, ya devlet onlara ayrı bir yer bulup, uzaklaştıracak ... Nasıl Afganlara bir yer verdi, Yunan Muşlular geldi bir yer verdi. Yoksa, başkasının malını alıp başkasına devlet vermez. Bir an önce evlerine yerlerine dönmelerini isteriz. Biz her şeyden evvel, ekmeği ağızımızla yiyoruz, insanız, tamam mı? İnsanca davranmayı isteriz ama onlar bize sert mukabele ederse karşılık alırlar.” (73 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Türk, Sünni, AKP’li)
- “Suriye ‘den gelenler bizim köyde de var. Fakir, ürkek. Boş evlere yerleştiler. Ya da ırgat olarak tarlalar da çalışıyorlar düşük ücretlerle. Ben de çalıştırıyorum. Naapayım. Ucuz mucuz karınları doyuyor. Bizim de geçimimiz düştü. Yardımcı oluyoruz birbirimize.” (40 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni)
- “Bu kadar bağırımlar, çağırımlar, bunların bir kısmı abartılı gibi de gelse, daha doğrusu bir siyasi sürtüşme ve onun devamı da olsa bunlar hepsi hayali değil. Elbette ki tevatürler. Eğer ki sığınmacı alıyorsanız ki almak zordurasınız uluslar hukuka göre, yani almazlık edemezsiniz kapınıza da-

yanınca. Sanıyorum ki, adını, yürürlüğe girdiği tarihi falan bilemem ama yani uluslar arası anlaşmalar var. Daha önce Özal da Kuzey Irak'tan gelen beş yüz bin veya daha fazlaydı belki sayısı, almak zorunda kaldığı için aldı. Yani kapıları açtı. Yani sığınmacılar geliyor, hali vakti yerinde olanlar gidip o cendereye girmek istemiyor, sığınma kamplarına falan girmek istemiyor; çünkü bütün olanaklar seferber edilmesine rağmen kolay da bir şey değil, kışta kıyamette veya yazın şimdi şu sıcaklarda o basit çadırların içinde yaşamak. Dolayısıyla, hali vakti bir şekilde müsaade edenler bir yer tutmak istiyor. Bu bir yer tuttuğu zaman, o evin mal sahibine bir kira rantı sağlıyor ama altta, yanda, sağda, solda, yani hani “yandaş olmayan” komşuları varsa bundan rahatsız oluyor çünkü tedirginlik duyuyor. “Ben bu adamları tanımıyorum. Yarın ne yapacağını bilmiyorum. Silahlı mıdır, silahsız mıdır, hırlı mıdır, hırsız mıdır, arlı mıdır arsız mıdır bilemiyorum.” Ama netice olarak şunu söylemek lazım: Yani bu işten nemalananlar da var, büyük oranda mağdur olanlar da var.” (60 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Ermeni)

- “Kendi ülkesinde haksızlığa uğrayıp da düzene karşı çıkan insanların hükümetleri tarafından ateşle, silahla sıkıştırdığı zaman bu insanların komşu ülkeye sığınmasından doğal bir şey yoktur. Bizim Tavla Beldesi'nde 16 kişi sığınmacı olarak bu bölgede barınıyor. Ancak Suriye'den Hatay'a gelen insanların yüzde doksan beşi gerek fiziki görünüm (sakalları) gerekse de giydikleri kıyafet bakımından çok korkutucu. İlk gelişte bu insanlar ahırdan sürüyü bırakır gibi Antakya'nın ilçelerine ve köyelerine girdiler. Daha sonra lokantalarda, alışveriş merkezlerinde, hastanelerde kötü olaylar yaşandı. Daha sonra yavaş, yavaş çekildiler.” (48 yaşında, erkek, ilkökul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, CHP'li)
- “Oradan kaçıp bu bizim köye gelenler de var. Fakir gariban insanlar. Ev yok, yemek yok. Karın tokluğuna ucuza burada çalışıyorlar. Ev bakımı, tarla, bahçe işleri, hayvan bakımı. Ben de çalıştırıyorum. Suriyeliler de çalışsın aç kalmasin diyoruz. Biz aç kalıyoruz. İşsiz kalıyoruz. Malcılık yapanların elinde hayvanları kaldı. Reyhanlı'da onların kasaplarında en kral et on iki lira.” (71 yaşında, erkek, ilkökul mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni)

3.3.1.2 ÖSO Savaşçıları

- “Bu olayların başlangıcında Hatay'da uzun süre sokaklarda silahlarıyla gezdiler, alışverişlerine para ödemediler, restoranlara oturup masaları donatıp hiçbir şey ödemediler para isteyen esnafı tehdit ettiler, “Tayyip Abi” mi ararım gününü görürsün diyen oldu. Onlara bakan biri varsa - ne bakıyorsun canını yakarım senin - diyen de oldu ama en ilginç, Harbiye'de bir arkadaşımın evine gözünü dikip bakan birine, ne bakıyorsun dendiğinde,- bu evi çok beğendim, burası benim olacak - demiş. Demek ki devlet böyle bir söz vermiş ki adam da ev beğeniyor kendine. Valilikte ağırlanıyorlar, her türlü maddi yardımı alıyorlar (prezervatifine kadar gönderiyor çok duyarlı devletimiz) , o kadar ki fazla gelen malları pazar kurup satıyorlar. Geceleri dağlar patlatılıp yol açılıyor savaşçı geliyorlar ve bizim hastanelerimizde tedavi ediliyorlar. Antakya'da ki hastanelerin acil bölümü halka kapatılmıştı uzun süre. Adamlar silah çekip birini vursa hiç kimse niye yaptın diyemeyecek. Bunlar tanık olduğum veya duyduğum olaylar.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, anarşist)

- “Şimdi gelenler yoksullar ya da savaşçılar. Savaş yağmaladıkları malları getirip pazarda satıyorlar. Suriyelilerin gitmesini istiyorum. Çarşıda pazarda her yerde Suriyeli görüyoruz. Bazen sakallı cübbeli insanlar.” (53 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Biz ise gelen Suriyelilerin ne kadarı nerede hangi kampta, çadırda veya evde, ahırda, dağda olduklarını bilen var mı? 200-300 bin vs. Herkes bir şey diyor. Muhalif denilen savaşçılar saçlı sakallı garip tipli insanlar. Kötü bakışlı, sanki nefret ediyorlar. Ürkütücüler. Bir de savaştan kaçıp gelenler var. Bunlar da ne verirsene ver memnun olmayan hep daha fazlasını isteyenler. 300 bin kişiye konaklama, yeme, içme, sağlık, ısınma gereksinimlerini karşılıyorlar onlar ise küstah ve düşmanca davranıyorlar. Kendi insanına sağlamadığı olanakları sağlıyor devlet onlara. Menfaati ne bilmiyorum. Mazlum halklara yardım ettiğini söylüyor ama bizde mazlum halkız. Bize yapılan ne?” (33 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Onlarla karşılaşılıyor. Onlar ne yaparlarsa “Erdoğan ödeyecek” diyorlar. İstedikleri yere gidiyorlar. “Erdoğan ödeyecek, Erdoğan yapacak” nereye kadar?” (47 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, yüksek gelirli, Arap Alevi, AKP’li)
- “Suriye den gelen sakallı, silahlı kişileri burada görmek istemiyoruz. Bir bakışları var ki, insan geriliyor. Haa ... bu kılıklı adamlar her yerde var diyebilirsin. Geçen hafta İstanbul Fatih’teydim. Açık giysim nedeniyle bana laf attılar, cehennemde yanacaksın” diye (başı açık, pantolon ve kısa kollu gömlekle) genellikle dekolte giymem. Onu Allah bilir dedim geçtim. Burada ise bana bakılmasından korkuyorum, bunlar diri, diri adamı keser. Eskiden de gelirlerdi Suriye’den. Pazarda mal satarlardı biz de giderdik. Şimdi ise bambaşka gelenler. Selefî sakallı insanlar pazarda çarşıda görüyoruz. Ya da çarşafli peçeli kadınlar. Onlar geldiğinden beri huzursuz. Bakışlarıyla taciz ve hükmediciler. Dolmuşa para vermediler geçen gün kavga çıktı.” (54 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Suriye’den gelenler için şunları söyleyebilirim. Haklı olarak kaçanlara bir şey demiyorum. Ama kimisi haklı olarak kaçmadı, sadece buradan Suriye’ye savaşmak için gidip gelenlere şahit oluyoruz, bazı şeylere birebir şahit oluyoruz. Bu bana sıkıntı veriyor. Bazen de böyle sakallı - makallı insanlar görüyoruz, belli ki bunlar bir tarikatın üyesi çünkü dikkat ediyorum üst taraflarını tıraş ediyorlar alt sakallarını bırakıyorlar.” (51 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Ermeni, solcu)

3.3.1.3 Kamplar

Hatay’ın etrafının kamplarla çevrili olduğunu, Suriyelilerin kamplarda tutulmasını ve ülkelerine geri dönmelerini istemekteler. Reyhanlı “Apaydın” kampının savaş üssü olduğu kanısı yaygın ve her görüşmede söz edildi.

- “Kamptan çıkıp gidip savaşçı geliyorlarmış ben gözümle görmedim tabii. Ama burada herkes bunu söylüyor. Yaralılar geliyor tedavi oluyor sonra savaşmaya gidiyor. Ben bu durumdan acı duyuyorum. Birlik beraberliğimizin bozulmasını istemiyorum. Mülteci, ÖSO savaşçısı. Kampları evleri doldurdular. Bir ev tutuyorlar 15-20 kişi aynı evde yaşıyorlar. Olayların ilk başında selefî sakallı silahlı insanlar dolaştı Antakya sokaklarında. Her şeyin en iyisini istediler. Ayakkabı veriyorlar hoop çöpe

yenisini istiyorlar. Onlar bizim gibi değil, sürekli istiyorlar. Bizi beğenmiyorlar. Hastanede öncelik onlarda, her şeyde. Sanki onlar asıl vatandaş. Suriyelilere “gelin, gelin” denmesi iyi olmadı. Başbakan çağırdı bizi diye küstah, küstah dolaşıyorlar. Pazarlarda, yağmaladıkları eşyaları “gel, gel Suriye malı bunlar” diye satıyorlar. Bizim Polisimize dikleniyorlar. Benim ülkemde polisime, vatandaşına bağırıp çağıyorlar. Kötü, kötü bakıyorlar.”Keseceğiz sizi “der gibi. Ben öyle hissediyorum. Köylerde boş evlere girip yerleştiklerini duydum. Kavga gürültü hırsızlık, kadınlara sarkıntılık, hepsi onlarda. Herkesin dilindeler gözümle görmem şart değil ki? Bakışlarından çarşı pazar dolaşmalarından onların varlığından rahatsızım.” (35 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Kürt Sünni)

- “Dinci radikal insanlar muhalif adı altında Suriye’de savaşıyorlar. Hatay’da ki kamplar veya evlerde dinlenip ya da tedavi olup tekrar savaşıma gidiyorlar. Reyhanlı Apaydın kampı içine kimse giremiyor. Muhaliflerin üsü olarak biliniyor. Etraf kamplarla dolu.” (36 yaşında, erkek, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, Kemalist)
- “Bu insanlar ne mülteci, ne sığınmacı, uluslar arası sözleşme tanımlarına uymayan bir durumda burada yaşamaya çalışmakta. Suriye’den 3 milyon insanın göç ettiği söyleniyor. Bu bir trajedidir. Kampların durumu belli değil. Mülteci hakları sözleşmesine göre bu kampların savaş bölgesinin uzağında kurulması ve çatışma ve savaş ortamlarından uzak tutulması gerekir. Buradaki kamplara bakınca, sınırda hala Apaydın kampında ne var neler oluyor bilmiyoruz. Burada kalanlar muhalif askerler olduğu ve savaşıp, savaşıp gelip kamplarda kalıyor, savaş eğitimi alıyor. Çok söylenen şey bu, şeffaflık olmayınca üretilenler itibar görüyor tabii. Diğer kamplardaki insani olanaklar ise sınırlı. Eğitim veriyoruz, hastalık taraması yapıyoruz, deniliyor ama yeterli değil. Kötü koşullarda yaşıyorlar. Türkiye mültecilerle ilgili B.M. Cenevre sözleşmesine çekince koydu ve doğudan mülteci almamakta. Geçiş ülkesi. Bu kadar insanı insani koşullarda barındırması, bunlara ülke bulması çok zor. İç hukuk düzenlemesi yapması ve kampları Birleşmiş Milletler Mülteci Hakları kapsamında ele alması, işe, ilk iş olarak kampların yerini değiştirerek başlaması. Yapılacaklar var. İnsan hakları Örgütleri olarak yerel ulusal düzeyde bunları, yöneticilere anlatmaya çalışıyoruz.” (47 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap, Sünni, insan hakları aktivisti)
- “Sonuç olarak savaştan mağdur olan ve evlerini, düzenlerini, yakınlarını kaybeden yaşamlarını çok zor şartlar altında çadır kentlerde sürdürmek zorunda kalan; çocuk, kadın, genç, engelli ve yoksul binlerce Suriyeli yurtsız var. İlk günden beri kurulan Afetlerde Sosyal Hizmet birimiyle uzun süre bu insanların yanında bulunduk. Bu insani, vicdani ve mesleki bir sorumluluktan, görevdi. Bu insanların; Barınma, beslenme, giyim, sağlık, eğitim gibi birçok hizmete ulaşmalarına yardımcı olduk. Çocukların sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve savaşın kirli yüzünü unutmaları noktasında çocuklara yönelik oluşturduğumuz çocuk oyun çadırında; spor etkinlikleri, koro çalışmaları, çeşitli oyunlar resim çalışmaları gibi birçok faaliyette bulunduk. Tıpkı 1999 Marmara Depremi’nde olduğu gibi, Suriye’den gelen çocuklar için koruyucu aile ve evlat edinme başvurularımız arttı. Kentte ticaretin durması artan işsizlik ve yoksulluk nedeniyle aynı nakdi yardım başvuruları arttı. Reyhanlı patlaması sonucu oradaki psiko sosyal yaraları sarma ve mağdurların bu süreçle baş edebilme kapasitesini artırmaları noktasında görev aldık. Bu arada söylemek isterim. Rey-

hanlı'da Suriyelilere saldırılıp başları taşla ezildi şeklinde basında çıkan haberler de yalan ve yanlışır." (40 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, insan hakları aktivisti)

- "Benim gördüklerimden başka anlatılanlar da var tabii. Bunlar Suriye'de savaşıp gelip buradaki kamplarında dinleniyorlarmış, dini eğitim alıyorlarmış." (54 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- "Göl var Reyhanlı'da, çok güzel mesire yeri. Gölün oradaki dağı aş, Suriye toprağı. Sırt çantalı muhaliflerin yolu olduğu söyleniyor. Ünlü Apaydın kampı var. Herkesten gizlenen kimselerin giremediğı ÖSO üssü olarak tanınıyor." (68 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez, CHP'li)
- "Sadece kamplarda. Az önce arkadaşına belirttiğim gibi kamplarda günde ortalama 80 - 100 hasta bakmıştık. İki defa gittim ben de. Herkes sırayla gönderildi nöbet usulü." (45 yaş, erkek, hekim, orta gelirli, Arap Alevi)
- "Antakya'nın dokusunu bozmayın bu insanları şehirde barındırmayın, varsın bu insanlar mağdur olabilir yani mülteciliğın belli bir yasası var Birleşmiş Milletlerin, yani Birleşmiş Milletlerin kurallarına göre yerleştirin değil mi?" (60 yaş, erkek, hekim, üst gelirli, Arap Alevi)
- "Suriyelilerin ilk geldiğı dönemde iki kez kampa gittim. Arapça biliyorum ben ama orada tercüman kullanıyordum. Bir çocuğı getirdiler salıncakta başka bir çocuk çarpmış. Yaralanmış, tabii babası getirdi. Yaşlılar var kadınlar var ama bir bakıyorsunuz ki çok atletik insanlar var. Adam küfürler ediyor. Çok kötü küfürler ediyor. Bilmem kimi ne edeyim beni buraya göndereni. Ben nasıl oldu da kandım. Bunu kulaklarımla duydum. Biz Esad'a karşı işlediğimiz günahın bedelini ödüyoruz burada. Ben bunu kendi kulaklarımla duydum. Çok çarpıcıydı benim için. Tercüme ettirdim yanımdaki tercümana kendim duydum ama tercüme ettirdim. Gülümseyerek bana aynısını söyledi, yani böyle enteresan bir şey. Uzaktan acaba insanlar diyor ki dezenformasyon güçlüdür. Yani onu ne ile yok edebilirsiniz ki. Ancak gözlerinizle görebilmeniz lazım ya da çok güçlü bir sesin örgütlemesi lazım. Benim hekim olarak kendi kulaklarımla duyduğum o insanda duyduğum bir şeydi. Çocuğuydu yaralanan çok öfkeliydi ve öfke anında söylediğı sözlerdi. Örnek veriyorum yani." (43 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)

3.3.2 Kent birey ve topluluk bağlamında etkilerinin değerlendirilmesi

3.3.2.1 Ekonomik sosyal kültürel alanlar

Kent, birey, topluluk düzeyinde; Ekonomik - sosyal, kültürel, psikolojik alanlarda etkilendikleri kaygı, korku, endişe düzeylerinin arttığı ifadelere yansdı.

- "Suriye 'deki savaş ve çatışma ortamı bizi ve herkesi etkiledi burada. Yaşamımız gündelik hayatımız değışti. Kentin konuştuğı tek konu bu oldu, ticari ve sosyal yaşam. Suriye'den gelenlerle alt üst oldu. Sınırlar açık, kamplar, evlere yerleşenler, çarşı, pazar, hastane. Her yerdeler. Hükümet gelenlere kapıları açtı. Bizim memleketimizde birinci. Sınıf vatandaşı olduklar. Her türlü ihtiyaçları karşılanmasına rağmen memnun değiller." (37 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)

- “Suriye deki savaş sonrası tabii gelirlerimiz düştü, turist gelmiyor, burada kilise de el sanatları tasarımı usta öğreticisiyim, ürünlerimizi gelenlere satıyoruz. İğne oyasından takılar.” (46 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Ermeni)
- “Bir tarafımız Suriye Antakya Hatay olarak ekonomik, sosyal, kültürel tüm yaşamımız değişti. Gündelik yaşamımız buna göre şekillendi. Ekonomik hayat durma noktasına geldi. Şu arada uzun çarşı var. Bir başından bir, bir başına yürüyün ne anlattığımı anlarsınız. Esnaf siftah yapamıyor. Turist dolu olurdu, şimdi tek tük. Savaş öncesi Hatay halkı ile Suriye halkı kardeş, kardeş yaşar gelir gider ticaret yapar her şeyi paylaşırdı. Tarihi bağlarımız var bizim. Vizeler kaldırıldı bu ilişkiler daha da güçlendi. Şimdi darmadağın. Sol görüşlü ve Hristiyan’ım. Suriye de Hristiyanlar var. Sadece Hristiyanlar için değil endişelerim. Bu savaşa karşı herkes için. İnsanlık için.” (23 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi, düşük gelirli, Arap Hristiyan)
- “Reyhanlı’nın nüfusu 40 bin şimdi diyorlar 120 bin. Nüfusun asıl unsuru oldular. Ama çoğu da lümpen. Nereden, ne elde edebilirim onun derdinde. Burada Arap Aleviler tutarlı. Kürt Alevilerde var. Tunceli vs. den memur öğretmen öyle gelmişler. İçlerinde PKK militanı olanlar veya destekleyenler de vardır hepsi için demiyorum. Aralarında vardır diyorum. Ben PKK’ya karşı değilim. Teröre karşıyım. Reyhanlı’nın çoğu Arap Sünni ve Türkmenler var dışarıdan gelenler. Biz de (Çerkezler) dışarıdan geldik ya hoş . Dün Reyhanlı’da ki patlamada benim akrabam da yaralandı. Çok şükür ki ağır değil. Bizim hemşerilerimizden dört kişi yaralı birini öldüğünü duydum. Bir ara haber alamadık, dün gitmek istedik, gelmeyin bura ana baba günü dediler. Çok üzücü vahim kötü bir durum, Canlar, evler, iş yerleri gitti. Bu savaş Reyhanlı’ya sığırdı daha ne olacak güvenlik kalmadı.” (60 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Çerkez, solcu)
- “Suriye’deki savaş ve çatışma bizi çok etkiledi, bilhassa iş durumunu. Çarşılarımız boşaldı. İşsizlik başladı. Çok şeyler oldu. İnsanlar çekinmeye başladı. Her gün miting var. Çarşı çok etkilendi. Ticaret durdu. Esnaf iş yapamaz hale geldi. İş adamlarının orada yatırımları vardı onlar bitti. Savaş öncesine göre gelirim düştü. İşsiz kaldığım zamanlar oldu. İnsanlarımız gelip giderdi Suriye’ye hepsi durdu. Daha önce hafta sonları gelirlerdi alış - veriş yaparlardı. Karıştırmak isteyenler var. Sevgi ve saygı kardeşlik vardı. Hatay mozaik bir şehir, huzurla yaşıyorduk. Bu yapının bozulması isteniyor. Başka bir şey yok. Reyhanlı’da olay olma olasılığı vardı herkes biliyordu. Bir ağaç dalında 5 tane portakal varken 10 tane de daha asarsanız, kırılır. 20 bin nüfus 70 bin Suriyeli. Bu nüfusu Reyhanlı kaldıramaz. Kapasitesi üstü. Kaldıramaz tabii. Bunun ekmeği var, suyu var, yiyeceği var. Bunu kaldıramaz tabii. Olan esnafa oluyor. Antakya’ımızda hırsızlık, yolsuzluk başladı. Savaş öncesine göre gelirim düştü ... işsiz kaldığım zamanlar oldu. Antakya’da doğdum ve yaşadım. Bu ev ailemize ait. Din ve mezhep üzerinden yapılan yayınlar veya söylentiler bizi elbette rahatsız ediyor.” (53 yaşında, erkek, orta okul mezunu, düşük gelirli, Arap Hristiyan)
- “Üniversite’de tanışıp evlenerek Samandağ’a geldim. Üç çocuk annesiyim. Gazetecilik eğitimi alıyorum. Şimdi Suriye konusu burayı çok, çok daha hassaslaştırıyor. Çünkü bir defa Suriye komşu ülke. Suriye’deki çatışmalar, kaos ortamı, ne diyeyim, yani adı bile yok oradaki şu anki vahşetin adı bile konulamıyor; ne savaş denebiliyor ne çatışma denilebili-

yor; kaos ortamı. Birinci dereceden tabii ki ekonomik olarak direkt etkiledi. Yani Samandağ olarak konuşuyorum ben. Samandağ olarak birinci dereceden etkiledi. Tabii ki beni de etkiledi, etkilemez mi? Sonuçta biz de Samandağ'ın içerisinde yaşayan buradaki o döngü içerisinde ticaret yapan insanlarız. Yani benim bakkalım, marketim, konfeksiyoncuymuz kazansın ki bana reklam versin, yani bu döngü böyledir yani. Birincil dereceden beni buradaki ticari döngü ilgilendirir. Bundan tabii ki ben de zarar gördüm. Herkesi etkilediği gibi beni de etkiledi. Şimdi ekonomiyi büyük ölçekten küçük ölçeğe, yani büyük ölçekle ithalat. Biliyorsunuz değil mi, Hatay Türkiye'nin ikinci en büyük lojistik gücüne sahip. Yani İstanbul'dan sonra en büyük, -nakliye değil onların kendi bir adı vardı; evet, nakliye/lojistik. Bir defa ben size şunu söyleyeyim; Samandağ'ın halkı politik bir halk. Yani diğer bölgelerde de insanların az buçuk şeyi vardır, siyasetten gündemden belki birazcık haberdardır ama buradaki insanlar direkt siyasetin politikanın içerisinde dirler. Yani İstanbul'da, Ankara'da alınan bir karar direkt buradaki, sadece kahvehanelerde değil, evlerde, günlerde de tartışılır. Yani yediden yetmişe bütün bir halkta politik bir duyarlılık, siyasi bir mantalite yaratma içgüdüğü var burada. Evet. Büyük ölçekli ticaret, ithalat ihracat yapanlardan tutun da bavul ticareti denilen, poşetlerde şekerdi, çaydı falan filen onlara kadar herkes bu işten zincirleme etkilendi. İthalat ihracatçılar işte biliyorsunuz, burası Arap Alevi, anadilleri Arapça. Arapça'yı bilmenin avantajlarıyla Ortadoğu'daki ithalat ihracat piyasasında çok rahat etmişler. Ticarete de çalışıyor kafaları arkadaşların, bu anlamda çok güzel ilişkiler yakalamışlar Ortadoğu'da. İşte nakliye firmaları daha çok Ortadoğu ülkelerine çalışıyor, daha sonradan, işte Ortadoğu ülkelerinden sonra Rusya, Balkan Ülkeleri, o taraflara açılmışlar. E, şimdi Ortadoğu kapısı buradan Suriye ile bu sıkıntılarının yaşanmasıyla tabii ki zor duruma düştüler şu an, işte şey yapamıyorlar. Büyük nakliye firmaları bu anlamda, çok şeyde sıkıntı yaşıyorlar. Derdimizi anlatmaya çalışıyoruz. Şimdi buradaki halkın zarar gördüğü mü yoksa oradaki işte emperyalist güçlerin diğer ülkelerde, Mısır'da Libya'da yaptığı Arap Baharı, önceki senaryoları ve oraya demokrasi getirme mi? Bunların hepsi çok uzun, uzun konuşulacak şeyler aslında yani çok ortada olan şeyler, gözlerimizin önünde ama işte şu an o emperyalist ülkelerin gözünü diktiği Suriye'deki o demokrasi ne demokrasisi? Öfke burada; yani siz, evet yeniden bir harita çizmeye çalışıyorsunuz, siz orada işte bir şeylerin paylaşımını yapmaya çalışıyorsunuz. Bunu yaparken de işte, elinizde gerekçeleriniz yok. Arap Baharı dediğinizde elinizde kalıyor, sonra işte şimdi bir Alevi- Sünni çatışmasına döndürüldü. Onu da söyleyeyim size; bu Suriye, siz Suriye'ye gittiğinizde, "Sen nedin?" diye sorduğunuzda insanlar size şey gibi bakıyor, şöyle, "Bu da soru mu? Ne kadar cahilsin, ne kadar aptalsın!" , "Sen hala orada mı kaldın!" ... Yemin ediyorum yani böyle bir bakışla karşılaşıyorsunuz ve "Özür dilerim" diyorsunuz. İnsanların her yerde, evlerinde, iş yerlerinde, taksilerin arkalarında, Hafız Esad'ın ve Beşer Esad'ın fotoğrafları... Ben dayanamadım artık, taksiye bindik; "Size zorla mı taktırıyorlar?" dedim. Hani bizde de o zorunluluk var ya, her yerde Atatürk ve Türk bayrağı zorunluluğu var, olması gerek kurumlarda falan olması gerekiyor. Dedim yani bu kadar mı vahim, faşizm var, her yerde bunlar? Tabii eşim tercüme ediyor, adam döndü "Ya, siz ne diyorsunuz?" dedi; "Bizim içimizde, gönlümüzde onlar" dedi. Tabii benim ikinci söylediğim "Siz nediniz?" olunca, işte genelde aynı şeyle, adam dövmekten beter etti, indik zaten

hemen dolmuştan. “Burada yok öyle bir şey” dedi, öyle her yerde ulu orta da “ Siz nesiniz demeyin, o geri bir şey, sizi ilgilendirmez.” Şimdi Alevilik Sünnilik davasıyla işte şimdi orası karıştırılmaya çalışıyor. Yani zaten şu an orada, dışarıdan gelen katillerin yapıları belli zaten. Asıl buradaki ikinci can yakan nokta da o; bütün bunları görüyoruz, bütün bunları buranın halkı olarak biliyoruz ve oradaki Alevi toplumu bunlara kurban gidiyor, buna üzülüyoruz, anlatabiliyor muyum? Evet, böyle bir kaygımız, böyle bir derdimiz de var. Bir şeyi düzelteyim de orada yanlış anlaşılmasın; yani Alevi halk orada kırılıyor, şey yapıyor o yüzden üzülüyoruz değil. Yani tam tersi bir şey olmuş olsaydı da gene aynı şekilde biz gene tepkimizi gösterirdik. Orada bir kaşırıyıcı, ayrıştırıcı bir şey var, ona karşıyız.” (37 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt Alevi, solcu)

- “Samandağ İlçesi Alevi Hıristiyan ve Türkmen kökenli insanların birlikte yaşadığı bir ilçe, benim işyerimde burada. Samandağ da yaşıyorum. Hatay, Suriye ile sınır bir il. Her iki ülkede de farklı kimlik ve inançlardan insanlar, birlikte yaşıyorlar. Bu bizim benzerlik noktamız. Tarihsel - ekonomik - sosyal - kültürel ilişkilerimiz bulunmakta. Suriye’deki savaş çatışma kaos ortamı elbette bizi direk etkiledi. Şehirde ticaret durdu. İşsizlik arttı. Yoksulluk arttı. Korku arttı. Gergin ve paranoyak olduk. Muhalifler denilen paralı askerler, radikal dinciler - İslamcı cihat örgütlerine destek verilmesi ve sınırlarımızın açılması ve kontrolünün sağlanmaması gelene gel-gel denilmesi bu şehri direk ve tüm Türkiye’yi olumsuz etkiledi.” (33 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Vizeler kalkınca sevindik. Geldiler gittik. Haftasonu olduğunda çarşılar Suriyelilerle dolardı. Alış-veriş yemek içmek savaş çıktı, hepsi bitti. Kentin ekonomisi de benim ekonomim de hepsi düştü. Biz burada Arap, Müslüman, Hıristiyan ne isek hep beraber kardeş, kardeş yaşadık huzurla, huzur kalmadı. Güven kalmadı. Hataylılar duyarlı insanlardır. Sevgi, saygı hoşgörü şehriydik. Sevgimizi hoşgörümüzü korumaya çalışıyoruz ama doluyoruz da. Ölümler, yağmalamalar, katliamlar her şey bizim yakınımızda.” (47 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Hatay çok kültürlü farklı inanç ve kimlikli bir şehir. Bir arada yaşamayı beceren bir şehir. Suriye’de böyle. Bir şekilde yakınlık ve akrabalık bağlarımız var. Ben Altınözü’ndenim. Suriye ile sınır. Asi nehri sınır. Zeytincilik, zeytinyağı üretimi geçimi. Geçim durdu.” (47 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Sünni, insan hakları aktivisti)
- “Kırıkhan’a bağlı köyümüz. Suriye aha şu dağın arkası, Suriye’den geliyorlar, gidiyorlar. Ne bileyim savaş var, kötü durum. Burada tarlada gündeliklik yapıyorlar, dileniyorlar ... hep yardım ettik, yer, eşya, yatak, yiyecek. Ama artık çoklar, hangisine yardım edelim. Gitsinler memleketlerine. Huzur kalmadı köyde. Yazıktır diye acıyorum ama gitsinler istiyorum.” (68 yaşında, kadın, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Çocukluğu ve ilk gençlik yılları bu kentte geçmiş ve büyük kentlerde 16 yıl yaşadktan sonra bu kentte yaşamaya karar kılmış biri olarak elbette bu kentte; barış ve kardeşlik ikliminin bozulmasını - en azından var olduğu kadarıyla - istemiyorum. Ben farklılıkların insanları zenginleştirdiğine inanıyorum.”İnsan olmak” asıl olan. Coğrafik yakınlığımız yanında tarihi, kültürel, sosyal yakınlığı da olan halklarız. Bu savaş acıtıyor. Ruhumu

sarıyor en temel duygum 'acı'.”(40 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, insan hakları aktivisti)

- “Reyhanlı, Suriye ile sınır. Reyhanlı ekonomisi Suriye’ye dayanmaktaydı. Bavul ticareti, alış-veriş olurdu. Reyhanlı Suriye ile sınır. Öbür tarafta da Reyhaniye diye bir kasabası vardı. Şimdi boş, harabeye dönmüş. Silahlı muhalif çeteler elinde. Şimdi Suriye’den gelen nüfus o kadar çok ki, Reyhanlı nüfus yapısını değiştirdi. Sokaklarda Suriye plakalı araçlar, dükkanlar, başka bir yer oldu Reyhanlı. Suriye meselesi bizim için Reyhanlı meselesi ... Sınır kapısı ÖSO denilen muhaliflerin elinde. Çatışma ve gerginlik burayı da sardı. ÖSO savaşçılarının buradaki Suriyelilere de saldırdığı, kaçırdığı şeklinde söylentiler ve basın haberleri okudum. Bunu düşünmedi Hükümet sanırım. Esat direniyor. Halkından da desteği var. Suriye’de yaklaşık 150 bin Çerkez yaşamaktaydı. Savaş ve çatışma ortamı nedeniyle çatışma içinde kalmaları nedeniyle Reyhanlı’ya geldiler. Buradaki Çerkezlerin sağladığı organizasyonla yerleştiler evlere, barınma, yiyecek ... vs. gibi temel ihtiyaçları” yardımlaşma - dayanışma” ilişkisi içinde çözülmeye çalışılıyor. Aynı yardımlaşma gücünün kullanılmasını gelenlerin tamamına isterdik. Değişik dağıtık organizasyonlar var. Ama yetersiz. Ufak tefek birikimlerini de getirdiler. Bulabildikleri işleri yapıyorlar. Emekli maaşlarını da alıyorlar. ...Reyhanlı halkı ile Suriye’den gelenler arasında ne kadar dil, ırk mezhep birliği olsa da burada her gün daha da uzaklaşma oluyor. Silahlı savaşçılar çeteler için ise daha da reddedic, söylenti de çok. Sınır güvenliği ve kontrolü de yok. Silahlı, selefi gruplar, endişe ve kaygımızı yükseltiyor.” (58 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez)
- “Samandağ, Arap Alevi, Hıristiyan Arap ve Türkmenlerin oturduğu bir ilçe, biz yıllardır kardeşçe yaşadık ... Beşar Esat ile Başbakan Tayyip Erdoğan, ailece görüşüp sınır da vizeleri kaldırıncaya çok sevinmiştik ... Gidip geliyorduk. Ben diyorum ki bu sınırları kaldırmaları, hep bize kaldırtılar ya, bu kamplar hepsi. Talibanlar, ellerini kollarını sallaya, sallaya, hepsi ora da yerleşsinler, o yüzden. Zaten Suriye halkı birbirlerini değil, dışarıdan gelen milislerle savaş ediyorlar. Diyor ki “ben Sünni’yim ve elhamdürüllah, Allahına kadar, başkanımı destekliyorum”. “Canım, evladım, sevdiklerim ona feda olsun”. “Ben Sünni olmama rağmen destekliyorum başkanımı” diyor oradaki vatandaş ama beni o dışarıdan gelenler, o parayla gelen milisler ... “ ‘El Hab’lar, terörist ...” diyorlar, işte Arapça “El Hab”, “ ... bizi birbirimize düşürüyorlar, vuruyorlar. Onlarla gitmezsek” bizi vuruyorlar, gidersek vuruyorlar.” diyorlar. Bunları gelenlerle konuşuyoruz. Eskiden de gelirlerdi Suriye’den. Pazarda mal satarlardı biz de giderdik. Şimdi ise bambaşka gelenler. Selefi sakallı insanlar pazarda çarşıda görüyoruz. Ya da çarşafli peçeli kadınlar. Reyhanlı tarafında kadınlar satılıyor. Onlar geldiğinden beri huzursuzuz. Bakışlarıyla taciz ve hükmediciler. Dolmuşa para vermediler geçen gün kavgaya çıktı. Benim gördüklerimden başka anlatılanlar da var tabii. Bunlar Suriye’de savaş gelip buradaki kamplarında dinleniyorlarmış, dini eğitim alıyorlarmış vs. Elektrik kesildiğinde silah ve malzeme bizim köylerden geçiriliyor diye komşu ülkeye Esat’ı düşüreceğim diye oranın halkına da bize de kötülük yapıyor. Esad, iki yıldır direniyor, demek ki halkı onu seviyor. Biz ise korkuyoruz geriliyoruz.” (54 yaşında, kadın, ilkökul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)

- Suriye’de ki savaş Samandağ’ı, Hatay’ı, Türkiye’yi etkiledi. Siyaset, politikalar, tercihler gündelik yaşamımızı, ticaretimizi, duygularımızı her şeyi etkiledi. Hepsini tekrar sorgulamak ihtiyacı duyduk. Uluslar arası güçler ve çıkar çevreleri birleşip, Ortadoğu’yu yeniden kendilerine göre düzenlemeye kalktılar. ‘Arap Baharı’. Bahar gelmeyen coğrafyalar. Suriye’yi de özgür ve demokratik bir ülke yapacaklarmış. Bizim Başbakan da öncüsü oldu. Din ve mezhep siyaseti yaptı. Suriye ve Baas rejimi beklenenin aksine ayakta. Artık Esat kalsının ötesinde ülkelerini savunmak için yan yana mücadele eden halk var orada. Suriye ile yakın ilişkilerimiz vardı, ticaret yapardık, o bitti. Gelen sığınmacı veya muhalifleri kamplarda bakıyoruz. Barınma, sağlık, ilaç, eğitim yanında savaş malzemesi için de para veriyoruz. Ama bizim gelirlerimiz düştü. Bu hükümet kendi halkının çıkarları yerine başkalarının çıkarları uğruna bize bunları yaşattı.” (41 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, solcu)
- “Vakıflı Köyü tek Ermeni köyü ya turistik, herkes geliyor. Kimi turist. Savaş nedeniyle turist azaldı ya. Gelir düştü.” (81 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Ermeni)
- “Şu Suriye meselesi çıktı başımıza. Emperyalistlerin çullanması, Sayın Başbakan’ın Suriye’ye demokrasi getirmek istemesi. Masum sivil bir demokrasi talebi olarak değil, eğitilmiş ağır silahlarla donatılmış valizlerine Suudi dolarları yerleştirilmiş unsurların silahlı eylemleriyle başladı ve giderek tüm Suriye’yi, Reyhanlı mücavir alanları da dahil her yeri kapladı. Reyhanlı da ev kirası arttı. 100 liralık evler 500 lira oldu. Ticaret durdu. Sırt çantalı, sakallı savaşçılar da var burada ... Vatandaş konuşmuyor ama bir tepki enerji oluşuyor. Ben söylerim yazıyorum da. Suriye’de Çerkezler 150 bin civarında. Büyük göç de Osmanlı coğrafyasına dağılmışlar ... Büyük şehir varoluşlarındakiler, bu tarafa yakın köydekiler terk etmek zorunda kaldılar. 120 kişi vardı dün de gelenler 13 kişi geldi. Yaklaşık 133 kişiler. Buradakiler boş evleri, eşyaları falan toparlayarak yardım ve dayanışma sağlamaya çalıştık. Buranın Çerkezleri de kendi yağlarında kavrulan insanlardır öyle zengin değillerdir.” (68 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez, CHP’li)
- “40 yıldır İskenderun’da yaşıyorum. Antakya’da yıllardır bir arada ırk - mezhep - din fark etmeden yaşayan yerel halk ile Suriyeliler arasında de hiç bu tür sorunlar çıkmazdı. Yani sınırın ötesi ile akrabalık dahil alış veriş vardı. Ticaret vardı. Savaş başladı Hatay’ın ekonomisi de sosyolojisi de psikolojisi de bozuldu ... Artık Hatay, silahlı, radikal dinci, paralı asker gruplarıyla, sınır ili oldu. Sınır da yok artık, etrafı kamplarla dolu. Bu şehir kamplarla kuşatılmış. Din, mezhep, ırk ayrımcılığı gibi hassas konular tehlikeli ve kontrolü olamayacak noktalara savrulacak konulardır. Şimdi iş de yok. Benim yaşamımı da etkiledi tabii bu savaş. Ekonomik zorluklarımla baş etmeye çabalıyordum her zaman. Ama şimdi insan olarak bu duygularıyla nasıl baş edeceğim bilemiyorum.” (63 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Çerkez, CHP’li)
- “Bu savaştan psikolojimiz bozuldu. Daha önce Alevi-Sünni-Hıristiyan bizim için hiç önemli değildi. Şu anda karşımızda bir Sünni gördüğümüz zaman “Acaba bizim için ne düşünüyor? Acaba şu anda Suriye’deki muhalefetle aynı düşüncede mi? Acaba bize karşı aynı hisleri mi besliyor?” içimize böyle bir kaygı, böyle bir endişe, böyle bir huzur bozukluğu düştü. Aramızda iti kopuğu, ne olduğu belli olmayan yığınla insan dolaşiyor. Çarşıya çıktığımız zaman, acaba bu Suriye’de gördüğümüz görüntüler gibi

her an karşımıza bir katil çıkıp bizi bir kenara çekecek mi, acaba bizim bir organımızı kesecek mi diye kaygıyla dolaşıyoruz. Psikolojimiz bozuldu resmen. Ben arabayla gece vakti her yere çok rahat giderdim. Gece 12’de evime gelmekten çekinmezdim. Ama bugün karşımda böyle ucube kılıklı, başından aşağı doğru her tarafı kararmış birini görüyorum. Acaba diyorum bu kadın mı erkek mi? Acaba kadın kılığına girmiş bir ucube mi, nedir? Gerçekten bugün terminale (Antakya otogarı) gidin, orada başından aşağı kendini örtmüş, kadın mı erkek mi olduğunu asla bilemezsiniz. Bakıyorsunuz, ürküyorsunuz. Onun altında ne var acaba? Silahlarıyla donanmış bir terörist olsa, intihar komandosuna bilemezsiniz yani, kapalı. Başına bir çarşaf koymuş, dizine kadar, şöyle oturmuş. Ve oradan siz geçiyorsunuz, çocuğunuzla, yakınınızla, en sevdiğinizle geçiyorsunuz. Kendiniz için korkmuyorsunuz sevdiğiniz için korkuyorsunuz. Artık onların başına ne gelebilir, sokağa çıktığı zaman bu yaratıklar ne yaparlar? Çünkü Suriye’de ne yaptıklarını görüyoruz. İnsani duygulardan tamamen kopmuş, cellat ruhlu, cellat kılıklı ve sizin aranızda dolaşıyorlar. Huzur kalır mı? Bir de bunun maddi yönüne gelirse: işsizlik had safhada, onlar aranızda, daha önce gündelik işlere giden bizimkiler idi, şimdi onlardan gelenleri götürüyorlar. Bir bakıyorsunuz hastaneler onlarla dolu. Hastaneye gidip bakıyorsunuz Suriyelilerle dolu. Bizim sınırlarımız yok mu? Sınırdan bu tarafa bizi koruyan kimse yok mu? Hem maddi, hem ekonomik bir huzursuzluk içerisindeyiz. Ticaret durmuş durumda. Ben mükelleflerimden para alamıyorum. Onlar da haklılar çünkü dönmüyor (çark). Bugün Hatay’da kredi kullanmayan bir tane esnaf bulamazsınız. Kredi borcu olmayan bir tane ne tüccar, ne ihracatçı, ne küçük esnaf var, bulamazsınız. Onlarca arabamız çalındı. Hırsızlık aldı başını gidiyor. Her gün bir şey kayboluyor, her gün bir şey çalınıyor. Arabalar çalınıyor, Suriye’ye kaçırılıyor ve hep bunları muhalifler yapıyor. Muhalif diye geçinen katiller aslında. Nereden mi biliyorum burada başka bir konu yok. Bunlar konuşuyor.” (45 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, Atatürkçü)

- “Niye? Bu kucak açtığımız kişilerin içinde iyisi de çıktı, kötüsü de çıktı. Yani buraya zarar verdi. Kötüsü zarar verdi. İyisi, burada mesela işçinin yevmiyesi bayanınki 30, erkeğin 40 -50 ise, burada 15- 20’ye çalışıp, karın doyurmaya çalışacak işçi var. Ve iş çalıştırıcı adamlar onları alıyorlar artık, ama işi bilmiyorlar. Bilmeyen adama sen iş yaptırır mısın? Yok. Tabii. Açlık, işsizlik yarattı. İşsizlik yaratınca ne oldu? Denize düşen yılanı sarılır. Ne bulursam çalışacağım, bileyim bilmeyeyim çalışacağım da karnımı doyuracağım. Nasıl diyeyim sana, hayat pahalılığı, mesela hala bugüne kadar domates, iyi domatesi (...) yiyorduk, salatalık keza öyle. Bu mevsimde, bu sıcakta salatalık beş yüze, domates beş yüzü bulması lazımdı. Neden? Bir kişinin yemeği üç kişiyi aç koyar, tamam. Ne olacak? Getirsek oraya iki yüz bin kişi buna yiyecek içecek maddesi vereceğiz, yiyecek içecek maddesi verirse bizim ülkemizin insanları ... Hayatı pahalılaştırmış oluyoruz. Buraya Hatay’da başka vilayetlerden aşırı uç gruplar geldi karıştırmak için, sopa yiyip gittiler. Yani buradaki insanlar şeydir; aklı başında insanlar. Herkes birbirini tanır. Onun için burada böyle şeyler asla olmaz. Şimdi gelenlerle kalabalıklaştık. İyisi iyi ama kötüsü de var. Hırsızlık da yapanlar var. Duyuyoruz. Mesela bir lokantaya gidiyor, oturuyor, yemek yiyor adam, duyuyoruz bunları, Tayyip ödeyecek yemek parasını diyor. Şehir merkezinde pek şey olmuyor, orada herkes ev tutmuş, bakkalından çakkalından, marketinden alışveriş yapıyor. Ancak köy

yerinde öyle değil. Mesela burada en hududa yakın Asi Nehri var biliyor-sun. Asi Nehri'nin öbür tarafı Suriye, bu tarafı Hacıpaşa Köyü. Hemen Demirköprü'den sağa dönün, karşı karşıya. Bütün Suriyeliler orada. Hududa yakın bütün köylerimiz tıklım, tıklım. Onların hısım akrabaları da var orada. Mesela hududun bu tarafı hısım akrabası, rahatsızlık vermiyor ama ileride verir.” (73 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Türk Sünni, AKP'li)

- “Kırıkhan'a bağlı köyümüz Suriye ile sınır. Şu dağın öbür tarafı Suriye, sınır da yok ya. İsteyen gelir geçer. Sınırın kontrolü de koruyanı da yok. Savaş buraya da gelirse? İşte dert bu, bu işi bitirsinler istiyorum. Savaşın bize yararı yok, hep zararını gördük. Kimseye de yararı yoktur herhalde. Burada toprak verimli, çiftçiyim. Durumumda iyiydi. Bu savaş işi çıkmadan önce banka kredisiyle büyük baş hayvan aldım. Kredi borcumu ödeyemiyorum. Hayvanlar elimde kaldı zarar ettim. Banka kredilerinin ertelenmesi ya da ödemede kolaylık gibi bir şeyde yapmadılar, zor durumdayız yani. Hükümetten kolaylık bekliyoruz. İstikrar çok önemli derlerdi ya ekonomide. Ben bu lafın anlamını şimdi öğrendim. Geçimimiz düştü. Her an bomba bize de düşebilir korkuyoruz da.” (40 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni)
- “Suriye'de çok kötü bir iç savaş var. Hali hazırda da devam ediyor. Samandağ yöresi olarak biz çatışmalardan pek etkilenmedik, sadece etkilendiğimiz noktaları belirtmek istiyorum: Ekonomik olarak çok zarar gördük. Özellikle turizm işi yaptığımız için Suriye'den günöbirlik gelen turistlerin olmayışı, Suriye'nin bir transit geçiş kapısı olmasından ötürü Ürdün, Lübnan, Suudi Arabistan'dan gelen turistlerin tamamen kesilmesine vesile oldu. Bunun haricinde biz sınır kenti olduğumuzdan günöbirlik karşılıklı ziyaretler yaparak hayatımızı idame ettiriyorduk. Özellikle bu sektörde kendine iş yapan insanlarımız vardı bu da sıcak para akışını getiriyordu Samandağ'a. Samandağ'da da bir sıcak para sirkülasyonu oluyordu. Bu da olumlu yönde bizi etkiliyordu. Şu an bu olayların olmasıyla transit geçişler bitti, gelen turistler tamamen durdu, yani turizm sektörü özellikle bizim işimiz olduğu için turizm sektörü tamamen durmuş vaziyette. Sırf turizm sektörü değil; taşımacılık, ihracat, ithalat her türlü şey durmuş, bu da ekonomik olarak bütün Hatay'ı çok kötü bir şekilde etkiledi dolayısıyla bütün Türkiye'yi etkiledi. Her ne kadar etkilemediği söylene de buna ben katılmıyorum, bu bütün Türkiye'yi etkiledi çünkü Suriye sınırı bildiğim kadarıyla 800 km komşularımızın içinde en uzun sınıra sahip bir ülke. Dolayısıyla ekonomik olarak çok etkilendik.” (51 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Ermeni, solcu)
- “Çünkü günlük yaşayışına da intikal etti bu sürtüşmenin, savaşın sonuçları. Demin arkadaşımız çok güzel izah etti. Bir de büyük ihtimal canlı tanığıdır. Yani işler çok kesat. Şöyle söyleyeyim; bu yöre, bizim köy, Samandağ'ın büyük bir kısmı, hep ağırlıklı olarak tarım, narenciye tarımı veya meyvecilik tarımıyla geçinir. Bu civarın tüketeceğinden fazla üretim söz konusuydu. Bunu da direkt Suriye'ye götürmüyor ama çevre illere, oradaki hallere götürüp satardı ve onlar da bir şekilde bağlantılar kurup bunları yakın doğu ve sınır komşusu ülkeye götürürlerdi. Bu savaş başladığından bu yana buradaki mahsul, buradaki portakal, narenciye, diğer meyvelerin bir kere otomatikman ihracatı durduğu için fiyatlar düştü. Çoğunlukla ürünü toplamaz oldular, çünkü işte işçiliğiymiş, şuymuş buymuş kurtarmıyor. Canlı olarak yaşadıkları bir olaydır bu. Bu köyün en büyük

geçim kaynaklarının başında narenciye üretimi ve satışı geliyordu. Böyle olunca tamamen, tamamen demesek de büyük oranda düştü buradaki gelirler. Öte yandan yine son senelerde özellikle geçime büyük katkı yapan turizm faaliyetleri ... Demin arkadaş iyi anlattı, bunun direkt etkisi şöyle; çok yakın sınır olduğu için, üstelik de buna AKP döneminde büyük kolaylık sağlandı. Yani geçiş, bayramlar. Eskiden yalnız bayramlarda görüş olurdu, şimdi çok kolaylıkla gidiş geliş yapılıyor. Adamın canı istiyordu; geçip burada deniz kenarında balık yiyip rakı içiyordu. Hali vakti yerinde olanlar “Öğlen yemeğini Halep’te yiyelim” diyorlardı. Bu giden gelen insanların transfer ettikleri paralar, şunlar bunlar, harcayacakları şeyler. Yani ekonominin en bariz şeyi buydu. Gazetelerde mutlaka okumuşsunuzdur; ben de denk geldim gözlerimle gördüm, bir bilgimi paylaşayım, yani mesleki bilgi aynı zamanda bu: Hatay, birinci değilse de ikinci sıradadır ulaştırma sektöründe sahip olduğu araç kapasitesiyle tonajı açısından. Yani buranın insanı nakliyecidir aynı zamanda, geçimini ondan sağlar. Neredeyse beş evin birinin evinde bir tır vardır. Bunlar ya bağımsız ya da şirketler halinde, sürekli, dünyanın her tarafına neredeyse, Avrupa’ya falan gittikleri gibi ta Arabistan’a falan her tarafa şey taşıyorlar. Yani bunlar, bu ilişkiler kopunca durdu ve herkes kapısının önüne çekti tırını. Bunların hepsi peşin parayla alınmış şeyler değil. Bunların büyük çoğunluğu, kredi falan bunlarla alınmış şeylerdi. Yani ekonominin nasıl bir darbe yediği, şu ana kadar anlattığım şeylerin hepsi bunun bir örneği. Tabii herkes etkileniyorsa bu köy etkilenmiyor diye bir şey söz konusu değil; kaldı ki, köyün önemli gelir kaynaklarından biri iç ve dış turizme açılmış olması oldu. Göreceksiniz, işte mümkün mertebe, yapılan şeyler el ve ev ürünleri, hanımların evlerde hazırladıkları yiyecekler içecekler vesaire, bunların pazarlanması veya pazarlama çalışmaları. Dışarıdan köye gelen insanlara ... Şimdi sayı olarak belki de çok büyük bir düşüş yok; çünkü direkt Suriye’den gelenler, Suriye’den veya yakın ülkelerden gelenler de oldu belki ama çevre illerden ve ilçelerden geliyordu daha ziyade. Benim başta anlattığım o endişeli durum dolayısıyla, “Acaba oralara gitmek şimdi akıl kararı mı?” diye bu sayı azaldı en azından. Buranın bir hac merkezi oluşuyla ilgili de uluslararası turizm firmaları böyle şeylere çok önem verirler. Yani savaş veya kargaşa başladığı anda, en ufak bir tedirginlik konusunda hemen iptal ederler şeyleri. Bu yöre aynı zamanda, her ne kadar yeterince (...) yoksa Antakya içinde konaklama tesisleri falan çok oldu ama bizim bu yöre için bahsediyorum, bakir alanlar. Planlamalar, şunlar bunlar var ama yeterince kapasite yok. Belki de bu planlamanın uygulamaya geçmesi ertelendi, yani büyük ihtimalle.” (60 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Ermeni)

- “Suriye’de ilk jetin düşürülmesinden itibaren bizi korku, umutsuzluk, endişe sardı. Olayların en başında bizim düşüncemiz, muhaliflerin bizim bölgemizden, bu bölgeden Suriye’ye atışlar yapacakları ve Suriye’nin burayı vurunca doğal olarak savaşın bu bölgede olacağından çok kötü bir şekilde endişe ettik, korktuk. İşin doğrusu budur. Çok korkuyorduk. O korkular hala mevcut. Yani şu anda karmaşa içerisindeyiz; çok kötü bir durum. Suriye’de savaşın başlamasından itibaren özellikle tır şirketleri ve taşıdıkları malların üretiminde durgunluk olunca taşımacılık sektörü ve ihracatın durması elbette buradaki iş durumunu, ticareti, her şeyi olumsuz yönde etkiledi. Ayrıca bundan öte zaten savaş korkusu doğal olarak buranın halkını çok etkiledi. Biz yıllardır Hatay’da havaalanının açılmasını

bekliyorduk. Bu bölgeye insanlar gelsin, turistler gelsin diye ... Sabahları uyandığımızda jetler üzerimizde uçuyor. İnsan olan art niyet taşımayan bir insan hangi duyguları taşır? Savaş dibimizde, bombalar patladığında evlerimizin camları bile sarsılıyor. Gerçekten çok, çok endişeliyiz, çok korkuyoruz. Yani kendimiz, çocuklarımız, ailemiz Hatay'ın her yerinde çok olumsuz yönden etkilendik. Duyarlı bir vatandaş olduğumuz için Türkiye'nin Yunanistan, Irak ve İran ile kurulan olumlu ilişkiler elbette bizi sevindirir. Biz Arap Alevi olduğumuz için ve Suriye'nin bir bölümü Arap - Alevi olduğu için ve bizim başbakanımız Arap bir devletin başbakanı ile anlaşığı zaman, gidip gelmeler, nerdeyse bayramlarda pasaportların kaldırılması vs. bu durum elbette Hatay tüccarlarını hem Suriye tüccarlarını olumlu yönde çok tetikledi. Bu bölgede ciddi bir alışveriş oldu. İnsanlar savaş olmayınca, çalışınca elbette huzur, mutluluk içinde yaşarlar. Ben yoksul bir vatandaşım, benim pek alakam olmasa da elbette çok sevindik. O durum devam etseydi çocuklarımızın ileride iş bulma imkanı çok rahat olacağından emindik.” (48 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, CHP'li)

- “Samandağ, Hıristiyan, Alevi Arap ve Türkmenlerin bulunduğu bir ilçe. Suriye’de ki savaş bizi çok etkiledi tabii. Suriye’nin insanı da aynı kökenlerden. Savaş olmadan önce gider gelirdik. Şimdi biz market alışverişine gidiyorduk daha önce, tabii orada şeker falan daha uygun oluyor. Hep gidip alışveriş yapıyorduk yani. Bizi de etkiledi; küçük esnaf olsun, büyük esnaf olsun herkesi etkiledi bu durum. Ben 31 yaşında lise mezunu üç çocuklu bir kadımsın. Asgari ücretle çalışıyorum. Eşim de. Güçlükle geçiniyoruz. İşimizi kaybederiz diye de korkuyoruz. Evimiz kira.” (31 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Libya’dan Ortadoğu’ya ve Suriye’de yaşananlar Hatay’ı etkiledi. Tüm ülkeyi etkiledi. Hatay’da ticaret, turizm, bavul ticareti, yatırımlar her şey durdu. Suriyeliler göç etti, Hatay’dan da başka yerlere de göç oldu. Farklı din, inançlar veya ırktan bir çok insan biz burada ve Suriye’de yan yana yaşamaktaydık. “ (36 yaşında, erkek, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, Kemalist)
- “Bu olaylar çıkmadan önce gerçekten güzel dönemlerdi o dönemler. Şöyle söyleyeyim, ben gitmedim ama benim ailem, rahmetli babam, kardeşlerim, hiçbir akrabamız olmamasına rağmen oraya, Suriye’ye gittiler, geldiler. O kültürü en azından tanımak için buradan birçok insan, güzel ilişkiler vardı gidilip geliniyordu. Buradakiler gidiyordu, akrabalık daha da pekişmişti. O zamanki kız alıp vermeler daha sağlıklıydı. Ekonomik ilişkiler daha sağlıklıydı. Yani güzeldi, kötü değildi. İyiydi, iyiye gidiyordu ama maalesef işte bu savaş birden bire her şeyi değiştirdi. Ben önce ekonomik boyutunu ele alayım çünkü insani boyutu daha hazin, daha dramatik. Ekonomik boyutu üzerinde duracak olursak; sınırdaki her türlü kaçakçılık çok arttı. Müthiş derecede Türkiye’ye canlı hayvan girişi oldu. Bundan dolayı, biz bu işe girdik, kredi çektik; burada bu sınırda yaşayan üreticilerin büyük bir kısmı bu kredileri bile ödeyemez hale geldi. Çünkü hayvan fiyatları birden bire taban yaptı. 7 liraya aldığımız bir hayvanı (7 bin) şu an 1 liraya, 1 buçuk liraya satamıyoruz bunda Suriye’nin de etkisi var. Tarım sektöründe; burada çalışan insanlar, yemiyeye ile aylıkla çalışan insanların yemiyesi düştü. Daha önce yemiyesi 50 lira olanın bu sene 60 lira olması gerekirken şu anda 35 liraya, 40 liraya, 30 liraya hatta 20 liraya geriledi. Çünkü Suriye’den acayip bir şekilde insan

buraya geldi. Bunların hepsi her şeyini bırakmış, burada çalışacaklar. Alacakları ücrete muhtaçlar. Bundan dolayı buradaki insanı da olumsuz etkiledi o yönden. İnsanlar, gelenlere müthiş derecede yardımcı oldular ilk başlarda ama sürekli yardımcı olabilmeleri mümkün değil çünkü buradaki insanların da ekonomik durumu belli. Ancak herkes zar - zor kendi kendini geçindirebiliyor. Evet ekmeğini bölüştü, bölüşmeye de devam ediyor ama dediğim gibi o ekmek gittikçe de küçülmeye başlayınca bu sefer suçlu olarak şeyleri görmeye başladı. Yani şöyle söyleyeyim: Millette bir şey var, bir, böyle patlamaya hazır bir şey gibi, nasıl anlatayım bilmiyorum ... Millette bir sıkıntı var. Sıkıntı şu: ekmeği küçüldü, nüfus arttı, işsizlik arttı, ekonomik durumu zayıflamaya başladı, sokağa çıktığı zaman artık eskisi kadar rahat edemiyor. Yani bunun hepsini tabii kime bağlıyor? Suriyelilere bağlıyor. İster istemez bazı kültürel farklılıklar da var. Bu da sıkıntılara neden oluyor. Yani bizim yaşamımızı bu anlamda olumsuz etkiledi. Yani şu an, bir de şey korkusu var; savaşın buraya sıçrayabilme ihtimali var. Çünkü artık biz silah seslerini buralardan duyabiliyoruz. Top seslerini buralardan duyabiliyoruz. O da bizi tedirgin ediyor. Bir serseri bomba gelip de buraya mı düşecek, nereye düşecek? Yani insanlar şu an bir belirsizliği burada da yaşamaya başladı. En büyük sıkıntısını bizim ülkemiz yaşıyor. E ne oldu? Şu an sözü de geçmiyor, beklediği yardımları da alamadı, savaş gittikçe artmaya başladı, göç beklediğinin çok üstünde. Yani şu an bizim bulunduğumuz köyde, ilçede bakıyoruz boş ev kalmadı ve her evde 3-5 aile kalıyor. Yani hükümet şeyi karşılayamadı, mesela bunları kamplarda da tutamadı. Bilmiyorum bu herhalde - ki geçen Reyhanlı'da yaşandı - sosyal patlamalara da neden olabilecek gibi görünüyor. Hükümet bunu daha ne kadar taşıyabilir, toplum bunu ne kadar taşıyabilir bilmiyorum.” (37 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni, solcu)

- “Şehrin sosyal dokusu bozuldu. Tanımadığınız kişiler, kara sakallı, savaş kıyafetli, Suriyelilere benzemeyen insanlarla karşılaştı. Savaş haberleri, sürekli tedirginlik içinde yaşıyorsunuz. Patlamaları duyuyorsunuz. Sonra yaralılar geliyor. Bir yere yemeğe gidiyorsunuz, karşı tarafı görüyorsunuz. Karşıdan güçlü bir aydınlanma arkasından patlama sesleri geliyor. Yemeği tamamlamadan kalkıp gidiyorsunuz. İşsizlik arttı. Bu sağlığı da etkiledi. Ancak buranın insanı Suudi Arabistan’a, Körfez ülkelerine çalışmaya gidiyor. Sahip (Kefil) aracılığıyla giderler. Pasaportları onların elindedir. Paralarını onlardan alırlar. Almanya’da çalışanlar gibi değildirler. Onlar gibi Türkiye’deki ücretlerin 2-3 katı ücret alamazlar. Onlar gibi hakları da yoktur. Bu savaşın Hatay’da kazananı asla yok. Hatay kaybetti. Bakın! Bu savaş çıkmadan önce Hatay’da herkesçe konuşulan şey şuydu: Hatay patlama yapacak. Patlama yapacak derken, ekonomik olarak sosyal olarak patlama yapacak deniyordu ve herkeste kabul ediyordu bunu. Hakikatten de o yöne doğru gidiyordu. Bir kere inanılmaz bir turizm patlaması yapmıştır Hatay. Buna paralel olarak inanılmaz bir yatırım furyası başlamıştır Hatay’da. Oteller yapılıyor. Yeni sanayi şeyleri geliştiriliyor. Organize sanayi büyüyor. Yani ciddi anlamda güçlü bir şehir olmaya gidiyordu. Hatay’ın bu olaya kadar ne kadar böyle mezhepsel ayrılıklar olsa da Hatay’da böyle bir sorun yoktu. Konuşulmazdı, Hatay’da. Kimse oturup bunu gündem yapıp şu Alevi’ydi bu Sünni’ydi bu bilmem Hristiyan’dır bu şudur demezdi. Şimdi şunun eksikliğini herkes hissediyordu. Tamam, konuşuyorsunuz kardeşlik falan ama reel yaşama gelelim öyle bir şey görem-

iyoruz. Mesela en basit bir değerlendirmeye atıyorum, bu şehirde 20 civarında müdürlük vardır. İşte nüfus müdürlüğü, milli eğitim müdürlüğü, bilmem ne müdürlüğü. Bu müdürlüklerin niye bir tanesi Alevi olmaz. İşte efendim devlet dairelerine işçiler alınır, memurlar alınır, bilmem neler alınır bakarsınız, Alevi sıfır. Aleviler dediğim gibi ya kendi işini kurar ticaretle uğraşır. Çalışkan insanlar burada Aleviler. Dediğim gibi Arabistan'a gider. Orada büyük inşaatlarda kritik şartlarda, zor şartlarda ekmeğini kazanır. Şimdi o dönemde bunlar dile getiriliyordu hakikatten yani. O dönemde bunlar dile getiriliyordu ... Yani işte bu Suriye olayları başlamadan önce, yani o dönem Hatay'ın bir şaha kalkma durumları gibi algılanıyordu. Yani 3 yıl önce falan. İşte yatırımlar yapılıyor falan. Hatay'da inanılmaz böyle medyatik magazinsel bir ilgi vardı o dönemde. Aslında öne çıkacak bir potansiyeli var Hatay'ın. Yani coğrafi olarak, tarihsel olarak, iklimsel olarak, kültürel olarak çok zengin bir il. O açıdan öne çıkmayı hak ediyor. Biraz magazinsel düşünürsek, o dönem çok ön plana çıkarıldı şehir. O turistik açıdan tabii. Biliyorsunuz burada bir dizi çevrildi. Diziler bu dönemde Türkiye'ye çok etkili. İşte Göreme'de de bir dizi çevrildi. Biraz ona rastladı, biraz herhalde dönem olarak ... Şöyle değerlendirebilir miyiz? Bu Suriye savaşına falan karmaşasına falan hazırlık olarak mı? Değil ama öyle yapılan şeyler de var. Mesela vizelerin kaldırılması falan. Sonradan görüyorsunuz ki bu şey rahat girip çıkalım edelim organizasyonumuzu yapalım gibi düşünüyor insan. Yoksa niye durup dururken vizeleri kaldır gir çık et. Sonra adamı düşman ilan et ondan sonra muhalifini desteklemeye başla. Yani düşündürücü. Hatay'a dönersek şimdi bu Alevi Sünni çatışması hakikaten halk bazında düşündüğünüz zaman göstermelik değildi. Çünkü bu bir iki güne sığan bir olay değil yıllardır bu böyle. Yıllardır Türkiye'nin değişik yerlerinde mesela Sivas'ta, Maraş'ta orada burada bir sürü olay çıktı. İşte burada çıkaramadılar olay. Yani o terörün, böyle, daha doğrusu mezhep kargaşalarının en rövanşta olduğu 70'lerde 80 öncesi dönemlerde bile bir sürü girişimde bulunuldu, edildi falan, ama ben şimdiye kadar bu yaşa geldim böyle Sünnilerle Alevilerin birbirlerine mezhepsel bazlı çatıştığını görmedim veya Hıristiyanlarla falan böyle bir çatışma olduğunu görmedim. Günümüze dönersek günümüzde de halen vatandaşlarda böyle bir eğilim görmüyorum ben açıkçası. Yani Alevilerle çatışalım Sünnilerle çatışalım gibi bir eğilim görmüyorum, ama politika olarak şu anda hükümetin uyguladığı bu Suriye'deki kargaşalardan sonra uyguladığı politika olarak temelde böyle bir gayenin böyle bir isteğin yatmakta olduğunu sezinler gibi oluyorum. Neden oluyorum? Çünkü mesela şöyle bir olay çok ciddi tepki çekti bu bölgede. Bu bölgede kimler var? Arap Aleviler var, Türkmen Sünniler var, Arap Sünniler var, Hıristiyanlar var Ortodoks Hıristiyanları, çok az bir miktarda Yahudi var çok az onların çoğu göçtü gitti, Çerkezler var Reyhanlı taraflarında falan, Ermeni var çok az. Şimdi yıllardır Alevi diye tanımlanan buradaki Arap Alevilere birden bire Nusayri demeye başladılar. Birden bire Nusayri oldu bunlar. Şimdi burada neyi görüyorsunuz? Türkiye'de Alevi sayısı az değil, Anadolu Alevileriyle ele aldığımızda birden bire ciddi bir Alevi nüfusu var. Siz sadece Antalya'daki Alevileri Nusayri diye ayırırsanız onları çok küçük çok kolay bir lokma haline getirirsiniz. Ben şahsen öyle yorumluyorum. Diyorsunuz ki ya kardeşim Nusayri nereden çıktı? Nusayri diye bir mezhep yok. Nusayri Alevilere atfedilmiş bir lakap gibi bir şey. Böyle bir mezhep yok. Nusayri mezhebi yok. Mezhep olarak ele alacaksak bu insanlar Alevi'dir. Buradaki

Arap Alevilerine sırf Alevi dememek için sırf Anadolu'daki Alevi toplumdandan soyutlamak için daha kolay yutulur bir lokma haline geliyor. Bütünselliği bozmak için, Tabii ben de onu söylüyorum. Böyle bir tavır olunca diyorsun ki ha burada Arap Alevilerine karşı niyet değişti herhalde diyorsun. Şimdi Suriye iç çatışmaları başladı, deminde dediğimiz gibi muhalifler buraya yığılmaya başladı, tabii ki buradaki sivil toplum kuruluşları akli başında insanlar seslerini yükselttiler. Ne oluyoruz, nerden çıktı bu muhalifler ne işleri var. Yani böyle bir münferit olaylarda oluyor. Adam savaş ortamından çıkmış geliyor şehrinize mesela işte bir şeyler anlattılar. Bunlar dedikodu mudur olmuş mudur nerden çıktı bilmiyorum. Adam diyormuş ki, yemek yiyormuş lokantada kalkıyormuş, Tayyip ödeyecek diyormuş falan ya da dolmuşa biniyormuş yol parası yokmuş bilmem ne bilmem ne. Şimdi böyle bir tepki yükseldi tabii, özellikle sivil toplum kuruluşları için açıklama yaptılar. Antakya'nın dokusunu bozmayın bu insanları şehirde barındırmayın, varsın bu insanlar mağdur olabilir yani mülteciliğin belli bir yasası var Birleşmiş Milletlerin, yani Birleşmiş Milletlerin kurallarına göre. Bunları barındırın edin ama şehre indirmeyin falan gibi. O dönemde ulusal basında başlık atıldı: Hatay'da muhalifleri istemeyenler, bu sefer puntoları büyütüyoruz yerel Baascılar ... o kadar hedef gösteren bir başlık ki hedef gösteriyor yani diyor ki burada yerel Baascılar var işte Beşer Esad yanlıları var bunlar istemiyor muhalifleri, yoksa normalde Hataylılar istiyor. Hedef gösteriyorlar. Halbu ki, şurada çıkın Arap Alevilerinden on kişiye sorun Baas nedir diye inanın bir kişi aralarında bilmez Baas nedir diye aydın okumuş etmiş bir adam değilse. Bazısı bilmez bile. Ama ne oldu Arap Alevileri birden bire Baascı oldu. Elbette ki Alevilerin duygusal olarak Beşer Esad hayranlığı veya sevgisi olabilir yani. Dünya'da kaç tane Alevi lider var elbette ona bir şey duyabilir, ama buradan 100 tane Alevi toplayın deyin ki Suriye'de yaşamak ister misiniz ya da Suriye'yle Hatayı birleştirmek ister misiniz? Asla hiçbirini istemez hiçbiride bunu kafasından köşesinden geçirmez." (60 yaş, erkek, üst gelirli, hekim, Arap Alevi)

- "Benim gördüğüm kadarıyla değişen bir ticaret oldu. Eskiden iki ülke arasında savaş öncesinde çok sıkı ticari ilişkiler vardı. Savaş öncesindeki belirli bir sürede bir 5, 6 yıl 10 yıl gibi bir süreçte ortaya çıkmıştı. Daha öncesinde yine bir tikanıklık söz konusuydu. İlişkiler düzelmmişti yani bu 2000'li yıllardan itibaren yani bu 2000'li yıllar bu anlamda Suriye Türkiye arasında çok gelişmiş gibi gözüküyordu. Ama savaştan sonra o ilişkilerde önemli bir şey oldu ticari ilişkilerde duraklama oldu. Esnafın söylediklerine göre söylüyorum. Başka şeyler ortaya çıktı, başka ticari faaliyet haneler, savaşla ilgili oraya bir şey götürmek getirmek gibi mülteciler biraz kamplarda yaşayan insanlar var onlarla ilişkili bir takım faaliyetler var. Tabii ticari açıdan bakıldığında bir kayıp gelen giden için şehrin içinde bir kayıp. Şehrin bir kaybı söz konusu ama bir miktar buradaki savaşla ilgili buradaki hareketlilikle ilgili ticari olabilir. Şöyle bir kayıpta var. Buranın çok ciddi şehir ticareti var Suriye üzerinden Arabistan'ın. Hem nakliye hem ihracat çok ciddi şeyi vardı. Şu anda bir sürü tır filosu şurada da görürsünüz çekmişler satılık. Nakliye firmaları şu anda hiçbir şekilde ticaret yapamıyor. Oradan bir zarar var." (50 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- "Samandağı Bölgesi Alevilerin yoğun olarak bulunduğu bir bölge. Tabii beraberinde Hıristiyan, Ermeni ve Türkmenlerin de olduğu bir bölge. Bu savaşla beraber acaba Samandağı'nda mezhepsel bir kıskırtma olur mu

diye. Sürekli bir sohbet, bir tedirginlik var. Reyhanlı olayından sonra bu pik yaptı. İnsanlar artık televizyonlarda bazı stratejik insanım diyen insanların olayı mezhepsel olarak ortaya koyan yaklaşımları hükümetin en yüksek mertebedeki insanların işte biz failleri bulduk. Faillerin Nusayri olabilir şeklindeki demeçleri bizim o bölgede çok rahatsızlık veren bir kısım. Hiç bir hastayla görüşmedim ki bu konuyu açmasın. Hiçbir hasta. Hemen, hemen her gelen hasta bu konuyu açtı. Acaba böyle bir şey var mı? İlerde burada mezhep savaşı olabilir mi? Canlı bir bomba Samandağı'na gönderilir mi? Bu tarzda tedirginlik Samandağı'nda var. Ama henüz bu hastalık olayına ulaşmış değil. Yeni bir vaka olarak ben hani stres bozukluğu olarak görmedim. Fakat ne gibi bir endişe olduğunu söylemek zorundayım.” (43 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)

- “Köy yaşamında birebir bir değişiklik olmadı. Dediğim gibi, önce köy halkı reddetmeye çalıştı sonra adapte oldular. Reyhanlı örneğinde de anlatıldığı gibi pazarda birçok Suriyeli satış yapıyor. Hatta bir ilk başta köylünün hoşuna da gitti. Evlerini yüksek fiyatlara kiraya verdiler. Çok iyi bir gelir elde ettiler ama yavaş, yavaş bu bombalamadan sonra kendileri de bir ne oluyoruz? a geldi.” (44 yaşında kadın, orta gelirli, hekim, Türk Sünni)
- “Hatay'da Türkiye'nin en büyük tır filosu var. Taşımacılık. Abilerim sebze meyvenin sadece sandıklarını yaparlar. Özellikle bu dönemde boş durmaları imkansız. Sabah 8 akşam 8 çalışırlar ama şimdi kaç aydır bu kadar fazla bir ihracat yok. Sebze ihracatı durdu çünkü tamam hadi biz filolarla göndeririz şöyle göndeririz ama bir çileği 10 günlük yolculuğa çıkaramazsınız ve de soğuk olmayan bir şeyle taşıyamazsınız. Baktığınız zaman domates bir liranın altına düştü düşmesine düşmesinin tek sebebi gitmiyor olması. Bir liranın altında alamazsınız domatesi. O yüzden sebze meyve ticareti çok durdu. Taşımacılık çok durdu. Kara ticareti tamamen durdu. Bütün tır şoförlerinin hepsi kilitlenmiş durumda tırlarını. (45 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- “Şimdi şöyle söyleyim ben, yasal olsa da olmasa da dün buraya mazot ucuza geliyordu. Yasal veya yasal değil. Sonuçta insanların burada otobüs firmaları olsun, tır filoları olsun, şehir içinde kendi arabalarıyla gezenler olsun bu kaçak akaryakıtı kullanıyorlardı. Sigara keza aynı şekilde yapıyorlardı. Bunun yanında Suriye'ye mal götürülüyordu satılıyordu, Suriye'den mal alınıyordu. Yani burada pazarlar kuruluyordu. Böyle bir canlılık vardı. Şimdi o canlılık tamamen ortadan kayboldu. Bir ikincisi arkadaşların bahsettiği demin yaş sebze meyve ihracatının Ortadoğu'ya Suriye üzerinde kara yolu ile gitmesi tamamen şu an durmuş durumda. Durma noktasında değil tamamen durmuş durumda. Bu sebepten dolayı ki nakit para akışı tamamen durdu ve demin arkadaşımızın belirttiği gibi insanlar artık likit kalmak zorundalar. Çünkü bir yere giderlerse cebinizde para varsa yaşarsınız. Cebinizde para yoksa hiçbir şekilde ulaşamazsınız bir yere. Bu sebepten dolayıdır ki burası sekteye uğradı zarara uğradı diyebilirim ben.” (43 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- “Bu arada onların gelmesiyle de sınır kesiminde hırsızlık olayları arttı, fuhuş olayları arttı onu da belirtmek istiyorum. Çünkü buraya gelen insanlar aç. Her ne kadar belli bir ücret alıyorsa da yine farklı yönlerde kullanılıyor bu paralar. Alabildiğince hırsızlık ve fuhuş olayları arttı.” (51 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Ermeni, solcu)
- “Suriye savaşı ekonomik açıdan Hatay'ı tamamen bitirdi. Tırlar yatıyor. Bizim komşumuzun arabası çalındı. Gündüz çalınıp götürüldü. Hırsızlık

çoğaldı.” (47 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, yüksek gelirli, Arap Alevi, AKP’li)

- “Yani kendi çalıştığım yer için şöyle söyleyeyim. Sınır bölgesi ve kaçakçılıkla geçinen bir bölge. Hatta dünkü patlama ben bizim bölgede olabileceğini düşündüm. Çok fazla mazot kaçakçılığı var. Güvenlik önemi de olmadığı için herhangi bir sınır güvenliği bu Suriye olaylarından kesinlikle asker falan yok. Sürekli kaçakçılık yapıyorlar. Her köylünün bundan acayip bir mutluluğu var. Reyhanlı’da patlayan bombalar umurlarında değil açıkçası.” (43 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- “İşte hatta şunu söyleyeyim ben size Hatay’ın girişinde o akademi hastanesi dediğimiz yerden bir bayan gecenin 12’sinde rahatlıkla çıkar. Burada bu parkın ilerisinde Sümerlerin bir eşidir orası oraya kadar tek başına geçebileceği bir yerd. Suriyeli’ler gelene kadar.Tacizde bulunulur. Hatay böyle bir yerken şimdi sizin dün yaşadığınız o arkaya bakma olayı yeniden başlamış durumda Antakya’da.” (50 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Türk Alevi)
- “Hekim olarak bizi etkiledi. Çünkü biz artık kendimizi geliştirmeye dönük rahat bir zihinsel yapıyla okuyamıyoruz. Rahat bir zihinsel yapısıyla gezemiyoruz. Gelecek adına eskisi gibi rahat kuramlar kuramıyoruz. İnsan olarak bizi bu şekilde etkiledi. Bir de zihinsel olarak bu olayla uğraşıyoruz. Diyoruz ki millet tarihinin en kanlı eylemi bu. Tarihe baktığımızda bu kadar ölünün yaralının olduğu bir eylem olmamış. Bu tesadüf olabilir mi? Buna verdiğimiz yanıt hayır. Bu gibi kanlı cinayetler tesadüf olamaz diye yanıtıyoruz bu soruyu tesadüf değilse bunu arkasından ne gelecek kaygısı bir beklenti ansiyetesi hakim olmaya başlıyor yavaş, yavaş. Oturduğumuz her yerde bu konu gündeme geliyor. Neler olur neler olmaz neler oluyor? Her yerde bu konuşuluyor. Eskiden bir vakayı konuşuyorken, şu vakada şu oldu bu vakada böyle oldu buna benzer tartışmalar olurken şu an hayal. Onları konuşamıyoruz. Kendimizi geliştirmeye yönelik okumalarda yapamıyoruz. Böyle bir sıkıntı olduğunu söyleyebilirim. (43 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- “Başarılı olamadığımız dönemlerde oldu. Klinik bu belli, bir yere kadar olanakları olduğundan ben onu üniversite hastanesine de göndermeyebilirdim. Ben kendimde açabilirdim ama o tedirginlik, o belaya bulaşmayım duygusu da oluyor insanlarda. Çünkü bir diyorsun ki böyle bir şeyin sonucunda bana bir sıkıntı yaratır mı düşüncesi başarını etkileyecek. Mesleki açıdan en önemli sıkıntılardan biri o bizim yaşadığımız. Yalnız benim değil hastanede müdahale eden cerrah arkadaşlarımın çoğunda aynı sıkıntı var. Yani biz bir araya geldiğimizde de sohbet ediyoruz. O sohbetlerde de bu sıkıntılar yaşanıyor maalesef. Diğer açıdan sosyal açıdan bakarsan olaylar daha başladığı günden itibaren burada yaşanamayacağını ve yakın gelecekte daha kötü olacağını düşünüyorduk. Buradan gitme planları düşünmezken düşünmeye başladık. Gelecek kaygısı olmaya başladı. Ne yapalım ne edelim diye düşünüyoruz, yani.” (60 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)

3.3.2.2 Psikolojik alanlar

Korku, endişe, gerginlik, güvensizlik, ortak duygu olarak ortaya çıkıyor.

- “Oradaki savaş bizim yaşamımızı etkiliyor çünkü. Dinci radikal savaşçıların kendilerinden olmayanlara karşı kin ve nefret söylemi veya orada yaptıkları video görüntüleri hepsi bizi geriyor ve korkutuyor. Kızgın ve kırgın hissediyorum.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Ben psikolojik etkisini anlatmak istiyorum. Biz kültür olarak Suriye halkına çok yakınız ve konuştuğumuz dil de aynı. Onlara yapılan bu saldırıyı direkt kendimize yapılmış olarak algılıyoruz ve öyle hissediyoruz. Bu savaşın sadece ekonomik kaygılarla değil, aynı zamanda Alevilik kültürüne (kültür olarak görüyorum ben) yönelik olduğunu düşünüyorum dolayısıyla burada Esad, bizi temsil ediyor ve savaş da bizi hedef almış oluyor. Zaten Türkiye devletinde hiçbir zaman adalet veya eşitliğin olmadığını düşünüyorum ancak şimdi de bu kadar çarpıcı bir şekilde muhaliflerin ne kadar kıymetli ve bizim insanımızın (burada sadece Hataylılardan bahsetmiyorum) ne kadar değersiz olduğunu görmek beni çok sarstı.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, anarşist)
- “Mutlu, huzurlu, duygulu yaşamak insan olarak hepimizin isteği değil mi? Ben huzur içinde bomba sesleri olmadan huzurlu - güvenli yaşamak istiyorum. Savaş beni korkutuyor.” (46 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Ermeni)
- “Bu savaş ve çatışma ortamı gergin paranoyak ve güvensiz yaptı bizi.” (23 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Gergin ve huzursuzum. Yaşananlara insan olarak üzülüyorum.” (60 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Çerkez, solcu)
- “Her defasında yine şaşırıyorum. Çok büyük bir öfke hissediyorum ve umutsuzluk. Ne kadar değersiz olduğumu görmek beni çok sarstı. Türkiyeli olduğum için de utanıyorum. Bu olaylardan sonra artık bu ülkede yaşamak istemediğimi düşünüyorum.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, anarşist)
- “Ben, Arap Hıristiyan’ım. Din ve mezhep üzerinden yapılan yayımlar veya söylentiler bizi elbette rahatsız ediyor. Güvenmiyorum.” (53 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Kendim, çocuklarım, Samandağlılar ve kimlik farklılıkları nedeniyle açık hedef olan herkes için korku ve öfke duyuyorum. Evet, çok gerginim.” (37 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt Alevi, solcu)
- “Korku arttı. Gergin ve paranoyak olduk. Kişi olarak çok gergin, öfkeli ve kuşkucu oldum. Biz sokaklarımızda cübbeli sakallı insanlar görmek istemiyoruz. Bu insanlar kaç kişiyi öldürdü? Hangi katliamları yaptı? Sorusu geliyor aklımıza. Videolar gördük İnternet’te. Alevi - Hıristiyan öldürmek vaciptir diyen sözde din adamları. Öfke bile hissediyorum, kızgınım. Kendi ülkemde barış ve huzur içinde kendim, çocuklarım ve halkım için endişe duymadan yaşamak istiyorum. Bu gerginliği kaldıramıyorum.” (33 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)

- “Savaş onların savaşı. Buraya niye geliyorlar. Onların yüzünden ben burada sinir içindeyim. Geçim derdinden. Sinirli ve öfkeliyim. Huzurum kalmadı.” (35 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Ben bu durumdan acı duyuyorum. Birlik beraberliğimizin bozulmasını istemiyorum. Sevgi huzur istiyorum.” (47 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Kan aktı. İçimiz acıyor. Yaşananlar insanlık suçu ... Acı çok büyük.” (47 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap, Sünni, insan hakları aktivisti)
- “Orada bomba silah sesi varken burada huzur yok. Korku var. Endişe var. Dert var.” (68 yaşında, kadın, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Bu savaş acıtıyor. Ruhumu sarıyor en temel duygum ‘acı’.” (40 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, insan hakları aktivisti)
- “Endişe ve kaygımızı yükseltiyor.” (58 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez)
- “Biz ise korkuyoruz, geriliyoruz.” (54 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Yani insanın kanı donuyor. Vallahi içimiz yanıyor, biz aylarca konuşsak dökemeyiz içimizi. Hükümete de karşı çok kinim ve kızgınlığım var.” (41 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, solcu)
- “Endişe kaygı yaşıyoruz.” (68 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez, CHP’li)
- “Özgür-eşit- onurlu bir yaşam derken güven duygumu yitirdim ... Yaşadığım en temel duygu güvensizlik ve acı. Abartma veya eksiltmeli sayılar dolanıyor ortalıkta. Korkulardan abartılarak kurtulmaya çalışır ya insanoğlu, böyle bir durum. Korkuyoruz tabii ... Kurtulmak istiyoruz. Çok insani tepkiler.” (63 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Çerkez, CHP’li)
- “Kendim içinde akrabalarım ve Alevi topluluğu için kaygım, korkum var. Huzur ve güven içinde yaşamak için çaba gösteriyoruz.” (31 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Korkunç derecede korkuyorum. Sokağa çıktığım zaman karşıma çıkan o sakallı tiplerden veya kapanmış, o çarşafın içerisinde ne olduğunu bilmediğim tiplerden gerçekten çok ürküyorum ve yarını yaşayabilme umudum azalmış durumda. Suriyeliler bize “Onlardan sonra sıra size gelecek. Buradaki boş evler bizim, biz burada oturacağız siz buradan gideceksiniz.” böyle söylemlerle geliyorlar. Böyle sloganlarla gelen ucube tipler var yani. Bu ucube tiplerle siz gününüzü geçirdikten sonra hangi psikolojik durumda olabilirsiniz? Yarına yönelik bir umut, bir huzurunuz olabilir mi?” (45 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, Atatürkçü)
- “Geçimin düşmesi endişesi.” (73 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Türk Sünni, AKP’li)
- “Geçimimiz düştü. Her an bomba bize de düşebilir korkuyoruz da.” (40 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni)
- “Üzülüyorum. Bir insan olarak üzülüyorum.” (51 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Ermeni, solcu)
- “Çok korkuyoruz, heyecanlı ve endişeliyiz. Kötü durumdayız.” (45 yaşında, erkek, hekim, Arap Alevi)

- “Korkuyoruz, endişeliyiz.” (71 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni)
- “Hepsi birleştiğinde korku ve endişemiz artmakta tabii.” (36 yaşında, erkek, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, Kemalist)
- “Kendimizi artık bir tarafa bırakalım, artık çocuğumuz için korkuyoruz. Ara, ara şunu da düşünmüyor değiliz: Acaba buradan gitsek mi? Türkiye'nin başka bir kentine mi gitsek daha rahat ederiz. Çünkü burada bir belirsizlik var. Ne olacağı belli değil. Acaba çocuğumuza burada iyi bir eğitim verebilecek miyiz? O tür kaygılar var. Böyle bir sıkıntımız var. Bazen düşünüyoruz ama sonuçta insan doğduğu yeri, büyüdüğü yeri kolay bırakmıyor. Ama en güzeli bir an önce şu savaşın bitmesi. Burada da asıl büyük iş halka düşüyor. Halkın bu konuda hükümetleri, devleti sıkıştırması gerekiyor. Yani şu haklı bu haklı, bunu artık bir tarafa bırakmak gerekiyor, önce bu savaşı nasıl bitirebileceğimizin düşünülmesi gerekiyor. Çünkü bunun etkileri bize de gelmeye başladı. Reyhanlı'da yine bomba patlamış. Bu bizi korkutuyor. Biz de sınıra yakınız. Acaba burada da patlayacak mı bilmiyorum.” (37 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni, solcu)
- “Memnuniyetsizlik gelecek kaygısı.” (47 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, yüksek gelirli, Arap Alevi, AKP'li)
- “Ya beni şöyle etkiledi işte Reyhanlı'da bir olay oldu patlama oldu. İşte daha öncede oldu. Yani biraz daha eskiden sokağa çıkarken alışveriş yaparken gezerken evden çıkarken bir patlama olacak mı kaygısı yaşamıyordum, ama şimdi yaşayabiliyoruz. Acaba bir şey olur mu? Toplu merkezlere gidersek falan patlama olur mu? İşte dedikodular fısıltılar ve benzeri şeyler şehirde dolaşabiliyor. Bu tür dedikodular yayılabiliyor. Güvenlik konusunda bizlerin ister istemez kaygıları var.” (50 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- “Samandağı Bölgesi Alevilerin yoğun olarak bulunduğu bir bölge. Tabii beraberinde Hıristiyan, Ermeni ve Türkmenlerin de olduğu bir bölge. ‘Bu savaşla beraber acaba Samandağı'nda mezhepsel bir kışkırtma olur mu?’ diye, sürekli bir sohbet, bir tedirginlik var. Reyhanlı olayından sonra bu tik yaptı. İnsanlar artık televizyonlarda bazı stratejik insanım diyen insanların olayı mezhepsel olarak ortaya koyan yaklaşımları hükümetin en yüksek mertebedeki insanların işte biz failleri bulduk. Faillerin Nusayri olabilir şeklindeki demeçleri bizim o bölgede çok rahatsızlık veren bir kısım. Hiç bir hastayla görüşmedim ki bu konuyu açmasın. Hiçbir hasta. Hemen hemen her gelen hasta bu konuyu açtı. Acaba böyle bir şey var mı? İleride burada mezhep savaşı olabilir mi? Canlı bir bomba Samandağı'na gönderilir mi? Bu tarzda tedirginlik Samandağı'nda var. Bu hastalık olayına ulaşmış değil. Yeni bir vaka olarak ben hani stres bozukluğu olarak görmedim. Fakat bir endişe olduğunu söylemek zorundayım.” (43 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- “Samandağ'daki aynı endişenin Antakya'da da benim çalıştığım bölgede de benzer şekilde olduğunu hastalar dile getiriyor. Beraber çalıştığım hemşire iki gün önce bana doktor bey bana rüyamda bomba patladığını gördüm hiç kimse sokağa çıkmıyordu. Benim çocuklarım anneannesinde ve babaannesindeydi rüyamda. Ben evimden çıkıp çocuklarıma gidiyordum hani öyle bir şeyim vardı. İşte o şekilde uyandım falan dedi. Bir çeşit korkuyla uyandığını ve çocuklarını orada o şekilde gördüğünü, başka bölgeden çocuklarına gitmek için patlayan bomba arasından yani yangın

yeri arasından geçtiğini gördüğünü ifade etti.” (50 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi))

- “Ben kendim o rüyalardan gördüm. Ülke dışına yani Türkiye dışına sürüldüğümüzü gördüm. Yani silah zoruyla ülkemizde şehrimizden sürüldüğümüzü gördüm yani. O kadar bilinçaltımıza işlemiş yani.” (37 yaş, kadın, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- Benim çevremdeki insanlarda en azından çok net o kaygı. Sürekli Reyhanlı’da yaşayan insanlarla sürekli sohbet etmek ihtiyacı duyuyorlar. Reyhanlı halkı ne diyor bu işe? Çünkü bunu yaşayan halk bir manipülasyon olduğunu manipüle edildiğini düşünüyor. Oradaki halkın duygu ve düşüncelerini çok benimsiyor. Eğer bu da medetten bir kıskırtma amaçlı bir şeyse diye bir kaygı duyuyor. Halkın aslında böyle düşünmediğini çünkü orada yaşadığını işte Suriyelilerle orada içli dışlı olduğunu artık Suriyelilerin oraya gelip alışveriş merkezleri kurduğunu dükkanlar açtığını tezgahlar açtığını ve onları yavaş, yavaş kanıksadıkları dönemde bu patlamanın meydana gelmesi ve patlamanın meydana geldiği saatlerde de normalde sürekli Suriyelilerin olması gerekirken, olduğu bir ortamda Suriyeli olmaması Reyhanlı halkında o manipülasyona karşı bir renk oluşturmuş durumda.” (33 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi))
- “Şu anda post - travmatik stres bende de var. Benim eşim Afyonlu. Ben çocukları okullar kapanır kapanmaz oraya göndermeyi düşünüyorum açıkçası yani işin açıkçası bu. Benim olanağım var. Olanağı olmayanlar ne yapacak? O korkuyla yaşayacaklar.” (44 yaş, kadın, orta gelirli, hekim, Türk Sünni)
- “Açıkçası Reyhanlı’daki bombalama olayı daha doğrusu Reyhanlı’daki bombalamadan önce o Reyhanlı Cilvegözü Sınır Kapısı’ndaki bombalama olayına kadar acaba soru işaretleriyle buraya sızır mı? Sonuçta komşumuzun sınırimız yakınında olan bir olay. Ha çok ihtimal vermiyorduk ama olabilir gözüyle bakıyorduk. Çokta fazla bir korku yoktu. Ama olabilir. Çünkü tabiatın doğasında yan tarafta olan bir olayın bu tarafa doğru sıçraması da olabilir düşüncesi kadar bir korku vardı. Çok ciddi bir boyutta bir tedirginlik çok ciddi boyutta bir korku yoktu. Ama önce Cilvegözü Sınır Kapısı’ndaki patlama önlenemeyen bir patlama diyelim. Arkasından Reyhanlı’daki patlama. Hemen akabinde bir hafta sonra Altınözü mazot deposunun manidar mıdır değil midir? Nasıl olduğu belli olmayan ama aylardır belki de birkaç yıldır o kaçak mazotun orada bulunması Reyhanlı’daki patlamanın arkasından oraya baskın düzenlenmesi kafamızda artık soru işaretleri değil daha farklı şeylerin oluşmasına sebep oluyor.” (46 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)
- “Bir güvenlik kaygısı oluşmaya başladı bende. Her an birinin bana bir silah doğrultup tehdit etmesinden korkuyorum açıkçası. Bunla ilgili ciddi bir kaygı yaşıyoruz benle hemşire hanım.” (44 yaş, kadın, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)

3.4 Savaş Şiddet ve Barışa Dair Değerlendirmeleri

3.4.1 Barış

Tüm görüşmecilerimiz Yaş, Cinsiyet, Sınıf, Etnik, Din, Mezhep, Politik ve Siyasi farklılıklarına rağmen tamamı savaş çatışma ve şiddet istememektedir. Barış istemekte ve barışı savunmaktadır.

- “Barış olmalı. Suriye’de barış olmazsa bu savaş uzarsa diye korkuyoruz. Hemen barış olsun ve bunlarda Suriye’ye dönsünler istiyorum ki o zaman kendimi güvenlikte hissedeyim ... Kendi ülkemde birinci sınıf vatandaş olarak özgür hissedeyim.” (27 yaşında, kadın, Arap Hıristiyan, üniversite mezunu, orta gelirli)
- “Savaş olmasın. Daha çok kadın ve çocuklar acı çekiyor. Savaşın kazananı yok. Barış olsun. Barış olduğunda mutlu ve huzurlu olacağımı biliyorum.” (46 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Ermeni)
- “Tabii savaş bitsin. Eskisi gibi olabilir miyiz? Bilmiyorum ama savaş bitsin.” (23 yaş, erkek, Arap Hıristiyan, üniversite öğrencisi, düşük gelirli, solcu)
- “Barış olmazsa daha kötüsünü de yaşarız burada biz. Barış olmalı. Çözüm barışta. Savaş tacirleri şirketler kar edecek diye insanlar ölmemeli.” (60 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Çerkez, solcu)
- “Aniden savaş bitecek olursa; büyük bir mutluluk duyarım. Ancak yine de her zaman güvensizlik hissedirim. Eskisi gibi güven ve huzurlu olamayız gibi.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, anarşist)
- “Suriye’de barış olursa burada da olur. Tekrar kardeşçe Hatay’da huzurla yaşarız. Sevgi ve kardeşlikle işimize gücümüze bakarız. Güvenimizi kazanırız. Çocuklarımız ve kendi geleceğimiz ile ilgili güven duyarız.” (53 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Barış hemen olmalı isterim. İnsanların özgür vatandaşlar olarak farklılıklarıyla birlikte yaşamalarını isterim. Biz de güven duygumuzu, huzurumuzu kazanırız yeniden.” (37 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt Alevi, solcu)
- “Barış hemen olmalı. Yaklaşık iki buçuk yıldır süren bu savaş dedikleri gibi Esad’ı ve Baas yönetimini götürmedi. Ölüm ve kan getirdi. Korku getirdi.” (60 yaşında, erkek, üst gelirli, hekim, Arap, Alevi)
- “Barış olsun ve Suriyeliler evlerine dönsünler ... Bu iş böyle sürmesin. Tahammülüm kalmadı. Barış olsun. Huzur olsun ...” (35 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Barış olsa, ne güzel olur. İnsanlar ölmez ... Acı biter. Korku biter ... Birlik beraberlik olur. Hatay’da huzur olur sevgi olur ... Çocuklarımız mutlu olur. Geçimimiz düzelir.” (47 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Barış çok önemli. Herkes barışı istemeli ve savunmalı.” (47 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap, Sünni, insan hakları aktivisti)
- “Savaş kimseye yarar getirmez, bize hiç getirmez. Barış iyidir. Suriye de barış olursa burada da barış olur. Huzur olur.” (68 yaşında, kadın, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Küreselleşme, globalleşme adı altında dayatılan Yeni Dünya Düzeni; Bizi yoksulluğa ve açlığa mahkum ettiği açıktır. O dünya düzeni ki; İnsanlığa, işsizlik, yoksulluk, işgal ve savaştan başka bir şey getirmemiştir. Biz işte bunu bizzat yaşıyor ve tanıklık ediyoruz.” (40 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, insan hakları aktivisti)
- “Suriye’de yaşananlar insan olarak beni rahatsız ediyor. Barış olduğunda nasıl olur bilmiyorum, hiçbir şey aynı olmaz.” (58 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez Sünni)

- “Barış olsa biz iyi oluruz. Samandağ’da, Hatay’da Türkiye’de Suriye’de iyi olur. Hepimiz kardeşiz. Kan durur. Güven içinde huzurlu hissederiz. İşimize gücümüze bakarız ... Gelecek ve can korkusu kalmaz.” (54 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Barış olursa Suriye’de, bizde de barış olur. Yeni bir yaşamımız olur. Çocuklarım için gelecek korkum azalır. Belki savaştan önceki kadar rahat ve huzurlu olmayız, ama bugün kü kadar da kötü olmayız diye düşünüyorum.” (41 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, solcu)
- “Tabii savaşta istemiyorum! Barış, Barış, Barış!” (81 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Ermeni)
- “Ben halkların kardeşliğine inanırım. Bu savaş Suriye halkının ya da Türkiye halkının değil. Emperyalizmin savaşdır... Dökülen kan ise bu halkların oluyor... O yüzden acil Barış diyorum.” (68 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez, CHP’li)
- “Barış olursa ne olur? Eh güzel olur tabii nasıl olur işte o zor. Savaşanlar ve savaşı yaşamış olanlar gerçek barışı sindirene kadar çok zaman alır. Ama barış için her şeye değer. Evet, Barış tek seçenek.” (63 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Çerkez, CHP’li)
- “Barışın gelmesiyle birlikte inşallah eski duygularımıza geri döneriz. Bu kadar karışıklıktan sonra, bu kadar zarar - ziyandan sonra bu barış gelse dahi acaba biz bu tazminatı ödemekten muaf kalabilecek miyiz? Onun etkileri hala olur içimizde. Ama inşallah barış gelsin. Herkes kendi memleketinde kendi özgürlüğünü, kendi Samandağ demokrasisini yaşasın. Hayat kaygısı olmadan, yaşam kaygısı olmadan şöyle sokağa çıkabilelim. Büyük bir mutluluk olur bizim için.” (45 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, Atatürkçü)
- “Suriye’de burada hiçbir yerde savaş istemiyoruz ... Savaşın kötülüğünü hep okuduk ... O devlet yıkıldı bu devlet kuruldu. Ama o savaşta çekilen acı ve dramlar nerede ... Barış ve Kardeşlik. Kardeşlik olmadan barış da olmaz. Yani ben tüm savaşlara hayır diyorum.” Barış”, “barış” başka da diyeceğim yok benim.” (31 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Ne zaman bu iç savaş biter... Şimdi orada düşmanını dostunu tanımıyor-sun ki, kim vurdu ya gidersin. Ne zaman savaş biter, o zaman alışveriş de olur, iş de olur, güç de olur.” (73 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Türk Sünni, AKP’li)
- “Savaş bitse, her şey iyi olur. Geçimimiz düzelir korkularımız olmaz, huzur olur ... Barış olsun istiyorum. Suriyeliler de evlerine dönsünler. Herkes rahat olsun.” (40 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni)
- “Şahsen ben üzülüyorum. Bir insan olarak üzülüyorum. Savaş hiç kimseye fayda getirmez. Ancak emperyalist güçlerin çıkarları doğrultusunda insanlara bir “fayda” getirir. Bazı insanlar orada çok büyük rant peşindedir. Bol, bol silah satacaklardır onun için onlar bu savaşın bitmesini istemez ama bizler halk olarak bitmesini istiyoruz. Suriye ve tüm Orta-doğu’ya barışın geldiğinde her şey değişir. Güllük gülistanlık olur her şey. Ben ona inanıyorum. En azından şimdi, artık bir mucize olmaz çünkü atalarımız dediği gibi “Yılan demiş insana; sende bu evlat acısı bende de bu kuyruk acısı olduktan sonra bu işler artık düzelmez.” Artık oraya nifak tohumları ekildi. İnsanlar algılamaya başladı “Sen Sünnisin, sen Alevisin, sen Hristiyanısın, Ermenisin” bunun gibi tohumlar serpiştirildi oraya artık.

Biraz zor düzelecek gibime geliyor. Amerika ne düşünüyor bilemiyorum ama herhalde bir Yugoslavya modeli mi yapacaklar Suriye'ye bilemiyorum.” (51 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Ermeni, solcu)

- “Yani, buranın insanı barış kelimesine hasrettir. Dolayısıyla, yani burada bir çözüm olsun da Suriye meselesinde, bir çözüm olsun da, yani “en az hasarla atlatılacak bir çözüm olsun da ne olursa olsun”u alkışlamak durumundadır. Benim de görüşüm o doğrultudadır. Yani çözüm olsun da, tabii ki en mükemmel çözüm olsun ama bir an önce olsun çünkü insanlar ölüyor. Yani Türkiye'deki süreç için de söyleyeceğim odur; kim ne derse desin, eğer üç dört ay boyuca, yok diye biliyoruz, genç ölümü yoksa bu dünyalara bedeldir.” (60 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Ermeni)
- “Kesinlikle iyi niyetle Suriye halkından, topraklarından, yönetiminden hiçbir şey beklemeden, maddi çıkar gözetmeksizin iyi niyetle yapılacak girişimler Suriye'ye barışı getirebilir ve böylece bu bölgede insanların çektiği acılar azalabilir. Dünya'nın hangi ülkesindeki vatandaşa sorsanız, savaş duruyor deseniz ne kadar acı çekilmiş dahi olsa elbette sevinir. Bir Anadolu çocuğu, bir Hataylı Türk vatandaşı hemen burada savaş olurken, kan akarken savaşın durduğunun duyduğumuz zaman çok, çok seviniriz. Çünkü savaşın başladığı günden beri biz beynimizi, gücümüzü, enerjimizin dörtte üçünü bu konuya ayırmaktayız. Bu nedenle savaş durursa elbette çok seviniriz. Biz bu yaştan sonra kendimiz için pek bir şey beklemiyoruz. Elbette savaşın olmadığı, barışın hakim olduğu bir ülke çocuklarımız için, gelecek için bizi çok mutlu eder. Sonuçta savaş durunca bu bölgede güvenli hale gelecek. Bu bakımdan çok seviniriz. Ayrıca ileriye dönük bakabiliriz ve hayatımızı devam ettiririz.” (48 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, CHP'li)
- “Barış istiyorum. Savaşı bitirsinler. Bu savaştan korkuyoruz. Hep kötüdür savaşlar. Barış olsun, Korkularımız kalmaz. Yarım saat önce televizyon verdi, Reyhanlı'da patlama olmuş dört ölü on sekiz yaralı diye. O daha da artar. Nasıl korkmayalım savaş burada. Uzatmadan savaş biterse aşımız evimiz olur. Güvenimiz olur. Korkularımızdan kurtuluruz. Çoluk çocuk huzura kavuşuruz. Köyümüzün havası da kirlenmesin. Çimento fabrikası da olmasın, geyikler de bizde sağlıklı huzurla yaşayalım.” (71 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, orta gelirli, Kürt, Sünni)
- “Savaş bitse, barış olsa ne iyi olur. Hemen olsun. Bu kadar ölüm acı durur. Korku ve endişe biter. Eskisi gibi, kardeşçe yaşasak. Tüm bunlardan sonra Suriye'ye gittiğimde Türküm diyemem utanırım. Çünkü Suriye'de biz ve Başbakan sevilir sayılırdı. Şimdi orada ki mitinglerde ‘Cellat Erdoğan’ diye bağıyorlar. Bu kadar ölüm, acı da payımız var.” (36 yaşında, erkek, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi Kemalist)
- “Barış olsa, tabii ki seviniriz. Şimdi Ortadoğu'ya, Hatay'a, her yere barış gelmesi, gerçi biz insanların arasında sıkıntı olduğuna inanmıyorum kişisel olarak, yani hiç kimsenin arasında bir sıkıntı yok. Hatta şeyi söyleyeyim belki eksik bıraktığım bir yer; Bugün Kırıkhan'a, Antakya'ya Sünni'si de geliyor, Kürdü de geliyor, Arap'ı da geliyor. Üçüne bakıyorsun orada şey gibi görünüyorlar, çünkü çatıştıkları orada. Birbirinden uzakmış gibi görünüyorlar ama burada beraber çalışabiliyorlar ve beraber kendilerini birbirlerine yakın hissediyorlar ki bu da doğaldır yani kaç yıllık bir devlet sonuçta, bir arada yaşamışlar. Tabii ki biz bundan mutlu oluruz. Belki mucize olursa olumlu tarafı şu olur: Tabii, ki biz Suriyelileri tanıma olanağı da

bulduk bunun olumlu tarafları da ortaya çıktı. Dostluklar, arkadaşlıklar. Mesela şu anda şunu söyleyenler var; barış gelse de, sizde gelirsiniz bizim yanımıza. Keşke sınırlar da olmasa ama bu savaş nedeniyle değil. Keşke barış olsa da gene sınırlar olmasa. Gerçekten çok güzel olur. Yan taraftaki insanlara bir bakıyorsun, çok büyük bir farkın yok. Yani bu yönden çok mutlu oluruz. Şimdiye kadar her savaşı biz - tabii Türkiye'deki iç savaşı iyi kötü biliyoruz - ama savaşları hep bir bilgisayar oyunu gibi veya televizyondan izleyince çok fazla o duyguyu alamıyoruz. Ama savaşın yarattığı sonuçları görünce insanların, kadınların dilendiğini görüyoruz, her gün, Kırıkhan'da. Çocuklarıyla beraber evsiz kalanları görüyoruz. 3-5 aile bir arada yaşamaya çalışanları görüyoruz. "oğlum bilmem nerede kaybettim" diyenleri duyuyoruz. Yani müthiş bir dram, onu söyleyeyim, tabi ki içimiz parçalanıyor. Ama bir yandan da başta belirttiğim gibi şu an bir sosyal patlamanın da şeyi var. Birilerinin de burada ister istemez rahatı bozuldu." (37 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni, solcu)

- "Barış olsa ... Savaş var, her an için tehlikedeyiz." (47 yaşında, erkek, ilkökul mezunu, yüksek gelirli, Arap Alevi, AKP'li)

3.4.2. Savaş ve Çatışmaya Dair Değerlendirmeleri

Tüm görüşmecilerimiz savaş ve çatışmaya dair değerlendirmelerini kazanan kaybeden çözüm ve gelecek beklentileri olarak kategorize ederek belirtmişler, hekim görüşmecilerimiz bu kategorilere ek olarak etnik ve inanç farklılıkları nedeniyle çatışma çıkma olasılığını da değerlendirmişlerdir.

3.4.2.1 Bu Savaşın Kazananı ya da Kaybedeni

- "Bu savaşın kaybeden tarafındayım." (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)
- "Savaşın kazananları başka yerlerde. Biz kaybedenler tarafındayız." (23 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- "Bu savaşın kaybedeni gariban halktır. Yaşananlara insan olarak üzülüyorum. Savaş ve çatışmadan çıkar ummak. Bu kadar saf ve ahmak olunmamalı diye düşünüyorum." (60 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Çerkez, solcu)
- "Savaşın kazananı yok şu an ama Suriye'nin kaybetmemesi çok önemli benim için." (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, anarşist)
- "Savaşı kazananlar savaşı hazırlayanlar olmamalı. Umarım bu çalışma bir yerlere gider, daha önce de birçok kişiyle görüştük." (37 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt Alevi, solcu)
- "Bu savaşın kaybedeni halk. Kazananı ise göreceğiz." (33 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)
- Savaşın bize yararı yok. Kime yararı olduğunu bilmem. Ben savaş istemiyorum. (47 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- "Savaştan kazananlar, beslenenler var. Uluslararası veya yerli işbirlikçi, onlar kazanabilir. Ama halklar kaybediyor. Hiçbir kazanç 100 bin insanın yaşamasından önemli değildir." (47 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Sünni, insan haklar aktivisti)

- “Bu savaş uzun sürecek, kaybedeni de çok olacak.” (40 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, insan hakları aktivisti)
- “Savaştan rant sağlayanlar kazananlar ne hissederler? Bilmiyorum.” (58 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez)
- “Savaşın kazananı bizim gibi yoksullar olamaz. Öleni oluruz biz ancak.” (54 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Savaştan kazananlar ise paralarını sayarlar herhalde.” (41 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, solcu)
- “Savaş bittiğinde hiçbir şey eskisi olmaz. 100 bin kişi öldü. 3 milyon kişi göç etti. Reyhanlı’da en az 20.000 sığınan var. Bu iş uzarsa, birikimleri olanı da bitirse ... İki taraf içinde bıçak kemiğe dayandı. Geçen hafta uç verdi. Daha fazlası da olabilir. Reyhanlı patlaması bir saat sonra oldu. (68 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez, CHP’li)
- “Bu savaşta yüz bin insan öldü, talan - yağma - işkence - tehdit, göç ne kadar berbat şey varsa yaşandı ... Savaştan rant sağlayanlar savaşın çıkması koşullarını olgunlaştıranlardır. Evini 100 lira daha fazla paraya sığınmacılara kiraya verenlerin tırnak içinde rantından ne olur? Bu savaşın kaybedeni halklardır. İnsanlıktır.” (63 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Çerkez, CHP’li)
- “Bu savaşın kazananı Emperyalizm. Önce Amerika sonra müritleri. Türkiye sadece kaybeden olacaktır. Emperyalizm - Amerika kazanacak; Suriye - Türkiye kaybedecek.” (45 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, Atatürkçü)
- “Kimi diyor, Beşer’e İran destek veriyor, kimi der Rusya destek verir, bu taraftan yok Amerika destek verir. Herkes silah, kendi çıkarlarını düşünme amacıyla. Kim silah satıyorsa onun çıkarı var. Ben silah satacağım ... O şeyler, düşünebiliyor musun olur mu böyle bir şey?” (73 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Türk Sünni, AKP’li)
- “Emperyalist güçler, silah tüccarları ve emperyalist güçlerin başı olduğu için Amerika kazanıyor. Başka kimse kazanmıyor.” (51 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Ermeni, solcu)
- “Bu savaş ortamının kazananı kim? Şimdi ben olayı, mesleğimizin sınırlarına girmiş olmayayım da, Yakın coğrafya, Kuzey Afrika’dan başlayıp buralara gelen, belki de Kafkas tarafına uzanan bu kuşakta bir hareketlenme olduğu, hareketlenmeden ziyade önemli dönüşümler olduğu zaten herkesin malumu. Yani, Kuzey Afrika’da başlayan ve domino taşları gibi birbirini düşürüp de bu taraflara gelmesi kaçınılmazdı. Bu Suriye’deki olayın halledilişiyle de bu olay bitmez. Ben bunları olağan karşılıyorum dünya konjonktöründe. Bir kere, “kaybedeni” derken farklı alanlardan bakmak gerek. Kaybeden başta bu ülkelerdeki iktidarlar olmak durumundaydı, oldular da. Yani geçmiş iktidarlar. Gelenler kazançlı mı çıktı? Şu anda bunu söyleyecek şeyimiz yok. Bu önyargı gibi gelecek ama kaybeden her zaman halktır. Kaybettiği için de zaten ayaklanır; adına ne dersiniz deyin, ihtilal mi dersiniz, devrim mi dersiniz, başkaldırı mı dersiniz, kaybettiği için, haklarını, elindekini kaybettiği için ayaklanır insanlar. Durduk yerde, her şey günlük güneşlik de niye ayaklanıyor? Kaybedeni, bir kere dışarıda bu olayların yaşandığı ülkelerin halkıdır birinci aşamada; elbette ki onların ilişki içinde olduğu komşu ülkelerin insanlarıdır. Kazananı çok belli olacak, çok klasik olacak ama uluslar arası silah tekelleridir. Bu çok bariz değil mi? Bakın, eğer bir çamurluk alandan geçecekseniz, yolunuz oradan geçmek durumundaysa ayakkabılarınızın kirlenmemesi

mümkün değil. Şuradan şuraya geçerken eğer burası bir çamur alansa ve başka da geçecek yeriniz yoksa veya çok uzun yollardan geçmek durumunda değilseniz bulaşmak durumundasınız çamura. Benim Türkiye'yle ilgili kanaatim şu: kim olursa olsun, AKP hükümeti değil, aklınıza gelen herhangi bir politik eğilimdeki bir iktidar olsun, eğer en uzun sınırlarınıza sahipseniz bir ülkeyle ve o ülkede bir şeyler oluyorsa, bir hareketlenme oluyorsa, bundan etkilenmemeniz mümkün değil. Ve buna karşın aklınızın erdiğince tedbirler almamanız da mümkün değil. Ben diyelim ki AKP Hükümeti'nin bu meseleye müdahil olmasını, çok, çok teorik ve üst planlardaki şeyler hariç, bu zorunluluktan doğduğunu söylüyorum birinci aşamada. Ha, elbette ki teorisyenlerin ürettikleri Büyük Ortadoğu planı, şunlar bunlar falan ... Bunlar, en azından benim yetkinlikle ifadelere bulunacağım alanlar değil ama var mı yok mu; biz tarihi okuyunca anlarız. Ben bir politik teorisyen değilim, stratejist değilim, bunları bilebilmem veya herkesin bol keseden salladığı şeylerin hangisinin doğru olduğunu, deneyimlenmedikten sonra yani yaşamadıktan sonra, o bitmedikten sonra, hepsi benim için aynı derecede gerçeklik taşıyor. Yani şöyle canlı ifade edeyim; eğer R.T. Erdoğan Hükümeti'nin Suriye'ye müdahil olması teorisyenlerin söylediği gibi Yeni Osmanlılık akımının bir sonucuysa ve buna bilerek, isteyerek, taammüden zemin hazırlamış ve müdahil olmuşsa, bir şey diyemem bugünden. Sonuçları alalım ... Sonuçlar alınırsa ancak derim ki "Adamlar haklı söylemiş". Şimdi haklı desem benim sınırlarımı aşar. Ama şu var: hükümetin bu "mecburiyetinin" nedenlerini anlayabiliyorum. Çünkü mesela basit ucuz muhalefet falan yapılıyor: "Kardeşim işte üç sene önce 'kardeşim Esat' diyerek özel ağırılıyordun". Evet, bu bir öngörüsüzlüktü veyahut da başka bir şeydi. Yani mahallenizde bir "laf dinlemez bıçkın" bir tip vardır. Eğer siz kendinizi ondan daha akil sayıyorsanız önce gidip bir pohpohlarsınız; "Gel kardeşim, derdin nedir?" şu bu falan dersiniz ama adam seni aşırıyorsa, seni "çiğniyorsa siz kendinizi korumak kollamak veya onu pasifize etmek için girişimlerde bulunmak durumundasınız. Olayı da ben böyle görüyorum en basit şekliyle. Başkaca bir görüşüm yok." (60 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Ermeni)

- "Bu savaşın kazananı kesinlikle silah tüccarları, kendi emeğiyle, gücüyle, kendi hakkıyla para kazanmayan insanlar veya devletlerdir. Çünkü ortada insanları öldürme, sınırları zorla bozmak, çocukları ve yaşlıları öldürmek, insanların hayallerini kırmak, evleri yıkmak vs. olmuştur. Şimdi bu durumda elbette Amerika bu durum karşısında Müslüman'ın Müslüman'ı öldürmesi yani işi buraya indirgeyecek olursak biz de Müslüman Aleviyiz, Suriye de öyle. Şimdi bu durumda para kazanan insanlar değil de Alevi'yi - Müslüman'ı birbirine öldürtüp, silahları satıp ve bunları zayıf düşürüp bunları istedikleri gibi cirit atmak isteyen insanlar. Yani kısacası emperyalist ülkeler, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ülkeleri ve bu tip vampirler. Gerçekten çok günah, çok yazık. Eğer bunu devlet büyüklerimiz, elinden bir şeyler gelenler Alevi'yi Sünni'ye, Sünni'yi Alevi'ye, bilmem Ermeni'yi, bilmem Hıristiyan'ı fark edemiyorlarsa, buna meydan veriyorlarsa çok günah, çok yazık. Ben bu halimle bunu düşünüyorum. Oysa gerçekten ülkemizde barış içinde Alevi'sinin, Sünni'sinin, Müslüman'ının, Kürt'ünün aklıma gelmeyen bütün dinlerin, bütün ırkların çok rahat yaşayabilecekleri, Amerikan emperyalizmine uşaklık etmeden çok rahat yaşayabilecekleri, çocuklarımızın gülebileceği bir

ülkedeyiz. Yeter ki bunun değeri bilinsin, onun bunun oyununa gelinmesin hatta gelenlere lütfen karşı gelinsin, engellensin. Benim ricam budur.” (48 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, CHP’li)

- “Bence bu savaşın kaybedeni halk, onu söyleyeyim. Bütün halklar kaybetti şu an. Hiç kimsenin huzurlu olduğuna inanmıyorum. Kazanana gelince, bu savaşın kazananı yine büyük güçler. Onu destekleyen, bunu destekleyenler herhalde boşuna desteklemiyorlardır. Buradan bir şeyler alıyorlardır.” (37 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni, solcu)
- “Türkiye bu savaşın kaybedeni.” (47 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, yüksek gelirli, Arap Alevi, AKP’li)
- “Tabii bir miktar kazanç sağlayanlar da oluyor elbette ama bir grup insan da daha önceki işlerini yapamamaktan dolayı kaybediyor. Ne oluyor? Buraya yüzlerce veya binlerce insan savaşla ilgili insanlar girip çıkıyorlar. Kimse bunların uluslar arası örgütlerden geliyor otellerde. Eskiden gezmek görmek amacıyla geliyordu. Şimdi buradaki sorun nedeniyle geliyor. Gelenlerin gidenlerin şeyi değişti profili değişti. Eskiden gezmek görmek amaçlı gelirken şimdi bu savaşla ilgili bir şekilde. Zaten gelen giden yok. Kim geliyor? İşte ajanslar geliyor birtakım yabancı gazeteciler ... Oteller bomboş. Dün ben uydu kente gitmişim otoman otellerinde 3 tane araba yok. Eskiden oda bulamazdık. Ticari açıdan soruyor da. Son 2.000’li yıllarda iyi bir gelişme vardı. Patlayacak gibi bir şey vardı. Bu savaş başladıktan sonra orada, esnaftan duyduğum kadarıyla ciddi bir gerileme oldu. Savaşla ilgili sektörlerin ticareti var şimdi. Yani şimdi buraya oradan malzeme geliyor. Oradan buradaki şeylere. Hatta buradan kampa mı gidiyor nereye gidiyor bilmiyorum. Battaniye geliyor yiyecek içecek geliyor. Taşıma yapıyorlar mesela. Şu anda canlanmış bir sektör yok varsa tek tük ticari işler yapan. Şöyle bir furya oldu hatta dün semeresini aldık. Bu sınırlardaki kontroller kalkınca inanılmaz bir kaçak yakıt ticareti başladı. Oradan Türkiye’ye kaçak benzin getirip sattılar. Dün kaçak bir deposu patladı. Bizim buraya iki tane yanık geldi dün akşam. Köyün dışında bir ev yaptırmışlar. Evlerinin altında depo, çok yüklü bir miktarda mazot ama büyük ihtimalle yapılan yorum şu içine tinerde katmışlar. Kaçak olduğu yetmiyor bir de içine tiner katıp oradan kazanıyorlar. Çünkü mazot patlamaz. On kişi yerinde öldü. Oraya iki kişi getirdiler, gelenlerden biri mutlaka ölür. Yani %80 e yakın yaralı var.” (50 yaş, erkek, hekim, orta gelirli, Arap Alevi)
- “Silah tüccarları, emperyalist güçler ama kaybedeni kesin belli Türk ve Suriye halkı.” (43 yaş, erkek, hekim, orta gelirli, Arap Alevi)

3.4.2.2 Bu Çatışmanın Çözümü

- “Ortadoğu’da Suriye’de çatışmanın çözümü; öncelikle Türkiye’nin sonra da diğer ülkelerin elini Suriye’den çekmesidir. Suriye halkının büyük bir çoğunluğu Esad’ı seviyor ve destekliyor. Zaten sevmese bile bu diğer ülkeleri hiç ilgilendirmez. Herkes önce kendi ülkesine baksın.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, anarşist)
- “Çözüm Barışta. Suriye kendi sorununu kendisi çözebilir. Sorunu yaratmak ve bir tarafı desteklemekten vazgeçildiğinde işler yoluna girer.” (53 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)

- “Hükümetin Suriyelilere kucak açması bence iyi olmadı. Kucağını kapatacak ki Suriye kendi derdini kendi çözecek.” (47 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Hükümet büyükleri bir yol bulsunlar bu işe. Ben bilmem ama onlara da bize de yazıktır.” (68 yaşında, kadın, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Ben bir yazımda yazdım. Tayyip Erdoğan için tek yapılacak iş barışı yeniden inşa etmek. Bu konuda söylenmedik şey kalmadı. Senin de kurtuluş yolun budur. Bir görevi yapıyor. Bu politikada hiç bir şey, Başbakan Büyük Ortadoğu Projesi’nin eş başkanı mı? Ya bu olaylar başlamadan bir buçuk ay önce Fenerbahçe maçı oldu. Gittik. Dostluk maçı yaptık ... sonra ne oldu? Başkanı olsa bilmez miydi Suriye’de olacakları. Eş başkan olsa bilirdi. Bu bataklıktan çıkaracak tek şey barışı inşa etmek. İnsanlar ölüyor ya. Ben halkların kardeşliğine inanırım. Bu savaş Suriye halkının ya da Türkiye halkının değil. Emperyalizmin savaşıdır. Dökülen kan ise bu halkların oluyor. O yüzden acil barış diyorum.” (68 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez, CHP’li)
- “Bir defa, Suriye’deki Beşer Esad, tahttan inmesi lazım. O inmeden burası düzelmez. Her iki tarafın seçeceği bir idare, hükümet gelecek. Şimdi orada, mesela, orada yine Alevi kesim var, Sünni kesim var. E, burada da var, niye böyle bir şey yok?(...)” (73 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Türk Sünni, AKP’li)
- “Benim açımdan Suriye’deki çatışmanın çözümü şu şekilde olmalı: Suriye’de akıtılan kana verilen maddi destek, lojistik destek kesilmeli. Türkiye’de yalnızca suçsuz mülteciler kalmalı. El kaide militanları bu tip insanlar Suriye’ye sokulmadan, Suriye’de gereken barış ortamı sağlanmalıdır. Suriye’de adil bir seçimin yapılması ve bunun herkesin kabul ettiği, içine sindiği bir seçim döneminin yapılması gereklidir. Suriye’de adil bir seçimin yapılması ve Suriye’de hayatın eskisi gibi devam etmesi gerekmektedir. Bu bakımdan Suriye’ye dostluk açısından bakan diğer ülkelerin maddi-manevi yardımda bulunması gerektiğini düşünmekteyim. Radikal-İslamcı-Cihatçı çalışmaları bir yana bırakıp tamamen Suriye halkının yararına çalışmalar yapıp kaynaklar bu yönde kullanılarak adil bir seçimle ortalığın yatışması ...” (48 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, CHP’li)
- “Bizim istediğimiz, gerçekten demokratik bir çözüm olur. Nedir? Halkın, herkesin kendini içerisinde bulduğu, bulabileceği, artık bilmiyorum mümkün mü Suriye’yi bir arada tutmanın, eğer mümkünse özerklik olur, özerk yapıların oluşması ... Yani insanların, yerelin güçlendirileceği, herkesin kendini içinde bulabileceği bir yönetim şeklinin olmasını isteriz. Olursa, bilmiyorum yani bu süreçte bu biraz zor gibi görünüyor.” (37 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni, solcu)
- “Kardeşlik ve Birlik ile bu dertten kurtulabiliriz Bunun çözümü gerçekten barışı istemek ve barış için katkı sağlamaktır.” (36 yaşında, erkek, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, Kemalist)
- “Ekonomik siyasal her türlü baskı yapılabilir ama bir ülkede insan hakları ihlali var diye o ülkeye silahlı bir müdahale dışarıdan bu bir ülke olabilir ülkeler grubu olabilir birleşmiş milletler olabilir. Girip oraya onu korumak ya da demokrasi getirmek gibi yaklaşımlara da girmemeli. Bunun ölçüleri de çok zor nedeni de o. Böyle bir yetkiyi de tanımlarsanız bu da Türkiye’deki dünyadaki savaşları azaltmaz artıracak olan bir yaklaşımdır. Daha yoğun diyalog görüşme baskı her ne olursa olsun ama insanın kan dök-

meden şiddet ve çatışmaya yol açmadan sorunları çözmek için çok çaba harcaması lazım sonuna kadar. Çünkü savaşı savunarak barışı bir yerde inşa etmek mümkün değil yani.” (60 yaşında, erkek, üst gelirli, hekim, Arap Alevi)

- “Çözüm nasıl olur? Çözüm öncelikle şimdi ben şunu yıllardır söylüyorum yıllardır bu savaş çıktığından beri mültecinin burada ne işi var? Hadi anasını gönderdi, karısını gönderdi, 3-5 yaşındaki çocuğunu gönderdi. 20-25 yaşındaki delikanlının bu kampta ne işi var? Madem ülken tehlikede, madem özgürlük demokrasi istiyorsun ben mi gidip savaşa gideceğim senin yerine sen mi gidip savaşıp özgürlüğünü elde edeceksin? Biz kurtuluş savaşında Hatice Ninem ayakkabı olmadan çıplak ayakla top mermisi taşıdı sınıra, cepheye. Fatma Ninem taşıdı. Biz savaşı böyle kazandık. Çözüm barış ortamının sadece Hatay’dan değil, Türkiye Cumhuriyeti’nin bütün illerinden seslendirilmesi, bu sorunun Hatay’la sınırlı tutulmaması. Bu sorun, Hatay sorunu Türkiye’nin sorunudur. Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayan tüm halkların sorunudur. Bu şekilde algılanırsa Türkiye halkları tarafından bu sorun çözülür. Ne El kaidesi kalır ne de aşırı dincileri kalır. Bu memlekette, bu sınırdaki eskisi gibi güvenli bir hal alır. Bunun çözümü bu duyarlılığın bütün Türkiye’ye yayılması.” (43 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi),

3.4.2.3 Gelecekte Beklentileri

- “Çocuklarımın huzur içinde yaşamasını istiyorum. Onların geleceğinden endişe etmek istemiyorum. (46 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Ermeni)
- “Kendi ülkemde birinci sınıf vatandaş olarak özgür hissedeyim. Güvende hissedeyim.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Umutsuzluk ... Bu olaylardan sonra artık bu ülkede yaşamak istemediğimi düşünüyorum.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, anarşist)
- “Huzur istiyor... Sevgi ve kardeşlikle işimize gücümüze bakarız ... Güvenimizi kazanırız ... Çocuklarımız ve kendi geleceğimiz ile ilgili güven duyarız.” (53 yaşında, erkek, ilköğretim mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Kendi ülkemde barış ve huzur içinde kendim, çocuklarım ve halkım için endişe duymadan yaşamak istiyorum. Bu gerginliği kaldıramıyorum. Huzur istiyorum.” (35 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Savaş biter ... İnsanlar ölmez. Acı biter. Korku biter. Birlik beraberlik olur. Hatay’da huzur olur sevgi olur. Çocuklarımız mutlu olur. Geçimimiz düzelir.” (47 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Malalasin, Libanus’un torunları olarak Antakya üzerinde dolaşan gri bulutları dağıtacağız ve yine her zamankinden daha mavi olacak gökyüzünde bulutlar. Barış umuttur, gelecektir.” (40 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, insan hakları aktivisti)
- “Bu huzurun bozulmasını da istemiyorum.” (81 yaşında, lise mezunu, orta gelirli, Ermeni)
- “Suriye’de savaş bitmeli insanlar kardeş, kardeş yaşamaları için haklar tesis edilmeli. İşte biz o zaman rahat oluruz.” (31 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)

- “Savaş bitse, her şey iyi olur. Geçimimiz düzelir korkularımız olmaz, huzur olur.” (40 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Kürt Sünni)
- “Biz bu yaştan sonra kendimiz için pek bir şey beklemiyoruz. Elbette savaşın olmadığı, barışın hakim olduğu bir ülke çocuklarımız için, gelecek için bizi çok mutlu eder. Sonuçta savaş durunca bu bölgede güvenli hale gelecek. Bu bakımdan çok seviniriz. Ayrıca ileriye dönük bakabiliriz ve hayatımızı devam ettiririz.” (48 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, CHP’li)
- “Yıllarca kardeşçe yaşadığımız bu topraklarda çocuklarımızın da özgür ve huzurlu yaşamasını istiyorum.” (36 yaşında, erkek, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, Kemalist)
- “Bugün ben çocuklarımı okutmak için nasıl çırpındım, nasıl debelendim, iyi bir yere gelsinler, iyi bir üniversiteden mezun olsunlar diye. Ama bugün acaba mezun oldukları üniversiteden sonra hayatta kalabilecekleri kaygısı içerisindeyim. Bırakın üniversiteyi, bırakın iyi bir eğitimi. Artık hayat kaygısı.” (45 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, Atatürkçü)
- “Gelecek kaygısı olmaya başladı.” (50 yaşında, erkek, hekim, orta gelirli, Arap Alevi)

3.4.2.4 Etnik veya Din İnanç Farklılıkları Nedeniyle Çatışma Çıkma Olasılığı

Bu soru hekim görüşmecilerimiz tarafından aktarılanlardan oluşmaktadır.

- “Çıkarılmak istenince çıkartılır. Antakya’da çıkacak tek bir çatışma Alevi Sünni çatışması. Başka da çatışma çıkmaz. Çok kurcularlarsa, çok altını yakarlarsa çıkabilir. Aleviler bu konuda çok bilinçli. Bir kaygı deneyimi de var, ama aması var, bu işin bilemiyorsun. Reyhanlı halkının yüreğinde, çok öfkeli Suriyelilere karşı. Bilemezsiniz öyle bir şeyi. Tabii ki zor görüyorum. Bence zor. Ama aslında bir de buna çok dikkat etmek lazım. Suriyeliye savaştan önce sorsaydınız şu anda bizden aldığınız cevabın benzerini alırdınız. Bu tür olaylar biz de olmaz derdi ama dışarıdan gelen o kışkırtmacı güçler bu işi yaptılar diye düşünüyorum. Yani şimdi eğer Hatay’da bu olursa buradaki yerliler olmaz dışarıdan bir kaç kişi gelirse rahatlıkla yaparsınız. Eğer bundan sonra her hangi bir yerde patlama olursa ben derim ki bu Sünni bölgesindedir. Yani karşılıklı yaratmayacak. Öfkeyi biraz daha hani. Olay biraz daha metanetli karşıladı kısmen yani Reyhanlı’daki patlama her şeyi metanetli. Halk birbirine karşı her hangi bir şekilde kinlenmedi. Orada bir dedikodu var Reyhanlı halkı kar maskeleri siparişi vermiş. Dedikodosu ... Onlar buradaki Suriyelileri buradan defedecekler. Böyle bir dedikodu var buraya kadar gelen bir dedikodu. Bu Alevilere yönelik bir şey olarak söylemiyorlar. İkinci kez olan bir olay. Bunun birincisinde başarılı olmadılar. Diğer ikincisinde Alevi bölgesinde yaparlarsa bir karşılıklılık olmuş olurlar ve şey değil ikincisi de Sünni bölgesinde olmalı ki biraz daha insanlar dışlansın. Biraz daha kaşıyabileyim diye. Bence öyle bir öngörüm var.” (60 yaş, erkek, üst gelirli, hekim, Arap Alevi)
- “Sünni bölgesinde bir bomba patlatıldı. Hükümetin açıklamaları oldu. Buradan beklenen neydi Sünni bölgesinin diyelim ki bu olayla ilgili olarak biraz oraya doğru çünkü hani direksiyonu oraya kırdı hükümette

direksiyonu oraya kırdı. Hatta az evvel de söylendi Alevi kelimesi bile kullanılmadı. Türkiye Alevilerinden buradaki Aleviler ayrı tutuldu çünkü Nusayri dendi. Günlük nüfus arasındaki ilişkiyi kırmak açısından öyle bir laf dendi. Hemen oraya doğru yönlendirildi ama mesela Reyhanlılar bunu yemediler. Şöyle bir şey söyleyeceğim size. Dün Reyhanlılar Derneği var burada bir açıklama yaptılar burada ve kimse bizim aramızdaki barışı bozamaz. Biz Aleviler Sünniler kardeşiz. Biz birlikteyiz. Hani biz bunu yemeyiz diye bir açıklamada bulundular Reyhanlılar Derneği, Antakya'da yaşayan Reyhanlılar Derneği." (45 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)

- "İlk aşamada şöyle bir hissiyat olduğunu ben de biliyorum. Birincisi kim yapmış olursa olsun AKP'nin sorumluluğu bu sınırların bu kadar geçirgen olması nedeniyle sorumluluk bu hükümetin dış politikasıdır. Genel olan içten içe hissiyat. Ancak, direk AKP'ye dönüşmesi çıkan bağırان bir kaç insan var ama henüz o noktaya eğilmiş bir oy olarak gönül bağı olarak AKP'yle ilişkisini koparma aşamasına gelmiş olması çok iyimser bir şey olur. Bunun zaman içerisinde hedefimiz AKP'yle bağımızı koparmak değil ama buradaki halklar arasındaki kardeşlik bağına ya da aslında aynı gemideyiz hissiyatını verebilecek bizim hissiyatını verebilmemiz gerekir. TTB'nin, DİSK'in genel merkezleriz, siyasi partilerin, bölge derneklerinin, Reyhanlılar Derneği'nin, Altı Noktalılar Derneği'nin, Samandağlılar Derneği'nin, çok önemli rolleri var. Fakat bugün için henüz bu savaş henüz halklar arasında bir problem haline dönüşmüş değil. Fakat bu riski, durumu ortadan kaldıran bir durum değil. Yememişler ama yarın yiyebilirler. Örneğin ben dış politikasını yönlendiren bir adam olsam alttan alta bak nasıl yaptı bu işi dedirtebilir. Bunun örnekleri son seçimlerde var. Alevi'ye oy vermeyin. Alevi'den mi başbakan yapacaksınız refleksi böyle değişebilir. Yani ilçede olsa o bölgedeki insanların kendi gelecekleri ile ilgili kaygıyla yaşadıkları için. Bir tane deneyimleri oldu. Bir Irak deneyimleri oldu bir de Suriye deneyimleri oldu. Bu veya şu şekilde orada bunun üzerinden insanları birbirine kırdırtmak ve bunun sonunda her iki tarafında beraber çökmesi gibi bir şeye şahit oldular. Mesela bunun bilinçaltında belirleyici bir yanı olur mu bunun? Engelleme açısından. Bu davranışlara da yansıyor bu söylemlere de yansıyor bu. Genel panele yansıyor bu en büyük endişelerimiz bu. Örneğin ben bir baktım televizyonda Ümit Özal, soruyorlar ... 'Siz nasıl değerlendiriyorsunuz?' dört tane senaryo gerçekleştirilebilirlik en ciddiden en sona doğru sıralayın. Bana göre 4 senaryo olur. 1-Bunu Esad yapabilir diyor. En güçlü şey bu diyor. İç işleri Bakanı'nın bana verdiği görevlere göre hareket etmek zorundayım diyor. O verilere göre öyle olması gerekiyor. 2-Bunu Avrupa istihbaratı yapmış olabilir diyor. ABD ve İsrail değil Avrupa istihbaratı yapmış olabilir diyor. 3-Ürdün, Katar, Suudi Arabistan istihbaratı yapmış olabilir diyor. 4-En sonda muhalif cephe yapmış olabilir bunu diyor. En zayıfı bu evet. Tepki topluyor bu. Ben açıklayım diyor. Açıklama yaptı Dış İşleri Bakanı 9 kişi tutuklandı diyor. Bunlar eski kirlenmiş bir örgütün elemanları diyor. Bunların başında olan insan şu an Suriye ve Esad taraftarı olarak çalışan bir lider diyor ama benim soru işaretlerim var diyor. Bununla ilgili çok sofistike bir eylem oluyor. Çok özellikli bir uygulama bu." (44 yaş, erkek, orta gelirli, hekim, Arap Alevi)

3.5 Hükümetin Ortadoğu ve Suriye Politikalarını Değerlendirmeleri

Tüm görüşmeciler, Hükümetin Suriye ile ilgili söylem, politik karar - tutum ve davranışlarına yaş, eğitim, etnik - dini kimlik, siyasi mesleki aidiyetleri fark etmeden karşı çıkıyorlar.

- “Hükümet gelenlere kapıları açtı. Bizim memleketimizde birinci sınıf vatandaş oldular. Her türlü ihtiyaçları karşılanmasına rağmen memnun değiller.” (27 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Siyaseti bilmem, Politikayı da. Ama savaş istemiyorum, bunu biliyorum. Savaş acıdır çünkü. Bu savaş emperyalistlerin istediği bir savaş. Demokrasi falan bahane. Hükümetin bu emperyalist saldırıya desteği ve din mezhep ekseninde konuya dahil oluşu da akıl dışı ... Sınırları açıp mazlum halklara kapımız açık demesi de. Önce kimler geldi. Özgür Suriye ordusu militanları üst haline getirdiler kampları. Daha sonra da o savaşçılar tarafından göç etmeye zorlanan insanlar.” (23 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Suriyelilere kızıyorlar. Onlara da kızılır, kızılmaz mı? Amerika'nın isteğine göre düzenini bozup niye geliyorsun, kardeşim? Getirenlere kızmıyorlar. AKP'ye kızmıyorlar gelene kızmıyorlar. İki dönemdir belediye başkanı AKP'li. Bizimkiler de çok üç kağıtçı ve riyakar. Din deyince ekmekten sudan kesilirler. Bu adam dindarsa. Televizyon'da söyledi herkes duydu sen duymadın mı? Büyük Ortadoğu Projesi'nin eş başkanım. Bu ne demek bu şu Amerika başkanı Obama başkansa o da yardımcısı. - Yok ya öyle dememiştir diyorlar.” (60 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Çerkez, solcu)
- “Suriye de savaş işi iyi olmadı. Muhالیf mülteci bana göre savaşçı bunların buraya gelmeleri de hiç iyi olmadı. Çözüm barışta. Suriye kendi sorununu kendisi çözebilir. Sorunu yaratmak ve bir tarafı desteklemekten vazgeçildiğinde işler düzelir.” (53 yaşında, erkek, ilkökul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Emperyalistler sadece kendi çıkarlarını düşünürler. Peki, bizim hükümetimizin ne çıkarı var bu işte. Onu anlamıyorum. Silah savaş malzemeleri, binlerce insana bakım, sağlık harcamaları sağlıyor. Din mezhep siyaseti ile 'Sünni'leştirme politikası. Bu politik tutumdan vazgeçilmesi çözüm için adımdır. Bu Suriye'de tutmaz. Türkiye'de de tutmaz. Sadece kan akar. Kan akıyor da. Geçmişte de aktı.” (37 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt Alevi, solcu)
- “Hükümetin Suriye politikası bence yanlış, bizi ne denli etkileyeceği hesabı yapılmadan dış güçlerden aldığı ne sözleriyse artık bilmem, onların peşine düştü. Din ve mezhep ekseninde Suriye'de kaşıma ve germe halkı birbirine düşürme çok tehlikeli. Suriye halkı birlikte yaşama kültürü olan bir halktı. Müslüman-Hıristiyan, Arap-Ermeni-Yahudi-Çerkez-Kürt birlikte yaşıyorlardı ... Sünni - Alevi ekseninde yaşamıyorlardı. Muhالیfler denilen paralı askerler, radikal dinciler - İslamcı cihat örgütlerine destek verilmesi ve sınırlarımızın açılması ve kontrolünün sağlanmaması gelene gel - gel denilmesi bu şehri direk ve tüm Türkiye'yi olumsuz etkiledi.” (33 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Hıristiyan)

- “Suriye ile de sınır. Sınır yok da. Dağı geçtin mi? Suriye’desin. Suriye’de yaşananlardan memnun değilim.” (35 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Hükümetin Suriyelilere kucak açması bence iyi olmadı. Kucağını kapatacak ki Suriye kendi derdini kendi çözecek.” (47 yaşında, kadın, ortaokul mezunu, düşük gelirli, Arap Hıristiyan)
- “Suriye, Ortadoğu çok bilinmeyenli denklem gibi, uluslar arası güçler, taraflar dinamikler, belirleyenler var. Suriye’nin kendi iç dinamikleri var. İdeolojik - politik bakışla ya da kimlik ve inanç üzerinden taraf ve duruş belirleme var, sıkıntılı karışık bir durum.” (47 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Sünni, insan hakları aktivisti)
- “Suriye aha şu dağın arkası, Suriye’den geliyorlar, gidiyorlar... Ne bileyim savaş var, kötü durum.” (68 yaşında, kadın, düşük gelirli, Kürt Sünni)
- “Arap Baharı olarak adlandırılan sürecin etkisiyle, Suriye’de emperyal güçlerce kışkırtılan huzursuzluğun henüz başlarındaiken, Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, iktidardan düşmesinin an meselesi olduğunu sandığı Beşar Esad’a ömür biçmiş, “on, on beş gün süre veriyoruz” demişti ... Zaman geçtikçe, ülkesinde ciddi bir halk desteğine sahip olduğu anlaşıldı. Artık kimse Esad’sız bir çözümden söz etmiyor ... Türkiye’nin Suriye politikasının; yanlışlığı ve bu konuda ne kadar aceleci davranıldığını ortadadır. Dolayısıyla Türkiye, yanlış politikalarından vazgeçip barışa katkı vermek zorundadır.” (40 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, insan hakları aktivisti)
- “Suriye meselesi bizim için Reyhanlı meselesi. Sınır kapısı ÖSO denilen muhaliflerin elinde. Çatışma ve gerginlik burayı da sardı. ÖSO savaşçılarının buradaki Suriyelilere de saldırdığı, kaçırdığı şeklinde söyleniler ve basın haberleri okudum. Bunu düşünmedi Hükümet sanırım. Esat direniyor. Halkından da desteği var.” (58 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez)
- “Komşu ülkeye Esat’ı düşüreceğim diye oranın halkına da bize de kötülük yapılıyor. Esad, iki yıldır direniyor, demek ki halkı onu seviyor. Biz ise korkuyoruz, geriliyoruz.” (54 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- “Uluslar arası güçler ve çıkar çevreleri birleşip, Ortadoğu’yu yeniden kendilerine göre düzenlemeye kalktılar. ‘Arap Baharı’. Bahar gelmeyen coğrafyalar. Suriye’yi de özgür ve demokratik bir ülke yapacaklarmış ... Bizim Başbakan da öncüsü oldu. ... Din ve mezhep siyaseti yaptı. Suriye ve Baas rejimi beklenenin aksine ayakta. Artı Esat kalsının ötesinde ülkelerini savunmak için yan yana mücadele eden halk var orada. Suriye ile yakın ilişkilerimiz vardı, ticaret yapardık, o bitti. Gelen sığınmacı veya muhalifleri kamplarda bakıyoruz. Barınma, sağlık, ilaç, eğitim yanında savaş malzemesi için de para veriyoruz. Ama bizim gelirlerimiz düştü. Bu hükümet kendi halkının çıkarları yerine başkalarının çıkarları uğruna bize bunları yaşattı. İçinde “insanın” olmadığı politikaların, ürettiği savaş. Ekonominin yönlendirdiği savaş. Benim demek istediğim, aslında, içimin de acıdığı, bu konu açıldığında en başta ekonomiden bahsediliyor. Bu gerçekten canımı acıtıyor. Bizim milletvekillerimiz, siyasilerimiz falan ... Tamam, bu savaşa karşılar ama ilk bahaneleri “ihracatçılar kazanmadı, bilmem kim kazanmadı”... Orada kaç çocuk öldü? Kaç çocuk? Kaç kadına tecavüz edildi? Kaç çocuk gelin oldu? Kaçınıcı kadın yani artık erkeğe ... Yani bunlar artık göz ardı ediliyor. Kaç tane kafası kesilip dereye atıldı?

Bunlar hesaplanmadan işte ekonomik kısmı falan ... Yani o, bence en son konuşulacak şey. Yani insanın kanı donuyor. Vallahi içimiz yanıyor. Kesinlikle o ilk yakınlaşmalardan bu yana, biz dedik ki burada bir bit yeni var. Buradaki aydınlar olarak, bir bit yeniği var. O mayınların temizlenmesi esnasından bu yana, tabii ki o kadar geniş kimse o kadar düşünemedi, ama kesinlikle o İsrail ayağı var, İsrail'e işte peşkeş çekilecek kırk dokuz yılığın bilmem ne ... Zaten o planlar, o zamandan yapılmış. Sadece artık uygulamaya geçildi." (41 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, solcu)

- "Şu Suriye meselesi çıktı başımıza. Emperyalistlerin çullanması, Sayın Başbakan'ın Suriye'ye demokrasi getirmek istemesi. Masum sivil bir demokrasi talebi olarak değil, eğitilmiş ağır silahlarla donatılmış valizlerine Suudi dolarları yerleştirilmiş unsurların silahlı eylemleriyle başladı ve giderek tüm Suriye'yi, Reyhanlı mücavir alanları da dahil her yeri kapladı ... Müslümanı müslümana kırdırma savaşı. Suriye'de petrol de yok. Suriye'ye demokrasi gelecekmiş. Kimle? Suudi Arabistanla mı? Katarla mı? Onlarda sanki var mı? Kadınlar hala bisiklete binemiyor, araç kullanamıyor. Ortadoğu'da emperyalizme direnen tek ülke Beşar Esat'lı Suriye'ydi. İran'ı çevirmek, İsrail'i rahatlatmak amaç. Amerika ile Rusya askeri müdahale dışı çözüm geliştirmek üzere anlaştı, bakalım ne çıkacak? Bizim Başbakan büyük havalarla 15 günde hallededecekti Suriye'yi Esat. Halk karar versin referanduma gidelim diyor Tayyip Erdoğan. Suriye politikasını Alevi, Sünni eksenine kaydırmak istedi. Bu şu anda Suriye'de tutmadı. Tutsaydı çoktan gitmişti Esat ... Paramentosun da bir Alevi bakan var ... Ben Sünni'yim ama, Türkiye'de bakan, milletvekili bırak bürokraside ilk okul müdürü bile yok ... Hani 15 günde gidecekti Esad. Beşar Esat da bunu söylüyor. "Benim gitmemem Tayyip Erdoğan'ın gitmesi demektir." diyor. Bu olaylar başlamadan önce Suriye'ye gider geldik ayrılıkçı terör filan yoktu ... güvenli rahat biraz geri kalmış bir ülkeydi ... Libya'da NATO'nun ne işi var, dedi. İki gün sonra peşlerine düştü. Obama ile oturup planı sen mi yaptın? Onun dediğini yapmaya çalıştın. Ne başkanı, piyonu. Bizim ülkemiz de otuz senedir süren PKK ile savaşta 30-40 bin kişi öldü. Suriye'nin tamamında binlerce insan öldü. Küçük dediğimiz ülke 2 yıldır dayanıyor." (68 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Çerkez, CHP'li)
- "Suriye ve Ortadoğu konusu uluslararası bir konu, Amerika Ortadoğu'da çıkarlarına uygun diyazyn yapmakta. Ortadoğu'ya Tunus'tan buralara kadar 'Bahar' geldi. Ama ne hikmetse 2 yıldır Suriye'ye bahar gelemedi. Diğer baharlarda kışa döndü ya olsun. Çıkar çevreleri memnundur, halkların ne istediğinin de önemi yok. Suriye'ye özgürlük ve demokrasi gelecekmiş. Baas rejiminden kurtaracaklarmış. Önce sen kendi demokrasine bak kardeşim demezler mi? Suriye'de demokrasi var demiyorum elbette." (63 yaşında, erkek, ilkökul mezunu, düşük gelirli, Çerkez, CHP'li)
- "Suriye'de savaş olmasını ve kimlikleri inançları hedef göstermesini Türkiye'nin istemiyorum." (31 yaşında, kadın, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi)
- "Hükümetin Suriye hususundaki politikasını çok ama çok yanlış buluyorum. Elinde patlayacak. Bizim başka bir memleketimiz, başka bir vatanımız, başka bir Türkiye'miz yok. Ama maalesef Türkiye'nin sonu olacak gibi geliyor bana. Yarın Suriye BM'ye onlarca dava açacak Türkiye hakkında. Suriye, başına gelenlerden yarın bizim ülkemizi sorumlu tutarsa

biz bu işin içerisinde nasıl çıkacağız? Bizim bu savaş tazminatını ödeyecek maddi gücümüz var mı? Bugün emeklilerimize nasıl maaş ödeyeceğiz diye hesap yaparken, 1 ay vergi almazsak maaşlar ödenemez diye bangır, bangır bağırırken bu kadar milli zararı oldu Suriye'nin; yıkıldı, bütün memleket, bütün vatan, bütün şehirler alt üst oldu. Bu kadar kanın, şehrin tazminatını Türkiye ödeyebilecek durumda mı? Bunun hesabını yapmalarını istiyorum bizi yönetenlerin, hükümetimizin. Bu çatışma bizim çatışmamız mı? Bu savaş bizim savaşımız mı? Esad veya Esed bizim adamımız mı? Bizim sorunumuz mu? Memleketini nasıl yönetiyorsa yönetiyor. Oradaki halk, oradaki BM veya tabii oldukları örgüt neyse onların sorunu değil mi? Türkiye'nin mi sorunu? Bütün dünyanın sorunlarını bitirdik tek sorun Suriye'nin çözümü mü? Bizim antidemokratik hiçbir eylemimiz yok mu? Eğer onlara demokrasi gelecekse biz mi götüreceğiz, Türkiye mi götürecektir? Bu Suriye'nin sorunudur. Biz Türkiye'yle ilgilenmeliyiz. Bizim, sınırlarımızı kapatmamız lazım. Gündüz burada ikamet edip gece oraya savaşmaya giden teröristlerin ilk önce yolunu tıkamamız lazım. Suriye'nin savaşı Suriye'de olur, Türkiye'de olmaz. Bugün geliyorlar hastaneleri dolduruyorlar. Bu adamlar kim? Neyle geliyorlar? Mülteci kılığında mı, mülteci pusulası var mı? Ne olduğu belli hükümet, böyle bir yönetim, böyle bir politika olur mu? Kesinlikle olmaz, çok yanlış buluyorum. Bizim kendi sorunlarımızı çözmemiz lazım. Türkiye'nin çok sorunu var. Biz bütün enerjimizi Türkiye'nin kurtuluşu için, ekonomik kurtuluş için, demokratikleşme için, barış için, herkese gereken eşitliği, demokrasiyi temin etmek için kullanmamız gerekiyor tüm enerjimizi. Suriye kendi enerjisini kendisine harcasın. Oraya demokrasi gelecekse BM getirsin biz değil. Türkiye'nin görevi değil bu.” (45 yaşında, kadın, üniversite mezunu, orta gelirli, Arap Alevi, Atatürkçü)

- “Ben şöyle değerlendiriyorum. Şimdi oradaki bir Müslüman ülke olarak acındırıcı, savaşta çoluk çocuğa kucak açtık. Ne oldu? Kucak açtık ama hem iyi ettik hem de kötü ettik. Gündüz geliyor gece gidiyor. Savaşmaya. Böyle bir şey yok.” (73 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Türk Sünni, AKP'li)
- “Şu dağın öbür tarafı Suriye. Sınır da yok ya. İsteyen gelir geçer. Sınırın kontrolü de koruyanı da yok. Savaş buraya da gelirse? İşte dert bu. Bu işi bitirsinler istiyorum. Savaşın bize yararı yok, hep zararını gördük. Kimseye de yararı yoktur herhalde.” (40 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Kürt, Sünni)
- “Ben Ortadoğu'da yaşanan olayların tamamının bir Amerikan oyunu olduğunu düşünüyorum. Dün, Beşşar Esad bizim başbakanımızın kardeşiyken bugün neden birden bire düşman oldu, yani insanlar neden bu kadar kısa sürede değişti? Ben buna anlam veremiyorum ama inşallah olumlu şeyler olur, bu savaş durur, biz de olumlu yönde etkileniriz diye düşünüyorum. Orada bulunan tüm etnik grupların nüfusları bazında yönetime iştirak ederek demokratik bir şekilde sağlanmalı diye düşünüyorum. Bunu da belirtmek istiyorum: şu an zaten Beşşar Esad'ın gütmüş olduğu politika onu gösteriyor çünkü ben Hristiyan Ermeni asıllı bir vatandaşıım, onun kabinesinde Sünnilerin de olduğunu biliyorum. Alevilerin de olduğunu biliyorum, Hristiyanların da olduğunu biliyorum. Onun için ben bu konuda Beşşar Esad'ın bir diktatör olduğuna inanmıyorum çünkü bazı şeyleri bire bir yaşadım, bire bir Suriye'ye de gidip geldim hayat şartları

buradan çok, çok daha ucuz.” (51 yaşında, erkek, lise mezunu, orta gelirli, Ermeni, solcu)

- “Dolayısıyla, Türkiye’deki hükümetin bu işlere müdahil olması, bu, otomatikman bir karşı duruşu beraberinde getirdi. Bunlar benim yorumlarımdır, siyasi yorumlarımdır. Ben siyasi hiçbir şeye, görüşe angaje değilim.” (60 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Ermeni)
- “Hükümetin çok taraflı bir şekilde davrandığını düşünüyorum. Çünkü Arap Baharı adı altında bir savaş başlatılmıştır, hükümetimiz buna çok katkıda bulunmuştur. Hükümetimiz Büyük Ortadoğu Projesi’nden medet ummuştur. Ortadoğu’da kan akmaya devam edecek, Ortadoğu halkları katledilmeye devam edecek, bu durumda kazanan silah tüccarları ve emperyalistler olacaktır. Bu bizi endişelendirmektedir.” (48 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, CHP’li)
- “Şu dağın öbür tarafı Suriye, Sınır da yok ya. Suriye de savaş var, korku var.” (71 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, orta gelirli, Kürt, Sünni)
- “Bizim hükümetimizin Suriye politikası bence yanlış. Uluslararası güçler “demokrasi” getireceklermiş Suriye’ye. Bizim Başbakan da sınırları açtı ve muhaliflere destek verdi. İki buçuk yıldır Esad direniyor halkı da onu destekliyor. Bu savaşa dış ülkeler ve Türkiye destek vermese Suriye halkı kendi sorununu çözer.” (36 yaşında, erkek, lise mezunu, düşük gelirli, Arap Alevi, Kemalist)
- “Şimdi hükümetin Suriye politikası konusunda, şimdi insani boyutu; hükümet tabi ki gelenlere yardımcı olmak zorunda, olmalı da. Çünkü gelen insanlar kim olursa olsun bu dili, dini, cinsiyeti ne olursa olsun bunlara yardımcı olmak gerekiyor. Ama hükümet aceleci davrandı, bir tarafı desteklemekte. Öyle çok aceleci davrandı, çok aceleci taraf oldu. Sanki birilerine güvendi ve bunun şeyini de sonra, devamı da gelmedi, beklentilerini karşılayamadı. Yani bu konuda hükümetin aceleci davrandığına inanıyorum. Keşke hükümet - ki Esad’la da arası iyiydi, biz öyle görüyorduk -, keşke hükümet, direkt böyle Esad’ı karşısına almak yerine, sözü de geçiyordu, Tayyip’le biliyoruz ilişkilerinin çok iyi olduğunu biliyoruz. Fenerbahçe maçları, sınırlar serbestti yani vizesiz gidiş gelişler vardı bayramlarda. Yani ilişkiler mükemmeldi. Belki de sözü Esad üzerinde etkili olabilecek en şey Tayyip Erdoğan’dı ama çok aceleci bir şekilde karşısına aldı. Çok aceleci bir şekilde hedef haline getirdi kendisini. Şu an bunun en büyük bedelini de bizim ülkemiz ödüyor. En büyük sıkıntısını bizim ülkemiz yaşıyor. E ne oldu? Şu an sözü de geçmiyor, beklediği yardımları da alamadı, savaş gittikçe artmaya başladı, göç beklediğinin çok üstünde. Yani şu an bizim bulunduğumuz köyde, ilçede bakıyoruz boş ev kalmadı ve her evde de 3-5 aile kalıyor. Yani hükümet şeyi karşılayamadı, mesela bunları kamplarda da tutamadı. Bilmiyorum bu herhalde -ki geçen Reyhanlı’da yaşandı- sosyal patlamalara da neden olabilecek gibi görünüyor. Hükümet bunu daha ne kadar taşıyabilir, toplum bunu ne kadar taşıyabilir bilmiyorum.” (37 yaşında, erkek, üniversite mezunu, orta gelirli, Kürt, Sünni, solcu)
- “Bana göre hükümet yanlış yaptı. Ama büyüklerimiz böyle istedi. Yapacak bir şey yok. Biz barış istiyoruz. Her gün ölüm var, biz rahatsız oluyoruz. Komşumuz Suriye’de her gün ölüm var; rahatsız oluyoruz.” (47 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, yüksek gelirli, Arap Alevi, AKP’li)
- “Bence bir komşu olarak Suriye’nin çok fazla iç meselesine karışmaması gerekirdi. Orada bir savaş çatışma çıktıktan sonra buraya gelenlere hizmet

vermek onların temel gereksinimlerini karşılamak elbette bir insanlık görevi ama Suriye'deki bir problemin çok fazla bir tarafı olmak ve devirmek, bir muhalif grubu destekler şeyler yapmayı ben çok doğru görmüyorum doğrusu. Hani birde iki taraf üzerine bir baskı kurmuyor mesela Türkiye'deki hükümet. Yani sizde gidin anlaşın, uzlaşın bakın buradaki sorunu oturarak konuşarak çözebilirsiniz gibi bir politika izlemedi. Daha çok bir grubu destekliyor ve bir diğer grubunda kendi muhalifi olarak gördü yani tavrını belirtti ve diğer bir grubu da muhalif olarak gördü. Yönetim politikası da böyle görülüyor. Ben bunu şundan dolayı doğru bulmuyorum. Savaş sonrasında kim kazanırsa kazansın bunun kazananı olmayacak aslında. Yani şimdiki muhalifler kazanırsa da çok büyük olası bir toplum yıllar süren İran'daki Irak Irak'daki çatışmalara gerilimlere patlamalara sosyal sorunlara gebe kalacak. Öbür taraftan da bu haliyle ne kadar gider bilmiyorum muhalifler de kaybetse yine bu toplum barışı korumak bakıma barışı korumak daha uzak. Yani iki yıl öncesine göre bugün barışa uzakta bu Suriye. Suriye barışın inşası işte o yüzden dedim ya savaş çıkmadan önce barışı sağlayabilmek daha kolaydı. Oturulup görüşülebilir, tartışılabilir bazı şeylerde ama şu anda bu kadar kan bu kadar şiddetten sonra biraz daha uzak bir topluma dönüştü. Çünkü kin nefret kan ve şey var. Şimdi tabii uluslararası ilişkilerden asıl çözülür onu bilmiyorum. İnsan haklarını savunmak elbette her bireyin her devletin birbirine karşı verdiği bir söz. Yani İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne imza atan ülkelerden bir tanesi de Türkiye dolayısıyla sadece komşumuza değil başka bir ülkede insan hakları ihlali varsa her ülkenin buna karşı çıkma görevi var. İnsan hakları ihlaline karşı çıkabilir. Ama karşı çıkarken kullandığı yöntem de önem taşır. Karşı olduğunuzu belirtebilirsiniz ama kalkıp da bir ülkenin dünyanın her ülkesinde bu insan hakları ihlali yaşanıyor. İnsan hakları ihlali yaşanmayan ülkesi yok denecek kadar az ama kimisinde az kimisinde çok var. Ama gidip de o ülkelerin iç işlerine karışılmıyor. Yani ne yapabilirsiniz açıklayabilirsiniz, başka yöntemler kullanabilirsiniz. Ekonomik yönden kullanabilirsiniz. İlişkilerinizi bir takım demokratik yöntemlerle tepkinizi gösterebilirsiniz. Yani o da bir çelişki tabii orda bir paradoks var orda bir zor olan nokta var. Yani bu sorunun cevabı gerçekten çok zor ama tersini varsaydığımızda yani diyelim ki birleşmiş milletlerin insan hakkı ihlali yaşanan bir ülkeye müdahale etme hakkı vardır diye bir şey tanımladığımızda, müdahale ederken silah kullanarak gidip orada insan haklarını çözmek gibi tanımladığımızda bu kez birleşmiş milletlerin her ülkesine girme gibi bir hakkı var, yani girmek durumunda kalacak, yani bana kalırsa göz yummak değil seyirci kalmak değil tepki gösterecek baskı kuracak, ama ben hani şiddetin doğrudan bir tarafı olarak Birleşmiş Milletlerin gidip de barış ve demokrasi getirmek için o ülkeyi gidip işgal etmesini doğru bulmuyorum.” (60 yaş, erkek, üst gelirli, hekim, Arap Alevi)

- “Bana hiçbir zaman Türkiye'nin Suriye'deki muhalifleri destekleme olayı hiçbir zaman insan hakları kaygısıyla yapılmıyormuş gibi gelmedi. Hiç bir zaman bu inandırıcı olmadı. Çünkü belli başlı es geçemeyeceğim birçok şey olmuştu. 1. üç dört sene önce vizeleri kaldırırken Tayyip'in Beşar benim kardeşimdir deyip Bodrum'larda tatil yaparken Beşar aynı Beşardı. Beşar'de aynı rejimdeydi bir değişiklik olmadı. 2. Biz Suriye'ye yakın bir bölgeyiz. Biz Suriye'den bu yana insan hakları ihlalleri nedeniyle efendim zulüm görüyor nedeniyle bir tane kaçan gelen sığınmaya çalışan bilmem, bir tane vatandaş görmedik ki vizede yoktu. Bakın hani olur ya eski demir

perde ülkelerinde insanlar kaçmak isterdi ülkeden ama kaçamazdı çıkış yasağı vardı. Pasaport alamıyorlardı. Burada vize bile yoktu bu çatışma öncesi hiçbir Suriye vatandaşı gelip Hatay'dan, İskenderun'dan, Mersin'den, Antalya'dan ev alıp zenginleri dahil biz burada yaşayacağız orada insan hakları ihlalleri var demedi. Yani insan hakları ihlalleri böyle hani kapalı kutu varda görülüyor, etkileri görülüyor diyebileceğimiz bir olgu değil hissedilir bir şey bu görülür bir şey tepkileri görülür insanlar gelir gider burada deminde söyledim gezmeye gitmeyen insan yok gibi Suriye'ye herkes gitmiştir. Bir hafta sonu bir şekilde hiç bir zaman orada bize insanlar bize bizim insan haklarımız yok bir baskı görüyoruz bilmem ne. Tam tersine ben hakikaten şaşırırdım inanılmaz neşeli böyle gülen eden misafirperver şey insanlardı hepimiz gördük bunu. İkincisi siz insan hakları ihlalleri var ben bunu düzeltereğim, bunarlı kafasına vuracağız dediğimiz adama, gidiyorsunuz müdahale etmek için kimle iş birliği yapıyorsunuz? Katarla ve Suudi Arabistan'la. Katarla ve Suudi Arabistan şu anda dünyada insan hakları ihlalleri yönünden en sınıfta kalmış en berbat iki tane yer. Yani diktatörlüğünde ötesinde Katar Emri babasına darbe yapmış, babasını tahtan indirip babası seyahatleyen yerine oturmuş bir adam. Arabistan'da demin size anlattım buradan çalışmaya giden insanlar var. Bizim insanlarımız çalışmaya gidiyor hiçbir hakkı yok. Yani bir tane kefil diye sahibi vardır. Pasaport kefilin elindedir. İş bile değiştiremez o kefil müsaade etmezse maaşını bile annesine babasına gönderemez. Bu mu insan hakları? Ee siz tutturuyorsunuz Katar'la Suudi Arabistan'la iş birliği yapıp bir sürü insan hakları. Bana bu hiçbir zaman bunu inandırıcı gelmedi. Vele ki, insan hakları ihlali varsa bunun çözümü el kaide ve sağdan soldan toplama teröristleri silahlandırıp iç kargaşa çıkarmak mıdır? Yani bu mu insan haklarının korunma yöntemi bu dünyada? Asla böyle bir yöntem kabul edilemez. Elli tane diplomatik yöntem var. Baskı uygularsın ambargo uygularsın bilmem ne yaparsın. Kaldı ki, dediğim gibi sen daha 3 4 ay öncesi bu benim kardeşim tatile gidiyorsun onla Fenerbahçe'ye getiriyorsun maç yaptırıyorsun orda. O zaman bahsetmiyordun hiç insan haklarından hiç bir şekilde ben bunun gerekçe gösterilmesini kabul edemem. Tabii şimdi gerçekten insan hakları ihlali var mı yok mu diye sorduğumuzda buna karar verecek olan kim ben miyim siz misiniz? O kim yani? Şimdi bunu insan hakları ihlaliyle ilgili hani oradaki mahkemeler var temelde de insan hakları mahkemesi var. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gidiyoruz bizdeki ihlaller olduğunda, Yani Bu tür ülkelerinde aslında sicilleri bir anlamda orda tutuluyor. Bakıldığında dünyada pek çok ülkenin Avrupa insan hakları mahkemesinde de insan hakları ihlali var bunun içinde Türkiye'de var. Yani insan hakları ihlali yaşanan. O zaman yani kalkıp komşu siz insan hakları ihlali yaptınız diyerek böyle bir müdahaleye girmiyor. Girmemesi de gerekiyor, ama hani uyarıyor mu? Uyarıda yapmıyor ama keşke uyarıya yani insan hakkı ihlali yapmayan diğer ülkeler uyarması lazım yani. Bir şekilde bir baskı yapması lazım. Ama uyararak derken belki bir ekonomik yaptırım yapması.. Sözlü uyarıyı geçmiyor şu anda. Eğer bir ülkede insan hakları ihlali oranı artıyorsa artıkça mali ekonomik bir takım yaptırımlarda çarptırılabilir. Silahlı bir müdahaleden önce ... Yani bundan öncede bu ülkelere düşünülebilir. Yani ekonomik yaptırımlarda düşünülebilir.” (60 yaş, erkek, üst gelirli, hekim, Arap Alevi)

- “Mezhepçi algılıyoruz. Mezhepçi ve tehlikeli algılıyoruz. Çok tedirginlik duyuyoruz. Türkiye’ye de hiç yakıştıramıyorum. Böyle bir şeyi.” (44 yaş, kadın, orta gelirli, hekim, Türk Sünni)

4.BÖLÜM

4.1 ARAŞTIRMANIN ÖZETİ

Hataylıların “kent, birey, topluluk düzeyinde etkilenmeleri, tepkileri ve talepleri ” yanında hekim meslektaşlarımızın “sağlık alanı, mesleki etkilenmeler, karşılaştıkları sorunlar ve yurttaş olarak yaşadıkları” araştırma kapsamında ele alındı. Çatışma ve savaşın yakınında yaşarken neler hissettikleri, gündelik yaşamlarına, binlerce yıllık bir arada yaşama kültürlerine etkilerini, gelecek beklentilerini, barış, savaş ve çatışmasızlığa dair duygu ve düşüncelerini kendi algıları üzerinden aktarmaya çalıştık. Barış için niyetlerini, çabalarını ortaya koyuyorlar. Güçlü tepkileriyle Hatay “Savaşa hayır” diyorlar. Bedel ödüyorlar, canlar vererek haykırıyorlar. ‘İnsanlığın geleceği, İnsanın varlığı için “Barış” olmazsa olmaz’ diyorlar. İçinde insanın olmadığı politikalarla barışın sağlanamadığını, gündelik yaşamın, bireysel pratikler içinden verilen örneklerle, bilgece anlatıldığını gördük bu araştırma sürecinde.

4.2.SONUÇ

Hataylıların dünyayı hem de ülkemizi yönetenlere verdiği mesaj son derece açık:

Dünyayı yönetenlere;

- Güç ve iktidar hırsınızla Dünya’nın kaynaklarını sadece kendiniz sahip olabilmek için dini inançları, insan hakları, demokrasi taleplerini kullanmayın artık inandırıcı değilsiniz. Dünya’nın tüm kaynakları, insanlığın ortak varlığıdır.
- Dünya barışı için çabalayın. Barış için politikalar geliştirin. Bu dünya hepimizin.

Türkiye’yi yönetenlere;

- Dünya’yı yönetenlerle birlikte olup, din ve mezhep siyaseti yapmayın.
- Herhangi bir inanç ve mezhep tarafı olmayın.
- Sınır güvenliği ve kontrolünü sağlayın.
- Suriye’nin iç işlerine karışmayın. Suriye halkı nasıl ve kiminle yönetileceğine kendi karar versin.
- Muhalif adı altında savaşan gruplara ve ya bu gruplardan bazılarına Türkiye topraklarını kullandırtmayın.
- Her tür savaş malzemesi veya destek araçlarının sağlanmasından vazgeçin.

- Sığınmacılara insani yardım yapılması ve mültecilerle ilgili Uluslararası İnsan hakları metinlerinin ruhuna yakışır, iç hukuk düzenlemelelerini ve buna bağlı tutum ve davranışları gerçekleştirin.
- Demokrasi ve özgürlük taleplerimize karşılık verin.
- İnanç ve ifade özgürlüğümüzü güvence altına alın.
- Barış için politika geliştirip, tutum alın.
- Bölgemizde barış ve huzur olmadan Hatay'da, Türkiye'de barış olamaz. Dünya'da barış olmaz.

Ayrıca hem kendilerine hem de tüm insanlara da sesleniyorlar:

Kendilerine;

- Bu savaş ve çatışma politikaları, etnik ve inanç temelli parçalama girişimleri ile demografik, ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik yapıımız bozuldu. Farklı etnik, din ve inanç aidiyetlerimiz nedeniyle, birbirimizden uzaklaştırılmaya birini diğerinin ötekisi haline getiren ayrıştırıcı ve dışlayıcı tutum ve davranışlarla karşı karşıya bırakıldık. Evet sıkıştırıldık. İncindik, zedelendik, örselendik. Korktuk. Endişelendik. Gerildik. Hatta öfkelenedik.
- Ama biz 4.000 yıllık geçmişi olan bu kentin insanlarıyız.
- Din, dil, ırk, inanç fark etmeden bir arada yaşadık bu topraklarda.
- Farklılıklarımız zenginliğimiz. Şimdi bu zenginliğimize sahip çıkacağız, bu kentte bu ülkede "hoşgörü" anlayışına sığınarak değil, eşit yurttaş ve topluluklar olarak tüm kimliklerimizle "kabul etme" anlayışlı toplumsal ve kamusal düzenlemelerle, barış ve huzur içinde yaşayacağız. Bunun için barış isteyeceğiz, barışın dilini geliştireceğiz, barış için mücadele edeceğiz. Çünkü atalarımız bizi "KENDİNİ ÖZÜNDEN SEVEN, DİĞERİNİ DE SEVER, ZİRA BÜTÜNÜN İÇİNDESİNDİR" öğretisiyle büyüttü.

Barıştan yana olan tüm insanlara;

Hatay; Türkiye, Ortadoğu halklarına tarihi - coğrafik yakınlık yanında, sosyal, kültürel, ortak özelliklere de sahiptir. Suriye savaşı tüm Dünya'nın savaşı olacaktır. Suriye'de barışın sağlanması, Türkiye'nin, bölgenin ve Dünya'nın barış içinde yaşamasını sağlayacaktır.

Barış için daha çok mücadele et, daha çok ses ver. Bu senin "insan" olarak sorumluluğun. Tüm alt kimlik ve aidiyetlerin bir tarafa "insan" kimliğine, insan onuruna, insanlık onuruna sahip çık.

Barış ... Barış ... Barış ...